

B i l t e n

SLOVENSKE

vojske

Z N A N J E Z M A G U J E

Ob 10. obletnici izhajanja

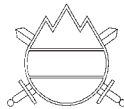

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

ISSN 1580-1993

November 2008 – 10/Št. 4

Bilten SLOVENSKE VOJSKE

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
GENERALŠTAB SLOVENSKE VOJSKE

ISSN 1580-1993
UDK 355.5 (479.4) (055)

November 2008 – 10/Št. 4

IZDAJATELJ/PUBLISHER:

Generalštab Slovenske vojske/General Staff of the Slovenian Armed Forces

GLAVNI UREDNIK/EDITOR-IN-CHIEF:

generalmajor mag. Alojz Šteiner

ODGOVORNI UREDNIK/MANAGING EDITOR:

podpolkovnik spec. Evgen Primožič

NAMESTNICA ODGOVORNEGA UREDNIKA/ASSISTANT MANAGING EDITOR:

mag. Liliana Brožič

UREDNIŠKI ODBOR/EDITORIAL BOARD:

VVU XIII. razreda dr. Denis Čaleta

dr. Ljubica Jelušič

podpolkovnik dr. Tomaž Kladnik

polkovnik Vojteh Mihevc

kapitan fregate mag. Peter Papler

TEHNIČNI UREDNIK/TECHNICAL EDITOR:

Bojan Rotar, dipl. inž.

GOSTUJOČA UREDNICA ZA ŠTEVILKO 10/ŠT. 4/GUEST EDITOR OF VOL.10, N.4:

dr. Ljubica Jelušič

SEKRETAR/SECRETARY:

štabni vodnik Matjaž Irgl

PREVAJANJE/TRANSLATION:

Šola za tuje jezike, PDRIU in dr. Uroš Svete

LEKTORIRANJE/PROOFREADING:

Milena Sevšek Potočnik, Marjetka Brulec, Tina Pečovnik

TISK/PRINT:

Tiskarna Oman

NAKLADA/EDITION:

500 izvodov/Copies

REVIJA JE DOSTOPNA NA SPLETNI STRANI:

<http://www.mors.si/index.php?id=213>

E-POŠTA UREDNIKOV:

evgen.primozic@mors.si, liliana.brozic@mors.si

Prispevki, objavljeni v Biltenu Slovenske vojske, niso uradno stališče Slovenske vojske niti organov, iz katerih so avtorji prispevkov.

Contributions, published in the Slovenian Armed Forces' Bulletin do not reflect the official viewpoint of the Slovenian Armed Forces nor the bodies in which the authors are employed.

**Bilten Slovenske vojske 10/Št. 4 je
posvečen 10. obletnici rednega izhajanja
revije ter izkušnjam, pridobljenim
ob predsedovanju Slovenije Svetu
Evropske unije.**

*»Imamo SANJE:
o miru,
o varnosti,
o profesionalni vojski,
o kakovostni reviji ...
Naredimo iz teh sanj RESNIČNOST!«*

*Prof. dr. Ljubica Jelušič,
gostujoča urednica Biltena Slovenske vojske 10/Št. 4*

**RECENZENTI PRISPEVKOV, OBJAVLJENIH V BILTENU SLOVENSKE VOJSKE
10/ŠT. 4**

Prof. dr. Anton Grizold

Doc. dr. Milan Jazbec

Mag. Janez Jug

Mag. Uroš Krek

Prof. dr. Marjan Malešič

Doc. dr. Klement Podnar

Doc. dr. Vladimir Prebilič

Doc. dr. Iztok Prezelj

Asis. dr. Uroš Svete

Prof. dr. Mirjana Ule

Uredniški odbor Biltena Slovenske vojske se recenzentki in recenzentom zahvaljuje za skrbno in odlično opravljeno delo.

VSEBINA

Uredniški uvod

Editorial

Dr. Ljubica Jelušič 9

Deset let izhajanja Biltena Slovenske vojske in pogled v prihodnost Ten years of the Slovenian Armed Forces Bulletin and the way ahead

Deset let izhajanja Biltena Slovenske vojske – novim izzivom naproti

Ten years of the Slovenian Armed Forces Bulletin – towards new challenges

Generalmajor mag. Alojz Šteiner 23

Izkušnje Slovenije s predsedovanja Svetu Evropske unije na področju varnosti

Slovenia's experiences with the EU Council Presidency in the field of security

Vloga EU na področju zagotavljanja varnosti, razvoja in zunanjih odnosov –
dosežki slovenskega predsedovanja Svetu EU

EU role in the provision of security, development and external relations –
achievements of the Slovenian EU Council presidency

Matej Marn, Andrej Slapničar, Marko Purkart 43

Izkušnje s področja evropske varnostne in obrambne politike med slovenskim
predsedovanjem Svetu EU

Experiences in the field of European Security and Defence Policy during the
Slovenian EU Council presidency

Generalmajor mag. Alojz Šteiner 57

Organizacijski pristop k pripravam in uresničevanju nalog SV pri
predsedovanju Svetu EU

Organisational approach towards the preparations and implementation of SAF
tasks in the Slovenian EU Council presidency

Podpolkovnik mag. Dean Groff 85

Napredek na področju zaščite in reševanja med slovenskim predsedovanjem Svetu EU

Progress in the field of protection and rescue during the Slovenian EU Council presidency

Gregor Volaj 107

Slovensko predsedovanje EU in vzpostavljanje zmogljivosti za izvajanje operacij EVOP – oborožitev in oprema, obrambni trg in industrija ter raziskave in razvoj

Slovenian EU Council presidency and the establishing of capabilities for the implementation of ESDP operations – armament and equipment, defence market and industry as well as research and development

Gorazd Vidrih 123

Varnost na Zahodnem Balkanu ter sodelovanje med Evropsko unijo in Natom
Security in the Western Balkans and cooperation between the European Union and Nato

Dr. Anton Bebler 139

Izzivi Slovenske vojske v notranjem in mednarodnem okolju
Challenges for the Slovenian Armed Forces in domestic and international environment

Strateške politične usmeritve za delovanje in razvoj Slovenske vojske
Strategic political guidelines for the operations and development of Slovenian Armed Forces

Brigadir mag. Branimir Furlan 155

Kadrovska struktura Slovenske vojske: scenariji in projekcije
Personnel structure of the Slovenian Armed Forces: scenarios and projections

Darko Štampelj, dr. Vasja Vehovar, dr. Damjan Škulj, May Doušak 175

Socialne zaznave, povezane z vodenjem v Slovenski vojski
Social perceptions connected with military leadership in Slovenian Armed Forces

Dr. Manica Jakič 199

Pomanjkanje poklicnih vojakov: kakšne strategije pridobivanja uporabljajo poklicne vojske v Evropi Lack of occupational soldiers: recruitment strategies used by all-volunteer forces in Europe <i>Dr. Tibor Szvircsev Tresch</i>	219
Normativna ureditev, organiziranost in uspešnost raziskovalne dejavnosti na Ministrstvu za obrambo Normative regulation, organisation and effectiveness of the research activity at the Ministry of defence <i>Kapitan fregate mag. Peter Papler</i>	241
Razvoj konceptov celovitega in usklajenega delovanja mednarodnih dejavnikov pri reševanju kompleksnih kriz The development of concepts of comprehensive and coordinated operation of international factors in solving complex crises <i>Podpolkovnica mag. Mojca Pešec</i>	261
Posodobitev funkcije odnosov z javnostmi v Slovenski vojski Modernisation of public relations in the Slovenian Armed Forces <i>Mag. Roman Bric</i>	275
Podatki o avtoricah in avtorjih prispevkov v Biltenu Slovenske vojske 10/Št. 4 Data on Authors in the Slovenian Armed Forces Bulletin Vol.10, No.4	295

UREDNIŠKI UVOD

EDITORIAL

.....

V uredniškem odboru revije Bilten Slovenske vojske smo z zadnjo številko v letu 2008 (10/Št. 4) in s tem tudi z zadnjo številko v desetem letniku te revije želeli pokazati, da so v zgodovini institucij različni dogodki lahko izjemnega značaja. Izjemnost razumemo tako v smislu sposobnosti za dolgotrajno delovanje (deset let rednega izhajanja) kot sposobnosti za hitro prilagajanje novim nalogam (analiza slovenskega predsedovanja Svetu EU). Vsebino četrte številke revije smo zato oblikovali v tri večje sklope. Prvi sklop smo namenili pogledu na desetletno preteklost Biltena ter izzivom, ki revijo čakajo v prihodnosti, drugega namenjamo analizi predsedovanja Slovenije Svetu Evropske unije, pri čemer smo izpostavili predvsem področja, ki zadevajo zunanjo politiko, varnost, obrambo, vojaške in obrambnoindustrijske zmogljivosti, ter zaščito in reševanje. S tem sklopom je Bilten pomembno prispeval k analizam predsedovanja ter zapisu izkušenj iz tega za slovensko zgodovino izjemnega dogodka. V tretjem sklopu smo predstavili rezultate raziskav o izzivih Slovenske vojske in novosti v varnostnem okolju, ki kažejo na nujnost preoblikovanja slovenske vojaške organizacije v prihodnje. Bilten Slovenske vojske je leta 2008 dopolnil deset let rednega izhajanja. Deset let je morda kratko obdobje v zgodovini neke revije, vendar pa moramo ob pogledu na število in raznovrstnost člankov, ki smo jih imeli priložnost brati v teh letih, priznati, da ima ta revija posebno preživetveno moč. Rednost izhajanja je že eno od dokazil te moči. Druga značilnost revije je ta, da je objavljala besedila tako visokih vojaških poveljnikov kot pripadnikov srednjega vojaškega menedžmenta in strokovnjakov iz širšega civilnega akademskega ter raziskovalnega okolja. Povezovala je strokovnjake različnih strok in uspešno predstavljala stališča o vprašanih vojaške organizacije, ki so nastajala na konferencah ali šolanju. Tematske številke revije kažejo, da so bile z različnih vidikov obravnavane teme, ki določajo prihodnost razvoja Slovenske vojske v spremenjenem varnostnem okolju, na primer vojaško izobraževanje, protiterorizem, premagovanje stresa na delovnem mestu. O vsem tem in še o

mnogih drugih spoznanjih iz desetletnega izhajanja revije govori prispevek glavnega urednika revije, generalmajorja mag. Alojza Šteinerja. Avtor poudarja potrebo, da se strokovna raven prispevkov v reviji v prihodnje dvigne, tako da bi bilo poleg strokovnih člankov vse več tudi znanstvenih, revija pa naj bi postala ogledalo strokovnosti Slovenske vojske.

Države preživijo velike in prelomne dogodke v svoji zgodovini, ki so tako ali drugače strokovno in znanstveno proučeni, opisani v številnih knjigah in zgodovinskih spominih. Včasih pa takšni dogodki potonejo v pozabo, ne da bi pustili sled v zgodovinskih učbenikih ali na knjižnih policah uglednih založb, pa četudi bi se lahko iz poteka dogodkov ali zbranih izkušenj kaj naučili o delovanju državnih organov, njihovi sposobnosti prilagajanja in usklajevanja z delovanjem mednarodnih institucij.

Če z velikimi in prelomnimi dogodki mislimo na taka dejanja v zgodovini držav, ko se te na poseben način ali ponovno uveljavijo v mednarodni skupnosti ali nekaj časa prispevajo k posebnemu urejanju mednarodnih odnosov, bi za Republiko Slovenijo morali navesti osamosvojitveno vojno leta 1991, nestalno članstvo v Varnostnem svetu Združenih narodov 1998–1999, predsedovanje Organizaciji za varnost in sodelovanje v Evropi leta 2005 ter predsedovanje Svetu Evropske unije v prvi polovici leta 2008. Prvi dogodek je prelomen zato, ker pomeni nastanek nove države v mednarodni skupnosti. Ob drugem je Slovenija dve leti prevzemala odgovornost za ključna varnostna vprašanja sveta, med drugim za rešitev humanitarne katastrofe na Kosovu, ob tretjem pa je vodila organizacijo – utemeljiteljico ukrepov za krepitev zaupanja v evropsko-ameriški perspektivi. Četrti dogodek je Sloveniji omogočil predsedovanje naddržavni skupnosti, ki določa standarde ravnanja 27 držav članic, hkrati pa se v svoji zunanji politiki srečuje z zvezo Nato, Združenimi državami Amerike, Azijo, Latinsko Ameriko in Afriko. Če pogledamo v zgodovinske zapise o teh prelomnih dogodkih, bomo našli že veliko zgodovinske in spominske literature o osamosvojitveni vojni, pa nobenega posebnega znanstvenega ali strokovnega dela, ki bi analiziralo članstvo v Varnostnem svetu ZN, nobene knjižne analize predsedovanja OVSE, obstaja pa predhodna akademska študija, ki je izšla ob začetku predsedovanja in je pomenila znanstveni pogled na organizacijo, ki ji bo Slovenija predsedovala (Šabič in drugi 2005). Za nastajanje analiz po končanem predsedovanju Svetu EU je še veliko časa, vsekakor pa se bo prvemu delu, ki ga je izdalo Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije (Brezigar in drugi 2008), pridružil tudi Bilten Slovenske

vojske, ki v zadnji številki leta 2008 v prispevkih avtorjev z Ministrstva za zunanje zadeve in Ministrstva za obrambo prinaša podrobno analizo enega od segmentov predsedovanja, in sicer delovanje na področju varnosti. Prispevke neposrednih udeležencev oziroma sodelavcev v predsedovanju dopolnjuje razmišljanje o varnostni situaciji na Zahodnem Balkanu, ki je bil izpostavljen kot prednostna naloga slovenskega predsedovanja, sedanje analize pa kažejo, da je bil deloma tudi zamujena priložnost za preboj slovenske zunanje politike. Analizi predsedovanja Svetu EU so bili posvečeni tudi Politološki dnevi 2008, ki so od 16. do 18. oktobra 2008 potekali v Portorožu v organizaciji Slovenskega politološkega društva (Haček 2008). Na predstavitvi o varnostnih dosežkih predsedovanja Svetu EU so nastopili tudi štirje avtorji prispevkov za Bilten SV (mag. Alojz Šteiner, mag. Dean Groff, Gregor Volaj, prof. dr. Anton Bebler). Vsi prispevki, ki v Biltenu Slovenske vojske 10/Št. 4 obravnavajo izkušnje iz predsedovanja Slovenije Svetu EU, imajo skupno značilnost: pisali so jih udeleženci procesa predsedovanja in v večini primerov tudi najbolj odgovorne osebe v vodenju aktivnosti predsedovanja na področju varnosti. Če bi upoštevali metodologijo uvodnega nastopa mag. Šteinerja na Politoloških dnevih, bi morali analizo uspešnosti predsedovanja opazovati na treh točkah, in sicer najprej, kakšen izziv je predstavljalo predsedovanje Svetu EU, nato kakšne izkušnje so si slovenski udeleženci nabrali v teh aktivnostih, in končno, katere so bile zamujene priložnosti. Uvodoma moramo poudariti, da področje evropske varnostne in obrambne politike (EVOP), v katerem so večinoma sodelovali avtorji prispevkov, ni bilo prednostno v slovenskem predsedovanju, delovanje na področju skupne zunanje in varnostne politike (SZVP) pa je potekalo prek že ustaljenih skupnih izjav, deklaracij, strategij in stališč, ki spremljajo dolgoročno politiko EU ter njene odzive na aktualne zunanjepolitične in varnostne dogodke (več o tem v besedilu avtorjev Marna, Slapničarja in Purkarta z Ministrstva za zunanje zadeve). Ugotovimo lahko, da je ne glede na prednost, predsedovanje pomenilo za vse udeležence posebno obliko zelo natančnega seznanjanja z EVOP in SZVP ter socializacijo za evropske vrednote. H končnemu uspehu je prispeval pravočasen začetek priprav na predsedovanje, na kar opozarjata v prispevkih tako mag. Šteiner kot mag. Groff, kot poseben izziv pa se je pokazala odločitev, da bosta pri predsedovanju delovala dva centra, in sicer bruseljska prestolnica (Slovenija je za predsedovanje močno okrepila svoje stalno predstavništvo v Bruslju, ki je bilo središče oblikovanja politik) ter državna prestolnica Ljubljana (ki je

bila središče za pripravo odločitev). Udeleženci so se soočili s posebnostmi v obliki dosjejev za posamezne tematike, akcijskih načrtov in drugega posebnega evropskega administrativnega delovanja, ki včasih v svojem izrazoslovju zvenijo prav vojaško (npr. »battle plan«, kar slovenimo kot akcijski načrt). Med izzivi predsedovanja je vprašanje, ki si ga verjetno zastavi vsaka država, če prej ne, pa gotovo takrat, ko analizira svojo uspešnost, namreč – ali je bila samo bolj ali manj aktivna sopotnica sekretariata Sveta EU in njegovega koledarja pri izvedbi evropskih politik ali pa je uspela poiskati, ponuditi in uveljaviti svoj pogled na reševanje skupnih evropskih vprašanj. Slovenske izkušnje kažejo, da je za majhno državo pomembno, kako zna ohranjati svoje stališče in graditi konsenz med vsemi državami članicami, kar je običajno lažje majhnim državam, ki nimajo težnje po vsiljevanju svojega stališča kot evropskega. Med slovenske pobude spada prispevek na področju sodelovanja EU z Natom, zlasti tam, kjer so interesi skupni, kot je na primer Zahodni Balkan. V prid tej zamisli je na Brdu potekala odmevna konferenca o celovitem pristopu k reševanju kriz v eni in drugi organizaciji ter o sinergiji v njihovih aktivnostih. Avtorji prispevkov ugotavljajo, da je slovensko osebje kljub pravočasnim pripravam pogosto moralo nabirati izkušnje kar v procesu delovanja (learning by doing), pri čemer je bilo odpravljanje morebitnih napak bistveno težje. Za majhno državo z malo tradicionalnimi diplomatskimi izkušnjami je bila poseben izziv tako imenovana protokolarna diplomacija, v kateri je bilo mogoče ponuditi ideje in jih pojasnjevati bistveno bolj sproščeno in podrobno, kot to dopuščajo formalni sestanki.

Posebne vrste izziv je slovensko predsedovanje predstavljalo v logističnem smislu. Pomembno vlogo v tem procesu je imela Slovenska vojska, ki je sodelovala pri oblikovanju in pojasnjevanju slovenskih stališč v okviru EVOP, hkrati pa je z velikim številom svojih pripadnikov vodila, usklajevala in logistično podpirala vrsto dogodkov iz programa predsedovanja, o čemer podrobneje govori mag. Groff v svojem prispevku. Nenazadnje je prav Slovenska vojska pokazala na verodostojnost slovenske politike v EU s tem, ko se je z napatitvijo vojakov odzvala na poziv OZN in EU za sodelovanje v operaciji evropskih sil v Čadu. Slovenska vojska je operativno delovala tudi v primeru zavarovanja vrha EU in ZDA v Sloveniji. Široka paleta dejavnosti Slovenske vojske – to je vsebinsko oblikovanje dogodkov in programa predsedovanja, vodenje in usklajevanje dogodkov na področju EVOP, logistična podpora predsedovanju (prevozi, skladišča, akreditacije) in operativno

delovanje – kaže, da je mogoče vojaško organizacijo zelo uspešno uporabiti za podporo delovanju državnih organov, kar sodi med t. i. postmoderne naloge sodobnih oboroženih sil (Forster 2006: 226). Slovenska vojska je izvedbo podpornih nalog utemeljila na konceptu države gostiteljice (*Host nation support* – HNS), pri čemer se je uspešno prilagodila tako organizacijsko (nastala je nova matrična ad hoc struktura za izvedbo predsedovanja) kot tudi sociološko (uspešno sodelovanje civilnih in vojaških struktur). Uspešno opravljene naloge so pripomogle k promociji Slovenske vojske kot pomembne državne podporne organizacije, pri čemer je treba izpostaviti, da je Češka za svoje predsedovanje Svetu EU sprejela slovenski model vojaške podpore predsedovanju.

Avtorji prispevkov, zlasti mag. Šteiner, mag. Groff in Vidrih, ugotavljajo, da med zamujene priložnosti slovenskega predsedovanja spadajo evropska misija na Kosovu EULEX, ki se zaradi spleta okoliščin ni začela takoj po kosovski razglasitvi samostojnosti februarja 2008, prepočasno odzivanje na zamisli o vojaških zmogljivostih v Evropski obrambni agenciji ter nedokončano oblikovanje evropskih bojnih skupin.

Gregor Volaj predstavlja področje zaščite in reševanja kot poseben segment sodelovanja držav članic EU. Med slovenskim predsedovanjem so bile dejavnosti civilne zaščite usmerjene v krepitev mehanizmov EU za usklajeno odzivanje na nesreče, v sodelovanje z državami, ki niso članice EU (države Zahodnega Balkana), so pa zainteresirane za usklajevanje svojih dejavnosti na način, ki je značilen za EU, ter v sodelovanje z mednarodnimi organizacijami. Slovenija je na tem področju pokazala precej institucionalne inovativnosti, saj je organizirala seminar o krepitvi sodelovanja med državami kandidatkami in državami Zahodnega Balkana na področju civilne zaščite na Bledu. Na srečanju je nastala t. i. blejska pobuda, ki vsebuje konkretne predloge za sodelovanje med obema skupinama držav, kar kaže na sposobnost slovenske ekspertske diplomacije, da prispeva k razvoju evropske perspektive Zahodnega Balkana. Gorazd Vidrih je predstavil delovanje Evropske obrambne agencije ter načrtovanje varnostne in obrambne politike na področju oborožitve in opreme, obrambnih trgov za domačo industrijo ter raziskav in razvoja. Čeprav te zmogljivosti spadajo med ključne, jih po mnenju avtorja Slovenija ni štela med prednostne, kar je bilo vidno tudi v številu uradnikov, ki so se ukvarjali z usklajevanjem dejavnosti za Evropsko obrambno agencijo.

Sklop z analizo uspešnosti predsedovanja Svetu EU zaključujemo z besedilom, ki se predsedovanja dotika le obrobno, pa vendar predstavlja temo, ki določa

uspešnost slovenskega predsedovanja. Gre za prispevek Antona Beblerja, ki osvetljuje ozadje razmer na Zahodnem Balkanu. Zahodni Balkan je izziv evropski varnosti, s katerim se evropske države soočajo že vse od konca hladne vojne oziroma začetka oboroženega razpada nekdanje Jugoslavije. Kaskadno potekajoči oboroženi spopadi ter bolj ali manj uspešno poseganje mednarodne skupnosti v situacijo na Zahodnem Balkanu v obliki mirovnih operacij (največje med njimi so UNPROFOR, UNPREDEP, Sfor, Kfor, UNMIK, Alba in druge) povzročajo nenehne napetosti med mednarodnimi organizacijami, vpletenimi v reševanje krize ali uveljavljanje stabilnosti in napredka v regiji. Avtor se najbolj podrobno ukvarja s težavami pri sodelovanju med EU in Natom na Balkanu. Na podlagi avtorjevega prispevka v Biltenu ter na Politoloških dnevih 2008 lahko povzamemo, da je Slovenija med predsedovanjem Svetu EU sicer uspela definirati Zahodni Balkan kot prednostno nalogo svojega predsedovanja, kar je bilo potrjeno z dogodki v regiji (17. februarja 2008 je bila razglašena kosovska samostojnost), vendar pa ni dovolj izkoristila svoje posebne pogajalske pozicije (zgodovinsko poznavanje problemov na Kosovu je še vedno sestavina slovenskega zgodovinskega proučevanja). Težava je tudi v nesposobnosti EU, da bi zagotovila ustrezne sile za misijo EULEX v začetnem obdobju. Kljub pozitivnim in negativnim spoznanjem iz obdobja predsedovanja je treba vedeti, da je težko objektivno oceniti vlogo posamezne države pri predsedovanju Svetu EU, saj je njegova vloga v okviru unije omejena. Sklenemo lahko, da je sposobnost za institucionalne in diplomatske inovacije ter dajanje vsebinskih predlogov pri soočenju z izzivi EU med ključnimi dokazili uspešnosti nekega predsedovanja, in morda je prav obsežnost logistične in vsebinske podpore Slovenske vojske med tistimi institucionalnimi inovacijami, ki jih bomo morali še velikokrat analizirati. Slovenska vojska je namreč po organizacijskih načelih vojaškega delovanja opravljala netipično vojaško nalogo, ves čas je bila v ozadju vseh dogodkov in se ob koncu predsedovanja enako neopazno, kot je z več kot tisoč pripadniki vstopila v zaledno oskrbo predsedovanja, tudi neopazno vrnila k svojemu vsakdanjemu delu. Z uspešnostjo predsedovanja se danes mnogi hvalijo in si zanjo lastijo zasluge, odlikovanja v zahvalo za opravljeno delo so – kako tipično – pripeta tudi na prsi pripadnikov in pripadnic SV. Koliko pa je ob tem SV v slovenski javnosti pridobila na legitimnosti? Pesimističen odgovor bi bil – veliko manj, kot si je zaslužila, in veliko manj, kot v očeh tujih obiskovalcev Slovenije med predsedovanjem.

Tretji sklop vsebin v Biltenu prinaša razmišljanja in analize avtorjev o spremembah in novostih v domačem in zavezniškem obrambnem okolju. V prispevkih so obravnavane vsebine: potreba po dopolnitvi strateških usmeritev za delovanje Slovenske vojske, različni vidiki pridobivanja kadra za poklicne vojske v Evropi in Sloveniji, raziskovalna in razvojna dejavnost na obrambnem področju, zavezniški pogledi na reševanje kompleksnih kriz ter spremembe v strategiji odnosov z javnostmi, ki jih za države članice narekujejo smernice Nata iz leta 2007.

S prispevkom o nalogah zakonodajne in izvršne veje oblasti na področju obnavljanja in posodabljanja strateških dokumentov, na katerih temelji obrambna in varnostna politika države, je avtor brigadir mag. Branimir Furlan opozoril na bistvo civilno-vojaških odnosov. V Sloveniji so institucije civilnega nadzora kot prve generacije civilno-vojaških odnosov že vzpostavljene, vendar pa je odprto vprašanje njihove uspešnosti.

V Biltenu SV 10/Št. 4 objavljamo tudi tri znanstvene članke, ki analizirajo vprašanja upravljanja človeških virov v vojaški organizaciji, in sicer z domače in mednarodne primerjalne perspektive. V prvem avtorji prikazujejo izzive kadrovske strukture Slovenske vojske s pomočjo modela markovskih verig, v drugem avtorica predstavlja odnos zaposlenih v SV do vodij in vodenja, v tretjem pa avtor iz Švice analizira težave s popolnjevanjem poklicne vojske v treh izbranih evropskih državah, med drugim v Sloveniji.

Prispevek štirih avtorjev (Darko Štamfelj, prof. dr. Vasja Vehovar, doc. dr. Damjan Škulj, May Doušak) iz Centra za metodologijo in informatiko Inštituta za družbene vede na Fakulteti za družbene vede v Ljubljani temelji na ugotovitvah iz raziskave, ki je v okviru Ciljnega raziskovalnega programa Znanje za varnost in mir potekala v letih 2006 in 2007 pod naslovom *Modeliranje obrambnih segmentov z markovskimi verigami*. Avtorji so v prispevku z naslovom *Kadrovska struktura Slovenske vojske: scenariji in projekcije* predstavili izračune scenarijev za kadrovske projekcije segmentov, pri tem pa uporabili pristop markovskih verig. Avtorji ugotavljajo, da so obrambni segmenti vojak II, vojak I, poddesetnik in desetnik kritični, saj je v letih 2006 in 2007 prišlo do velikega zmanjšanja prihodov ter do občutno povečanega odhoda v okolje. Kritično pomanjkanje pri nižjih nazivih v SV je značilno za stalno in pogodbeno sestavo, če upoštevamo ciljno stanje srednjeročnega in dolgoročnega načrtovanja. SV se je številkam, ki jih predvidevajo optimizirani prehodi v modelu, približala v letih 2004 in 2005. V znanstvenem članku so

predstavljeni scenariji prehodov med posameznimi segmenti. Scenarij S0 upošteva nadaljevanje povprečnih prehodov v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005. Po tem scenariju bo leta 2010 v upravnem delu MO bistveno preveč podsekretarjev, v stalni sestavi SV pa bistveno preveč vojaških uslužbencev. Če se upoštevajo prehodi leta 2006 (Scenarij S2) in prehodi leta 2007 (Scenarij S3), pa so projekcije še bolj neugodne. Scenarij S1 optimizira prehode na podlagi izhodiščnega stanja 30. 6. 2007, tako da ciljno kadrovsko strukturo za leto 2010 premakne za eno leto, torej v 2011. Tudi v tem primeru se ciljni kadrovski sestavi ni mogoče v celoti približati. Prispevek dokazuje, da je mogoče z modeliranjem optimalnih prehodov iskati rešitve in bistveno podrobneje izdelati srednjeročne in dolgoročne scenarije popolnjenja Slovenske vojske. Pristop markovskih verig pa se na ravni države že drugač kaže kot primerna oblika kadrovskega modeliranja. Prvič so bile markovske verige uporabljene v raziskovalni praksi na primeru 2000 novih raziskovalcev¹.

V drugem prispevku s področja upravljanja človeških virov dr. Manica Jakič proučuje vrednote v Slovenski vojski in predstavlja ugotovitve iz svoje raziskave, povezane z vojaškim vodenjem in lastnostmi vojaških vodij. Ko analizira najbolj sprejemljive lastnosti vojaškega voditelja po percepciji zaposlenih v SV, ugotavlja, da različne ciljne skupine, za katere je imela v raziskavi reprezentativni kvotni vzorec (to so častniki, podčastniki, vojaki, vojaški uslužbenci in civilne osebe), bolj ali manj soglasno izbirajo odgovornost, skrb za podrejene, strokovnost in profesionalen odnos do dela kot najbolj zaželeno lastnosti vojaških voditeljev. Razlike med ciljnimi skupinami so vidne pri lastnosti »skrb za podrejene«, ki jo vojaški uslužbenci izberejo redkeje kot druge štiri skupine, »profesionalen odnos do dela« pa se zdi civilnim osebam manj pomembna lastnost, kot to velja za druge ciljne skupine.

Tretji prispevek s seznama kadrovskega tem je mednarodnoprimerjalna študija. Dr. Tibor Szvircsev Tresch, ki je za Bilten prispeval svojo študijo, je profesorsko stólico za vojaško sociologijo na Vojaški akademiji na Zvezni tehnični visoki šoli (znani kot ETH) v Zürichu zasedel leta 2008, nasledil je največjega švicarskega vojaškega sociologa in svojega mentorja profesorja Karla W. Haltinerja. Tresch nadaljuje mentorjevo tradicijo dobrega sodelovanja s slovenskim obramboslovjem in vojaško prakso, saj je novembra 2007

¹ Projekt 2000 novih raziskovalcev je bil namenjen obnavljanju kadrovske strukture raziskovalcev v Sloveniji, začel se je leta 1985 in v podobni obliki poteka še danes kot projekt Mladi raziskovalci. <http://www.arrs.gov.si/sl/mr/>, dostop 13. 10. 2008.

obiskal Slovenijo kot eno izmed treh izbranih držav, ki jih je vključil v svojo primerjalno študijo o strategijah pridobivanja poklicnih vojakov. V Sloveniji se je srečal z znanstveniki s področja obramboslovja, ki proučujejo interes mladih za vojaški poklic, intervjuval je nekdanje obrambne ministre ter govoril s strokovnjaki MO in SV, ki skrbijo za kadre. Na podlagi raziskovalnih rezultatov, zbranih na primerljiv način v Sloveniji, Belgiji in na Nizozemskem, je nastala študija, katere krajšo različico predstavljamo tudi slovenski strokovni javnosti pod naslovom *Pomanjkanje poklicnih vojakov: Katere strategije rekrutiranja uporabljajo poklicne vojske v Evropi?* V prispevku proučuje, kako poklicna vojska pridobiva svoje člane na trgu delovne sile, kakšne strategije uporablja in kako je uspešna pri zadrževanju kadra. Avtor ugotavlja, da so vse evropske države, ki imajo poklicne oborožene sile, zašle v krizo novačenja, tri izbrane države so pravi primeri tega fenomena. Za Belgijo velja, da se že od prehoda na poklicno vojsko ubada z vprašanjem staranja kadra. Avtor opaža neposredno povezavo med brezposelnostjo, gospodarsko rastjo in uspehom pri novačenju, saj je med kandidati za službo v vojski veliko mladih iz Valonije, visoko razvita Flandrija pa je manj uspešna pri zagotavljanju svojega proporcionalnega deleža za vojsko, v kateri so predpisane jezikovne kvote. Nizozemska je primer države, kjer je močno gospodarstvo vzrok za težave pri rekrutiranju, glavni motiv za vstop v vojsko sta možnosti sodelovanja na misijah v tujini in izobraževanja. Rekrutiranje poteka lokalno in podatki kažejo, da je uspešnejše v predelih, kjer so vojašnice. Slovensko vojsko je avtor videl in razumel kot vojsko s premalo vojakov in preveč častnikov. V sklepu ponuja vrsto koristnih pristopov za uspešno novačenje.

Kapitan fregate mag. Peter Papler proučuje raziskovalno delo na področju obrambe in ugotavlja, da je raziskovalno in tehnološko razvojno delo na obrambnem področju organizirano tako, da se sredstva iz obrambnega proračuna dodeljujejo civilnim raziskovalnim in tehnološkim organizacijam po merilih Javne agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS), ki delajo za naročnika raziskav. Ta način dela poteka od leta 2004, ko sta bila razpisana dva programa: Ciljni raziskovalni program Znanje za varnost in mir (CRP MIR) ter Tehnološki program Znanje za varnost in mir (TP MIR). Avtor v svojem prispevku ugotavlja, kako poteka civilno-obrambno sodelovanje v teh dveh programih ter kakšni sta normativna ureditev in organiziranost raziskovalne dejavnosti v tistem delu Ministrstva za obrambo, ki podpira ta dva programa. V zaključnem delu prispevka obravnava še vprašanje uspešnosti

raziskovanja ter možnosti za izboljšanje uporabnosti rezultatov za naročnika raziskav. Avtor meni, da bi bilo mogoče nadgraditi tisti del raziskovanja, ki je namenjen vojaški organizaciji, z ustanovitvijo samostojne vojaške raziskovalne institucije, povečano vlogo gospodarstva pri sodelovanju v razvojni dejavnosti Slovenske vojske pa vidi bolj v partnerstvu in manj v javnih razpisih.

Uspešnost raziskovanja bi bilo mogoče izboljšati z usklajevalnimi mehanizmi za uveljavljanje rezultatov raziskovanja v vojaški praksi.

Podpolkovnica mag. Mojca Pešec predstavlja razvoj celovitih konceptov o reševanju kompleksnih kriz v sodobni mednarodni skupnosti. V

prispevku z naslovom *Razvoj konceptov celovitega in usklajenega delovanja mednarodnih dejavnikov pri reševanju kompleksnih kriz* utemeljuje potrebo po celovitem sistemu reševanja kompleksnih kriz tako, da se uveljavijo oblike medagencijskega sodelovanja različnih mednarodnih organizacij. Potreba po celovitosti delovanja je vidna v Natovi zamisli ter viziji delovanja OZN in EU.

Mag. Roman Bric v svojem prispevku z naslovom *Posodobitev funkcije odnosov z javnostmi v Slovenski vojski* obravnava dve vsebini: najprej predstavlja spremembe v konceptu vojaških pravil zveze Nato v odnosih z javnostmi (dokument Vojaškega odbora MC 0457/1), ki zadevajo premik od obveščanja javnosti k celostni obravnavi odnosov z javnostmi. Razloga za spremembe sta v potrebi po komuniciranju z množičnimi mediji in interno javnostjo v vojskah ter v lokalnih okoljih držav članic zaveznitstva ter v nujnosti razmejitve splošne funkcije komuniciranja z javnostmi od vojaških funkcij informacijskega delovanja. V drugem delu prispevka analizira razvoj funkcije odnosov z javnostmi na Ministrstvu za obrambo ter v Slovenski vojski, pri čemer ugotavlja, da je koncentracija moči, do katere je prišlo s podreditvijo častnikov za odnose z javnostmi načelniku oddelka za odnose z javnostmi ter pridružitvijo funkcije tiskovnega predstavnika SV in pooblaščenca za dostop do informacij javnega značaja, v nasprotju z Natovimi načeli, ki temeljijo na konceptu častnika PR (Public Relations) kot poveljnikovega glavnega svetovalca za odnose z javnostmi. V reviji sicer nismo mogli objaviti celotnega prevoda Natovega dokumenta MC 0457/1, ki ga je uredil mag. Bric in bi lahko bil dostopen slovenski javnosti na domači spletni strani MO, navajamo pa spletno stran Nata, kjer je dostopen v angleškem izvirniku.

Zadnjo številko Biltena Slovenske vojske v desetletnem izhajanju zaključujemo torej dokaj simbolično – z Natovim navodilom o komuniciranju z javnostmi. Bilten je sestavni del te komunikacije, tako z notranjo javnostjo v

Ljubica Jelusič

obrambnem sistemu kot z zunanjo strokovno in širšo javnostjo. Tu smo, morda drugače kot pri nekaterih drugih dejavnostih SV, dokazali, kako sodelovanje civilnih in vojaških strokovnjakov lahko pripomore k dvigu kakovosti, in kako lahko sanje o kakovostni reviji uresničimo le s skupnimi napori. Številka, v kateri smo prepletli spoznanja vojaških strokovnjakov s strokovnjaki in znanstveniki iz upravnega dela MO, MZZ ter akademskega sveta, je dana v presojo tistemu, v čigar rokah je legitimnost Slovenske vojske – slovenski javnosti.

Ljubljana, 29. oktobra 2008

VIRI

Bojan BREZIGAR in drugi, 2008: Predsedovanje Slovenije Svetu Evropske unije, Zunanji odnosi. Ljubljana: Ministrstvo za zunanje zadeve Republike Slovenije, Sektor za načrtovanje politik in raziskave.

Anthony FORSTER, 2006: Armed Forces and Society in Europe. Basingstoke, New York: Palgrave Mac Millan.

Miro HAČEK (ur.), 2008: Izkušnje iz predsedovanja Slovenije Svetu Evropske unije (Experiences of the Slovenian Presidency to the Council of the European Union), program in zbornik povzetkov, Slovenski politološki dnevi, Portorož, 16.–17. oktober 2008. Ljubljana: Slovensko politološko društvo.

Mladi raziskovalci in Znanost mladini, dostopno na <http://www.arrs.gov.si/sl/mr/> 13. 10. 2008.

Zlatko ŠABIČ (ur.), 2005: Organizacija za varnost in sodelovanje v Evropi. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

**Deset let izhajanja Biltena Slovenske vojske in
pogled v prihodnost**

**Ten years of the Slovenian Armed Forces Bulletin
and the way ahead**

DESET LET IZHAJANJA BILTENA SLOVENSKE VOJSKE – NOVIM IZZIVOM NAPROTI

TEN YEARS OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES BULLETIN – TOWARDS NEW CHALLENGES

POVZETEK

Desetletno obdobje izhajanja Biltena Slovenske vojske (Bilten SV) je priložnost za analizo prehojene poti, pa tudi za pogled v prihodnost. V članku so predstavljeni kvantitativni kazalci uspešnosti izhajanja publikacije: pregled izdanih števil, število prispevkov, število natisnjenih strani in obravnavanih vprašanj z različnih področij delovanja Slovenske vojske in širšega obrambnega sistema, ter število avtorjev. Več kot 150 avtorjev je skupaj oblikovalo skoraj 200 predvsem strokovnih člankov. Na začetku leta 2008 je bil oblikovan novi uredniški odbor, že sedmi po vrsti, ki si je zastavil nekaj smelih ciljev, ki jih predstavljamo v nadaljevanju. Seveda pa so glavni izzivi povezani s ciljem uredniške politike, da se v razvrstitvi strokovnih publikacij Bilten SV uvrsti v višji razred, da se povečata strokovnost in število znanstvenih prispevkov, da tako postane ogledalo strokovnosti in profesionalnosti naše vojske. Temu izzivu sledijo predstavljena vizija in strategija uredniškega odbora ter predvsem povabilo k širjenju kroga ustvarjalcev in mreže prejemnikov oziroma bralcev.

KLJUČNE BESEDE

Uredniški odbor, uredniška politika, analitični pregled dosedanjih publikacij, prihodnji izzivi za Bilten SV.

A B S T R A C T

The tenth anniversary of the Slovenian Armed Forces' Bulletin (in the further text: SAF Bulletin) provides an opportunity to make an in-depth analysis of the past and a view to the future. The article presents analytical indicators of the past period and achievements in terms of the number of issues, printed pages and topics covering various areas of Slovenian Armed Forces' operations and beyond. More than 150 authors have participated in the creation of almost 200 predominantly subject-matter related articles. The beginning of the year 2008 saw the establishment of the new editorial board, the seventh in the row that set some ambitious goals also described in this article. The main challenges are linked with the desire and goal of the SAF Bulletin editorial policy to improve its ranking in the classification of professional publications, to upgrade the level of professionalism and to increase the number of scientific articles, thereby reflecting the level of expertise and professionalism of the Slovenian Armed Forces. This challenge is the basis for the presented vision and strategy of the editorial board and, most of all, an invitation to expand the network of authors, subscribers and readers.

KEY WORDS

Editorial board, editorial policy, analytical overview of past publications, future challenges for the Slovenian Armed Forces' Bulletin.

UVOD

Deseta obletnica Biltena SV je prava priložnost za analizo prehojene poti in prepoznavo izzivov za prihodnost. Članek predstavlja najpomembnejše ugotovitve iz analize njegovega desetletnega izhajanja. Posebej obravnava poslanstvo in nove izzive ter organizacijo in delovanje uredniškega odbora. Na podlagi spoznanj in pridobljenih izkušenj so opredeljeni cilji in vizija za nadaljnje delovanje ter doseganje osrednjega cilja, to je prehoda iz četrte v tretjo skupino strokovnih publikacij. Namen članka je predstaviti desetletno izdajanje in nadgradnjo dosedanjih izkušenj pri snovanju Biltena za doseganje

uredniških ciljev v prihodnosti, iskanje možnosti za širjenje kroga piscev in pripravo prispevkov za njihovo izpopolnjevanje ter predvsem širjenje kroga strokovne in kritične javnosti za teme in vprašanja, ki jih objavljamo.

IZDAJATELJSTVO NA MINISTRSTVU ZA OBRAMBO

Obrambne znanstvene discipline, večine in delovni procesi se zaradi posebnosti obrambno-vojaškega področja razlikujejo od sorodnih in tistih zunaj obrambne sfere. Poleg tega je zaradi razvejanosti področja, številčno omejenega kroga uporabnikov in strokovne javnosti v posebnem položaju tudi notranja strokovna komunikacija. Zato ministrstva za obrambo vključno z vojaškimi strukturami opravljajo izdajateljsko in založniško dejavnost. Ta je v sodobnih razmerah globalne družbe in mednarodnih vojaških povezav ter zavezništev v posebnem položaju. Pri tem so vprašanja enotnega pristopa, racionalizacije, doseganja ciljev medijske in strokovne podobe organizacije ter ne nazadnje izrabe novih komunikacijskih medijev in metod resen izziv. Zapisano velja tudi za Republiko Slovenijo oziroma Ministrstvo za obrambo (MO) in Slovensko vojsko¹.

V MO je bil z reorganizacijo leta 2008 narejen korak za vzpostavitev enotne in procesno povezane izdajateljske dejavnosti v Službi za založništvo (pred tem Služba za publicistiko), pri čemer so se ohranili funkcijsko ločeni izdajatelji, kot so: Slovenska vojska², Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje, Obveščevalno-varnostna služba ter organizacijske enote upravnega dela MO. Kljub temu je ta dejavnost v nekaterih pogledih še vedno procesno razdeljena ali razdrobljena, predvsem pri izdajanju informativnih in periodičnih publikacij, kot so bilteni in zborniki, pa tudi pri pripravi in izdajanju vojaškostrokovne literature s področja znanstvenoraziskovalne dejavnosti³. Razdrobljenost se kaže tudi v tem, da enovito vodenje kot pomembna sestavina učinkovite medijske in javne podobe obrambnega sektorja ter njegovih organizacijskih enot ni

¹ Organiziranje in delovanje založniške dejavnosti v MO je opredeljeno v Pravilniku o založniški in filmski dejavnosti v MO RS (št. dok. 811-11-7/2005-34 z dne 24. 7. 2006). Po pravilniku založniška dejavnost obsega načrtovanje, pripravo in izdajanje vojaškostrokovne in druge literature v tiskani in elektronski obliki ter namizno založništvo.

² Za izdajatelja in založnika je po Navodilu za pripravo in izdajanje periodičnih publikacij Slovenske vojske določen PDRIU (Navodilo 2007: 5. in 10. člen). PDRIU je po Pravilniku o založniški in filmski dejavnosti v MO iz leta 2006 znotraj SV pristojen za izdajanje doktrin, navodil, metod in meril, učno-izobraževalne literature ter periodičnih publikacij.

³ V Pravilniku o založniški in filmski dejavnosti v MO RS publiciranje s področja znanstvenoraziskovalne dejavnosti ni omenjeno, prav tako ne promocijsko gradivo različnih služb v MO in predvsem promocijsko gradivo poveljstev in enot, operacij ter misij SV.

vzpostavljeno. Tudi procesi, povezani z organizacijo tiskanja, niso povsem usklajeni, saj potekajo v dveh organizacijskih enotah. K temu lahko dodamo še dve vrsti pristopov k izdajateljski dejavnosti. Prvi poteka prek pristojne Službe za založništvo in s sodelovanjem Sektorja za naročila Direktorata za logistiko, drugi pa mimo pristojnih služb, z neposredno oddajo del zunanjim izvajalcem. V MO poleg revije Slovenska vojska, ki namenja pomemben del svoje vsebine vojaškostrokovnim temam, izhaja še Bilten SV. Vojaškostrokovna publikacija Vojstvo, ki je izhajala pred leti, formalno ni ukinjena, vendar ne izhaja. V PDRIU že deveto leto izhaja revija Vojaška zgodovina, ki uvaja nove pristope, predvsem pa se odpira tudi v mednarodni prostor, ne samo v slovenskega. Tako zagotavlja bolj prepoznavno zastopanje vojaškozgodovinske stroke. PDRIU izdaja tudi Vojaškošolski zbornik. Razmejitev ali bolje uskladitev vsebinskih področij, ki jih pokrivajo posamezne publikacije MO, ni dokončno opravljena, saj manjka ustrezen krovni akt o izdajateljski politiki ali strategiji. To na eni strani omogoča proste roke uredniškim odborom pri določanju ciljev in snovanju posameznih publikacij, na drugi pa posamezne publikacije zaradi tega ne morejo doseči višje strokovne ravni ali se izogniti tematskemu oziroma vsebinskemu podvajanju. Tehnično se posamezne izdaje usklajujejo z letnimi in dvoletnimi načrti izdelave literature, ki jih odobri minister za obrambo. Kako obsežna in pomembna je izdajateljska dejavnost v MO, dokazuje letni načrt publikacij za leto 2008, ki predvideva več kot 160 različnih publikacij v obsegu skoraj 2000 avtorskih pol in z nekaj več kot 1.050.000 tiskanimi listi ter finančnim proračunom 857.000 evrov. K temu SV prispeva skoraj 100 različnih publikacij. V te načrte do zdaj večinoma niso bile vključene promocijske publikacije, kot so glasila poveljstev, enot, operacij in misij, pa tudi drugo promocijsko gradivo (zgibanke, mape, predstavitveni CD idr.).

Z opisanim pa seznam posebnosti ni končan. Navodilo za pripravo in izdajanje periodičnih publikacij SV iz leta 2007 (Navodilo 2007: 4–6) v členih od 8 do 12 določa posebnosti v organiziranju in sestavi organov publikacij, pristojnostih notranjih organizacijskih enot pri opravljanju nalog založništva in recenzijah. Ena temeljnih posebnosti so položaj in določitev (z odredbo) glavnih urednikov in uredniških odborov ter struktura članstva v uredniških odborih⁴, ki sama po sebi kliče na »samocenzuro« ali »cenzuro po hierarhiji«. Takšne rešitve kažejo,

⁴ Za uredniške odbore ni formacije, ki je podlaga vojaške organiziranosti. Dejstvo pa je, da se zaradi položajev, ki jih imajo člani uredništev iz SV oziroma MO, »vojaškemu organiziranju« težko izognemo.

da so te publikacije zaprte v notranji krog organizacije in v posebnem odnosu do izdajatelja. Po eni strani je to lahko ovira za odprtost in dostop do širše strokovne in znanstvene sfere, pa tudi tujine. Po drugi strani pa postavlja pod vprašaj mehanizem odgovornosti in njeno uveljavljanje glede na to, da gre za prekrivanje funkcijske službene odgovornosti z odgovornostjo v uredniškem odboru. V podobnem položaju je vprašanje sprejemanja uredniške politike, za katero so po Navodilu pristojni uredniški odbori. Ker ni programskih svetov publikacij⁵, se postavljata vprašanji razmerja med založnikom in uredniškim odborom ter potrditve uredniške politike oziroma pridobitve usmeritev zanj. Tretjo posebnost smo že delno opisali, povezana pa je z odnosom in razmerjem uredniškega odbora do notranjih organizacijskih enot v SV in MO, ki so funkcijsko pristojne za letno načrtovanje publikacij, finančno zagotovitev ter seveda za zagotovitev postopkov tiskanja in distribucije. Gre za odnos med formalnimi organizacijskimi enotami in neformalnimi, kar nedvomno so uredniški odbori glede na status. Razmislek o navedenih in drugih odprtih vprašanjih, pa tudi o racionalizaciji postopkov izdajateljske in založniške dejavnosti MO, tako kliče po uskladitvi in dodatni ali ponovni prenovi.

DESET LET IZHAJANJA BILTENA SV

Bilten SV je periodična vojaškostrokovna in informativna publikacija, namenjena izobraževanju ter obveščanju javnosti o dosežkih in izkušnjah s področja vojaških, vojaško-tehničnih in drugih ved (Navodilo 2007: 4. čl.). Iz navedene opredelitve izhaja, da je Bilten SV strokovna publikacija Generalštaba SV, namenjena obveščanju in izobraževanju pripadnikov SV, obveščanju drugih obrambnih struktur in javnosti o vojaškostrokovnih področjih ter predstavljanju znanja in izkušenj tujih oboroženih sil in njihovih izobraževalnih ustanov v slovenskem prostoru. Bilten SV omogoča pripadnikom Slovenske vojske in drugim zaposlenim v MO, da svoje strokovno znanje, spoznanja in izkušnje ter zamisli predstavljajo in širijo. Namenjen je tudi štipendistom ministrstva, da lahko predstavljajo izbrane študijske prispevke ter ugotovitve seminarskih in zaključnih nalog. Bilten je odprt predstavnikom obramboslovne strokovne javnosti za predstavljanje znanstvenih oziroma strokovnih prispevkov s področij, ki jih izbira uredniški odbor. Navedeno kaže na to, da je bila

⁵ Navodilo za pripravo periodičnih publikacij SV pri opredeljevanju organov publikacij v 8. členu pri uredniških odborih omenja le razširjeno sestavo uredniških odborov, katerim glavni uredniki najmanj enkrat na leto poročajo o svojem delu in delu uredniških odborov. Razširjeno sestavo uredniškega odbora Biltena SV sestavljajo načelnik Generalštaba SV, poveljnik sil in poveljnik PDRIU.

dosedanja programska orientiranost zelo široka. Ugotavljamo tudi, da med Biltenom SV, Vojstvom in Vojaškošolskim zbornikom ni bila opravljena razmejitev programske orientiranosti ter ciljnih področij in javnosti, v katere je usmerjena posamezna publikacija. Če se zapisano bere kot kritika, pa je to na drugi strani vendarle omogočilo preživetje in uveljavitev Biltena SV. Dokončno določitev in usklajitev programske usmerjenosti različnih periodičnih publikacij MO pa tako ostaja izziv za prihodnje.

V nadaljevanju bomo analitični vpogled⁶ v dosedanje številke Biltenov SV opravili s pregledom uredniških odborov ter izdanih števil in prispevkov. Posebej bomo analizirali strukturo objavljenih prispevkov po vsebinskih področjih in avtorjih. Iz tabele 1 izhaja, da so v obdobju od 1999 do 2008 uredniški odbor vodili štiri glavni in štiri odgovorni uredniki. Skupaj je bilo vanj vključenih 97 članov, od tega 44 različnih oseb. V opazovanem obdobju je bilo izdanih 23 števil.

Tabela 1: Pregled sestave uredniških odborov Biltena SV v obdobju od 1999 do 2008⁷ (vključno s številko 10/Št. 3)

Zap. št.	Glavni urednik	Odgovorni urednik	Obdobje	Število izdanih števil	Skupno število članov UO
1	generalpodpolkovnik mag. Iztok Podbregar ⁸	brigadir mag. Alojz Jehart	1 leto in 7 mesecev	3	14
2	brigadir Ladislav Lipič		5 mesecev	1	13
3		brigadir Anton Turk	6 mesecev	1	15
4	generalmajor Ladislav Lipič	brigadir Bogdan Beltram ⁹	3 leta in 10 mesecev	7	18
5		major Evgen Primožič	5 mesecev	1	13
6	generalpodpolkovnik Albin Gutman	podpolkovnik Evgen Primožič	1 leto in 8 mesecev	7	14
7	generalmajor mag. Alojz Šteiner		8 mesecev (do 10/'08)	3	10
Skupaj:				23	97¹⁰

Prva številka Biltena SV je izšla novembra 1999. Do oktobra 2008 je bilo izdanih 23 števil, od tega 7 tematskih. Objavljenih je bilo 194 prispevkov

na skoraj 3500 straneh. Ugotovimo, da je bilo v prvih sedmih letih izdanih 12 števil in objavljenih 95 prispevkov ali 48 odstotkov vseh. V zadnjih treh letih se je intenzivnost povečala, saj je bilo izdanih 11 števil s skupaj 109 prispevki ali 52 odstotki vseh. Povečanje števila izdaj je posledica uredniške politike, da se na leto oblikujejo po štiri številke, med katerimi so tudi tematske. S tematskimi izdajami se poskušajo celoviteje in interdisciplinarno obdelati posamezna vprašanja ali tematska področja, ki so bila pred tem obravnavana na konferencah ali simpozijih v MO. Tako je bila tretja številka v osmem letniku (skrajšano 8/Št. 3) namenjena vprašanjem upravljanja znanja v MO, številka 8/Št. 4 pa ugotovitvam iz raziskave Človeški dejavnik v vojaškem sistemu. Številki 9/Št. 2 in 10/Št. 3 obravnavata protiterorizem, številka 9/Št. 3 krizno upravljanje, številka 10/Št. 1 izobraževanje častnikov SV v prihodnosti ter številka 10/Št. 2 obvladovanje stresa v SV. V tabeli 2 je prikazana dinamika izdaj v posameznih letih, vključno do številke 10/Št. 3.

Tabela 2: Pregled števil in prispevkov Biltena SV po letnikih od 1999 do 2008

Letnik	Številke v letniku	Število tematskih izdaj	Število navadnih izdaj	Število prispevkov	Število strani
1 (1999)	1		1	10	125
2 (2000)	2		2	16	152
3 (2001)	2		2	11	217
4 (2002)	2		2	11	272
5 (2003)	2		2	18	314
6 (2004)	1		1	6	180
7 (2005)	2		2	13	276
8 (2006)	4	2	2	39	718
9 (2007)	4	2	2	32	672
10 (2008)	3	3		38	567
Skupaj	23	7	16	194	3493

⁶ Kvantitativni del analize je opravil mag. Uroš Trinko iz GŠSV, za kar se mu zahvaljujem.

⁷ Upoštevano obdobje delovanja uredniškega odbora od septembra 1999 do oktobra 2008.

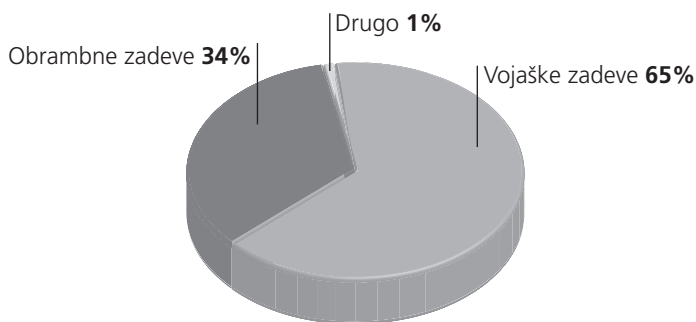
⁸ Izdajanje Biltena SV se je začelo v obdobju načelnikovanja generalpodpolkovnika Iztoka Podbregarja, ki je odobril zamisel zanj in podpiral izdajanje. Mag. Iztok Podbregar je leta 2000 dosegel doktorski naziv.

⁹ Brigadir Bogdan Beltram je bil edini odgovorni urednik Biltena, ki se je do sedaj kot svetovalec načelnika GŠ ukvarjal predvsem z urednikovanjem, drugi odgovorni uredniki so kot prednostne opravljali druge naloge v SV.

¹⁰ V sestavi uredniških odborov je bilo do zdaj 18 žensk, od tega 17 iz MO, ena pa ni zaposlena v obrambnem sistemu.

Zanimiv je vpogled v strukturo objavljenih prispevkov, ki potrjuje, da je Bilten SV tipična vojaškostrokovna publikacija. V desetih letih obravnava vojsko 131 člankov od 194, kar je 68 odstotkov, medtem ko obrambne zadeve brez vojske obravnava 54 člankov ali 28 odstotkov, preostalih 9 prispevkov so uvodniki, ki smo jih uvrstili v kategorijo drugo. Zanimivo je, da je leta 2004, ko je Republika Slovenija vstopila v zvezo Nato in se pridružila EU, izšla le ena številka s 6 članki. Od leta 2006 so bile vse številke pospremljene v javnost z uvodnikom, bodisi načelnika Generalštaba bodisi odgovornega urednika, v zadnjem letu pa tudi tako imenovanega gostujočega urednika. Na grafu 1 je prikazano razmerje med članki o vojaških zadevah ter članki o širših obrambnih zadevah, in sicer je struktura objavljenih prispevkov glede na število strani v razmerju 65 : 34, izraženo v odstotkih.

Graf 1: Struktura prispevkov, objavljenih v Biltenu SV od 1999 do 2008, glede na obravnavane zadeve, ki so lahko vojaške, obrambne ali druge

Vsebinska analiza člankov pokaže, da se znotraj vojaških zadev pojavlja dvanajst področij. Pri tem so bile največkrat obravnavane vsebine protiterorizma s 23 članki ali devetimi odstotki ter izobraževanja in usposabljanja z 22 članki ali 11 odstotki, sledijo pa psihološka dejavnost (18 člankov, 7 odstotkov), kadrovsko področje (17 člankov, 9 odstotkov) ter operativno področje in štabno delo (13 člankov, 8 odstotkov). Pri obrambnih zadevah je bilo objavljenih največ člankov z vsebinami o teoriji organizacije in menedžmenta, in sicer kar 28, kar je 14 odstotkov, ter obrambne politike (10 člankov, 4 odstotki). Pregled člankov po strukturi je predstavljen v tabeli 3. Natančen pogled v strukturo člankov po področjih potrjuje trditev, da je po prenehanju izhajanja Vojstva njegovo vlogo prevzel Bilten SV. Razveseljuje podatek o številu objav o dveh najbolj aktualnih temah zadnjega časa, to je terorizmu in protiterorizmu, ter o organizaciji vojaškega izobraževanja za SV. Manj razveseljiva je

ugotovitev, da je bil s področja nabavne logistike v desetih letih objavljen le en članek in da ni bilo nobenega članka o Evropski obrambni agenciji (European Defence Agency – EDA) ali o kartografiji in podpori GIS (geografski informacijski sistemi). Prav tako v Biltenu SV do zdaj ni bilo objavljenih člankov o demokratičnem nadzoru nad oboroženimi silami, o podobi vojske v javnosti ali podpori vojske v nalogah zaščite in reševanja. Zapisano kaže na pomanjkljivostno nišo.

Tabela 3: Struktura člankov, objavljenih v Biltenu SV, glede na področje¹¹

Vrsta zadev	Področje	Število člankov	Število strani	Odstotki
Vojaške zadeve	kadrovsko področje	17	328	9
	obveščevalno področje	4	91	3
	operativno področje in štabno delo	13	282	8
	izobraževanje in usposabljanje	22	369	11
	logistično področje	9	189	5
	področje C4I	5	136	4
	civilno-vojaško sodelovanje	3	39	1
	Nato in EU	4	26	1
	operacije	3	31	1
	voditeljstvo in etika	10	184	5
	protiterorizem	23	330	9
	psihološka dejavnost in stres v SV	18	257	7
	Obrambne zadeve	obrambna politika	10	157
vključevanje v Nato in EU		4	87	2
obrambno načrtovanje		9	410	12
MVS in obrambna diplomacija		2	41	1
teorija (organizacije, menedžmenta idr.)		28	483	14
nabavna logistika		1	26	1
Evropska obrambna agencija (EDA)		0	0	0
kartografija in GIS	0	0	0	
Drugo	uvodniki ¹²	9	27	1
Skupaj		194	3493	

¹¹ Določitev področij znotraj vojaških in obrambnih zadev je izvedena po štabnih funkcijah v vojski ter kombinacijo s funkcijskimi področji ali projekti v SV oziroma MORS.

¹² Uvodniki praviloma ne izpolnjujejo vseh metodoloških zahtev kot članki, zato jih označujemo s prispevki. V tem pregledu smo jih zajeli zgolj zaradi celovitosti prikaza obsega izdaj.

Kakovost in strokovnost publikacije na zanimiv način kažejo tudi njeni avtorji in njihovo število. Seveda bi za podrobno proučitev tega potrebovali bistveno več podatkov, do katerih se s preprosto analizo člankov ni dalo priti. Pridobivanje podatkov o izobrazbi, činih in strokovnih ter akademskih nazivih avtorjev nenazadnje niti ni bil naš cilj. V tem delu analize nas je predvsem zanimalo, iz katerega dela obrambne strukture prihajajo avtorji in kakšna je frekvenca pisanja po avtorjih. Ugotovimo, da so avtorji člankov do leta 2004 predvsem posamezniki, nato pa se pojavljajo tudi članki z dvema avtorjema ali več. Povedano drugače, pri 194 prispevkih je v desetih letih sodelovalo 237 avtorjev¹³. Pri 166 prispevkih ali 86 odstotkih je bil avtor en sam, pri preostalih 28 člankih pa je sodelovalo skupaj 71 piscev. Dobri dve tretjini ali 69 odstotkov jih prihaja iz MO in SV, preostalih 31 odstotkov pa je zunanjih. Iz tabele 4 ugotovimo tudi, da je delež avtorjev iz tujine sorazmerno majhen, le triodstoten. Tuji avtorji se pojavljajo v zadnjih dveh letih in pišejo o terorizmu in protiterorizmu. Delež slovenskih avtorjev, ki niso iz MO in SV, pa se v zadnjih treh letih povečuje, kar kaže na to, da se Bilten SV vendarle prebija v širšo strokovno javnost. Krog piscev se v devetem (2007) in desetem letniku (2008) približuje številu 50, kar je zelo spodbudno. Če smo prej zapisali, da so pisci člankov za Bilten SV pretežno samostojni avtorji, podatki iz naslednje tabele kažejo, da stopnja sodelovanja pri nastajanju člankov vendarle ni tako slaba. Snovanje skupnih člankov je tako lahko dobra podlaga za spodbujanje skupinskega, zlasti vojaškostrokovnega in znanstvenoraziskovalnega dela. Člani uredniških odborov poudarjajo, da je bil v preteklosti ključni izziv v pridobivanju avtorjev in širjenju kroga sodelujočih ter v preseganju strahu pred strokovnim in še bolj znanstvenim pisanjem. Preseganje tega je bilo velikokrat močnejše od želje po publiciranju znanja in praktičnih izkušenj. Uredništva so si posebej prizadevala za širjenje vedenja o metodologiji in slogu pisanja strokovnih ter drugih člankov. V ta namen je bilo izdelanih več napotkov za pisanje in celo Navodilo za izdelavo Biltena SV¹⁴.

¹³ Število vseh sodelujočih je seštevek samostojnih avtorjev in soavtorjev po člankih. Vseh je 155, od tega 30 žensk, vključno z 12 častnicami oz. višjimi vojaškimi uslužbenkami.

¹⁴ Avtor Navodila za izdelavo Biltena Slovenske vojske, ki je bilo izdano leta 1999, je podpolkovnik Evgen Primožič, sedanjí odgovorni urednik. Navodilo je preklicano z izdajo novega Navodila za pripravo in izdajo periodičnih publikacij št. 0070-4, ki ga je 7. 5. 2007 podpisal minister za obrambo.

Tabela 4: Struktura avtorjev prispevkov v Biltenu SV

Letnik	Število prispevkov v letniku	Skupaj avtorjev	Avtorji iz MO		Drugi avtorji	
			SV	Drugi	Domači	Tuji
1 (1999)	10	10	10	0	0	0
2 (2000)	16	17	17	0	0	0
3 (2001)	11	13	12	0	1	0
4 (2002)	11	12	11	0	1	0
5 (2003)	18	20	19	1	0	0
6 (2004)	6	6	6	0	0	0
7 (2005)	13	17	17	0	0	0
8 (2006)	39	47	20	6	21	0
9 (2007)	32	45	26	1	14	4
10 (2008)	38	50	16	0	31	3
Skupaj	194	237¹⁵	154	9	67	7
Odstotki glede na vse avtorje			65	3,8	28,2	3,0

Višji vojaški uslužbenec dr. Denis Čaleta je avtor z največ objavljenimi članki (9), prav tako je avtor z največ članki, ki prihaja iz SV, iz upravnega dela MO je to mag. Robert Masten (3 članki), zunanja avtorica z največ članki (4) pa je prof. dr. Ljubica Jelušič. V tabeli 5 je prikazan pregled avtorjev po številu prispevkov ne glede na to, ali so bili samostojni ali se pojavljajo kot soavtorji. Ugotovimo, da je 114 avtorjev objavilo po en prispevek, preostalih 41 sodelavcev pa se pojavlja z dvema ali več prispevki.

Tabela 5: Pregled avtorjev glede na število objavljenih prispevkov od 1999 do 2008

Število vseh člankov	Število vseh avtorjev	Število avtorjev glede na število objavljenih prispevkov					
		1	2	3	4	5	več kot 5
194	155	114	25	6	4	3	3

¹⁵ Da bi se izognili nesporazumu, poudarjamo, da je v desetih letih pri 194 prispevkih sodelovalo 155 avtorjev.

Seveda analiza ne bi bila popolna, če ne bi vsaj delno predstavili še naklade in stroškovnega vidika izhajanja¹⁶. Leta 2006 je bila naklada 400 izvodov, strošek tiskanja na številko pa je bil 2,49 evra, tako da so bili skupni letni stroški 3990 evrov. Leta 2007 je bila naklada 470 izvodov, pri čemer je bil strošek na številko od 3,61 do 4,33 evra, za tri številke pa so bili stroški 5595 evrov.¹⁷ Naklada za izdane tri številke leta 2008 je bila 500 izvodov, pri čemer je strošek na številko od 3,32 do 5,39 evra, tako da so bili dosedanji letošnji stroški 6170 evrov. Predstavljena analiza izhajanja Biltena SV v preteklih desetih letih kaže, da se je publikacija uveljavila kot strokovno glasilo Slovenske vojske. Nekatere začetne težave in uresničeni ter še nedoseženi izzivi so razvidni tudi iz prikazanih statistik. Statistike pa ne morejo prikazati volje in volonterstva v pozitivnem pomenu besed, ki so ju v pripravo številke vlagali odgovorni uredniki in člani uredniških odborov. Ti so kljub temu, da so vanje bili imenovani z ukazi, to opravljali z veliko dobre volje in entuziazma. Zato čutim dolžnost za zahvalo vsem, ki so sooblikovali Bilten, še posebej tistim, ki so si prizadevali, da je preživel, se ohranil in v zadnjih letih dvignil »naklado« ter se usmeril tja, kamor kot podobne publikacije drugih držav v zavezništvu spada. »Znanje zmaguje« je slogan Biltena SV, ki je gotovo aktualen tudi za naprej. Toliko bolj, ker sta znanje in strokovnost temeljni odliki sodobnega vojaškega profesionalca in spreminjanja vojsk. Zapišimo drugače: **Vojska, ki svojega znanja ne zna publicirati, ga težko uveljavi tudi v praksi.** Tako je jasnejše spoznanje, da je treba po desetih letih izhajanja Biltena SV še pogumneje stopati naprej.

UREDNIŠKA POLITIKA – STRATEGIJA LETA 2008

7. novembra 2007 se je na pogovor pri meni najavil odgovorni urednik uredniškega odbora Biltena SV in me seznanil z določilom Navodila za pripravo in izdajanje periodičnih publikacij Slovenske vojske, po katerem sem po funkciji določen za glavnega urednika Biltena SV, ter z odločitvijo načelnika GŠSV, da se oblikuje novo »uredništvo«. Seznanitev s stanjem in načinom delovanja uredniškega odbora, nekaterimi dosežki, pa tudi težavami, je kazala na to, da gre za nov izziv, ki se ga je treba lotiti z vso resnostjo. Odgovornemu uredniku sem, tako kot on pred tem meni, naložil vrsto nalog, ki so bile

¹⁶ Podatki o finančnih izdatkih za Bilten SV pred letom 2006 niso bili dosegljivi.

¹⁷ Bilten SV 9-4 (2007) je bil natisnjen leta 2008, zato stroški niso zajeti za leto 2007.

povezane z oblikovanjem in začetkom delovanja novega uredniškega odbora, in sicer od poročila o delovanju v preteklem obdobju do idej za nov program dela, poslovnik in seveda novo sestavo ekipe, ki bo, še vedno predvsem na prostovoljni podlagi, reševala številna vprašanja ob izhajanju te publikacije. Reševanje dodeljenih nalog in podrobnejše seznanjanje z razmerami je trajalo kar nekaj časa. V vmesnem obdobju je bil opravljen tudi obisk v Službi za založništvo MO, poleg tega smo ugotovili, kako potekata načrtovanje in organizacijska podpora v pristojni notranji organizacijski enoti za založništvo in izdajateljstvo PDRIU. 11. februarja 2008 je bil s sklepom načelnika Generalštaba Slovenske vojske imenovan nov uredniški odbor, 20. februarja pa je bila opravljena tudi primopredaja med prejšnjim in novim uredniškim odborom. Glede na to, da je bila v izdajateljskih ciljih za leto 2008 predvidena izdaja štirih števil, za pripravo in izdajo posamezne številke pa so ob zbranih prispevkih potrebni skoraj trije meseci, je razumljivo, da je bilo temu treba prilagoditi tudi uredniško vnašo in aktivnosti za doseganje postavljenih ciljev. Navedene ugotovitve in pripravljenost članov uredniškega odbora za konstruktivno reševanje ter timsko delo so premagali marsikatero oviro v službah in postopkih za pripravo in izdajo publikacij, ki jih vodijo pristojne organizacijske enote v MO. Ko smo se v uredniškem odboru začeli pogovarjati tudi o uresničevanju strategije, ki smo jo zapisali v Programu dela, je bilo sklenjeno, da jo glavni urednik predstavi v zadnji številki letnika 2008 (10/Št. 4), ko naj bi bil Bilten SV predstavljen javnosti tudi v novi grafični podobi. Uredniški odbor je glavna določila uredniške politike zapisal v Programu dela uredniškega odbora Biltena SV, ki ga je sprejel na drugi seji 7. marca 2008. Zaradi nekaterih že navedenih nejasnosti pri nastajanju je v programu uredniška politika označena kot strategija. Tako si je uredniški odbor zastavil cilj »ostati uspešen, kakovosten in odprt za vse, ki želijo sodelovati pri pisanju prispevkov« (Program 2008: I/3. odst.). Povsem jasno je opredeljen temeljni cilj za leto 2008, ki je usmerjen v dvig klasifikacije publikacije skladno s habilitacijskimi merili Univerze v Ljubljani in Univerze v Mariboru, in sicer iz sedanje četrte skupine revij v tretjo. Pomembna je tudi usmeritev uredniškega odbora k razvoju vojaške stroke in vojaških znanosti z objavljanjem člankov, ki bodo na teh področjih predstavljali dodano vrednost sedanjim spoznanjem. Tem ciljem je bil prilagojen tudi akcijski načrt za leto 2008 (Program dela 2008). Ta je na eni strani usmerjen v doseganje letošnjega cilja – izdajo štirih števil in tisk manjkajoče številke iz leta 2007, po drugi pa ima vrsto nalog,

povezanih s prej omenjenimi cilji, ki jih bomo pojasnili v nadaljevanju. Lahko zapišemo, da je sedmi uredniški odbor Biltena SV v dosedanem delu uspešno uresničil obe vrsti nalog. V ospredju so bile tiste, ki so zagotavljale izdajo načrtovanih števil v letošnjem letu. Na začetku je poseben izziv predstavljalo organiziranje uredniškega odbora. Skupno oblikovanje poslovnika in programa dela je vzelo precej časa, saj smo zanj porabili kar dve seji. Pozitivni učinki takšnega skupinskega pristopa pa so bili kmalu opazni, saj sedaj uredniški odbor deluje kot dobra in uigrana ekipa, v kateri ne manjka različnosti in kritičnosti. V poslovnik smo zapisali tudi nekaj o posebnostih vloge glavnega in odgovornega urednika, odločanju na sejah ter seveda številne procesne določbe.

V uredniškem odboru prisegamo na to, da je sodelovanje pri njegovem delu dobra priložnost za učenje. Tega je pri snovanju posameznih števil, zlasti tematskih, veliko. Če upoštevamo še reševanje recenzij in postopke selekcije prispevkov, lahko zapišemo, da tudi strokovnih izzivov pri delu uredništva ne manjka. Posamezni člani se preizkušajo kot »gostujoči uredniki«, to pomeni, da urejajo posamezne številke. Ko bodo dokončno uspešno razmejena opravila med odgovornim, gostujočim in tehničnim urednikom, bo stresnih situacij pri lovljenju načrtovanih rokov bistveno manj. Na tem področju je eden ključnih izzivov, ne le za uredniški odbor, temveč tudi širše, uveljavitev uspešne metodologije in postopkov pri ustvarjanju publikacije, pri katerih bo čim manj izgube časa in nepotrebnega birokratiziranja ali skrivanja za nefleksibilnimi postopki pristojnih organizacijskih enot, ki so zadolžene za podporo uredniškemu odboru¹⁸.

Dosežki in napake so spremljevalci vsakega dela, tudi uredniškega. Zato je treba omeniti še problem in pridobljeno izkušnjo, s katero smo se srečali v uredniškem odboru ob odzivu in kritiki na prispevek, objavljen v četrti številki lanskega letnika (9/Št. 4¹⁹). Avtorji smo seveda odgovorni za zapisano, s tem izražamo tudi svojo strokovno in jezikovno sposobnost. Pri omenjenem primeru pa smo ugotovili, da lahko avtorji z napačnim, metodološko neustreznim ali površnim navajanjem škodo povzročimo tudi tistim, ki jih navajamo. Primer je utrdil prepričanje, da je pri prihodnjem snovanju števil Biltena SV treba v celoti upoštevati zahteve recenzije in čas zanj.

¹⁸ Za takšen primer bi lahko označili tudi zaplete pri pripravi nove grafične podobe, kjer nismo uspeli premagati vseh ovir na poti do zelenega cilja.

¹⁹ Več o tem v Polemike, odgovori in komentarji <http://www.mors.si/index.php?id=223> 1.10.08) ter v pripombah in popravkih ppk. Mojce Pešec http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/Bilten_SV/Bilten_odgovor_Jun08.pdf 1.10.08)

Izzivi, ki čakajo uredniški odbor Biltena SV do konca leta 2008, so povezani z načrtovanjem izdaje publikacij za leto 2009, pa tudi še z nedokončanimi organizacijskimi nalogami iz letošnjega programa. V mislih imamo načrtovano predlaganje sprememb in dopolnitev Navodila za pripravo in izdajanje periodičnih publikacij, uresničitev ideje za oblikovanje uredniškega sveta namesto razširjenega uredniškega odbora, sodelovanje z ustanovami in publikacijami v tujini ter ne nazadnje dokončno oblikovanje spletne strani v slovenskem in angleškem jeziku ter tovrstnega stika z bralstvom.

Novi uredniški odbor je dobil pomembne izkušnje v pripravah vseh štirih letošnjih številke. Vsaka zase je bila svojstven preizkus organizacijske zrelosti uredništva. Še največ neznanek se je pojavilo pri snovanju prve tematske številke, posvečene izobraževanju častnikov SV v prihodnosti, eni najbolj »vročih« tem, s strokovno ter organizacijsko najbolj različnimi pogledi. Strokovno še zahtevnejša je bila letošnja druga tematska številka, v kateri smo se soočili z vso nujnostjo recenzij pri tematiki obvladovanja stresa v SV. Škoda, ker nekaterih prispevkov nismo prevedli ali jih celo napisali v tujem jeziku in tako še bolj odprli revije v mednarodno okolje. To nam je uspelo pri tretji tematski številki (10/Št. 3), posvečeni protiteroristični tematiki in prizadevanjem na tem področju v Jugovzhodni Evropi. S to tematsko številko Bilten SV dokončno vstopa v mednarodni prostor²⁰. Kar nekaj novosti je bilo pri tem doseženih; poudarjam pristop, s katerim so sestavki prevedeni v angleški jezik. S tem je ta publikacija uspešno podpirala posebno konferenco o protiterorizmu, ki jo je že drugič organizirala Slovenija. Četrta številka, ki je posvečena deseti obletnici izhajanja, ima dodatno kakovost v izbranih prispevkih, saj sta temu gostujoča urednica in uredniški odbor namenila posebno pozornost. Pri tretji in četrti številki smo se srečali tudi s primeri, da so nekateri avtorji odstopili od objave, ker so bile zanje pripombe recenzentov »prehude«.

VIZIJA, STRATEGIJA IN PRIHODNJI IZZIVI ZA BILTEN SV

Vizija uredniškega odbora Biltena SV je doseči takšno raven kakovosti in prepoznavnosti člankov in publikacije, da bo Bilten uvrščen v tretjo skupino publikacij po habilitacijskih merilih Univerze v Ljubljani in Univerze v

²⁰ Že tematska številka 9/Št. 2 o protiterorizmu iz leta 2007 je doživela zelo ugoden odziv, čeprav je bila izdana po konferenci, ki je bila na Igu pri Ljubljani septembra 2007, in posredovana na številne tuje naslove.

Mariboru, vsebine pa bodo prispevale k razvoju obrambno-vojaške znanosti oziroma stroke skladno z opredeljenimi potrebami izdajatelja.

Pri doseganju vizije je kot pot do cilja pomembna **strategija** za njeno uresničitev. Naša strategija je izboljšanje kakovosti publikacije in s tem dvig ravni njene klasifikacije v tretjo skupino, kar je mogoče z racionalnim načrtovanjem, premišljeno izbiro vsebin in avtorjev, uvedbo recenzij in doslednim spoštovanjem anonimnega recenzentskega postopka. Načrtno organizacijsko in tehnično delo pri snovanju posameznih številok ter nadgradnja dela glavnega in tehničnega urednika oziroma uredništva kot celote so pomembni za uspeh, kar je potrdila tudi letošnja izkušnja. Pomemben izziv je tudi uveljavitev sodelovanja z domačimi in tujimi strokovnimi ter znanstvenimi organizacijami in povezava z njihovimi publikacijami. To omogoča objavljanje prispevkov tujih in gostujočih avtorjev, hkrati pa podpira možnosti za objavljanje prispevkov avtorjev iz SV ter MO v tujih publikacijah. V uredniškem odboru se zavedamo, da prehod publikacije v višjo klasifikacijsko skupino ni preprost in odvisen samo od dela uredništva, saj zahteva predstavitev znanja v prispevkih, strokovni in vedno bolj tudi znanstveni pristop k pisanju, uporabo ustreznega strokovnega jezika ter ne nazadnje spoštovanje raziskovalne metodologije pri oblikovanju prispevkov. Z navedenim lahko Bilten SV pomembno prispeva tudi k razvoju bodočih strokovnjakov in znanstvenikov v vojski ter na MO.

Vprašanje širjenja kroga sodelavcev je tesno povezano z dvigom kakovosti, čeprav je v navideznem nasprotju, ker se s širjenjem količine običajno zmanjšuje kakovost. Navedimo, da je trenutno v SV zaposlenih deset doktorjev znanosti, število magistrstov pa bo kmalu večje od števila polkovnikov. Če k temu dodamo še potencial upravnega dela MO in zunanjih sodelavcev, se odpira vprašanje, s čim privabiti tiste, ki znajo, k ustvarjanju in sodelovanju v publikaciji. Profesionalna publikacija ima tudi nekaj povsem materialnih izzivov, povezanih s finančnim vrednotenjem člankov. Ker je v nekaterih publikacijah, ki jih izdaja MO, ta praksa že uveljavljena, lahko upamo, da jo bomo lahko uveljavili tudi v Biltenu SV. Ali je to pot za prehod publikacije iz volonterstva v profesionalizem, je vprašanje, ki ima svoje zagovornike, pa tudi nasprotnike.

Kljub »vojaški organiziranosti« uredniškega odbora Biltena v njegovem delovanju prisegamo na odprtost in konstruktivnost. To pa pomeni tudi odprtost za pobude iz ožjega in širšega okolja. Širjenje okolja Biltena SV pa

zahteva zagotovitev dostopnosti prek spletne strani in začetek komuniciranja s strokovno javnostjo po internetu. Tu smo gotovo še na začetku, čeprav smo bili letos zelo veseli, da nam je uspelo za Bilten SV dobiti prostor na spletnih straneh MO (<http://www.mors.si/index.php?id=213>). Verjamemo, da bomo na tej podlagi uspeli v prihodnosti oblikovati in širiti tudi mrežo sodelavcev, najprej v Sloveniji in zatem še v mednarodnem okolju.

Poseben strokovni izziv za uredništvo in avtorje prispevkov je povezan z vprašanjem zagotavljanja ravnotežja med teorijo in prakso. Pogled in primerjave s podobnimi publikacijami v tujini zgovorno kažejo, da je pri takšnih publikacijah usmeritev v empiričnost primarna, pri čemer teoretične podlage služijo kot izhodišča ali podpora za preverjanje v praksi. Izdajatelja gotovo zanima predvsem praktična uporabnost publiciranega znanja in spoznanj. Lahko bi seveda sklepali tudi drugače, ker je Bilten SV opredeljen tudi kot informativna publikacija, namenjena izobraževanju. Pri veččinskem vojaškem učenju je praktični del seveda zelo pomemben, kar pa se spremeni pri splošnem vojaškostrokovnem izobraževanju, predvsem častnikov kot pripadnikov vojaške profesije.

SKLEP

Bilten SV je v desetih letih svojega izhajanja prehodil zanimivo pot volonterstva in vztrajnosti urednikov. Število publikacij in avtorjev se je postopno širilo ter v zadnjih treh letih doseglo zavidljivo raven. To kaže, da se je Bilten utrdil in postal pomemben vojaškostrokovni glasnik, ne le Slovenske vojske, temveč tudi širše. K temu je pomembno prispevalo odpiranje uredništva navzven in pridobivanje avtorjev iz tujine. Tak primer je bil v letih 2007 in 2008 povezan z mednarodno konferenco o protiterorizmu v Sloveniji in izidom posebnih tematskih števil. Tako je Bilten prestopil nacionalne okvire in presegel dilemo, ali pisati in objavljati zgolj v slovenskem jeziku oziroma ali so čas in okoliščine zreli za objavo člankov v jezikih gostujočih avtorjev. Sedmi uredniški odbor je zaznal in sprejel izzive, ki so pred naslednjim desetletjem publikacije. Ti izzivi so povezani z nadaljnjim odpiranjem publikacije v mednarodno okolje, prehodom na internetni medij, širjenjem kroga sodelujočih ter dvigom strokovnosti in s tem kakovosti Biltena SV. Upam, da bo Bilten po desetih letih dobil novo grafično podobo, in če bodo doseženi tudi drugi cilji, lahko pričakujemo, da ga bodo pripadniki SV in tudi strokovna javnost v MO ter širšem obrambnem okolju brali in uporabljali kot izziv za svoje razmišljanje

ali kritiko. Z navedenim lahko dosežemo tudi glavni cilj, ta pa je uvrstitev publikacije v višji klasifikacijski rang. Z odpiranjem v širši prostor, dvigom kakovosti prispevkov, njihovim ustreznim vrednotenjem in nagrajevanem pa bo odprta pot do strokovne tekmovalnosti ter z njo do ustvarjalne vrednosti za Slovensko vojsko in obrambni sistem. Tako smo prepričani, da ni več daleč čas, ko bo uredniški odbor lahko spremenil svojo vlogo iz iskalca in nabiralca prispevkov v izbiralca oziroma selektorja vojaškostrokovnih besedil glede na njihovo kakovost in pomen.

VIRI

- Generalštab Slovenske vojske, 2008: Namen in vloga uredniškega odbora, Dostopno na <http://www.mors.si/index.php?id=214> (1. 10. 2008).*
- Generalštab Slovenske vojske, 2008: Polemike, odgovori in komentarji. Dostopno na <http://www.mors.si/index.php?id=223> (1. 10. 2008).*
- Generalštab Slovenske vojske, 2008: Poročilo o delu Uredniškega odbora Biltena SV v obdobju 2006–2007.*
- Generalštab Slovenske vojske, 2008: Sklep o imenovanju Uredniškega odbora Biltena Slovenske vojske.*
- Ministrstvo za obrambo, 2007: Navodilo za pripravo in izdajanje periodičnih publikacij Slovenske vojske. Dostopno na http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/Bilten_SV/Navodilo_pripravo_izdajanje_pubikacij_07_05_07.pdf (1. 10. 2008).*
- Ministrstvo za obrambo, 2007: Pravilnik o založniški in filmski dejavnosti v MO RS. Dokument MO, šifra 811-11-7/2005-34 z dne 24. 7. 2006.*
- Ministrstvo za obrambo, 1999: Navodilo za izdelavo Biltena Slovenske vojske. Dokument MO številka 017-04-21/98 z dne 17. 3. 1999.*
- Uroš TRINKO, Alojz ŠTEINER, 2008: Analiza Biltenov SV 1999–2008.*
- Uredniški odbor Biltena SV, 2008: Poslovnik uredniškega odbora za pripravo in izdajo Biltena Slovenske vojske. Dostopno na http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/Bilten_SV/poslovnik_uredn_odbora.pdf (1. 10. 2008).*
- Uredniški odbor Biltena SV, 2008: Program dela uredniškega odbora Biltena SV. Dostopno na http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/Bilten_SV/nacrt_dela_urednistva_08.pdf (1. 10. 2008).*

**Izkušnje Slovenije s predsedovanja Svetu Evropske
unije na področju varnosti**

**Slovenia's experiences with the EU Council
Presidency in the field of security**

VLOGA EU NA PODROČJU
ZAGOTAVLJANJA VARNOSTI,
RAZVOJA IN ZUNANJIH
ODNOSOV – DOSEŽKI
SLOVENSKEGA PREDSEDOVANJA
SVETU EU

EU ROLE IN THE PROVISION
OF SECURITY, DEVELOPMENT
AND EXTERNAL RELATIONS
– ACHIEVEMENTS OF THE
SLOVENIAN EU COUNCIL
PRESIDENCY

POVZETEK

Prispevek govori o glavnih poudarkih slovenskega predsedovanja Svetu EU na področju skupne zunanje in varnostne politike EU, kamor spadajo nadaljevanje dialoga z državami Zahodnega Balkana, prihodnost Evropske unije, širitev in evropska sosedska politika ter medkulturni dialog. Omenjene so tudi prednostne naloge na področju evropske varnostne in obrambne politike ter boja proti terorizmu.

KLJUČNE BESEDE

Skupna zunanja in varnostna politika, Zahodni Balkan, evropska varnostna in obrambna politika.

A B S T R A C T

The article addresses the main emphasis of the Slovenian EU Council Presidency in the field of the EU Common Foreign and Security Policy, which includes the continuation of the dialogue with the Western Balkans countries, the enlargement and the European Neighbourhood Policy, and intercultural dialogue. The article also mentions the priorities in the field of European Security and Defence Policy and the priorities in the fight against terrorism.

KEY WORDS

Common Foreign and Security Policy, Western Balkans, European Security and Defence Policy.

UVOD

Zunanjo politiko Evropske unije imenujemo Skupna zunanja in varnostna politika (SZVP). Nastala je z Maastrichtsko pogodbo, ki je začela veljati 1. novembra 1993, njeno delovanje pa je bilo dodatno opredeljeno v Amsterdamski pogodbi (1999) ter v pogodbi iz Nice (2003). Z Maastrichtsko pogodbo so bili ustanovljeni trije stebri EU:

1. steber: skupnost temelji na treh izvirnih pogodbah, s katerimi so nastale Evropska gospodarska skupnost (EGS), Evropska skupnost za jedrsko energijo (Euratom) in Evropska skupnost za premog in jeklo. Pokriva vse, razen skupne zunanje in varnostne politike ter pravosodja in notranjih zadev, vključujoč trgovino, pomoč, kmetijstvo in okolje;
2. steber: skupna zunanja in varnostna politika;
3. steber: pravosodje in notranje zadeve.

Amsterdamska pogodba je začela veljati 1. maja 1999 in je s področja SZVP uvedla spremembe:

- imenovanje visokega predstavnika za SZVP (prvi visoki predstavnik je postal Javier Solana, nekdanji generalni sekretar Nata, ki je začel svoj mandat 18. oktobra 1999);
- ustanovitev Enote za načrtovanje politike in zgodnje opozarjanje, za izboljšanje priprav in usmeritev za odločitve skupne zunanje politike EU;

- sprejetje skupnih strategij. Prvo skupno strategijo EU so sprejeli med 3. in 4. junijem 1999 na Evropskem svetu v Kölnu, in sicer v zvezi z Rusijo.

Pogodba iz Nice je začela veljati na začetku leta 2003. Uvedla je Politično-varnostni odbor (angl. Political and Security Committee – PSC). Prej je bil to Politični odbor v sestavi političnih direktorjev, sedaj pa je stalni organ, ki se sestaja dvakrat na teden, da nadzoruje vprašanja SZVP, odgovoren je tudi za upravljanje operacij s področja evropske varnostne in obrambne politike (EVOP).

Zunanji ministri držav članic EU se redno sestajajo (najmanj enkrat na mesec) v Svetu za splošne in zunanje zadeve (GAERC), da oblikujejo politiko EU na ključnih področjih zunanje politike. Skladno z Maastrichtsko pogodbo se morajo države članice »medsebojno obveščati in posvetovati o vseh zadevah zunanje in varnostne politike splošnega pomena, da bi z usklajenim in konvergentnim delovanjem zagotovile čim bolj učinkovito uveljavljanje svojega skupnega vpliva«. V okviru SZVP države članice delujejo takrat, ko se strinjajo s predlagano politiko in ko so prepričane, da bo imelo skupno delovanje dodano vrednost, odločitve navadno sprejemajo soglasno. Z Evropskim parlamentom se redno posvetujejo o glavnih vidikih SZVP.

SZVP deluje prek skupnih izjav, deklaracij in demarš ter pravnih instrumentov, med katerimi so najpomembnejši strategije, stališča in ukrepi. V skupnih strategijah so določeni cilji, sredstva in trajanje dolgoročne politike EU, povezani z določeno regijo, državo ali zadevo.

V skupnih stališčih je določen okvir delovanja držav članic za skupno delovanje pri neki zadevi, skupni ukrepi pa so sredstvo za delovanje.

Slovensko predsedovanje Svetu EU in SZVP

Slovenija si je med predsedovanjem Svetu EU prizadevala za dosledno izvajanje nalog s področja SZVP, ki bi poleg ustaljenih oblik dialoga in delovanja EU zahtevalo takojšnje odzivanje na nastale situacije z omenjenimi instrumenti. Predvidljive vsebine slovenskega predsedovanja so bile kot glavne prednostne naloge 6-mesečnega programa slovenskega predsedovanja določene na podlagi 18-mesečnega programa predsedovanja držav tria, to je Nemčije, Portugalske in Slovenije. 18-mesečni program je posebnost v dosedanjih pripravah držav članic na predsedovanje, saj je bil prvič uveden med predsedovanjem Nemčije, Portugalske in Slovenije. Glavni namen takega programa je zagotavljanje

kontinuitete in koherentnosti v obdobju predsedovanja vseh treh držav. Vlada Slovenije je na svoji seji konec novembra 2007 določila kot prednostne teme svojega predsedovanja prihodnost Evropske unije, širitev in evropska sosedstva politika, Lizbonska strategija, energetska politika in klimatske spremembe ter medkulturni dialog. Poleg glavnih vsebin so bili pripravljene načrti delovanja za vsa druga področja SZVP, ki je v okviru Sveta EU obravnavana v več kot 30 delovnih skupinah. Predstavniki slovenskega predsedstva so si v pripravah na predsedovanje zastavili cilje in pripravili načrte dela za vse zadeve, ki se obravnavajo v teh delovnih skupinah.

Zahodni Balkan

Med predsedovanjem je bila vzpostavljena mreža stabilizacijsko-pridružitvenih sporazumov z državami Zahodnega Balkana, saj je bil sporazum s Srbijo podpisan maja 2008, z BiH pa junija 2008. Potrditev evropske perspektive Zahodnega Balkana in sklenitev mreže stabilizacijsko-pridružitvenih sporazumov z vsemi državami regije utrjujeta in spodbujata evropsko povezovanje držav tega območja in tako prispevata h krepitvi stabilnosti in vsestranskega gospodarskega razvoja regije. Pomemben uspeh so pobude za posamezna področja, torej konkretne pobude za regionalno sodelovanje in gospodarski razvoj, na slovensko pobudo se je na primer začel z vsemi petimi državami dialog o vizumski liberalizaciji (vse države so že prejele podroben načrt za odpravo vizumov, ki določa nekatere pogoje: zahteve za reforme na ključnih področjih, kot so varnost dokumentov, boj proti nezakoniti migraciji, upravljanje mej itn. Evropska komisija bo natančno spremljala napredek in predlagala odpravo vizumov).

Začela so se pogajanja o prometnem sporazumu (cilj je vzpostavitev skupnega trga za kopenski in pomorski promet; oblikovanje stabilne zakonodaje, ki bo spodbujala naložbe v cestno in železniško infrastrukturo ter infrastrukturo za plovbo po celinskih vodah; povečanje učinkovitosti prevoznih sredstev in spodbujanje uravnoveženega razvoja prometa), o ustanovitvi Investicijskega sklada za Zahodni Balkan (združevanje instrumentov financiranja za Zahodni Balkan, ki bo omogočilo preglednejše in učinkovitejše financiranje regije) ter za okrepljeno sodelovanje med regijo Zahodnega Balkana in EU na področju civilne zaščite; sprožili smo tudi pobudo za prenos evropske metodologije in enako pripravo ocen ogroženosti pred organiziranim kriminalom za države Jugovzhodne Evrope (SEE OCTA). Uspešna je bila tudi pobuda za prenos priporočil s področja boja

proti terorizmu na države Zahodnega Balkana, ki bi jih te sprejele kot temelj za vzpostavitev lastnih protiterorističnih sistemov. Prizadevali smo si za novo pravno podlago centra SECI (Regionalnega centra za boj proti čezmejnemu kriminalu) v Bukarešti, ki naj bi se v prihodnosti čim bolj povezal z Europolom.

Ob razglasitvi kosovske neodvisnosti je bila potrjena zavzetost za stabilnost regije in evropsko prisotnost na Kosovu, in sicer z misijo EULEX ter s posebnim predstavnikom EU (krepitev vloge EU po rekonfiguraciji mednarodne prisotnosti na Kosovu). Ohranjena je bila enotnost EU, v regiji ni bilo (večjih) nemirov. Evropska komisija je 11. julija 2008 organizirala donatorsko konferenco za Kosovo. Nadaljevala so se pristopna pogajanja s Hrvaško in Turčijo. V pristopnih pogajanjih s Hrvaško je slovensko predsedstvo odprlo štiri poglavja, s Turčijo pa dve. Hrvaška ima ob zaključku slovenskega predsedovanja odprtih 20, Turčija pa osem poglavij.

Evropska sosedska politika

Slovensko predsedstvo si je prizadevalo za poglobljanje evropske sosedske politike in krepitev v enotnem političnem okviru, in sicer skladno s sklepi Evropskega sveta junija 2007, predlogi Evropske komisije ter aprilskimi poročili o napredku za dvanajst držav partneric evropske sosedske politike. Med državami članicami je bilo doseženo splošno soglasje, da glavna načela te politike ostajajo načelo diferenciacije in individualnega pristopa ter krepitev zavesti o skupnem lastništvu.

Pomembnejši dosežek v okviru evropske sosedske politike je uradni začetek implementacije skupne pobude držav širše regije Črnega morja in EU – Črnomorske sinergijske pobude. Z njo je bila začrtana politična usmeritev skupnih aktivnosti v regiji (februar 2008, Kijev).

Maja 2008 je bila predstavljena poljsko-švedska pobuda za ustanovitev vzhodnega partnerstva, katere cilj je okrepitev vzhodnega dela evropske sosedske politike. Evropski svet je junija Evropsko komisijo pooblastil, da na podlagi pobude na Evropskem svetu marca 2009 pripravi ustrezen načrt uresničevanja vzhodnega partnerstva.

Evro-sredozemsko partnerstvo

Slovenija je v vlogi predsedujoče uresničevala programski okvir dejavnosti za leto 2008 v vseh treh dimenzijah – varnostno-politični, ekonomski in

socialno-kulturni. Poleg tega je bilo izvedeno več nenačrtovanih aktivnosti, ki so bile povezane predvsem s položajem na Bližnjem vzhodu ter pobudo o preoblikovanju Barcelonskega procesa.

Poleg zasedanj ministrov Evro-sredozemskega partnerstva (EuroMed), na katerih so bile dogovorjene nadaljnje aktivnosti, so bile izpolnjene tudi obveznosti, sprejete na preteklih zasedanjih ministrov (za področja visokega šolstva, krepitev vloge žensk v družbi, vloge medijev in industrijskega sodelovanja). Poleg tega so se nadaljevale tudi aktivnosti na področju boja proti terorizmu, potekalo je redno utečeno zasedanje na ravni visokih uradnikov za področje evropske varnostne in obrambne politike. Med slovenskim predsedovanjem je Fundacija Anna Lindh za dialog med kulturami dobila novega predsednika, izvršnega direktorja in svetovalni odbor.

Evropski svet je marca 2008 pozdravil pobudo o Barcelonskem procesu: Uniji za Sredozemlje. Maja 2008 je Evropska komisija pripravila sporočilo s konkretnimi predlogi o področjih delovanja nove pobude. Evropski svet je junija to sporočilo pozdravil in pozval vse evromediterranske partnerje k sodelovanju pri pripravi skupne izjave, ki jo je slovensko predsedstvo tudi uspelo uskladiti. Ta bo predvidoma sprejeta na prvem vrhu Unije za Sredozemlje 13. julija 2008 v Parizu.

Medkulturni dialog

Predsedovanje smo simbolično in tudi v resnici začeli ob evropskem letu medkulturnega dialoga v Ljubljani. V nadaljevanju so se zvrstile številne razprave in konference, na katerih so sodelovali verski voditelji, strokovnjaki ter predstavniki civilne družbe, ki so z izmenjavo stališč in pogledov osvetljevali sobivanje ter povezavo med različnimi kulturami in religijami. Konferenca Nove paradigme, novi modeli – kultura v zunanjih odnosih EU, katere priporočila so bila predstavljena tudi na junijskem ES, je ustvarila trdne temelje za vključevanje kulturne razsežnosti v zunanje odnose EU. Poleg tega so bile za krepitev medkulturnega dialoga sprejete številne pobude, povezane z mladimi, za šolstvo, večjezičnost in kulturo. Poseben prispevek Slovenije h kreptvi partnerstva in dialoga je projekt ustanovitve Evro-sredozemske univerze v Piranu (junij 2008). Univerza bo zelo pomembna za povezovanje evrosredozemskega prostora in zagotavljanje boljšega znanja ter uveljavljanje medsebojnega razumevanja. Temeljila bo na mobilnosti znanja in delovala kot

dejavniki sodelovanja družbe in povezovanja evrosredozemskega visokošolskega in raziskovalnega prostora. Junjski Evropski svet je v svojih sklepih pozdravil dosežke v evropskem letu medkulturnega dialoga. Kulturno sodelovanje in medkulturni dialog sta pomembna dela vseh zunanjih politik EU, in sicer skladno s priporočili ljubljanske konference z naslovom Nove paradigme, novi modeli in kultura v zunanjih odnosih EU ter delom v okviru Zaveznitva civilizacij.

Srednja Azija

Slovensko predsedstvo je uspešno nadaljevalo in pospešilo uresničevanje Strategije EU za Srednjo Azijo, sprejete na Evropskem svetu junija 2007. Kot pomembnejše dogodke velja omeniti obisk ekspertske trojke v Turkmenistanu januarja 2008, marca 2008 v Bruslju organizirano prvo srečanje t. i. koordinatorjev za implementacijo Strategije in začetek dialoga o človekovih pravicah z vsemi državami regije. Aprila 2008 organizirana ministrska trojka s Srednjo Azijo v Aškabadu (Turkmenistan) je najpomembnejši dogodek med slovenskim predsedovanjem. V Aškabadu je EU maja 2008 s Turkmenistanom podpisala tudi Memorandum o razumevanju na področju energije. Na Evropskem svetu junija 2008 je bilo sprejeto prvo poročilo o uresničevanju Strategije EU za Srednjo Azijo.

Dialog s strateškimi partnerji in regijami

Med slovenskim predsedovanjem so potekala štiri srečanja na vrhu EU in tretjih držav, in sicer z Japonsko, Združenimi državami Amerike ter latinskoameriškimi in karibskimi državami. Srečanja so bila namenjena krepitvi strateških odnosov in partnerstva med EU in omenjenimi državami, hkrati pa so bila priložnost za razpravo o aktualnih globalnih, regionalnih, gospodarskih, varnostnih in drugih vprašanjih, vključno s podnebnimi spremembami in energetiko:

- Najpomembnejša sporočila vrha EU – Japonska, ki je potekal 23. aprila 2008 v Tokiu, so bila, da EU in Japonska v celoti prevzemata odgovornost pri reševanju odprtih globalnih vprašanj, da sta skupaj zavezani k spodbujanju mednarodnega miru in varnosti. Poleg tega sta partnerici izrazili tudi odločenost za nadaljnje tesno sodelovanje za povečevanje blaginje in kakovosti življenja.
- Srečanja EU – latinskoameriške in karibske države (EU-LAK), ki je potekalo 16. in 17. junija 2008 v Limi, se je udeležilo doslej

največje število predsednikov držav in vlad od začetka tega procesa leta 1999 v Riu de Janeiru. Na vrhu so bili še posebej izpostavljeni zavezanost k multilateralizmu in sodelovanju na ključnih področjih regionalnega partnerstva, zavzemanje za izkoreninjenje revščine in neenakosti, odločenost za doseganje meril razvojnih ciljev tisočletja, za zaščito okolja in biotske raznovrstnosti ter za boj proti podnebnim spremembam in njihovim posledicam. Državniki so prav tako potrdili pomen poklicnega izobraževanja kot pomembnega sredstva v boju proti revščini, kar je vseskozi poudarjalo slovensko predsedstvo. Poleg tega so razpravljali tudi o migracijah ter sprejeli zavezo o ustanovitvi okoljskega programa EUrocLIMA in morebitni ustanovitvi fundacije med EU in latinskoameriški ter karibskimi državami. Oba dosežka predstavljata posebno dodano vrednost vrha.

- Vrh EU – Združene države Amerike, ki je bil 10. junija 2008 na Brdu pri Kranju, je potrdil pomen strateškega čezatlantskega partnerstva. Razprava je potekala v duhu sodelovanja, v ospredje pa so bile postavljene možnosti skupnega dela, vrednot in soglasja, tako pri regionalnih vprašanjih kot tudi pri globalnih izzivih. Veliko pozornosti je bilo namenjene dvostranskim odnosom, še posebej gospodarskemu sodelovanju med EU in Združenimi državami Amerike, v okviru katerega je bilo predstavljeno poročilo Transatlantskega ekonomskega sveta. Sprejeta je bila skupna deklaracija.
- Enaindvajseti vrh EU – Ruska federacija je potekal 26. in 27. junija 2008 v Hanti Mansijsku, v Sibiriji. Voditelji so v prijateljskem in odkritem vzdušju razpravljali o začetku pogajanj za novi sporazum med EU in Rusko federacijo, pregledali uresničevanje štirih skupnih prostorov, izmenjali mnenja o globalnih gospodarskih izzivih ter mednarodnih vprašanjih (Iran, Bližnji vzhod, zamrznjeni konflikti, Afganistan). Na vrhu v Hanti Mansijsku sta bili sprejeti dve skupni izjavi, in sicer o začetku pogajanj za nov sporazum med Rusijo in EU ter o čezmejnem sodelovanju. Nazadnje so voditelji skupno izjavo na vrhu sprejeli EU – RF v Rimu leta 2003. Slovensko predsedstvo je doseglo potrditev pogajalskega mandata za začetek pogajanj o novem celovitem sporazumu med EU in Rusijo, ki bo nadomestil sedanji Sporazum o partnerstvu in sodelovanju, in sicer po skoraj dveletnem zastoju pri njegovi obravnavi.

Regionalni izzivi

Slovensko predsedstvo je aktivno podpiralo prizadevanja za napredek bližnjevzhodnega mirovnega procesa. Prav tako je podpiralo prizadevanja mednarodne skupnosti, predvsem Arabske lige, za ponovno vzpostavitev delujočih demokratičnih institucij v Libanonu, kjer je maja po skoraj letu in pol prišlo do imenovanja novega predsednika države. Zavzemalo se je za večjo vlogo EU v Iraku ter na dvostranskih srečanjih in srečanjih s tretjimi državami pozvalo sogovornike, naj podpirajo Irak pri doseganju zastavljenih reform. Predsedstvo je podpiralo dvotirni pristop EU v odnosih z Iranom.

Slovensko predsedstvo je tudi redno spremljalo in se odzivalo na dogajanje v Afriki (kriza v Keniji, volitve v Zimbabveju). Med slovenskim predsedovanjem je ad hoc delovna skupina začela uresničevati prvi del akcijskega načrta skupne strategije Afrika – EU, ki je bil sprejet na vrhu Afrika – EU v Lizboni decembra 2007.

EU je konstruktivno delovala pri razvoju odnosov čez Tajvansko ožino. Prav tako je po velikih nasilnih protestih, ki so zajeli Tibet in sosednje kitajske pokrajine, aktivno spodbujala nadaljevanje dialoga med kitajsko vlado in predstavniki Dalajlame. EU je pozorno sledila tudi političnim procesom in humanitarnim razmeram po ciklonu Nargis v Mjanmaru ter obnovila skupno stališče EU do Mjanmara. Na polovici uresničevanja afganistanskega dogovora je EU oblikovala nove smernice politike v Afganistanu, s čimer se je zavezala k nadaljnji podpori stabilizaciji in napredku. EU je imela z močno volilno opazovalno misijo pomembno vlogo pri izvedbi februarских parlamentarnih volitev v Pakistanu, ki so bile z začetka leta prestavljene zaradi atentata na Benazir Bhutto. EU je nato sprejela smernice o okrepitvi odnosov s to državo. Svet ministrov je junija sprejel odločitev o odpravi negativnih ukrepov proti Kubi in se zavezal k vsestranskemu dialogu s Kubo, vendar pod določenimi pogoji. Ukrepi so bili sprejeti 2003 in odpravljeni od leta 2005 dalje. Junija 2009 bodo ocenjeni odnosi s Kubo in tudi učinkovitost političnega dialoga. Glavna prednostna naloga EU ostaja napredek pri spoštovanju človekovih pravic, vključno z izpustitvijo vseh političnih zapornikov.

Promocija človekovih pravic v zunanji politiki EU

Slovenija je med predsedovanjem ob vseh že vzpostavljenih dialogih in konzultacijah o človekovih pravicah izvedla še dva nova, in sicer dialog z Afriško unijo, ki je del strategije EU za Afriko, in dialog s Turkmenistanom

kot del srednjeazijske strategije EU. Tematika človekovih pravic pa je bila vključena tudi v pomembnejša srečanja na politični ravni.

Pomembna pozornost je bila namenjena delovanju EU v mehanizmih Organizacije združenih narodov za zaščito in promocijo človekovih pravic, še zlasti v Svetu Organizacije združenih narodov za človekove pravice, katerega prvi pravi vsebinski zasedanji sta bili ravno med predsedovanjem. Slovenija si je kot predsedujoča EU in kot članica Sveta prizadevala tudi za ustrezen začetek novega mehanizma Organizacije združenih narodov za pregled spoštovanja človekovih pravic v vseh državah članicah. Stališča EU je oblikovala in zastopala tudi na dveh izrednih sejah Sveta.

V ospredju slovenskega predsedovanja so bila tudi prizadevanja za krepitve učinkovitosti mehanizmov za promocijo človekovih pravic v Skupni zunanji in varnostni politiki EU (SZVP). Posodobljene so bile tri od dosedanjih petih smernic EU o človekovih pravicah (smernice proti mučenju, proti smrtni kazni in o pravicah otrok v oboroženih spopadih), začele pa so se uresničevati tudi nove smernice o pravicah otrok.

Največji dosežek slovenskega predsedstva je celostni pristop k vprašanju človekovih pravic, ki povezuje razvojno politiko, varnost in človekove pravice. Rezultat prizadevanj predsedstva je, da so pravice otrok, še posebej otrok v oboroženih spopadih, zapisane tudi v sklepih Evropskega sveta.

Zaščita državljanov EU

Slovensko predsedstvo je posebno pozornost namenilo zaščiti državljanov EU v tretjih državah. Predvsem si je prizadevalo za okrepitev medsebojnega sodelovanja držav članic in izpopolnjevanje pripravljenosti njihovih diplomatsko-konzularnih predstavništev ter ministrstev za zunanje zadeve za čim učinkovitejše delovanje in sodelovanje za zaščito in pomoč državljanom EU ob kriznih dogodkih, vključno s turističnimi kraji.

Predsedstvo je v sodelovanju z Generalnim sekretariatom Sveta EU (Sitcen) pripravilo več telekonferenc ob zaostritvah razmer v nekaterih državah sveta. Na teh so prvič sodelovale tudi vse zainteresirane države članice. Prvič je bil uporabljen tudi koncept vodilne države v kriznih razmerah v tretjih državah, in sicer ob evakuaciji iz Čada.

Med vidnejše skupne dosežke držav članic lahko prištejemo tudi skrb za izboljšanje razmer v zaporih v tretjih državah, v katerih so državljani EU,

priprava nove različice skupnega evropskega potovalnega dokumenta, poenostavitev legalizacije mednarodnih listin in skupno delovanje ob množičnih športnih dogodkih.

Mednarodno razvojno sodelovanje in humanitarna pomoč

V ospredju slovenskega predsedovanja so bila prizadevanja za doseg razvojnih ciljev tisočletja. Razvojni svet za splošne zadeve in zunanje odnose je sprejel sklepe na temo izpolnjevanja razvojnih ciljev tisočletja. Ti bodo podlaga za stališča EU na vrhu Združenih narodov v New Yorku septembra 2008, na tretjem forumu na visoki ravni na temo učinkovitosti pomoči, ki bo potekal v Akri septembra 2008, in na pregledni konferenci Združenih narodov o financiranju za razvoj, ki bo v Dohi konec leta 2008. Evropski svet je omenjene sklepe potrdil in prejel program ukrepanj EU glede razvojnih ciljev ter povabil svoje razvojne partnerje, naj se mu pridružijo. Program predlaga državam partnericam in drugim donatoricam ukrepe, ki bodo prispevali k doseganju razvojnih ciljev tisočletja.

Slovenija je namenila posebno pozornost uresničevanju pravic otrok in položaju žensk v oboroženih spopadih, pri čemer je pomemben predvsem prispevek razvojnega sodelovanja in humanitarne pomoči EU k uveljavljanju in varstvu otrokovih pravic v zunanjem delovanju EU. Prav tako je poudarila pomen učinkovitega odziva EU na vprašanje žensk v oboroženih spopadih, in sicer v kontekstu krepitve vloge žensk pri preprečevanju in reševanju konfliktov ter vzpostavljanju miru.

Posebna pozornost je bila namenjena tudi področju zagotavljanja skladnosti politik za razvoj, izboljšanju usklajenosti med donatorji in krepitvi učinkovitosti razvojnega sodelovanja, sodelovanju evropskih akterjev za zagotovitev usklajene in učinkovite razvojne pomoči državam partnericam in dialogu z nevladnimi organizacijami na področju razvojnih politik.

Slovenija je v času predsedovanja Svetu EU usklajevala nastop EU na XII. ministrskem zasedanju Konference Združenih narodov za trgovino in razvoj v Akri, ki je bilo namenjeno prenovi organizacije, odločitvi o novih usmeritvah dela na področju trgovine, razvoja in povezanih vprašanj s področja financ, tehnologije, investicij in trajnostnega razvoja.

V prvi polovici leta 2008 so nastali nenačrtovani dogodki, ki so zahtevali takojšen odziv EU. Mednje spada vprašanje skokovitega naraščanja cen hrane

in s tem povezane ogroženosti preskrbe s hrano v svetu. EU se je zavezala za izvedbo kratko-, srednje- in dolgoročnih ukrepov kot odgovor na krizo in pozdravila ustanovitev delovne skupine na visoki ravni za svetovno varnost preskrbe s hrano. O tem vprašanju je junija razpravljal tudi Evropski svet.

EVROPSKA VARNOSTNA IN OBRAMBNA POLITIKA IN PREDNOSTNE NALOGE

Evropska varnostna strategija iz leta 2003 določa glavne smernice zagotavljanja zunanje- in varnostnopolitičnih interesov EU. Evropska varnostna in obrambna politika (EVOP) je tako pomemben element Skupne zunanje in varnostne politike. EVOP se razvija v okviru treh stebrov, in sicer operacij, institucij in zmogljivosti.

Vsakokratno predsedstvo skupaj z drugimi državami članicami oblikuje prednostne naloge na področju EVOP v okviru t. i. podedovane agende. Hkrati naslednja predsedujoča opredeli nekatera področja, ki jim želi nameniti posebno pozornost. Evropski svet tako ob koncu predsedovanja sprejme poročilo o napredku na področju EVOP, njegov sestavni del je tudi mandat naslednjega predsedstva glede EVOP (glej Presidency Report on ESDP 2007: 35).

Glavne prednostne naloge so bile opredeljene že v 18-mesečnem programu (glej 18-mesečni program 2006: 56). V okviru 6-mesečnega progama je predsedstvo načrtovalo, »da se bo zavzemalo za nadaljnjo krepitev vojaških in civilnih zmogljivosti EU ter za učinkovito in koherentno izvajanje operacij kriznega upravljanja« (6-mesečni program 2008: 17). Kot posebne aktivnosti predsedstva so bile opredeljene: sodelovanje z nevladnimi organizacijami, otroci v oboroženih konfliktih in večja prepoznavnost EVOP.

ZUNANJI VIDIKI BOJA PROTI TERORIZMU

Strategija EU za boj proti terorizmu iz leta 2005 vsebuje štiri področja: preprečevanje, zaščita, pregon in odziv na teroristična dejanja (glej The European Counter-Terrorism Strategy: 2005). V okviru drugega stebra so obravnavani zunanji vidiki boja proti terorizmu, predvsem na drugem področju, to je preprečevanju, delno pa tudi na preostalih področjih.

V okviru 18-mesečnega progama je bil boj proti terorizmu opredeljen kot ena najpomembnejših prednostnih nalog predsedstev, in sicer z nadaljnjim uresničevanjem strategij in akcijskih načrtov EU za boj proti terorizmu,

posebnih ukrepov ter sodelovanja z mednarodnimi organizacijami in tretjimi državami (18-mesečni program 2006: 57).

V okviru 6-mesečnega programa je slovensko predsedstvo napovedalo, da bo zagotovilo kontinuiteto ukrepanja proti mednarodnemu terorizmu, predvsem z uresničevanjem naslednjih strategij in akcijskih načrtov: za splošni boj proti terorizmu, preprečevanje njegovega financiranja, preprečevanje radikalizacije in novačenja ter za nadzor nad eksplozivi (6-mesečni program 2008: 14).

URESNIČITEV PREDNOSTNIH NALOG

Slovensko predsedstvo je nadaljevalo aktivnosti na področju implementacije zunanjih vidikov strategij in akcijskih načrtov EU s področja boja proti terorizmu, tudi s krepitvijo horizontalnega sodelovanja s prvim (komunitarne pristojnosti) in tretjim (pravosodje in notranje zadeve) stebrom. Spoštovanje človekovih pravic in vladavina prava sta bila temeljno vodilo pri implementaciji navedenih dokumentov. V okviru sodelovanja z OZN si je slovensko predsedstvo, znotraj EU in v dialogu s partnerji, prizadevalo za doseg soglasja o osnutku celovite konvencije ZN o mednarodnem terorizmu. Vodilo je priprave na formalno konferenco o uresničevanju globalne strategije ZN za boj proti terorizmu, ki je potekala v začetku novembra 2006.

Poseben poudarek je bil na političnem dialogu s tretjimi državami in mednarodnimi organizacijami. Organizirane so bile trojke z ZDA, Rusko federacijo, Turčijo in Marokom ter izmenjava mnenj z Organizacijo združenih narodov ter Organizacijo ameriških držav.

Predsedstvo je v okviru ponujene tehnične pomoči nadaljevalo aktivnosti za opredelitev konkretnih projektov z Alžirijo in Marokom ter začelo priprave na tehnično pomoč državam Sahela, ki postaja čedalje pomembnejši. Za preprečevanje radikalizacije in novačenja so bili obravnavani nadaljnja uveljavitev strategije medijskega komuniciranja ter projekti, ki bi jo podprli. Za preprečevanje financiranja terorizma so bile izvedene naslednje delavnice:

- EU in Zalivski svet o sodelovanju pri preprečevanju financiranja terorizma,
- EU in ZDA o finančnih sankcijah,
- EU in ZDA o preprečevanju financiranja terorizma.

Obravnavane so bile tudi morebitne povezave grožnje terorizma na Zahodnem Balkanu z organiziranim kriminalom in trgovino z mamili ter mogoči vplivi na

varnost EU in držav članic. V tem okviru so bile obravnavane tudi povezave med trgovino z mamili v Afganistanu in financiranjem terorizma.

V okviru evromediterranskega partnerstva so bila obravnavana vprašanja preprečevanja zlorabe interneta za teroristične namene, varovanja človekovih pravic v boju proti terorizmu in pravosodnega sodelovanja.

SKLEP

Slovenija je uspešno opravila nalogo, ki ji je nalagala usklajevanje SZVP in EVOP med državami članicami EU, verodostojno zastopanje stališč EU v dialogu s tretjimi državami in organizacijami ter pravočasno odzivanje na nastale položaje v svetu.

Kljub temu mora EU še bolj okrepiti svojo enotnost in prepoznavnost. Uspešna uveljavitev Lizbonske pogodbe bo pomemben korak v to smer, saj pogodba uvaja nov položaj visokega predstavnika za zunanje odnose in varnostno politiko, ki bo združil vlogi generalnega sekretarja Sveta EU oziroma Visokega predstavnika za SZVP in evropskega komisarja za zunanje odnose. K boljši prepoznavnosti EU bo prispevala tudi vloga stalnega predsednika Evropskega sveta.

VIRI

- 18-mesečni program predsedovanja Nemčije, Portugalske in Slovenije. 2006. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/18mesečniprogram-slo.pdf (8. 10. 2008).*
- Program slovenskega predsedovanja Svetu EU Si. nergija za Evropo januar-junij 2008. 2008. Dostopno na http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/0801/6-mesečni_program-SVN.pdf (8. 10. 2008).*
- Sklepi Sveta za splošne zadeve in zunanje odnose v prvi polovici leta 2008. 2008. Dostopno na http://www.consilium.europa.eu/cms3_applications/applications/newsRoom/loadBook.asp?BI D=71&LANG=1&cmsid=349 (8. 10. 2008).*
- Program slovenskega predsedovanja Svetu EU - kaj smo dosegli. 2008. Dostopno na http://www.eu2008.si/si/News_and_Documents/download_docs/June/0630dosezki.pdf (8. 10. 2008).*
- Presidency Report on ESDP. 2007. Dostopno na <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st16/st16426.en07.pdf> (2. 10. 2008).*
- The European Counter-Terrorism Strategy. 2005. Dostopno na <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/05/st14/st14469-re04.en05.pdf> (2. 10. 2008).*

IZKUŠNJE S PODROČJA EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE MED SLOVENSKIM PREDSEDOVANJEM SVETU EU

EXPERIENCES IN THE FIELD OF EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE POLICY DURING THE SLOVENIAN EU COUNCIL PRESIDENCY

.....

POVZETEK

Projekt predsedovanja Svetu EU (v nadaljevanju predsedovanje EU) je bil ena najbolj vsestranskih dejavnosti Republike Slovenije po vstopu v EU, še posebej v letih 2007 in 2008. V zaključnih analizah, poročilih in javnih predstavitev na ravni Vlade, posameznih ministrstev in državnih organov, je bilo soglasno ugotovljeno, da je bil projekt uspešen. Vodenje oziroma uresničevanje nalog predsedujoče države na področju evropske varnostne in obrambne politike (EVOP) je pri tem zavzemalo posebno mesto, čeprav v osemnajstmesečnem programu predsedovanja tria Portugalske, Nemčije in Slovenije ter šestmesečnem programu slovenskega predsedovanja ni

¹ Avtor se zahvaljuje g. Tadeju Burgarju, generalnemu direktorju Direktorata za obrambno politiko v MO, brigadirju Antonu Turku, vojaškemu predstavniku pri Natu in EU, podpolkovniku Dejanu Groffu, izvršilnemu častniku projekta SV za predsedovanje EU, in dr. Ljubici Jelušič za vse nasvete in pripombe glede izboljšave besedila. Odgovornost za zapisane morebitne napake in pomanjkljivosti ostaja pri avtorju.

bilo zastavljeno kot prednostno. Ker je EVOP pomemben del skupne zunanje in varnostne politike EU, so bili pomembni tudi oblikovanje politike in ustvarjanje političnih razmer (v nadaljevanju tudi angl. policy making) za vodenje EVOP, vzpostavitev in vzdrževanje učinkovite komunikacije med številnimi subjekti in ravnmi reševanja, tako v nacionalnem kot tudi evropskem oziroma širšem mednarodnem okolju, ter podpora in organizacija dogodkov in dejavnosti, s katerimi se je EVOP uresničevala v praksi. V Ministrstvu za obrambo (MO) in Slovenski vojski (SV) so se kot izzivi pojavljali: vsebinsko obvladovanje zadev EVOP, učinkovito uresničevanje nalog iz slovenskega programa predsedovanja, prispevek k skupnemu reševanju obrambno-varnostnih zadev in ustvarjanje sinergije v ministrstvu, med slovenskimi ministrstvi in tudi znotraj ustanov in mehanizmov, ki delujejo v EU. Članek predstavlja nekatere dosežke na področju EVOP, opozarja na zamujene priložnosti ter navaja izkušnje in primere dobre prakse slovenskega predsedovanja. Priprave na slovensko predsedovanje in izvajanje nalog na področju EVOP so potekale tudi kot zahtevno in zanimivo učenje ter reševanje vprašanj in novih izzivov. Pri tem se je pokazalo, da je majhnost predsedujoče države lahko tudi prednost, še zlasti, ko gre za usklajevanje pogledov in mogočih rešitev v evropski skupnosti držav, če pri tem taka država ne vsiljuje svojih nacionalnih stališč in interesov, temveč skrbi za doseganje konsenza in učinkovitost dejavnosti EVOP.

K L J U Č N E B E S E D E

Slovensko predsedovanje Svetu EU, evropska varnostna in obrambna politika, operacije EU, gradnja vojaških zmogljivosti, sodelovanje s strateškimi partnerji.

.....

A B S T R A C T

The EU Council Presidency project was one of the most comprehensive activities of the Republic of Slovenia after joining the EU, particularly in the years 2007 and 2008. In the final analyses, reports and public presentations on the level of the

.....

government, individual ministries and state bodies, it has been unanimously established that the project was successful. Although it has not been defined as a priority in the eighteen-month long presidency program of the Portugal, Germany and Slovenia trio, the management or the implementation of the tasks, pertaining to the presiding country, in the field of European Security and Defence Policy (ESDP) occupied a special place. Since ESDP forms an important part of the EU foreign and security policy, great importance was attributed to policy-making and to creating political conditions for managing ESDP, to establishing and maintaining effective communication between numerous subjects and problem-solving levels, in the national as well as European or wider international environment, and to supporting and organising events and activities through which the ESDP manifested itself in practice. The challenges at the Ministry of Defence (MOD) and in the Slovenian Armed Forces (SAF) were the following: the ESDP affairs management in content, efficient implementation of tasks of the Slovenian presidency program, contribution to collective solving of defence-security matters, and creating synergy in the ministry, between Slovenian ministries and within EU institutions and mechanisms. The article presents some of the achievements in the ESDP field, draws attention to missed opportunities and lists experiences and examples of good practice gained during the Slovenian presidency. The preparations for the Slovenian presidency and the implementation of tasks in the field of ESDP at the same time presented a demanding and interesting learning opportunity and solving of questions and new challenges. It is apparent that the size of a presiding country - as in case of Slovenia - can also be seen as an advantage, particularly when coordinating standpoints and possible solutions in the European community, if such a country does not enforce its viewpoints and interests, but aims to achieve consensus and efficiency of the ESDP.

KEY WORDS

Slovenian EU Council Presidency, European Security and Defence Policy, EU operations, generation of military capabilities, cooperation with strategic partners.

UVOD

Republika Slovenija je v sklopu predsedovalnega tria², Nemčije, Portugalske in Slovenije, od 1. januarja do 30. junija 2008 predsedovala Svetu EU kot prva izmed novih držav članic po zadnji širitvi unije. Moto slovenskega predsedovanja je bila sinergija v najširšem pomenu, tako znotraj države kot tudi v evropskem prostoru ter v povezavah s strateškimi partnerji EU, kot so OZN, zveza Nato in Afriška unija. EVOP ni bila uvrščena v ključne prednostne naloge³ slovenskega predsedovanja, njena pomembnost in aktualnost pa zaradi tega nista bili manjši ali manj prisotni. Članek temelji na ugotovitvah, ki so bile predstavljene znotraj poročanj oziroma poročil, pa tudi javno objavljenih ocen. Namen članka ni povečevanje slovenskega prispevka, pač pa poskus objektivne presoje dosežkov, izkušenj in naučenih lekcij. Avtor članka se pri opisovanju izkušenj opira tudi na osebne ugotovitve, ker je bil namestnik vodje operativne skupine v MO, to je skupine, ki je skrbela za uresničevanje programa in izvedbenih načrtov ter se neposredno soočala z vprašanji oblikovanja politike na področju EVOP v MO. Poleg tega je bil avtor odgovoren tudi za vodenje projekta predsedovanja EU v SV in se tako soočil s številnimi dogodki in izkušnjami na ključnih vojaških vprašanjih znotraj EVOP. Kljub dejstvu, da EU uporablja javno diplomacijo za uresničevanje svojih politik in njihovo promocijo, je treba opozoriti, da pri ocenjevanju politik ni mogoče zapisati vsega, kar je bilo doseženo, izpuščeno ali naučeno. Članek je tako vojaškoobrambni pogled na tista področja in vprašanja EVOP, s katerimi sta se soočila MO in SV.

ORGANIZACIJSKI IZZIVI SLOVENSKEGA PREDSEDOVANJA SVETU EU

EVOP je področje, ki je bilo v EU v zadnjih letih deležno najhitrejšega razvoja in postaja vedno pomembnejši dejavnik v mednarodnih odnosih. EVOP je usmerjena k stabilizaciji razmer na kriznih območjih, predvsem tistih, ki so v interesu EU in so skladne s skupno zunanjo in varnostno politiko. Glede na kratek čas, ki ga ima predsedujoča država na voljo za predsedovanje, je treba vse dejavnosti natančno pripraviti. Med pripravami je tako treba identificirati področja predsedovanja,

² Pristop »trio« je bil prvič uveden na podlagi sklepa Evropskega sveta, decembra 2004 (Jazbec 2008: 21), z vključitvijo novih članic v EU zaradi njihovega lažjega uvajanja v proces predsedovanja in zagotavljanja kontinuitete.

³ Med prednostnimi nalogami slovenskega predsedovanja so bile naslednje teme: (1) prihodnost EU oziroma ratifikacijski proces Lizbonske pogodbe, (2) energijsko-podnebni paket, (3) lizbonska strategija, (4) širitev in evropska sosedstva politika ter (5) medkulturni dialog (Program slovenskega predsedovanja Svetu 2008; 18-mesečni program 2007).

oblikovati in vzpostaviti koncepte posameznih področij, oblikovati cilje in načrte, po katerih bodo ti doseženi, izbrati in usposobiti ustrezen kader ter se pripraviti za vodenje, ki bo zagotovilo uresničitev načrtovanih nalog in ciljev. Program naj bi praviloma sledil tudi tistemu, kar v svoj koledar uvrsti sekretariat EU. Iz vsega navedenega izhajajo zapleteni organizacijski izzivi. Nekatere, še posebej tiste, s katerimi sta bila soočena MO in SV, opisujemo v nadaljevanju.

Priprave na predsedovanje in njegovo uresničevanje so bile organizirane in vodene kot zahteven projekt, bile so izziv, ki mu je težko najti primerjavo v zgodovini samostojne Slovenije⁴. Čeprav so bili na voljo številne izkušnje⁵ in napotki, kako se lotiti vprašanj EVOP, in čeprav smo bili v procese njenega sooblikovanja in uresničevanja aktivno vključeni po vstopu v EU, je bilo kar nekaj neznank in dvomov. Pri tem omenimo krepitev zaupanja med vodstveno strukturo in izvajalci nalog, da so nalogam in izzivom lahko kos. Primerjava izkušenj držav, ki so predsedovale pred Slovenijo, slovenskih zmožnosti in omejitev glede kadrov in razvite strukture za prevzem nalog, so zahtevale nekatere posebnosti v pristopu k projektu.

Priprave so se začele že leta 2005 in dosegle vrhunec v drugi polovici leta 2007 (Pišlar 2007b: 2). V MO in SV je bil ves čas priprav v ospredju izvedbeni cilj predsedovanja na obrambno-varnostnem področju. Ta se je pojavljal tudi kot organizacijski izziv, kako korektno in strokovno uresničiti program slovenskega predsedovanja na področju EVOP ter kako čim uspešneje opraviti naloge, določene s posebno odredbo ministra oziroma z direktivami načelnika Generalštaba.

Pri pripravah so bili pomembni izbira osebja in potek usposabljanja, s katerim si je osebje pridobivalo znanje o EVOP oziroma mehanizmih in postopkih njenega praktičnega uresničevanja, ter samozavest izvajalcev in odločevalcev na različnih ravneh (Pišlar 2008d: 8). Velja zapisati, da je bilo poznavanje tujega jezika zgolj eno od pomembnih meril za izbiro osebja, pomembno je bilo tudi poznavanje EVOP, še posebej pa organizacijske sposobnosti. Zapišimo, da je bila motivacija izbranih ljudi na visoki ravni, poleg tega so bili za dodatno delo pri pripravah in opravljanju nalog predsedovanja tudi dodatno finančno stimulirani.

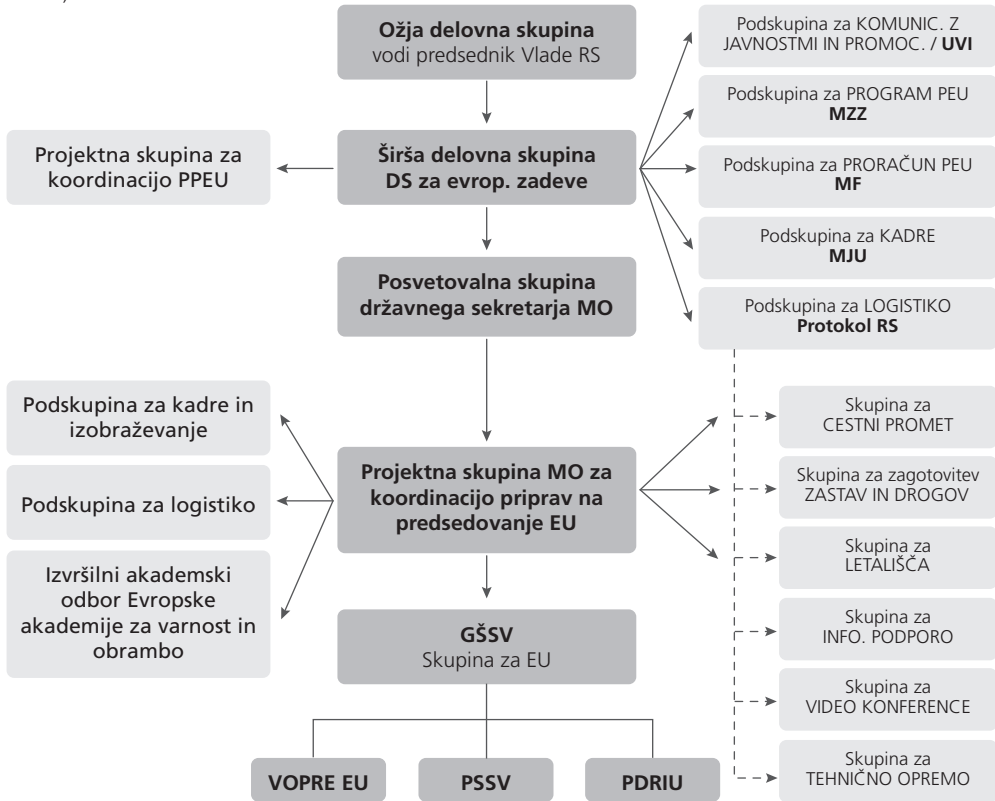
Organizacijska struktura med pripravami je bila kombinacija obstoječe organiziranosti na vladni ravni in v ministrstvih s posameznimi projektnimi ali funkcijskimi enotami. Ali zapisano drugače: delegiranje nalog in usklajevanje sta potekali pretežno po obstoječi linijski strukturi, pri konkretnem

⁴ V nekaterih izjavah so projekt primerjali z izzivom izpred 17 let, ko so potekale priprave in se pozneje uresničevale dejavnosti za osamosvojitve Slovenije (Pišlar 2008c: 3, Jazbec 2008: 21).

⁵ Med izkušnje je treba šteti tudi slovensko predsedovanje OVSE (OSCE 2006).

uresničevanju priprav pa sta bila prepoznavna matrična povezanost in projektno vodenje. Organizacijska struktura, ki je bila oblikovana v MO in SV za priprave leta 2007, je razvidna iz organigrama na sliki 1.

Slika 1: Organizacijska struktura v pripravah na predsedovanje EU (januar–december 2007)⁶

Vir: Predstavitve GŠSV: poročanje o pripravljenosti, 23. november 2007.

Decembra 2007 je bila v MO in SV dotedanja organizacijska struktura preoblikovana za vodenje, usklajevanje in uresničevanje nalog med predsedovanjem EU. V MO je usklajevalno nalogo dobila posebna koordinacijska

⁶ Na shemi je od notranjih organizacijskih enot in organov v sestavi MO prikazan zgolj Generalštab SV. V Projektno skupino za koordinacijo priprav v MO so bili vključeni tudi drugi organi in organizacijske enote, kar pomeni, da so priprave podobno kot v SV potekale tudi tam.

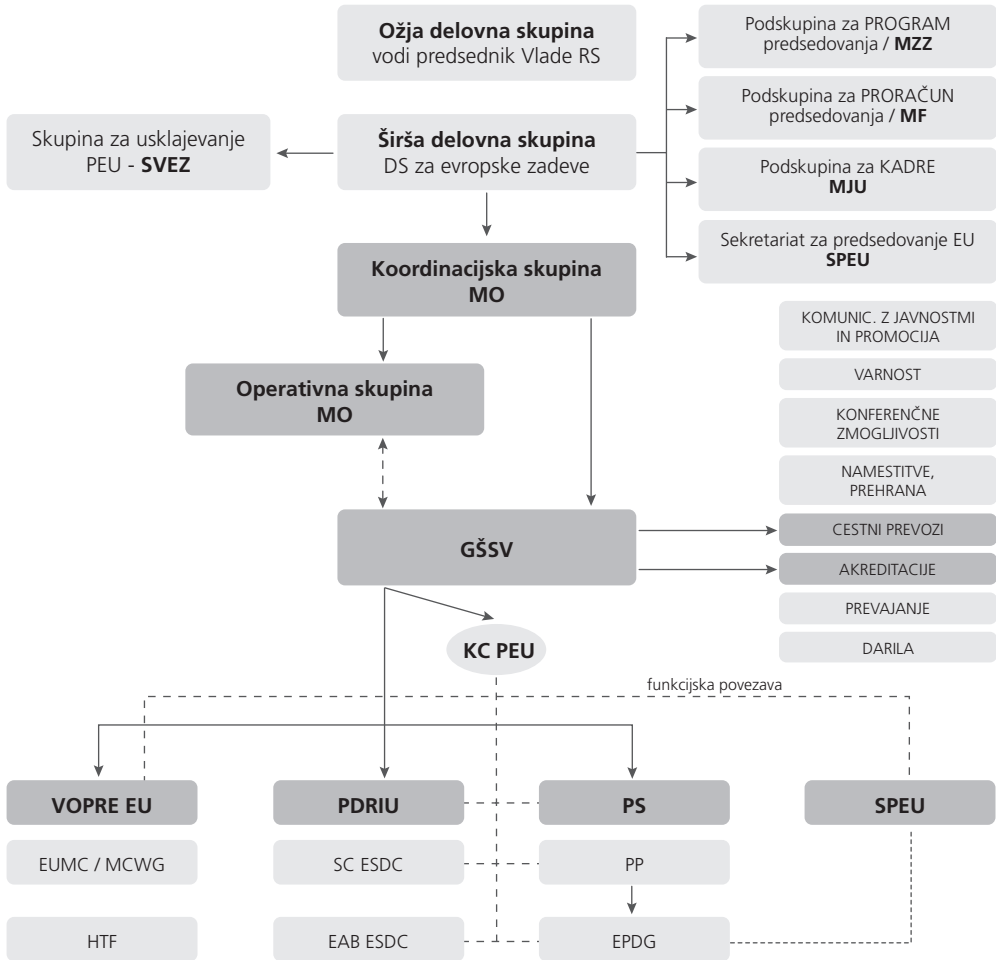
skupina⁷, ki jo je vodil državni sekretar Franci Žnidaršič. Operativno reševanje in priprava zadev sta potekala v operativni skupini, ki ji je predsedoval generalni direktor Direktorata za obrambno politiko Tadej Burger, nadomeščal pa ga je namestnik načelnika GŠSV, generalmajor mag. Alojz Šteiner. Organizacijska struktura sodelujočih pri predsedovanju v MO in SV je razvidna s slike 2. Eden ključnih izzivov je bil princip, da se slovensko predsedovanje uresničuje prek stalnega (diplomatskega) predstavništva v Bruslju (v nadaljevanju predstavništvo), tako imenovani *Brussels Based Presidency*. Poenostavljeno to pomeni, da sta priprava predlogov rešitev in oblikovanje stališč potekala v predstavništvu v Bruslju, s čimer je bil Bruselj središče procesa oblikovanja politik (angl. policy making), Ljubljana pa središče, kjer so se dokončno oblikovale in potrjevale odločitve oziroma mesto sprejemanja odločitev (angl. decision making). Ugotavljamo, da je bila v delovanju predstavništva na področjih EVOP in v povezavah z MO in GŠSV v zgodnjem obdobju priprav presežena miselnost, da je Bruselj zgolj točka zbiranja zadev pred posredovanjem v Ljubljano. Pripravljenost in iniciativnost obrambno-vojaške ekipe v predstavništvu za ustvarjalno delovanje in uresničevanje nalog sta bili pomembnejši dejavnik končnega uspeha. Umestitev vojaškega predstavništva SV v Bruslju⁸ v delovanje stalnega predstavništva je bila preizkus integriranega delovanja civilne in vojaške strukture, kar je na področju EVOP ključnega pomena. Pomembno je bilo tudi zaradi sinhroniziranja povezav in hkratnega delovanja po več informacijskih kanalih ter na mestih sprejemanja odločitev. Vojaško predstavništvo je namreč poleg tega, da deluje v sestavi stalnega predstavništva, po vojaški liniji podrejeno načelniku GŠSV. Če so med pripravami v vojaškem predstavništvu še bile neznanke in dileme o tem, kako reševati posamezna vsebinska in organizacijska vprašanja, so po prevzemu predsedovanja izginile. Poleg tega sta se, tako v Bruslju kot v Ljubljani, vedno bolj krepila medsebojno zaupanje in učinkovitost skupnega delovanja ter reševanja zadev. V vojaškem predstavništvu so tako v pripravljalnem obdobju uspeli uresničiti priprave za vsebinsko izvedbo programa pri stalnem predstavništvu, za predsedovanje posebni delovni skupini pri Vojaškem odboru EU, ki skrbi za doseganje glavnega cilja 2010⁹ (angl. *Headline Goal Task Force/European Military Committee Working Group*), za

⁷ Oblikovanje odločitev je še vedno potekalo na kolegijih ministra, kjer je odločitve o strateških zadevah sprejemal minister.

⁸ Vojaško predstavništvo je bilo vključeno v stalno predstavništvo v Bruslju od začetka njegovega delovanja, le da se je v drugi polovici leta 2007 zaradi nalog predsedovanja povečalo s treh na 11 vojaških oseb.

⁹ Gre za uresničevanje dokumenta *Headline Goal 2010*, sprejetega leta 2003. Več o tem *European Council 2004*; (Pavšič 2008a: 9).

Slika 2: Organizacijska struktura sodelujočih v MO in SV pri predsedovanju (december 2007–junij 2008) ¹⁰

Vir: Predstavitev GŠSV: poročanje Odboru za obrambo, 18. januar 2008.

¹⁰ MCWG je kratica za Military Committee Working Group; HTF je kratica za Headline Goal Task Force; SC ESDC za Steering Committee European Security and Defence College, EAB pa kratica za Executive Academic Board ESDC. PP je Poveljstvo za podporo, EPDG je posebna projektna enota SV pri PP za uredni evanje nalog podpore države gostiteljice; SPEU je Sekretariat za predsedovanje Evropski uniji, SVEZ je Sekretariat vlade za evropske zadeve.

vojaškostrokovno podporo slovenski predstavnici in predsedujoči v PSC (angl. Political Security Committee), za organizacijo in izvedbo dogodkov v Bruslju ter za zagotavljanje potrebnih informacij za GŠSV in MO.

Ob uresničevanju načela predsedovanja prek stalnega predstavništva v Bruslju je bilo treba organizirati strokovno podporo in reševanje zadev tudi v Ljubljani, predvsem pri sprejemanju odločitev. V tem pogledu je bil bruseljski del obrambno-vojaške ekipe zaradi priprav, ki so se začele septembra 2007 na sedežu v Bruslju, in težiščne orientiranosti na slovensko predsedovanje v prednosti pred delom ekipe v Ljubljani. Čeprav smo v priprave leta 2007 vključili tudi funkcijske vodje in izvajalce nalog v domovini, so se ti z vsebinskimi in strokovnimi izzivi soočili v glavnem neposredno pred reševanjem zadev med predsedovanjem. Dejstvo, da v pripravljalnem obdobju nekaterih organizacijskih in strokovnih priprav ni bilo mogoče v celoti opraviti, je bilo še dodaten izziv. V takih primerih so bile predhodne priprave usmerjene zgolj v vzpostavljanje organizacijske strukture in izpopolnjevanje osebja, da bi bili kos nalogam in razmeram med izvedbo. Iz tega izhaja, da sta imela v teh primerih v pripravah prednost formalno poznavanje in organizacija pred vsebinskim obvladovanjem posameznega področja ali konkretnega problema. Ključnega pomena je bila vzpostavitev ustreznega informacijskega menedžmenta in sistema medsebojnega obveščanja, kar je bilo podrobneje opredeljeno z vrsto aktov v MO in SV. Pri tem so bili določeni tudi način izmenjave informacij, skupine informacij glede na pomen ter kanali, po katerih so informacije potekale. Za izmenjavo informacij je bilo vzpostavljenih več povezav, temelj pa je bil intranet MO. Za dostop do podatkov je bil oblikovan tudi skupni intranetni spletni direktorij, do katerega so imeli dostop pooblaščen nosilci vsebin (Pavšič 2008č: 26).

Priprave na posamezne dogodke, še posebej na obravnavo strokovnih vprašanj EVOP, so izhajale iz posebnih dosjejev (t. i. road map) in akcijskih načrtov (t. i. battle plan). Dosjeji so bili elaborat problema ali vsebinskega vprašanja EVOP z opisom stanja, analizo razvoja, vsebinami, ki se nanašajo na oblikovanje politike, ter orientirnim nacionalnim stališčem ali dotedanjsimi skupnimi stališči. Akcijski načrti pa so vključevali dejavnosti in postopke za posamezni dogodek ali zadevo. Povedano drugače, prvi so bili formalni vsebinski okvir, drugi pa organizacijsko-izvedbeni okvir za reševanje zadev. Pregled in razporeditev dosjejev po področjih EVOP¹¹ znotraj MO in SV sta razvidna iz tabele 1. Pri razporeditvi in organizaciji dosjejev je treba omeniti še njihovo povezanost ter potrebo po usklajevanju, ko je šlo za vprašanja obravnave ali vsebine istega

¹¹ Znotraj področja skupne zunanje in varnostne politike je bilo oblikovanih več kot sto dosjejev, razporejenih v 12 področij. EVOP je razdeljen na 8 področij (GŠSV 2007: Poročanje o pripravljenosti za predsedovanje).

področja na različnih ravneh in v različnih strukturah. Pri tem je vertikalna povezanost znotraj bruseljskega predstavništva in s tem z MZZ omogočila pridobitev nacionalnih zunanjepolitičnih stališč do kakšnega vprašanja. Na obrambno-vojaškem področju je o tem maja 2007 v Bruslju potekalo tudi posebno usklajevanje dosjejev med tistim delom, ki ga je pokrival MZZ, in delom, ki je bil v pristojnosti MO in SV.

Tabela 1: Pregled dosjejev s področja EVOP v pristojnosti MO in SV

Področja EVOP		Skupaj MO	Od tega SV
P-1	Misije in operacije	11	6
	Usposabljanja in vaje	7	3
P-2	Civilne zmogljivosti	4	0
P-3	Civilno-vojaška koordinacija	4	1
P-4	Razvoj vojaških zmogljivosti	21	21
	Evropska obrambna agencija – EDA	2	2
P-5	Sodelovanje s partnerji	8	1
P-6	Posebne (horizontalne) zadeve EVOP	6	0
	Organizacija dogodkov	5	2
P-7	Večstranske dejavnosti	5	0
P-8	Civilna zaščita	2	0
Skupaj:		75	36

Vir: MO DOP, Pregled dosjejev, november 2007.

Intenzivno iskanje in oblikovanje rešitev za vprašanja, ki so bila zajeta v dosjejih, je na začetku izpostavilo dva izziva. Prvi se je nanašal na to, da je bilo treba poznati in obvladovati širši, to je evropski pogled na zadevo oziroma problem. Drugi pa, da je bilo v procesnem ali bolj izvedbenem delu treba uskladiti nacionalno videnje reševanja zadeve oziroma pristopa k problemu s tistim, ki so ga imeli ali v konkretnih primerih zastopali organi Sekretariata Sveta EU. Pri vprašanih EVOP so bili to predvsem predstavniki direktoratskih D-8 in D-9¹², kabinet CMC¹³ in EUMS¹⁴. Odprtost in pripravljenost na sodelovanje na

¹² D-8 je oznaka za Direktorata za obrambne zadeve, ki ga vodi francoska diplomatka ga. Claude-France Arnould. D-9 je Direktorata za civilno krizno upravljanje (nekdanji direktorat 9), vodi ga finski diplomat Mika Markus Leinonen. Oba direktorata sta podrejena Generalnemu direktoratu D-E: Zunanje in politično-vojaške zadeve, ki deluje pri Generalnem sekretariatu Sveta EU. Francoska oznaka za direktorate je DG.

¹³ CMC je oznaka za vodjo vojaškega odbora (angl. Chairman European Military Committee - CEUMC ali krajše CMC), ki mu predseduje francoski general Henri Bentégeat.

¹⁴ EUMS je oznaka za vojaški štab Evropske unije (angl. European Military Staff – EUMS), njegov direktor je general David Leakey, Velika Britanija.

strani evropskih organov ter prilagodljivost in usmerjenost v doseganje ciljev na slovenski strani so prispevale k ugodnemu vzdušju in sinergiji, ki je največkrat pomagala premagati strah pred tem, da izzivu ali problemu v predsedujoči državi ne bi bili kos. Oblikovanje in ažuriranje dosjejev in akcijskih načrtov je bilo kot obsežno in zahtevno oblikovanje pisnih elaboratov ali celo administriranje. Omogočalo pa je tudi učenje ob njihovem oblikovanju in organizacijo ter vzpostavitev delovnih struktur za njihovo uresničevanje.

Za uspešno izvedbo predsedovanja mora predsedujoča država slediti načeloma nevtralnosti in nepristranskosti ter biti posrednica med različnimi interesi držav članic. Cilj predsedovanja je doseči napredek pri delu EU in se posvetiti strateškim prednostnim nalogam, za kar je treba iskati in doseči kompromis med različnimi ali celo nasprotujočimi si predlogi 27-članske skupnosti ter upoštevati tudi stališča Evropske komisije in Evropskega parlamenta (Barroso 2008; Missiroli 2008: 9–10). Uspešnost predsedovanja se kaže predvsem v uspešnosti iskanja dobrih kompromisov med državami članicami. Zato se uporabljajo številne oblike in pristopi, pa tudi večšine, tako diplomatske kot tiste, ki izhajajo iz funkcijskih povezav ter delovanja nacionalnih in evropskih organov. Potrditev zapsanega je razvidna tudi iz statistike formalnih in neformalnih dogodkov, v katerih so med slovenskim predsedovanjem sodelovali predstavniki vojaškega predstavništva v Bruslju.

Tabela 2: Pregled števila formalnih in neformalnih dogodkov, ki jih je organiziralo ali na njih sodelovalo vojaško predstavništvo med predsedovanjem

Organizacija		Sodelovanje	
Sestanki z direktorjem EUMS	7	Sestanki z delegacijo MO	2
Sestanki z vodji delegacij	13	Sestanki z generalnim direktorjem DOP MO	2
EUMC-potovanje	1	Seminarji	2
Delovna kosila EUMC	3	Zasedanja parlamenta EU	3
Sprejemi	3	Zasedanja sveta skupščine ZEU	1
Delovna kosila vojaškega predstavništva	14	Delavnice	5
Uradne večerje	12	Konference	4
Drugi dogodki	8	EUMC Away Day v SLO	1
Skupaj	61	Skupaj	20

Vir: Predstavitev GŠSV: poročanje vojaškega predstavništva 11. julija 2008.

Spoznanje, da je vprašanja EVOP mogoče uresničevati v praksi le z dobro povezavo in sodelovanjem nacionalnih izvajalcev predsedujoče države ter stalnih organov EU, je bilo že med pripravami prevzeto od držav, ki so predsedovale pred Slovenijo. V pripravah je bila prisotna tudi dilema, ali med slovenskim predsedovanjem kazati nacionalni primat kot predsedujoča država ali biti bolj ali manj aktivni sopotnik sekretariatu ter njegovim dejavnostim in koledarju dogodkov, pri čemer so navadno dogodki v državi gostiteljici bolj v njeni pristojnosti, osrednji bruseljski pa v pristojnosti sekretariata in njegovih organov. Na področju EVOP je bilo kmalu jasno, da šestmesečno sedenje v skupnem čolnu ne bo dovolj, da bo treba prevzeti tudi vlogo krmarja in partnerja pri veslanju na poti do cilja. Zelo pomembno je bilo tudi spoznanje, da se je pri tem treba izogibati vztrajanju pri svojih stališčih, zlasti v primerih, ko je jasno, da ta ne morejo dobiti podpore med članicami. Uspešnost oblikovanja politik in ustvarjanja političnih razmer (angl. policy making) je bila odvisna predvsem od uspešnosti pri graditvi konsenza (angl. consensus building). Povedano drugače, oblikovanje politike je tudi na področju EVOP umetnost mogočega. K temu dodajmo, da brez pravega odnosa, odprtosti in pripravljenosti, tako na strani organov EU kot tudi na slovenski strani, ne bi uspeli. Dobri odnosi s ključnimi akterji na področju EVOP so bili zaščitni znak slovenskega predsedovanja. Tako je pogosto izginila slovenska majhnost, rasli pa so kredibilnost ter nacionalni ugled na eni ter prepričanje v enakopravnost v evropskem merilu na drugi strani.

DOSEŽKI IN ZAMUJENE PRILOŽNOSTI

Presojanje **dosežkov** predsedovanja na področju EVOP je mogoče z različnih vidikov, kako so bili na primer uresničeni cilji in težišča iz programa predsedovanja¹⁵ ter fizični obseg nalog in dogodkov, pa tudi z analizo in primerjavo različnih ocen izvajalcev in opazovalcev, tako na nacionalni kot na evropski ravni¹⁶. Zapisani pristopi bodo v prispevku podlaga tudi za avtorjev opis dosežkov in zamujenih priložnosti.

Slovensko predsedovanje EU je imelo pri EVOP tri **težišča**¹⁷: nadaljevanje dela pri operacijah in misijah, graditev vojaških zmogljivosti EU ter nadaljnji

¹⁵ V MO je bil na podlagi šestmesečnega programa na državni ravni narejen še poseben šestmesečni program za področje EVOP in civilne zaščite.

¹⁶ V seznamu virov so navedeni prispevki z ocenami in pogledi na slovensko predsedovanje, ki so uporabljeni tudi za ta članek (Barroso, Cukjati, Erjavec, Jazbec, Janša v Živkovič, Makarovič, Missiroli, Potočnik idr.).

¹⁷ Več o tem v Programu slovenskega predsedovanja Svetu EU, MORS: 4-7.

razvoj strateških partnerskih odnosov v EU. Na področju operacij sta bili v ospredju usoda operacije Althea v Bosni in Hercegovini ter zagon operacije vojaškega kriznega upravljanja v Čadu in Centralnoafriški republiki. Področje gradnje vojaških zmogljivosti je imelo več ciljev¹⁸, med njimi pri glavnem cilju 2010 določitev, katere primanjkljaje v vojaških zmogljivostih je treba najprej odpraviti, pripravo poti za njihovo odpravo, uporabo izkušenj iz dosedanjega procesa ter pripravo mehanizmov za izboljšanje interoperabilnosti. Na področju dejavnosti, ki se je nanašalo na revizije ali izdelave konceptov¹⁹, sta bila prednostna revizija koncepta za hitro vojaško odzivanje (angl. Military Rapid Response Concept – MRRC) ter nabiranje izkušenj iz delovanja koncepta evropskih bojnih skupin. K področju zmogljivosti so spadale tudi dejavnosti, ki potekajo prek Evropske obrambne agencije (angl. European Defence Agency – EDA). Prizadevanja za okrepitev in razvoj strateških partnerskih odnosov EU z OZN, Natom in Afriško unijo so imela predvsem operativne in izvedbene cilje, ki naj bi jih dosegli z metodo napredka z več majhnimi koraki. Eden izmed pokazateljev uresničevanja nalog, opredeljenih v dosjejih EVOP, ki so bile v pristojnosti SV, je razviden iz ocene njihove uresnitve²⁰ v tabeli 3.

Tabela 3: Uresničevanje nalog iz dosjejev EVOP v pristojnosti SV

Področje	Skupaj	Težiščni	Ocena uresnitve		
			nad načrtom	doseženo	delno doseženo
Operacije in misije	6	2		6	
Civilno-vojaško usklajevanje	1			1	
Usposabljanje in vaje	3			3	
Vojaške zmogljivosti	23	5	3		2
Sodelovanje s partnerji	1		1		
Interni – organizacijski	2			2	
Skupaj	36	7	4	12	2
Dodatni dosjeji	15			15	

Vir: Predstavitev GŠSV, poročanje vojaškega predstavništva 11. julija 2008.

¹⁸ Več o tem v Pavšič 2008a: 9.

¹⁹ Več o tem v MORS: 5-6.

²⁰ Ocena realizacije je opravljena s primerjavo postavljenih in doseženih ciljev, fizičnega obsega opravljenih nalog, odstotka realizacije nalog iz akcijskega načrta in splošne ocene uspeha nalog ali aktivnosti dosjeja.

V nadaljevanju navajamo število dogodkov, ki so v Sloveniji potekali na ministrski in podministrski ravni in so pomemben pokazatelj uresničevanja programa ter posameznih politik. V načrtu, ki je nastal v obdobju priprav, je Sekretariat predvidel med predsedovanjem nekaj več kot 150 različnih dogodkov²¹, od tega 14 ministrskih. V resnici je bilo organiziranih 180 dogodkov²². Dogodke smo ocenjevali tudi glede na to, ali so zajeli vprašanja EVOP. Takih je bilo po naših ugotovitvah 45 ali drugače, vsak četrti ministrski in podministrski dogodek v Sloveniji je bil povezan s področjem EVOP, dogodkov, ki so se nanašali neposredno le na EVOP, pa ni bilo več kot 15. V razmerju med številoma 45 in 15 je mogoče najti tudi odgovor na vprašanje o prepletanju varnostno-obrambnih vprašanj z vprašanji skupne zunanje in varnostne politike ter o zahtevnosti povezav med MZZ in MO na nacionalni ravni, pa tudi med različnimi evropskimi akterji.

Tabela 4: Pregled števila dogodkov v Sloveniji na ministrski in podministrski ravni

Resor	Skupaj	Za EVOP
Kabinet predsednika vlade (KPV)	4	4
Služba vlade za evropske zadeve (SVEZ)	1	
Služba vlade za lokalno samoupravo in reg. politiko (SVLR)	4	
Statistični urad RS (SURS)	1	
Urad za enake možnosti (UEM)	3	
Državni zbor RS (DZ RS)	3	1
Urad vlade za komuniciranje (UKOM)	1	
Generalni sekretariat vlade, Sektor za prevajanje	1	
Ministrstvo za obrambo (MO)	11	10
Ministrstvo za zunanje zadeve (MZZ)	39	30
Ministrstvo za notranje zadeve (MNZ)	11	
Ministrstvo pravosodje (MP)	6	
Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve (MDDSZ)	10	
Ministrstvo za finance (MF)	5	
Ministrstvo za gospodarstvo (MG)	11	
Ministrstvo za javno upravo (MJU)	6	
Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano (MKGP)	6	
Ministrstvo za kulturo (MK)	6	

²¹ Skupno število vseh dogodkov v Sloveniji presega 3200, Sinfo-b: 4.

²² Vseh dogodkov v Sloveniji, ministrskih in podministrskih ter drugih je bilo 283 (Pišlar 2008c: 3, Sinfo 2008b: 4).

Resor	Skupaj	Za EVOP
Ministrstvo za okolje in prostor (MOP)	12	
Ministrstvo za promet (MzP)	3	
Ministrstvo za šolstvo in šport (MŠŠ)	8	
Ministrstvo za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo (MVZT)	12	
Ministrstvo za zdravje (MZ)	11	
Slovenska obveščevalno-varnostna agencija (SOVA)	4	
Drugo	1	
Skupaj	180	45

Vir: Klinar Robert, Predstavitev podpore za SPEU, poročanje na GŠSV 2. julija.

Zanimiva je statistika števila dogodkov na vojaškem področju EVOP v Bruslju. V statistiki, ki so jo vodili v vojaškem predstavništvu v Bruslju, so tako evidentirali približno 550 različnih dogodkov v 182 dneh predsedovanja. Glede na to, da je bilo delovnih dni le 129, pomeni, da je bilo vsak dan povprečno 4,25 dogodka²³. Struktura dogodkov je razvidna iz statistike v tabeli 5.

Tabela 5: Statistika dogodkov na vojaškem področju EVOP v Bruslju

Dogodek	Število dogodkov
Seje Politično-varnostnega odbora (PSC)	27
Seje Vojaškega štaba EU (EUMS)	27
Seje vojaškega štaba EU v drugačnem formatu	6
Delovne skupine pri vojaškem štabu (EUMWG)	46
HTF-formalno srečanje	54
HTF-neformalno srečanje	42
Koordinacija PSC na evropski ravni za vprašanja EVOP	54
Priprave vojaškega odbora EU (EUMC)	22
Avdio-video konference z GŠSV	36
Koordinacija v PSC za vprašanja EVOP	126
Drugi dogodki in dejavnosti, povezani z EVOP	109
Skupaj	549
Število dni predsedovanja/število delovnih dni	182/129

Vir: Predstavitev GŠSV, poročanje vojaškega predstavništva 11. julija 2008.

²³ Za še celovitejšo sliko navedimo, da je bilo v Bruslju vseh dogodkov 3285 ali povprečno 18 dnevno (Sinfo 2008b: 4)

Zahodni Balkan se med slovenskim predsedovanjem EU pojavlja kot prednostna naloga predsedovanja in tudi EVOP, ki vključuje vrsto ciljev ter dejavnosti²⁴. Skupni in strateški dosežek so prizadevanja za povezovanje in sodelovanje balkanskih držav na eni strani ter na drugi ohranitev obvladljivih razmer v enem najbolj viharnih obdobjih v štirikotniku Kosovo-Srbija-BiH-Makedonija. V vseh navedenih državah so bili dogodki, ki bi lahko povzročili dodatne negotovosti in prispevali k porušenju krhke stabilnosti, ne le v ožjem, temveč tudi širšem območju. Spremljanje razmer, vzdrževanje stikov ter organizacija nekaterih dogodkov, kot so bili neformalni ministerial obrambnih ministrov Jugovzhodne Evrope, konferenca Clearinghouse z obravnavo konkretnih projektov sodelovanja, srečanja na ravni direktorjev za obrambno politiko in drugi, so pomembno prispevali k splošnim prizadevanjem za povezave in krepitvi stabilnosti v regiji. Kot prelomnico lahko navedemo neformalno zasedanje obrambnih ministrov EU februarja 2008 na Brdu²⁵, na katerem je bila dokončno potrjena zaveza k nadaljnji krepitvi stabilnosti na tem območju in zato zmanjšana hitrost tranzicijskih sprememb pri operaciji Althea v Bosni in Hercegovini. Slovenska stališča do stabilnosti Zahodnega Balkana, razumevanje razmer ter njihove medsebojne povezanosti in soodvisnosti so bili predstavljeni tudi ob številnih drugih priložnostih. Tako so predstavniki MO in SV nacionalne poglede predstavili predstavnikom v COREPER²⁶, ki so bili na obiskih v Sloveniji, delegaciji politično-varnostnega odbora (PSC) politično-vojaške skupine (PMG) ter odbora za finančna vprašanja vojaškega in obrambnega pomena Athena. Poseben seminar na vojaškem področju je bil namenjen celostnemu pristopu k operacijam v EU. Na njem smo ravno na primeru Zahodnega Balkana poskušali predstaviti glavne značilnosti in stične točke, ki se pojavljajo pri tem vprašanju v EU in Natu, temeljijo pa na slovenskih izkušnjah iz Bosne in Hercegovine, še posebej pa s Kosova. Na vojaškem področju je posebno prelomnico v delovanju in odnosu do predsedujoče države pomenil obisk vojaškega odbora EU (tako imenovani EUMC Away Day)²⁷ maja v Sloveniji, ki so se ga prvič udeležili tudi vidni predstavniki zveze Nato. S programom in še posebej s seminarjem o razvoju evropskih vojaških zmogljivosti v majhnih državah smo dosegli pomemben

²⁴ Več o tem v DOP 2008: 4, Sinfo 2008b: 9 in Cukjati 2008: 9.

²⁵ Več o tem v Pišlar 2008c: 18.

²⁶ COREPER je oznaka za koordinacijo predstavnikov držav članic EU, v kateri so zastopani veleposlaniki držav.

²⁷ Away Day je posebna oblika dela Vojaškega odbora EU zunaj Bruslja in vključuje poleg formalnih oblik (seje EUMC) tudi problemske delavnice in seznanitvene obiske ter srečanja.

napredek. Dokazali smo, da zadeve strokovno dobro obvladamo, tako s stališča EU kot zveze Nato, in da znamo povezovati obe organizaciji ter tako odpirati poti k reševanju problemov. Za organizacijo dogodka in še posebej seminarja smo bili deležni številnih neposrednih zahval²⁸, pa tudi poznejših pozitivnih ocen v Bruslju.

Ključni izzivi na področju operacij so bili povezani z začetkom operacije v Čadu in Centralnoafriški republiki. Težiščna vprašanja, ki jih je bilo treba rešiti med slovenskim predsedovanjem, so bila: zaključek nabora sil, potrditev finančnega načrta operacije, zagon pripravljanih dejavnosti za namestitev sil (angl. predeployment) ter vprašanje strateškega premika in razporeditve sil za izvajanje operacije. Manj uspešni smo bili pri rešitvi vprašanj zagotovitve strateške rezerve za operacijo. Pri operaciji Althea v Bosni in Hercegovini je Slovenija uspešno zagovarjala stališče, po katerem je proces preoblikovanja operacije iz vojaško-policijske v pretežno policijsko-svetovalno treba prilagoditi razmeram v soseščini, predvsem na Kosovu ter v Bosni in Hercegovini. To stališče, ki je bilo usklajeno tudi na ravni ministrov za obrambo in direktorjev za obrambno politiko, se danes ocenjuje kot dosežek²⁹, nekateri pa ga z vidika upočasnitve predvidenega preoblikovanja operacije štejejo za neuspeh.

Vsa zapletenost operacij EU se kaže v širokem spektru in prepletanju med vojaško in civilno komponento. Ko govorimo o prizadevanjih na področju operacij, moramo omeniti še misije, predvsem s področja reform v varnostnem sektorju *v Gvineji Bissau, Sudanu in Kongu ter Somaliji in Keniji, kjer so bile med slovenskim predsedovanjem opravljene vse načrtovane aktivnosti*³⁰.

Nadaljevalo se je delo pri načrtovanju skupnih vojaških vaj in vaj kriznega upravljanja. Predstavniki MO so sodelovali na osrednji načrtovalni konferenci za vajo kriznega upravljanja CME 08. Junija je Slovenska vojska sodelovala na vojaški poveljniški vaji Milex 08 in usposobila določeno število pripadnikov za delovanje v poveljstvih EU. Opravljen je bil tudi načrtovalni sestanek za vojaško vajo Milex 09.

Pomembno mesto je imelo tudi usposabljanje o evropski varnostni in obrambni politiki s civilno ter vojaško razsežnostjo, predvsem v okviru Evropske akademije za varnost in obrambo; v Sloveniji je v akademskem letu 2008 potekal zaključni, peti modul.

²⁸ Tudi v Barle 2008: 4-5.

²⁹ O tem tudi Burgar v Pišlar 2008d: 8 in Pišlar 2008c: 18 ter Pišlar 2008f: 4.

³⁰ V nadaljevanju so povzete ocene Direktorata za obrambno politiko MO, objavljene v Reviji SV, 2008/12, 4-7, označene so s poševnim tiskom.

Pri razvoju vojaških zmogljivosti so bile v ospredju obravnave konceptov vojaških zmogljivosti. Prednostna je bila revizija Koncepta hitrega vojaškega odzivanja EU (EU Military Rapid Response Concept – EU MRRC). V obravnavo konceptov je bilo vključenih še 15 drugih konceptov³¹. Na vojaškem odboru EU je bilo potrjeno Enotno poročilo o napredku pri razvoju in zagotavljanju zmogljivosti (angl. Single Progress Report – SPR), ki ga je pod slovenskim vodstvom pripravila delovna skupina vojaškega odbora EU za doseganje glavnega cilja 2010 (HTF). Poleg vsebinskega napredka so v poročilu predlagane nadaljnje aktivnosti in možnosti za izboljšanje poročanja o razvoju vojaških zmogljivosti. Prav tako je pripravljen tudi zbornik izkušenj s področja načrtovanja, priprav in razpoložljivosti zmogljivosti. Med slovenskim predsedovanjem je bil končan predvideni del Načrta razvoja zmogljivosti³² (angl. Capability Development Plan – CDP). Gre za temeljni dokument o nadaljnjem razvoju evropskih vojaških zmogljivosti, ki usmerja dejavnosti držav članic in obrambnih načrtovalcev ter raziskave in razvoj, vojaško industrijo in druge subjekte do leta 2025 oziroma še pozneje. Dodajamo, da je za razvoj civilnih zmogljivosti slovensko predsedstvo dobilo priznanje za prispevek k skupnemu načrtovanju in izvajanju usposabljanja civilnih strokovnjakov ter pripadnikov policije in vojsk. Posebej intenzivne so bile dejavnosti v Evropski obrambni agenciji (EDA), tako pri vzpostavljanju in vodenju skupnih projektov na področju raziskav in tehnologije ter združenih investicijskih programov kot pri njenem najnovejšem usmerjanju v programe obrambnega opremljanja. V Sloveniji je junija 2008 potekala okrogla miza o vplivu krepitve skupne evropske tehnološke in industrijske baze na položaj malih ter srednjih podjetij v državah članicah EU.

Ves čas slovenskega predsedovanja so bila v ospredju vprašanja evropskih hitrih odzivnih sil oziroma tako imenovanih evropskih bojnih skupin. V bojnih skupinah EU (EUBG) se je začela standardizacija njihovih pripravljalnih dejavnosti, opravljene so bile vse načrtovane standardizacijske konference in druge dejavnosti za pripravo enotnega dokumenta, poleg tega pa tudi usklajevalna konferenca o sodelovanju bojnih skupin. Pri tem so bolj kot operativna vprašanja zagotavljanja pripravljenosti,

³¹ Ti koncepti so bili: (1) EU Concept of Military Information Operations; (2) EU Concept for Psychological Operations; (3) Concept for Military Intelligence structures in EU Crisis Management; (4) EU Concept for Military Planning at the Strategic Level; (5) EU Force Generation Concept; (6) EU Military C2 Concept; (7) CBRN EOD Concept for EU-led Military Operations; (8) EDA Concept for the Detection, Identification and Monitoring of CBRN and TIH; (9) EU CIMIC Concept for EU-led Military Operations; (10) Logistic support for EU-led Military Operations; (11) Use of Force Concept; (12) EU Strategic Movement and Transportation Concept for EU-led Military Operations; (13) EU RSOM&J Concept for EU-led Operations; (14) EU CIS Concept for EU-led Operations; (15) EU Concepts for ESDP Geospatial Information.

³² Končan je bil prispevek po dveh nizih od štirih in predstavljen prvi osnutek CDP.

povezljivosti sil ter strateškega premika izstopala vprašanja, ki se neposredno tičejo EVOP, in sicer vprašanja odločanja o uporabi, razpoložljivosti v funkciji strateške rezerve, uporabi v operacijah po koncu šestmesečnega obdobja pripravljenosti, začetnega financiranja ob angažiranju ter ne nazadnje časa angažiranja in nadomestitve uporabljenih sil, zlasti v primeru veta države, ki bi morala zagotoviti menjavo bojne skupine. Slovenija je poskušala biti prepričljiva tudi z izkušnjami, ki jih imamo pri skupnem oblikovanju, pripravah ter vzdrževanju italijansko-slovensko-madžarske bojne skupine na podlagi tristranskega sporazuma MLF³³. Na primeru izkušenj, predvsem praktičnih, so bile pojasnjene prednosti in pomanjkljivosti takšnega pristopa, ki ima po našem mnenju možnosti za uspeh tudi v prihodnje³⁴. Pri tem smo širili spoznanje, da sta povezljivost in zagotavljanje pripravljenosti mogoča tudi na nižji taktični ravni, če so usklajeni postopki predhodnih usposabljanj in vaj, strateškega premika in oskrbe sil ter povezljivost komunikacijsko-informacijskih sistemov. Presojanje **zamujenih priložnosti** je s stališča neposrednega udeleženca precej zahtevno in nevhvaležno. Treba pa ga je opraviti in dokazati, da je bilo v nekaterih primerih kljub vsemu mogoče narediti več ali celo bolje. Pričakovanja, da bo po februarški odločitvi Sveta EU civilna misija EULEX na Kosovu kmalu nadomestila misijo UNMIK, so se izkazala za preveč optimistična. Izbira in priprava civilnega ter policijskega osebja, predvsem pa urejanje razmer in zagotavljanje mandata so potekali prepočasi, da bi se dejavnosti v operativnem smislu lahko začele že med slovenskim predsedovanjem. Na evropski in tudi na nacionalni ravni se je vedno znova pojavljalo vprašanje, kdo je nosilec in usklajevalec operativnih priprav. Po oceni avtorja je misija EULEX zamujena priložnost, k čemur so prispevale tudi razlike v stališčih posameznih članic EU do Kosova. V tuji javnosti je bilo kritizirano že omenjeno slovensko stališče do »zavlačevanja« preoblikovanja Euforja v Bosni in Hercegovini.

Nekateri predstavniki EDA so priporočali, da je treba boljše izkoristiti predsedovanje za vključitev slovenskega znanja in industrije v projekte te

³³ Multinational Land Force (krajše MLF) – deklaracija o nameri oblikovanja večnacionalnih sil kopenske vojske med Italijo, Madžarsko in Slovenijo je bila podpisana leta 1997, tristranski sporazum pa 18. 4. 1998. Operativno te sile delujejo od leta 2002, ko so bile dosežene začetne zmogljivosti.

³⁴ Pri tem so bila izpostavljena vprašanja načrtovanja, naročanja in plačila strateškega prevoza sil ter s tem povezano vprašanje sklepanja pogodb za prevoz in namestitve. Med odprta vprašanja spadajo opredelitev območja zbiranja (angl. Area of Assembly) večnacionalno sestavljenih bojnih skupin, kraji za skladiščenje njihovih sredstev idr.

agencije, ki je za skupne evropske zmogljivosti in obrambno industrijo gotovo najpomembnejša. Očitno je, da bi morali biti pri tem bolj podjetni.

Zaradi oblikovanja in sprejemanja množice konceptov za posamezne zmogljivosti in postopke vojaških sil se nam časovnica za Koncept MRRC žal ni izšla v celoti. Prav tako je francoskemu predsedovanju prepuščeno zaključno poročilo o procesu standardizacijskih aktivnosti bojnih skupin EU, kar bi lahko bil dosežek slovenskega predsedovanja. Na to nismo mogli v celoti vplivati, priložnost pa je vendarle zamujena. V sklopu finančnega mehanizma nam je uspelo potrditi finančni načrt za operacijo v Čadu oziroma Centralnoafriški republiko ter revizijsko poročilo za leto 2005, kar je bilo pozitivno presenečenje, nismo pa uspeli potrditi revizijskega poročila za 2006.

NEKATERE IZKUŠNJE IN PRIMERI DOBRE PRAKSE

Priprave na predsedovanje in naloge med njim so bile svojstven proces učenja z delom (angl. Learning by Doing) in pridobivanja izkušenj. Izkušnje in primeri dobre prakse bodo gotovo uporabni za prihodnje sodelovanje pri reševanju skupnih zadev znotraj EU ter pri nacionalnem prispevku k uresničevanju EVOP. Prav izkušnje so največja pridobitev, tako na ravni političnih odločevalcev kot neposrednih izvajalcev nalog. Povedano drugače, to pomeni, da so bili številni posamezniki vključeni v »evropsko akademijo EVOP«, da so jo uspešno končali, diplome pa so dobili v obliki izkušenj. Pomemben del teh izkušenj je že opisan v delu prispevka o izzivih predsedovanja, drugi del pa je povezan z izkušnjami iz njegovega uresničevanja. K temu je treba dodati še primere dobre prakse, pridobljene z uresničevanjem programa na posameznih vsebinskih področjih EVOP. V nadaljevanju so opisane predvsem tiste, ki niso omenjene v prvem delu članka.

Zapisali smo že oceno in značilnosti priprav. Pravočasnost in celovitost priprav sta gotovo ključna dejavnika uspeha. K temu je treba dodati še vpliv priprav na razumevanje EVOP, delovanje institucij EU ter poznavanje procesov in mehanizmov odločanja, sodelovanja ter ne nazadnje povezovanja in komuniciranja. Tako ne preseneča ugotovitev, da je bilo ob zaključku posameznih pomembnih dogodkov in predsedovanja v celoti vse jasno, preprosto in dosegljivo ali uresničljivo. Zapišimo, da to ni le posebnost, temveč tudi osrednja izkušnja šestmesečnega predsedovanja.

Predsedovanje je bilo prepleteno s številnimi dogodki, ki so bili spremljani z obsežnimi protokolarnimi in medijskimi dejavnostmi. Površni opazovalec

dobi občutek, da gre predvsem za protokolarne dejavnosti z nekaj javne diplomacije. Resnica je v spoznanju, da je razumevanje oblikovanja politik, ustvarjanja političnih pogojev (policy making) in delovanja EU ter spoštovanja nacionalnih stališč na eni strani, nasproti težnji po doseganju konsenza na drugi strani, zelo zapleteno. Oblikovanje politik zahteva veliko strokovnega znanja ter učinkovito delovanje mehanizmov in procesov, tako na nacionalni ravni kot tudi na ravni EU. Če se predsedujoča država lahko povzpne nad nacionalno raven ali prilagodi svoje nacionalno stališče, imajo »njene« rešitve veliko možnosti za uspeh. V slovenskem primeru se je ravno zaradi tega »majhnost« pojavila kot prednost, ker nismo bili obremenjeni z zahtevo parcialnega (nacionalnega) interesa.

Naslednja izkušnja pri doseganju konsenza in pripravah procesov za sprejem odločitev je povezana z obvladovanjem pridobivanja podpore ali lobiranjem. Metode in pristopi pri tem so bili zelo različni, vedno znova pa je bilo treba za končni konsenz najprej dobiti privolitev ali pozitivno stališče velikih držav znotraj EU. Poudariti je treba, da so tudi neformalni dogodki sestavni del predsedovanja, čeprav imajo za površno opazovanje ali razumevanje povsem nenavadno obliko, kot na primer skupni obedi ali srečanja na sprejemih. Pri uresničevanju EVOP na področju operacij je kot posebno izkušnjo treba omeniti ustvarjanje sinergije med nacionalnimi prioritetami predsedujočega tria. Predhodni portugalski program je bil usmerjen na Afriko, slovenski na Zahodni Balkan, poznejši francoski pa na Mediteran in Afriko. Ta ugotovitev je pomembna zlasti za ohranjanje kontinuitete EVOP, posebej, ko je govora o njenem uresničevanju v operacijah. Vzdrževanje sinergije in ohranjanje kontinuitete je dobro razvidno iz sodelovanja predsedujočega tria, pa tudi iz francoske podpore slovenskemu predsedovanju in pripravam za uspešno nadaljevanje začetega dela. Poudariti moramo, da nas je Francija kljub svojim posebnostim in vplivu podpirala, pa tudi spraševala, kako smo se lotevali posameznih vprašanj. Vzdrževanje kontinuitete v evropskem modelu delovanja EU in uresničevanju posameznih politik pomeni predvsem zagotovitev normalnega delovanja institucij, brez revolucionarnih premikov. Iz neformalnih ocen predstavnikov EU, pa tudi iz ocen slovenskega predsedovanja v tujih medijih, lahko sklepamo, da je bilo slovensko predsedovanje na področju EVOP ocenjeno kot pozitivno presenečenje, saj je bilo pričakovati več težav, če ne organizacijskih, pa takih, ki spadajo v področje uresničevanja EVOP. Dejstvo je, da je slovensko predsedovanje

sovpadalo s prelomnimi dogodki na Kosovu, ki so vplivali na stabilnost in varnost Zahodnega Balkana ter širše. Skupna prizadevanja so uspela vzdrževati balkansko območje pod kriznim vreliščem, ki bi lahko preraslo v težko obvladljive razmere. Še več, slovenska prizadevanja so bila usmerjena v povezovanje in prepričevanje evropske skupnosti, da je mogoče države na Balkanu povezati, intenzivirati sodelovanje z njimi ter krepiti tiste reforme in procese, ki vodijo k večji politični, ekonomski in varnostni stabilnosti. Pri doseganju nacionalnih prioritet in ciljev na področju EVOP je treba upoštevati oziroma računati tudi na koledar in potek dogodkov, ki ga oblikuje Sekretariat Sveta EU in na katerega ni pravega vpliva. V mislih imamo načrtovano dinamiko delovanja evropskih institucij ter predvsem krizne dogodke ali dogodke na območjih, kjer potekajo operacije EU. Ti dogodki oziroma dejavnosti so se med slovenskim predsedovanjem kazali na treh področjih, in sicer pri oblikovanju konceptov, pri načrtovani operaciji v Čadu oziroma Centralnoafriški republiki in na Kosovu. Delovni koledar Vojaškega štaba EU je bil v prvi polovici leta 2008 poln snovanja različnih konceptov. Čeprav je bilo v obravnavo in sprejem posameznih konceptov vloženo veliko naporov, je jasno, da jih ni mogoče uresničiti v šestih mesecih. Tako so delo, usklajevanja in napor za uresničitve nekega cilja na videz prepuščeni nasledniku pri predsedovanju, čeprav jih ta v svojem mandatu zgolj formalno zaključi ali sprejme. Povsem drugačno dinamiko imajo operacije, v katerih ustvarjanje političnega konsenza za skupen nastop in zagotovitev uspešnosti nabora sil pogosto potekajo mimo koledarja oziroma akcijskega načrta predsedujoče države in evropskih političnih ali vojaških organov. Ne nazadnje je tu še tretja vrsta vplivnih dejavnikov, ki so se pokazali ob uvajanju misije EULEX, ki bi lahko po nekaterih pričakovanjih nasledila misijo Združenih narodov UNMIK na Kosovu že v obdobju slovenskega predsedovanja, pa za to niso bile ustvarjene širše mednarodne politične razmere.

Ko ocenjujemo in opisujemo izkušnje s področja uresničevanja EVOP, velja podrobneje pogledati tudi v procese in oblikovanje politike na nacionalni ravni. Glede na to, da je MZZ nosilec in usklajevalec skupne zunanje in varnostne politike na nacionalni ravni, se tudi pri EVOP soočimo z vprašanjem pristojnosti, sodelovanja in usklajevanja. Gre za vprašanja priprave usklajenih rešitev za organe odločanja in na splošno sodelovanja ter odnosov MZZ-MO. Kot opazovalec z operativne ravni lahko zapišem, da tega izziva nismo v celoti uspešno obvladovali. Vsaj na operativni ravni je bilo povezav, skupnih priprav

rešitev in usklajevanj premalo. Zapisano pa že sodi v sklop celostnega pristopa k operacijam in obravnavi kriznih vprašanj. Ravno nujnost celostnega pristopa k operacijam smo namreč na obrambnem področju intenzivno predstavljali navzven, saj ugotavljamo, da je ta bistven za uspeh v prihodnje. Pri tem smo tudi v evropskem merilu opazili razdvojenost med direktoratom D-8, ki pokriva vojaške zmogljivosti in operacije, ter D-9, ki pokriva civilne zmogljivosti in operacije. Reševanje teh odprtih vprašanj je prihodnji izziv tako na nacionalni kot na evropski ravni.

Pomembno spoznanje na nacionalni ravni je povezano z organizacijo in procesi delovanja ter odločanja ob kriznem ukrepanju oziroma kriznem upravljanju. V pripravi je bilo v Sloveniji temu vprašanju namenjeno veliko pozornosti. Razčlenitev postopkovnikov in njihova uskladitev s postopki in odločanjem na evropski ravni sta pokazali, da se bo s tem vprašanjem treba intenzivno ukvarjati tudi v prihodnje. Do zdaj se je nacionalno krizno upravljanje povezovalo z nadnacionalnim, to je evropskim, le v nekaterih točkah. Priprave na predsedovanje oziroma predsedovanje pa je pokazalo, da to ni dovolj. Treba bo bolj poglobljeno proučiti nacionalne in evropske postopke, jih uskladiti ter povezati v točkah, v katerih je to nujno, a še ni doseženo. Zapisano praktično pomeni, da se bo treba lotiti prenove nacionalnega kriznega upravljanja in ga celovito uskladiti z evropskim.

Med predsedovanjem smo si pri delovanju evropskega vojaškega odbora, vojaškega štaba in tudi operativne delovne skupine HTF prizadevali za uveljavitev modela širokega sodelovanja in povezave z Natom. Kljub začetni skepsi in strahu pred bojkotom posameznih članic je uporabljeni pristop pokazal, da je tak model lahko uspešen. Uspeh je mogoče doseči zlasti takrat, ko je nacionalno za skupnim evropskim in ko je cilj delovanja usmerjen v združene in skupne medagencijske napore oziroma to, kar s tujko označujemo z »jointness«. Oba najvišja generala v vojaškem odboru in vojaškem štabu EU sta nam ob zaključku predsedovanja to priznala in zagotavljala, da bo tudi v prihodnje v delovanju EUMC in EUMS uporabljen »slovenski model«. Nesporno dejstvo je tudi, da smo med predsedovanjem dosegli napredek v sodelovanju s strateškimi partnerji, to je v odnosih EU–Nato, EU–OZN in EU–Afriška unija, predvsem pri vprašanjih sodelovanja v operacijah, pri Natu pa tudi pri zagotavljanju skupnih zmogljivosti.

Ob zaključku naj poudarimo še vprašanje, ali lahko splošno pozitivno oceno slovenskega predsedovanja, kar nedvomno velja tudi za področje EVOP,

izkoristimo tudi vnaprej in znotraj struktur EU. Gre za vprašanje, ali lahko pridobimo vplivno civilno oziroma vojaško delovno mesto, na primer v eni od operacij, Evropski obrambni agenciji ali celo v evropskem vojaškem štabu. Tako bi se nacionalni vpliv gotovo povečal, poleg tega pa bi bile tudi v prihodnje priložnosti za nadaljevanje dobrih praks, ki izhajajo iz slovenskega predsedovanja.

SKLEP

Republika Slovenija je uspešno uresničila projekt predsedovanja EU. Načrtne in dobro organizirane priprave v MO in SV ter motivacijska struktura so bile ključ do uspeha na nacionalni ravni. Ob tem pa je na »evropski« ravni treba izpostaviti pripravljenost organov EU za skupno in ustvarjalno reševanje nalog in vprašanj, ki so se pojavljala. Voditeljstvo in razumevanje evropskosti ter nacionalnega partikularizma sta bila posebej na preizkušnji. Pomembno je spoznanje, da je kljub majhnosti, ne le treba, temveč tudi mogoče sooblikovati EVOP in sodelovati pri njenem uresničevanju v praksi ter tako prispevati k varnosti in stabilnosti v evropskem ter širšem mednarodnem prostoru. MO in SV sta prispevala pomemben delež k uspešni uresnitvi tako šestmesečnega slovenskega kot tudi osemnajstmesečnega skupnega programa predsedovanja. Nekatere dosežke, skupaj z zamujenimi priložnostmi, smo opisali tudi v tem sestavku. Dosežki in številna priznanja, predvsem mednarodnega okolja in še posebej »bruseljskih organov«, pa bodo hitro pozabljeni in brez pomena, če pridobljenih izkušenj in primerov dobre prakse ne bomo uporabili v nadaljnjem sodelovanju pri uresničevanju EVOP, pri čemer imperativ predsedujoče države ali cilj uspešnosti predsedovanja nista več v ospredju. Tako bo ohranjanje pridobljenih izkušenj gotovo težje, kot je bilo njihovo pridobivanje.

VIRI

Pisni in spletni viri

- Nika AUPIČ, 2007: *Svet EU ter evropska varnostna in obrambna politika. Revija SV 2007-17, priloga 3-5. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2007/sv07_17.pdf, 10. 10. 2008.*
- Anže BARLE, 2008: *Novi vojaški izzivi: Intervju: General Henri Bentégeat, predsedujoči vojaškemu odboru EU. Revija Obramba, junij 2008, 4-5.*
- José Manuel BARROSO, 2008: *I consider that this Presidency has been for Slovenia a highlight in the impressive list of achievements. Sinfo 2008-11, 8. Dostopno tudi na: <http://www.ukom.gov.si/eng/slovenia/publications/sinfo/2008-11.pdf>, 10. 10. 2008.*

- France CUKJATI, 2008: *At the closing of the presidency. Sinfo 2008-11, 8-9. Dostopno tudi na: <http://www.ukom.gov.si/eng/slovenia/publications/sinfo/2008-11.pdf>, 10. 10. 2008.*
- Direktorat za obrambno politiko: *Dosežki predsedovanja Slovenije Svetu EU na obrambnem področju. Revija SV 2008-12, 4-7. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_12.pdf, 10. 10. 2008.*
- Karl ERJAVEC, 2008: *Ob končanem slovenskem predsedovanju Svetu EU na obrambno-varnostnem področju. Revija SV 2008-12, 2. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_12.pdf, 10. 10. 2008.*
- ESDP Newsletter, 2008: *Enhanced EU engagement in Kosovo. No. 6, July 2008, 17-19. Dostopno tudi na: http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/CEU8003ESDP6final_vers.pdf, 10. 10. 2008.*
- European Council, 2004: *Headline Goal 2010. Dostopno na: <http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/2010%20Headline%20Goal.pdf>, 10. 10. 2008.*
- European Council, 2007: *Presidency Report on ESDP 2007. Dostopno na: <http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st16/st16426.en07.pdf>, 10. 10. 2008.*
- European Defence Agency, 2006: *An initial Long-Term Vision for European Defence Capability and Capacity Needs : Implications for the Military Contribution to ESDP Operations. 13-16. Dostopno na: <http://www.consilium.europa.eu/ueDocs/newsword/en/esdp/191136.doc>, 10. 10. 2008.*
- Evropa, Portal Evropske unije. Dostopno na: http://europa.eu/index_sl.htm, 10.10.2008
- Valerija Š. JARM, 2007: *Varnostna in obrambna vloga EU v mednarodni skupnosti. Revija SV, 2007-10,22-23. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2007/sv07_10.pdf, 10. 10. 2008.*
- Valerija Š. JARM: *Kontingent SV v bojni skupini EU od julija v pripravljenosti za posredovanje. Revija SV 2007-11, 4-6. http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2007/sv07_11.pdf, 10. 10. 2008.*
- Milan JAZBEC, 2008: *Slovensko predsedovanje svetu EU: prvorazredni politični in diplomatski dosežek. Le Monde diplomatique, avgust 2008, 21.*
- Anže LOGAR, 2008: *Slovenia at the Centre of the game. 2008-11, 3. Dostopno tudi na: <http://www.ukom.gov.si/eng/slovenia/publications/sinfo/2008-11.pdf>, 10. 10. 2008.*
- Matej MAKAROVIC, 2008: *Evropske izkušnje in slovenska politika. Večer, 11. julija 2008, 8.*
- Antonio MISSIROLI, 2008: *Slovenia 's Presidency can be seen as a qualified success. Sinfo 2008-11, 9-10. Dostopno tudi na: <http://www.ukom.gov.si/eng/slovenia/publications/sinfo/2008-11.pdf>, 10. 10. 2008.*
- MORS: *Dogodki MO med slovenskim predsedovanjem Svetu EU. Revija SV 2007-20, 4-7. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2007/sv07_20.pdf, 10. 10. 2008.*
- OSCE Slovenia, 2005: *Prednostne naloge OVSE leta 2005. Dostopno tudi na: <http://www.osce.si/docs/prioritete-predsedovanja.pdf>, 10. 10. 2008.*
- OSCE, 2006: *OSCE Annual Report 2005. Dostopno tudi na: http://www.mzz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/OSCE_Annual_Report2005.pdf, 10. 10. 2008.*
- Jerica PAVŠIČ, 2008a: *Predsedovanje skupini za doseganje glavnega cilja: intervju s podpolkovnikom Samom Zanoškarjem, predsedujočim delovne skupine za doseganje glavnega cilja. Revija SV 2008-09, 9. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_09.pdf, 10. 10. 2008.*
- Jerica PAVŠIČ, 2008b: *Slovenija predseduje odboru Athena: intervju z VVU XIII. razreda mag. Tatjano Šter, predsedujočo odbora Athena. Revija SV 2008-07, 15. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_07.pdf, 10. 10. 2008.*

- Jerica PAVŠIČ, 2008c: Uspešno vodenje EAVO: intervju s polkovnikom Stojanom Zabukovcem, predsedujočim usmerjevalnega odbora Evropske akademije za varnost in obrambo. Revija SV 2008-11, 14. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_11.pdf, 10. 10. 2008.*
- Jerica PAVŠIČ, 2008č: Z vnemo do konca predsedovanja: intervju s podpolkovnikom Deanom Groffom, vodjo koordinacijskega centra SV v času predsedovanja RS Svetu EU. Revija SV 2008-08, 26. Dostopno na http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_08.pdf, 10. 10. 2008.*
- Marko PIŠLAR, 2008a: Ministri JV Evrope za krepitev sodelovanja v regiji. Revija SV 2008-11, 2 in 4. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_11.pdf, 10. 10. 2008.*
- Marko PIŠLAR, 2007b: Končujemo tehnične priprave na predsedovanje EU: intervju s Tadejem Burgarjem, vodjo projektne skupine za predsedovanje EU. Revija SV 2007-17, priloga 2. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2007/sv07_17.pdf, 10. 10. 2008.*
- Marko PIŠLAR, 2008c: Končan najpomembnejši projekt po osamosvojitvi. Revija SV 2008-12, 3. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_12.pdf, 10. 10. 2008.*
- Marko PIŠLAR, 2008d: Na Brdu o prihodnosti EVOP. Revija SV 2008-07, 18. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_07.pdf, 10. 10. 2008.*
- Marko PIŠLAR, 2008e: Predsedovali brez večjih presenečenj: intervju s Tadejem Burgarjem, vodjo projektne skupine za predsedovanje EU. Revija SV 2008-12, 8. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_12.pdf, 10. 10. 2008.*
- Marko PIŠLAR, 2008f: S Francozi v operacijo v Čad. Revija SV 2008-02, 4. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_02_.pdf, 10. 10. 2008.*
- Marko PIŠLAR, 2008g: Na Brdu direktorji za obrambno politiko držav EU. Revija SV 2008-02, 4. Dostopno tudi na: http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/revija_sv/2008/sv08_02_.pdf, 10. 10. 2008.*
- Janez POTOČNIK, 2008: The Presidency went well, both organizationally and substantively speaking. Sinfo 2008-11, 11. Dostopno tudi na: <http://www.ukom.gov.si/eng/slovenialpublications/sinfo/2008-11.pdf>, 10. 10. 2008.*
- Program slovenskega predsedovanja Svetu EU Sinergija za Evropo januar–junij 2008. 2008. Dostopno prek: http://www.mz.gov.si/fileadmin/pageuploads/foto/0801/6-mesečni_program-SVN.pdf, 10. 10. 2008.*
- Sinfo 2008a: Major achievements of the Presidency. 2008-11, 5-7. Dostopno tudi na: <http://www.ukom.gov.si/eng/slovenialpublications/sinfo/2008-11.pdf>, 10. 10. 2008.*
- Sinfo 2008b: On 30 June Slovenia concluded the six-month Presidency of the Council of the European Union. 2008-11, 4. Dostopno tudi na: <http://www.ukom.gov.si/eng/slovenialpublications/sinfo/2008-11.pdf>, 10. 10. 2008.*
- Vesna ŽARKOVIČ, 2008: From now on we will be able to actively participate in and make suggestions regarding all important international debates: intervju z Janezom Janšo, predsednikom Vlade Republike Slovenije. Sinfo 2008-11, 16-18. Dostopno tudi na: <http://www.ukom.gov.si/eng/slovenialpublications/sinfo/2008-11.pdf>, 10. 10. 2008.*
- 18-mesečni program predsedovanja Nemčije, Portugalske in Slovenije. 2006. Dostopno na: http://www.mz.gov.si/fileadmin/pageuploads/Zunanja_politika/18mesečniprogram-slo.pdf*

Predstavitev:

GŠSV, 2007: Evropska obrambna politika in vloga RS, PPT-predstavitev na usposabljanju osebja za PEU. Ljubljana, 20. februar 2007.

GŠSV, 2007: Evropska obrambna politika in vloga RS, PPT-predstavitev na usposabljanju osebja za PEU, 20. februar 2007.

GŠSV, 2007: Poročaje o pripravljenosti za predsedovanje EU, PPT-predstavitev. Ljubljana, 23. november 2007.

GŠSV, 2008: Analiza realiziranih nalog in aktivnosti za PEU, PPT-predstavitev. Pokljuka, 8. julij 2008.

GŠSV, 2008: poročanje odboru za obrambo, PPT-predstavitev. Kranj, 18. januar 2008.

GŠSV, 2008: Predstavitev VOPRE. Ljubljana, 11. julij 2008.

Robert KLINAR, 2008: Predstavitev podpore za SPEU, poročanje na GŠSV, 2. julij 2008.

MO-DOP, 2007: Poročilo o poteku priprav na predsedovanje Svetu EU. Ljubljana, 23. november 2007.

MO-DOP, 2007: Pregled dosjejev v MO. Ljubljana, 23. november 2007.

MO-DOP, 2007: Poročanje o poteku priprav na predsedovanje Svetu EU. Ljubljana, 23. november 2007.

MO-DOP, 2007: Pregled dosjejev, november 2007.

Alojz ŠTEINER, 2007: Predsedovanje EU - predstavitev vsebin, PPT-predstavitev na poročanju o pripravah. Ljubljana, 23. februar 2007.

ORGANIZACIJSKI PRIŠTOP K PRIPRAVAM IN URESNIČEVANJU NALOG SV PRI PREDSEDOVANJU SVETU EU

ORGANISATIONAL APPROACH TOWARDS THE PREPARATIONS AND IMPLEMENTATION OF SAF TASKS IN THE SLOVENIAN EU COUNCIL PRESIDENCY

POVZETEK

Slovenska vojska aktivno sodeluje pri nastajanju in oblikovanju Evropske varnostne in obrambne politike (EVOP) na vojaškem področju. Nacionalni predstavniki so vključeni v delo odborov in delovnih teles, ta vloga pa se je med predsedovanjem še povečala s predsedovanjem dvema odboroma in eni delovni skupini. Dejavnosti so potekale na Svetu Evropske unije, veliko pa tudi v Sloveniji, kjer so se udeleženci zasedanj poleg vsebin seznanjali tudi z državo ter z njeno obrambo in vojsko. Poleg tega, da je bila Slovenska vojska eden ključnih nosilcev logistične podpore na ravni države, pa je izvajala tudi operativne naloge zaradi potreb varovanja dogodkov s povišano stopnjo ogroženosti. Velik pomen pri dogodkih predsedovanja sta imeli organizacija in logistična podpora, saj se obiskovalci zasedanj večkrat spomnijo gostoljubja in organizacije kot pa vsebinskih vprašanj z zasedanj. Kljub nevojaški naravi nalog je Slovenska vojska te opravila profesionalno in v zadovoljstvo tako gostiteljev kot gostov. Skupni rezultati, ki so doseženi med predsedovanjem Evropski uniji, so

dokaz, da lahko z usklajenimi napori opravimo še tako zahtevne naloge.

K L J U Č N E B E S E D E

Predsedovanje EU, Evropska varnostna in obrambna politika, naloge SV v sklopu predsedovanja EU, logistična podpora predsedovanju Svetu EU.

A B S T R A C T

While the Slovenian Armed Forces are actively involved in the development and creation of the European Security and Defence Policy (ESDP) in the military field, national representatives are also included in the work of committees and working groups. During the presidency, the leadership of two committees and a working group expanded this role. Apart from the activities at the seat of the European Union Council, a lot of events took place in Slovenia, which helped the participants of the sessions to get familiar with the state, its area of defence and its Armed Forces. One of the main logistic actors on the state level were the Slovenian Armed Forces, which also performed operational tasks for security assistance at events involving a heightened threat level. All this is important for the image of Slovenia as a host, since participants of the meetings often remember the hospitality and the organisation, rather than the thematic matter of the sessions. Despite the non-military nature of the tasks, the Slovenian Armed Forces performed them professionally, and were greatly praised by the hosts as well as the guests. Common results, attained during the EU Presidency prove that the most demanding tasks can be implemented through concerted effort.

K E Y W O R D S

Slovenian EU Council Presidency, European Security and Defence Policy, tasks of the SAF during the Slovenian Presidency, logistic support to the Presidency.

UVOD

Slovenija je v prvem polletju 2008 predsedovala Evropski uniji kot prva izmed držav, ki so vanjo vstopile po letu 2004. Za dvomilijonsko državo, ki je vodila skupnost 27 držav članic in skoraj 500 milijonov ljudi, je bil to, po mnenju nekaterih opazovalcev, najpomembnejši zunanjepolitični projekt po osamosvojitvi.

Predsedovanje skupnosti evropskih držav, nekatere od njih v skupnosti živijo že več kot 50 let, je bilo za dvomilijonsko novo članico veliko priznanje in poseben izziv. Predsedovanje Evropski uniji (EU) je bilo med drugim tudi nacionalni izziv v organizacijsko-logističnem smislu. Slovenska vojska (SV) je med predsedovanjem opravljala veliko nalog, kar je zahtevalo natančne in učinkovite priprave, usklajevanje ter vodenje. Vloga, ki jo je imela SV pri predsedovanju EU, je bila večstranska in je vključevala več nalog, tako vsebinskih kot tudi logističnih, organizacijskih, operativnih in protokolarnih, kar dokazuje vsestranskost projekta. Dejavnosti so se izvajale na državni ravni in v okviru Ministrstva za obrambo (MO). SV je izvajala logistično podporo pri dogodkih v sodelovanju z vladnimi službami in Sekretariatom za predsedovanje EU (SPEU), hkrati pa je izvajala program predsedovanja v okviru MO, kjer je bila pristojna za vojaške vsebine EVOP, izvajala dogodke SV in sodelovala pri dogodkih MO.

Članek opisuje dejavnosti med pripravami na predsedovanje in predsedovanjem ter organizacijske dosežke SV, ki so omogočili uresničitev zastavljenih ciljev v projektu predsedovanja. Vsebina izhaja iz praktičnih izkušenj avtorja članka, ki je usklajeval dejavnosti v SV, vodil koordinacijski center Generalštaba Slovenske vojske (GŠSV) za predsedovanje EU ter bil povezovalni člen med SV in drugimi sodelujočimi na državni ravni.

ORGANIZACIJA NAČRTOVANJA IN PRIPRAV KOT KLJUČ ZA USPEH PREDSEDOVANJA

Naloga, ki jo je dobila SV, je bila pravočasna priprava sistema, po katerem je mogoče voditi predsedovanje znotraj SV ter pol leta uresničevati cilje po določenem časovnem načrtu. Na začetku predsedovanja je bilo za SV bistvenega pomena opraviti in pravočasno zaključiti celovite priprave in pripraviti seznam ustreznega kadra, kar je bil pogoj, da bo sistem na dan prevzema predsedovanja pripravljen za delovanje. V tem smislu so bile priprave

zelo pomembne, skoraj tako kot predsedovanje samo. Pri tem je bilo zelo pomembno, da so vsi razumeli zahtevnost nalog, ki niso bile tipično vojaške. Jasnejše naloge SV so se začele kazati med splošnimi državnimi pripravami leta 2007. Na začetku je bilo znotraj MO in SV treba določiti področja, temeljna za izvajanje predsedovanja, in se podrobneje seznaniti z vsakim od njih. To je bil temelj za postavitev ciljev, rokov in opredelitev konceptov ter rešitev za doseganje ciljev. Vzporedno z opredelitvijo področij in ciljev priprav je bilo treba pripravljati zamisel o načinu izvedbe predsedovanja, da bi lahko priprave potekale v pravi smeri, predsedovanje pa temeljilo na ustreznih področjih. SV je opredelila štiri področja predsedovanja: za vsebinski del iz programa predsedovanja sta bila pristojna GŠSV in VOPRE¹, dogodke SV so organizirali GŠSV in PDRIU² ter enote SV, logistično podporo je omogočalo Poveljstvo za podporo, operativno delovanje enot pa je vodilo Poveljstvo sil.

Ključni izziv med pripravami je bilo opredeljevanje rešitev po posameznih področjih v SV, hkrati pa vključitev SV v sistem predsedovanja na državni ravni. To je zahtevalo tesno sodelovanje in dobre odnose z drugimi udeleženci v projektu, ki so v največ primerih poznali vojsko v drugačni luči. Iskanje organizacijskih rešitev je potekalo vzporedno na različnih ravneh in po različnih področjih. Vse to je zahtevalo podrobno spremljanje poteka priprav ter usklajevanje in izboljševanje aktivnosti skladno s spremembami na višjih ravneh in pri drugih udeležencih. V zgodnji stopnji priprav je še malokdo razumel pomen naloge, kar je oteževalo učinkovito odzivanje na novonastale potrebe in spremembe.

Naloge SV so bile med seboj vsebinsko ločene in so zahtevale vključevanje različnih profilov ljudi in enot. Hkrati so zaradi doseganja skupnih ciljev zahtevale centralno vodenje in povezavo na najvišjih ravneh, kar je bil pogoj za doseganje ciljev po enotnih merilih. Vsebinski del, ki je potekal na MO, se je pripravljaj v Bruslju in v domovini ter zahteval sodelovanje z nosilci in ustvarjalci nacionalne politike na področju EVOP. V povezavi z vsebinami iz programa predsedovanja so potekale priprave tudi za dogodke v Sloveniji, s katerimi je SV predstavljala cilje in prednosti predsedovanja ter izvajala svojo promocijo v mednarodnem okolju. Vključevanje enot SV je predstavljalo obliko operativnega angažiranja v miru in zahtevalo poseben pristop k pripravam, kar

¹ Vojaško predstavništvo pri stalnem predstavništvu v Bruslju.

² Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.

ni imelo neposredne zveze z vsebinskimi pripravami. Pri logistični podpori dogodkov, ki so v Sloveniji potekali na državni ravni³, nosilec je bil SPEU, je SV izvajala več nalog. Predvsem prevoz delegatov in udeležencev zasedanj je bila naloga, ki ni tipično vojaške narave in za katero se je morala SV posebej pripraviti v varnostnih, protokolarnih in organizacijskih pogledih. Priprave SV so hkrati potekale na vsebinskem, organizacijskem in logističnem področju. Naloge za priprave na predsedovanje so bile razčlenjene v Direktivi za izvedbo priprav SV na predsedovanje EU, kjer so jasno opredeljeni cilji in izvedbene naloge za vsako posamezno področje.

Glede na pomen aktivnosti je bilo bistvenega pomena izbrati in pripraviti ustrezne kadre. S kadrovskim načrtom Vlade ni bilo za MO odobrenih dodatnih zaposlitev, zato je bilo treba nalogo opraviti z obstoječimi kadri. Najprej smo predvidevali, da potrebujemo v SV 500 ljudi, in sicer 50 za vsebinski del, 25 za dogodke, 425 za logistično podporo. Poleg tega je bilo potrebnih od 300 do 500 oseb za operativno angažiranje (število je bilo odvisno od razmer, med pripravami pa težko točno določljivo).

Na vsebinskem področju so priprave potekale znotraj MO, vodila jih je koordinacijska skupina za priprave na predsedovanje EU. Po eni strani so se pripravljali kadri, po drugi pa vzpostavljali procesi in odnosi ter določala vsebinska težišča iz programa predsedovanja. Ljudje, predvideni za vodenje različnih nalog med predsedovanjem, so se usposabljali v več institucijah in na več področjih:

- usposabljanje na Upravni akademiji Ministrstva za javno upravo, kar je omogočalo spoznavanje splošnih vsebin o EU in lastnostih predsedovanja EU, ter priprave za vodenje delovnih skupin, sestankov in nacionalnih delegatov;
- usposabljanje na Evropski varnostno-obrambni akademiji (European Security and Defence College – ESDC), kar je omogočalo podrobno seznanjanje z EVOP in Skupno zunanjo in varnostno politiko EU (SZVP);
- stažiranje na SPBR, da bi postali nosilci ključnih vsebin z vojaškega področja EVOP v domovini ter tako spoznali načine delovanja SPBR in Sveta EU, se seznanili z delom predstavništva SV pri SPBR ter s ključnimi vsebinami, ki so bile predvidene za predsedovanje. Stažiranje

³ SV je izvajala cestne prevoze, zagotavljala skladiščne kapacitete za protokolarna darila in promocijski material za SPEU ter kurirsko službo za MZZ.

- je hkrati omogočalo osebni stik in spoznavanje med nosilci vsebin v prestolnici in nosilci posameznih nalog v Bruslju;
- udeležba na seminarjih prejšnjih predsedujočih držav (Nemčije in Portugalske), že med pripravami pa so se povečale dejavnosti predstavnikov SV na konferencah in sestankih na Svetu EU;
 - usposabljanje na nacionalni ravni, ki ga je organiziral GŠSV, ter individualne priprave nosilcev vsebin s posameznih področij EVOP.

Usposabljanje z vsebinskega področja v okviru upravne akademije so opravili vsi predstavniki SV v VOPRE in pet častnikov SV. Na ESDC sta visoki tečaj ESDP končala dva častnika, osnovni tečaj (angl. Orientation Course – OC) je leta 2007 končalo šest častnikov SV. Stažiranje v VOPRE so opravili trije častniki, trije pa so se udeležili seminarjev predsedujočih držav. Posebej je potekalo usposabljanje na ravni SV za predsedujoče in nosilce vsebin.

Vsebine z obrambnega področja v okviru MO so bile razdeljene med posamezne organizacijske enote in organe v sestavi ter glede na vlogo, ki jo imajo. Vsebine z vojaškega področja so bile združene v dosjejih⁴, izmed katerih so bili prednostni tisti, ki so predstavljali težišče dela SV. Za vsak dosje je bil pristojen nosilec v VOPRE, odgovoren za vsebinsko oblikovanje dosjejev, ki so vključevali potrebne dokumente za spremljanje vsebine na posameznem področju. V prestolnici je na GŠSV vzporedno imenovanih 37 nosilcev vsebin, ki so bili zadolženi za spremljanje poteka in napredka ter za posredovanje nacionalnih usmeritev nosilcu dosjeja. Dosjeji so se dopolnjevali in posodabljali do začetka predsedovanja, potem so se začeli uresničevati akcijski načrti.

Pri izmenjavi informacij je bila ključnega pomena vzpostavitev dobrega informacijskega menedžmenta, kar je omogočalo natančen pretok informacij. Za izmenjavo informacij je bilo pripravljenih in vzpostavljenih več povezav, ki so temeljile na intranetu MO. Za dostop do podatkov je bil ustvarjen skupen direktorij VOPRE, do katerega so imeli dostop pooblaščen nosilci vsebin, za prenos stopnjevanih informacij pa se je uporabljal depešni sistem MZZ.

Na **organizacijskem področju** so potekale priprave z načrtovanjem programov in vsebin dogodkov. Do začetka predsedovanja so bili določeni datumi izvedbe,

⁴ V dosjeju je obravnavana vsebina, ki obsega opisano situacijo, pomen vsebine, razvoj situacije in dejavnosti na zasedanjih ter dokumente, ki opredeljujejo to določeno vsebino. Dosje je v glavnem delu opredeljeval, kaj se obravnava in kateri so cilji. Pomemben del dosjeja je t. i. »battle plan« ali akcijski načrt, v katerem je bilo opredeljeno, kako in kdaj doseči zastavljene cilje.

vsebine, nosilci in naloge ter logistična in medijska podpora posameznih dogodkov (vse to je bilo podrobno določeno v programu dogodka). Za dogodke SV je bilo organizirano tudi prevajanje in tolmačenje v angleški jezik.

S predsedovanjem prevzema država tudi politično odgovornost in se zaveže, da bo pomagala pri ustalitvi razmer na kriznih območjih. Slovenija se je kot predsedujoča država zavedala, da se bo morala odzvati prva, če bi prišlo do krizne situacije. V ta namen je bil predviden kontingent vojakov, ki bi v primeru potreb začel opravljati vojaške naloge pod zastavo predsedujoče države. Poleg priprav na predsedovanje je Slovenija skupaj z Italijo in Madžarsko med 1. julijem in 31. decembrom 2007 pripravila, usposobila in opremila za posredovanje mednarodno bojno skupino (Multinational Land Force – MLF).

Za **pripravo logistične podpore dogodkov** na državni ravni je bil odgovoren SPEU. Za enoten pristop in razumevanje koncepta podpore so bila na SPEU izdelana navodila za logistično podporo, po katerih so se dogodki delili na ministrske, podministrske in spremljajoče. SPEU je pripravljal načrte in izvajal polno podporo ministrskih srečanj, za druga srečanja so bila zadolžena ministrstva ob pomoči SPEU, ki je usklajeval tudi priprave podpore na državni ravni. Usklajevanje je obsegalo načrtovanje sistema akreditiranja, konferenčnih in nastanitvenih kapacitet, prehrane, prevajanja, prevozov, medijske podpore ter zagotovitev daril in papirnega gradiva. SV je v SPEU sodelovala z dvema pripadnikoma, ki sta usklajevala prevoze in akreditacije na Brdu. Pri načrtovanju podpore na SPEU je imela SV dve vlogi: kot koordinator prevozov je določala načrtovanje in izvajanje, po drugi strani pa je bila uporabnik storitev pri dogodkih SV. Pri drugih uporabnikih podpore je bilo treba že zgodaj doseči razumevanje, da prevoze načrtuje in odobrava SPEU in ne neposredno SV. V okviru MO so se dejavnosti in podpora načrtovale delno prek podskupine za logistično organizacijo, delno pa so se dogodki organizirali znotraj organizacijskih enot. V priprave logistične podpore na državni ravni se je SV vključila že leta 2005. Vključila se je v delovne podskupine širše skupine za predsedovanje v okviru Vlade, in sicer v podskupini za letališča in cestne prevoze ter v skupino za zastave in drogeve. Do konca leta 2006 so te skupine opredelile posamezne vloge in naloge predsedovanja. Organizacijske priprave in logistično podporo dogodkov v Sloveniji je v začetku vodil Logistični center za predsedovanje EU, SV pa je začela delovati decembra 2006, ko je opredelila okvirne naloge in pripravila načrt, po katerem so se določali sprejem in parkiranje vozil, priprava infrastrukture ter usposabljanje vojakov za voznike.

Za SV je bilo z organizacijskega vidika zapletenejše in zahtevnejše pripraviti in zagotoviti **logistično podporo** za dogodke na državni ravni. Naloge so bile: organizirati in zagotoviti prevoze delegatov in drugih udeležencev zasedanj v Sloveniji, usklajevati in izvajati akreditacije na Brdu, skladiščiti protokolarna darila za udeležence srečanj, kar se je pripravljalo za SPEU, ter opravljati kurirsko službo za MZZ. To je zahtevalo popolne in predvsem pravočasne priprave na kadrovskega področju, načrtovane postopke in tehnike delovanja ter sodelovanje in vodenje dejavnosti.

Naloga Vlade je zvenela precej preprosto: opraviti prevoze udeležencev zasedanj ter zagotoviti skladišča za protokolarna darila in promocijski material. Časa za priprave je bilo malo, tudi časa za presojo, ali se lahko dejavnost sploh opravi ali ne, ni bilo. Takoj je bilo treba začeti razmišljati, kako nalogo pravočasno in popolno opraviti. **Tveganj pri pripravi** projekta je bilo veliko, saj bi v primeru pomanjkljivega načrtovanja in priprav, kar v tem primeru vključuje vso SV, predsedovanje in podpora potekala neskladno s pričakovanji in potrebami. V tem smislu je GŠSV centralno vodil in usklajeval dejavnosti SV, ki so bile med seboj ločene, vendar smiselno vodene k skupnemu cilju, po enakih merilih in z enako visokimi standardi. Stopnja pripravljenosti sistema se je še dodatno sproti preverjala z obveščanjem, obiski in poročanjem podrejenih poveljnikov, kar je bil pokazatelj razumevanja pomena naloge ter uresničitve poteka priprav. Hkrati z vodenjem priprav se je pripravljalo tudi sistem vodenja med predsedovanjem. Zaradi tega se je na GŠSV oblikoval koordinacijski center za predsedovanje EU (KCPEU), ki je bil glavni nosilec usklajevanja dejavnosti in menedžmenta informacij SV za predsedovanje EU.

VLOGA IN NALOGE GENERALŠTABA IN POVELJSTEV SLOVENSKE VOJSKE

Vodenje projekta predsedovanja je bilo razdeljeno na obdobje priprav in na predsedovanje. Med pripravami se struktura SV ni spreminjala. Vodenje in usklajevanje dejavnosti je izvajal GŠSV, in sicer namestnik načelnika GŠSV, ki je bil določen z Direktivo načelnika GŠSV za vodenje priprav, za usklajevanje aktivnosti pa izvršni pomočnik v GŠSV za predsedovanje EU. Prav tako so bile na podrejenih poveljstvih določene osebe, ki so se ukvarjale s usklajevanjem aktivnosti EU v posameznem poveljstvu. Zaradi velikega števila nalog in njihove vpetosti v širši okvir je bilo treba priprave voditi središčno, da bi dosegli enake standarde pri izvajanju nalog in zagotovitvi kadrov. Opravljenih

je bilo veliko usklajevalnih sestankov in usmerjanj dela posameznih organizacijskih enot. Tako je bilo z manjšim številom ljudi, ki so imeli celovit pregled nad situacijo po enotnih merilih, lažje doseči cilje, kar pa je hkrati povzročilo večjo obremenitev posameznikov.

Priprave so bile opravljene skladno z Direktivo načelnika GŠSV, s katero so bili opredeljeni dejavnosti, naloge in cilji priprav. Direktiva se med pripravami ni vsebinsko dopolnjevala. Vsa področja so bila pripravljena na začetek predsedovanja, kar kaže na učinkovitost načrtovanja in priprav. V pripravah so sodelovali podrejena poveljstva in VOPRE. **Vodenje in usklajevanje je izvajal GŠSV**, ki je vodil priprave in usposabljanje ljudi, obveščal javnost o poteku priprav ter nadziral njihov potek. GŠSV je sodeloval tudi v delovnih skupinah Vlade in MO ter vodil usklajevanje med SPEU, vladnimi skupinami in skupinami MO za predsedovanje. Na vsebinskem področju je sodeloval pri pripravi Programa predsedovanja in spremljal potek predsedovanja Nemčije in Portugalske. Sodeloval je pri dejavnostih v organizaciji EU, kadar je bila potrebna udeležba nacionalnih predstavnikov in delegatov, zagotavljal vojaškostrokovne smernice, nacionalna stališča in pogajalske okvire za prednostne naloge z vojaškega področja. Poleg tega je pripravil tudi vojaško uslužbenko za predsedovanje finančnemu odboru Athena. GŠSV je pripravljaj programe obiskov, na področju podpore pa se je s podpornimi enotami pripravljaj za kurirsko službo in informacijsko podpiraj predsedovanje. **VOPRE** je bil vključen v priprave vsebinskih nalog. Pripravljaj je predsedujočega skupini za doseganje glavnega cilja ter bil nosilec priprave in nadgradnje dosjejev in vsebin, ki so se obravnavale na odborih in delovnih skupinah Sveta EU. Sodeloval je pri pripravi programa predsedovanja in spremljal potek predsedovanja Nemčije in Portugalske. Sodeloval je pri pripravi programov dogodkov v Bruslju in z GŠSV pri pripravi programov ključnih obiskov vojaških avtoritet EU v Sloveniji.

Poveljstvo sil je bilo vključeno v skupino nalog logistične podpore in operativnega angažiranja enot za potrebe predsedovanja. Bilo je nosilec usposabljanja voznikov, s Poveljstvom za podporo je pripravilo infrastrukturo za podporo predsedovanja ter določilo in pripravilo enoto SV, ki je bila med predsedovanjem EU pripravljena za posredovanje.

PDRIU je pripravljaj ter organiziral tri dogodke SV, pripravljaj predsedujočega na Usmerjevalnem odboru Evropske obrambno-varnostne akademije ter pomagal SV in MO s prevajalsko službo in tolmačenjem.

Med pripravami je SV sodelovala tako v okviru MO kakor tudi SPEU. Težišče dela v MO je bilo določanje vsebinskih težišč in ciljev predsedovanja na področju EVOP ter vzpostavitev sistema vodenja dejavnosti, izmenjava informacij, poročanje in ustvarjanje nacionalnih političnih stališč (policy making). Dejavnosti so potekale v okviru Projektne skupine za priprave predsedovanja, ki je pripravljala predloge za usmerjevalno skupino državnega sekretarja MO. V okviru SPEU je bilo delo osredotočeno na usklajevanje koncepta delovanja področja prevozov v SPEU, na sistem načrtovanja prevozov na državni ravni ter na koncept izvajanja podpore, ki ga je pripravljalo Poveljstvo za podporo.

Poudarjamo dejstvo, da logistična podpora (predvsem prevozi, ki so bili temeljni za uspešno delovanje celovite logistične podpore predsedovanja), ki jo opisujemo v nadaljevanju, ni bila prevzeta ali prirejena od predhodnih predsedujočih držav, temveč je bila oblikovana samostojno in je temeljila na nalogah ter potrebah SV.

PRIPRAVE SLOVENSKE VOJSKE ZA LOGISTIČNO PODORO PREDSEDOVANJA

Priprave za logistično podporo so na strateški ravni vključevale zamisel in koncept podpore. Na podlagi pripravljenega koncepta logistične podpore pri prevozi in skladiščenju so se priprave začele januarja 2007. Koncept podpore je temeljil na predpostavki, da SV zagotovi logistično podporo za SPEU po načelih države gostiteljice. Po tem konceptu prihajajo zahtevki za prevoze v SPEU. Ta jih odobrava in pošilja v operativni center enote, ki izvaja podporo. Poleg prevozov z najetimi vozili je bilo predvideno, da potekajo vsi vmesni prevozi med izvajanjem dogodkov z avtobusi, najetimi pri Kompasu. Predstavnik GŠSV se vključi v SPEU, kjer usklajuje vse prevoze v imenu SPEU, hkrati pa je povezan z enoto SV, ki sodeluje v podpori, in s ponudnikom avtobusnih prevozov. Posebna ureditev je bila določena za prevoze varovanih oseb, za kar je bil odgovoren Urad za varnost in zaščito pri Generalni policijski upravi MNZ. SV je v teh primerih prevažala delegacije, ki spremljajo varovane osebe. Ob tem je bilo za SV pomembno, da je natančno spremljala potek situacije pri nosilcu logistične podpore, bila pripravljena na morebitne spremembe ter istočasno nadaljevala pripravlanje sistema v SV.

Načrtovanje podpore je bilo podprto z računalniškim programom Mojster, ki se je pripravljal hkrati z oblikovanjem sistema podpore na SPEU. Prek tega

programa naj bi potekale vse prijave, rezervacije namestitev in načrtovanje prevozov. Pri tem so informatiki oblikovali orodja, ki so omogočala čim jasnejše in preprostejše delovanje, predvsem glede vpisov, obrazcev za prijavo, izpisov ter rekapitulacije prevozov in drugega. Program Mojster je bil v začetni fazi oblikovanja in še nepreverjen, zaradi česar se je pojavljala dvom, ali bo sploh uporaben do začetka predsedovanja. Zato je bila hkrati načrtovana tudi povezava med SV in SPEU, in sicer prek intraneta MO, kar bi omogočalo naročanje prevozov tudi, če Mojster ne bi bil pripravljen do začetka predsedovanja. Poleg omenjenih povezav je bila razvita tudi možnost naročanja prevozov z obrazci, ki bi se pošiljali po faksu, tako da bi SV v vsakem primeru in v vsaki situaciji lahko opravila zahtevane prevoze.

Za SV je bilo zelo pomembno tudi določanje števila voznikov, kar je bilo odvisno od števila najetih vozil in pričakovane naloge, ki jo je določil SPEU na podlagi načrtovanih dogodkov in predvidenega števila ljudi na dogodkih. Pri določanju je bilo upoštevano dejstvo, da letališče Brnik nima zadostnih prevoznih zmogljivosti in povezav, pri čemer so se kot najbolj težavne pokazale povezave z Brdom. Pri določitvi števila vozil je veljalo načelo največjega števila udeležencev, zaradi česar je SPEU povečal število s prvotnih 80 na 160 vozil. Za SV je bil podatek o vozilih in načrtovanih prevozih temelj za izračun števila voznikov: po dva voznika na eno vozilo, z upoštevanim osipom na usposabljanju za voznike. Tako se je usposabljal 400 pripadnikov SV. Glede na kadrovske situacije in druge naloge SV je bilo načrtovanih 400 voznikov. S Policijo so najprej potekali dogovori, da bi se vozniki usposobili na Policijski akademiji. Po opravljenem izračunu (400 kandidatov) je bilo ugotovljeno, da Policija nima dovolj zmogljivosti za usposabljanje tolikšnega števila ljudi, zato je usposobila 12 inštruktorjev, ki so vodili nadaljnja usposabljanja. To je pomenilo preobrat v načrtovanih usposabljanjih in povzročilo zamik za dva meseca, saj je bil cilj usposobiti 400 voznikov do 1. 12. 2007. Usposabljanje je potekalo v vojašnici v Cerkljah ob Krki, kjer je bilo deset vozil, ki jih je SPEU najel pri podjetju Autocommerce. Glede na čas, ki je bil na razpolago, so bile v usposabljanje voznikov vložene vse razpoložljive zmogljivosti, kar je pomenilo podrobno izvajanje načrta usposabljanja. Nove situacije ali spremembe bi pomenile, da načrtovano število usposobljenih voznikov ne bo doseženo do roka. Namen usposabljanja voznikov je bil seznaniti pripadnike SV z vozili in njihovim upravljanjem, tehnikami in taktikami varne vožnje in vožnjo v varovanih kolonah. V usposabljanje so bile zaradi svojevrstnosti naloge

vključene tudi osnove protokola. Pozornost je bila namenjena tudi seznanitvi s kraji in razdaljami, predvidenimi za predsedovanje. Po zaključenem usposabljanju je bilo pozitivno ocenjenih 325 voznikov oz. 81 odstotkov udeleženi na usposabljanju. Vsak voznik je med usposabljanjem prevozil v povprečju 350 kilometrov. Med pripravami na predsedovanje je MZZ podprlo prevoze delegacij za Blejski forum, podprti so bili tudi decembrski prevozi ob srečanju ministrov MNZ in pravosodja. To je bila dobra vaja za pripravo na prevoze med predsedovanjem. Poseben izziv je bilo popolnjevanje enote za podporo z vozniki med predsedovanjem. Po izračunih in predpostavkah je bilo na Poveljstvu za podporo (PP) vzpostavljeno stalno jedro 54 voznikov, ki se je dopolnjevalo skladno z načrtovanimi dogodki. Za voznike, ki so prihajali občasno na izvajanje nalog, je bilo organizirano osvežitveno usposabljanje o vozilu, razdaljah in krajih.

Dodatno je bilo treba pripraviti infrastrukturo Vojašnice Kranj za vodenje logistične podpore, zmogljivosti za bivanje voznikov, prostore za prosti čas, zmogljivosti za vzdrževanje vozil ter postaviti šotor za parkiranje vozil. Najprej je bilo načrtovano, da bi se avtopark SV za potrebe predsedovanja postavil v Vojašnici Franca Rozmana Staneta v Ljubljani, poveljstvo enote pa bi delovalo v Kranju, s čimer bi podpora potekala z dveh krajev. V ta namen je bilo več obiskov in ogledov mogočih krajev. Vozila bi morala biti na pokritem in varovanem prostoru v vojašnici, pokrite parkirne zmogljivosti pa bi se po koncu predsedovanja smiselno uporabile za nadaljnje potrebe SV. Ob pripravi dokumentacije za postavitev nadstrešnice v vojašnici je prišlo do nekaterih zapletov in predlagana rešitev je postala nemogoča. Zato se je začelo razmišljati o šotorih, ki bi jih lahko kupili v razpoložljivem času in bi bili pripravljene do sprejema vozil, do decembra 2007. Ob spremembi načina parkiranja se je spremenila tudi zamisel o podpori iz dveh krajev. Zaradi tega je začelo poveljstvo za podporo v Kranju proučevati možnost za združitev zmogljivosti za podporo v Vojašnici Kranj. Po posvetu se je lokacija za oboje združila v Vojašnici Kranj. Šotori so bili kupljeni in postavljeni do sredine decembra 2007. Posebna pozornost je bila namenjena natančnemu prevzemu, pravilni uporabi in vzdrževanju vozil, vodenju ustrezne dokumentacije in nenazadnje vračanju vozil po koncu predsedovanja. O vseh teh aktivnostih so potekala usklajevanja z Autocommercem, ki je bil ves čas lastnik vozil. SV je izdelala navodilo za uporabo vozil, v katerem so podrobno opredeljeni postopki in aktivnosti, povezani z najetimi vozili. Navodilo je bilo usklajeno z Autocommercem,

podpisal ga je vodja SPEU in je temeljni dokument, ki odloča o prevzemu, uporabi, vzdrževanju in vračanju vozil. Pri vzdrževanju vozil so bili prisotni vedno tudi predstavniki lastnika vozil, ki je usposobil nekatere pripadnike SV za vzdrževalce, da so lahko opravljali manjša popravila in oskrbovali vozila s tekočinami in potrošnim materialom. Glede na naravo naloge so morala biti vozila tudi ustrezno čista. Med AMZS Kranj in SPEU je bila sklenjena pogodba za čiščenje in pranje vozil. Poleg tega pa je predstavnik SV sodeloval tudi pri uvajanju in testiranju nove oblike registrskih tablic iz prosojnega materiala. Veliko je bilo tudi sestankov s SPEU, MNZ in Autocommercem, na katerih se je med drugim odločalo tudi o obliki in vrsti registrskih tablic.

Skladišče za protokolarna darila in promocijski material je moralo biti zaradi posebnosti in vrednosti daril varovano in klimatizirano. V Vojašnici Kranj je bil zato skladno z zahtevami Protokola RS in z Uradom vlade za komuniciranje (UKOM) urejen poseben prostor. Lastnik daril je bil Protokol RS, promocijskega materiala UKOM, SV pa je zagotavljala skladiščne kapacitete, pri čemer ni bila odgovorna za izdajo daril. Za to delo je SPEU po pogodbi zaposlil upokojenega pripadnika SV in ga pooblastil za upravljanje skladiščenih sredstev, kar je precej olajšalo skladiščenje, predvsem pa najave prihodov in izdajo sredstev. Zaradi vstopanja številnih civilnih predstavnikov ministrstev v vojašnico je bilo treba podrobno opredeliti način najave prevzemov daril, kar je potekalo prek SPEU.

Poleg prevozov in skladiščenja je SV opravljala tudi **kurirsko službo za prenos tajnih pošilk** od centralnega registra na MZZ do državnih organov v Sloveniji. Usposobilo se je 8 kurirjev, pripravljani so bili: dve vozili, oprema in sistem za sledenje vozil ter prostori v centralnem registru MZZ.

Kritični trenutek med pripravami na področju logistične podpore je bila ukinitvev logističnega centra za predsedovanje EU maja 2007 in oblikovanje SPEU. Pri tem se ni preoblikovala le struktura, temveč so bili zamenjani tudi vodilni kadri, ki so do tedaj vodili priprave logistične podpore na ravni države. To je bila poteza (šest mesecev pred začetkom predsedovanja), ki bi lahko ogrozila izvajanje nalog SV. V SV je bilo treba nadaljevati priprave tudi po oblikovanju SPEU ter namenjati posebno pozornost usklajenosti SV in SPEU pri razumevanju konceptov logistične podpore, še posebej zato, ker sta se oba koncepta že uresničevala. Od maja naprej je bil predstavnik GŠSV vsak dan na usklajevanjih na SPEU, ki so se začela z vzpostavljanjem SPEU – od funkcijskih področij in odnosov do izvedbenih nalog po posameznih področjih.

SV je nadaljevala pri nadgradnji koncepta prevozov ter vzpostavljanju odnosov med SPEU, ministrstvi in SV. Doseženo je bilo, da se prvotno postavljeni koncept ni spremenil in so se lahko nadaljevale priprave v nespremenjeni obliki. Koncept izvedbe prevozov ni bil sporen za ministrstva in SPEU, pomisleki posameznih ministrstev so bili povezani le z opravljanjem nalog pripadnikov SV v uniformah.

Ključnega pomena za zaključek priprav logistične podpore je bila vaja preverjanja pripravljenosti SV pod vodstvom GŠSV, v katero je bil poleg Poveljstva sil (PS), PP in PDRIU vključen tudi SPEU. Vaja je vključevala vse elemente, naloge, aktivnosti in kritične točke, ki so bile predvidene za predsedovanje, ter preverjanje prevajanja v angleški jezik. Vaja je pokazala na nekatere pomanjkljivosti tako na ravni SV kot tudi SPEU. Pri SV je bilo pomanjkljivo razumevanje nekaterih delov koncepta delovanja podpore, pri SPEU pa računalniški program Mojster, ki ni deloval. Do začetka predsedovanja so bile pomanjkljivosti odpravljene, nosilci nalog pa pripravljene na izvajanje.

IZVAJANJE NALOG SLOVENSKE VOJSKE V SKLOPU PREDSEDOVANJA

Aktivnosti SV je vodil in usklajeval GŠSV, ki je za predsedovanje ustanovil KC PEU, ki je izpolnjeval naloge in usmeritve operativne skupine GŠSV⁵. Ta je poleg usklajevanja aktivnosti SV predstavljal hkrati informacijsko točko za aktivnosti EU in zagotavljal informacijski menedžment za SV. Na področju dogodkov je KC PEU imel tudi vlogo usklajevalca in izvajalca aktivnosti. V KC PEU so trije častniki in podčastnik pokrivali področja: vsebine programa predsedovanja in poročanje, dogodki SV, usklajevanje operativnega angažiranja in operativno delovanje centra, razpored aktivnosti in administrativna podpora; dva častnika KC PEU pa sta bila vključena v delovanje SPEU. Zelo pomembno za učinkovito izvedbo nalog je bilo zbiranje informacij in njihovo posredovanje ter usklajevanje aktivnosti SV za predsedovanje.

Ključnega pomena na vsebinskem področju je bilo dobro delovanje informacijskega menedžmenta. To je omogočalo, da so bile informacije popolne in da so prihajale pravočasno na prave naslove. Veliko informacij je bilo izmenjanih prek intraneta MO in skupnega direktorija VOPRE in GŠSV, ki se

⁵ Skupino je vodil namestnik načelnika GŠSV, sodelovali so direktor štaba, predstavnik kabineta načelnika GŠSV, Združeni sektor za kadre, J2, J3, J4, J5. Po potrebi se je skupina širila glede na predvidene vsebine. Med predsedovanjem je bilo izvedenih 80 sestankov in 23 videokonferenc z VOPRE.

je pokazal kot koristno orodje. Na direktoriju so bili na voljo vojaški dosjeji in ključni dokumenti za neko področje, kar je nosilec vojaških vsebin na GŠSV omogočalo sprotno seznanjanje z aktualno situacijo z njihovega področja na ravni EU. Pri uresničevanju programa predsedovanja sta GŠSV in VOPRE neprestano sodelovala in si izmenjevala informacije, pri čemer sta uporabljala razpoložljiva informacijska sredstva ter redne videokonference o vprašanih predsedovanja. Pri uresničevanju ciljev predsedovanja je bilo pomembno ugotoviti kritične trenutke, ki lahko vplivajo na nadaljnji potek uresničevanja vsebine, ter spremljati dejavnosti, pri katerih je treba vključiti prestolnico. Te dejavnosti so bile predvsem priprava časovnih načrtov za izvedbo dejavnosti na pomembnejših področjih, ki so bila določena kot prednostne naloge predsedovanja in ki bi se morala zaključiti med predsedovanjem, ter priprava vsebinskih dogodkov, na katerih bi sodelovali specialisti iz prestolnice.

K vsebinam in programu predsedovanja spada tudi **predsedovanje odborom EU**. Na obrambnem področju je Slovenija predsedovala štirim odborom, od teh je SV predsedovala trem:

- skupini za doseg glavnega cilja – predsedovanje iz Bruslja. Skupina je 54-krat redno zasedala ter pripravila 42 neformalnih srečanj;
- posebnemu finančnemu odboru Athena – predsedovanje iz prestolnice; odbor je pripravil šest formalnih zasedanj, dve neformalni delavnici članov posebnega odbora, več usklajevalnih zasedanj in dogodek v Sloveniji ter
- usmerjevalnemu odboru Evropske obrambno-varnostne akademije – predsedovanje iz prestolnice. Odbor je zasedal trikrat.

SV je med predsedovanjem **sodelovala pri izvedbi več dogodkov in aktivnosti** v Sloveniji in Bruslju. V Sloveniji je organizirala dogodke, na katerih so se udeleženci seznanjali tako z vsebinami in nacionalnimi cilji iz programa predsedovanja kakor tudi s SV, njenim razvojem, nalogami, vlogo pri predsedovanju in zmogljivostmi. Dogodki so bili odlična in enkratna priložnost za promocijo SV ter so pomagali predstaviti in doseči cilje zunaj meja RS. Zato je bila vsem dogodkom SV v Sloveniji in tujini namenjena velika pozornost, vsebina dogodka pa se je prilagajala ravni in vrsti obiska. Ob dogodkih so se predstavile različne enote in poveljstva SV⁶. Ob začetku predsedovanja je bilo

⁶ GŠSV, PS, PDRIU, PP, 1. brigada SV, Orkester SV, Brigada zračne obrambe in letalstva, 18. bataljon JRKBO, Gorska šola SV, 132. gorski bataljon in Gardna enota SV.

načrtovanih šest dogodkov, do konca predsedovanja se je število povečalo na dvanajst. Nosilec dveh dogodkov je bil PDRIU, drugih deset pa Generalštab SV. Neformalno srečanje vojaškega odbora EUMC je bil ključni dogodek SV, na katerem je potekal seminar o prispevku manjših držav pri razvoju vojaških zmogljivosti EU. Poleg tega so bili predstavljeni struktura, organiziranost, razvoj zmogljivosti, delovanje in izkušnje SV v operacijah kriznega odzivanja na Balkanu, sodelovanje SV pri predsedovanju Slovenije Svetu EU ter organiziran ogled vojaškega letališča in zračne flote SV. Od drugih dogodkov lahko omenimo še zasedanje vojaškega odbora EU (načelniki generalštabov), ki se v Bruslju organizira enkrat med predsedovanjem, na katerem nastopa načelnik generalštaba predsedujoče države, ter vojaška vaja MILEX 08, ki se izvaja enkrat na leto in s ciljem preverjanja priprav obrambnih struktur EU. Na vaji je bilo deset pripadnikov SV.

Poleg dogodkov SV in dogodkov MO je načelnik GŠSV med predsedovanjem gostil visoke vojaške delegacije, ki jim je predstavil nacionalna stališča, vloge in cilje SV za PEU. Iz vojaških struktur EU sta bila na obisku v SV generalni direktor vojaškega štaba EU, generalpodpolkovnik David Leakey, in predsedujoči vojaškemu odboru EU, general Henri Bentégeat. Glavne teme obiskov so bile povezane s predsedovanjem EU, s prednostnimi nalogami in nacionalnimi stališči. Predstavljeni so bili struktura, organiziranost, razvoj zmogljivosti in doseganje ciljev SV ter delovanje in izkušnje SV v operacijah kriznega odzivanja na Balkanu. Poleg tega so bili med predsedovanjem na obisku v Sloveniji tudi načelniki generalštabov francoskih, hrvaških in avstrijskih oboroženih sil.

Pomembni so tudi dogodki s področja izobraževanja v EVOP, ki večinoma potekajo prek ESDC. Pri tem izpostavljam:

- Seminar z vojaškega področja, katerega tema je osrednja vsebina programa predsedovanja – *Celovit pristop k izvajanju mirovnih operacij na Balkanu; primer Kosovo*. Udeleženci so razpravljali o razvoju konceptov in doktrin celovitega pristopa pri načrtovanju ter izvajanju civilnih in vojaških operacij v EU ter Natu.
- Visoki tečaj EVOP, Modul 5, ki je pomagal razumeti EVOP in seznanjal z aktualnimi vsebinami v okviru EVOP, pri njem so sodelovali tudi slovenski predavatelji. Modul 5 je bil zadnji v akademskem letu 2007/08 in je obravnaval prihodnost EVOP. V Sloveniji je bilo v sklopu tega modula prvič organizirano tudi srečanja dosedanjih slušateljev Visokega tečaja EVOP.

- Osnovni tečaj EVOP je potekal v Bruslju. Namenjen je bil splošnemu spoznavanju EVOP, njegovih struktur in odnosov. Nosilec dogodka je bil Sekretariat Evropske obrambno-varnostne akademije, ki je pripravil in izvedel program v sodelovanju s slovenskim PDRIU.

SV je med predsedovanjem dobila dodatna zaprosila za pomoč pri organizaciji obiskov ter za sodelovanje na konferencah. Dodatno je bilo organiziranih šest dogodkov: obisk odbora RELEX, nastop ob obisku Parlamentarnega odbora EU, nastop ob obisku Politične vojaške skupine (PMG), obisk in predstavitev SV za Politični varnostni odbor (PSC), za veleposlanike držav članic EU (COREPER II) ter za posebni finančni odbor (Athena). Ti dogodki in obiski, zunaj prvotnega načrta, so pomenili dodatno obremenitev za predsedovanje. Lahko rečemo, da je bilo delovanje SV na področju dogodkov prilagodljivo in iznajdljivo, kar se je pokazalo ravno ob nenačrtovanih dogodkih v Sloveniji. Predstavniki SV so sodelovali tudi pri drugih dogodkih ministrstva, na neformalnih ministrskih srečanjih ministrov za obrambo, na srečanju generalnih direktorjev Direktoratov za obrambno politiko in na konferenci pobude SEEC (angl. Southeast Europe Clearinghouse).

Na področju logistične podpore je bilo med načrtovanimi dogodki predvidenih 14 ministrskih srečanj in 140 drugih dogodkov, pri čemer se je načrt sproti dopolnjeval. Število dogodkov na državni ravni se je glede na prvotne načrte povečalo za 21 odstotkov. SV je sodelovala pri podpori 176 dogodkov, v šestih mesecih je bilo prepeljanih 29.507 ljudi in prevoženih 1.021.585 km. Evidentirani so bili trije izredni dogodki – prometne nesreče. **Kurirska služba** je v tem času prenesla 3623 dokumentov različnih stopenj tajnosti.

Sistem prevozov je deloval skladno s postavljenim konceptom prek programa Mojster. Podatke o dogodkih so ministrstva sporočala na SPEU, ki je določal, da bo odobrene prevoze opravljala enota za podporo. Zaradi pričakovanih nenačrtovanih prevozov je bila v vojašnici pripravljena dežurna ekipa prometne službe, ki se je odzvala na spremembe. Zelo je bila pomembna komunikacija med vozniki, operativnim centrom in koordinatorji prevozov, za kar je bila pripravljena in vzpostavljena dvojna povezava – z mobilnimi telefoni (160) in radijskimi postajami tetra (100) – komunikacija pa je potekala prek komunikacijskega omrežja Policije. Za dobro delovanje prevozov je bilo pomembno natančno načrtovanje prevozov, zagotavljanje voznikov, spremljanje poteka izvajanja ter dispečerska služba na najbolj izpostavljenih točkah – na Brdu in na letališču

Jožeta Pučnika. Ravno tako je bilo treba vozila ustrezno vzdrževati in voditi evidence o uporabi, kot je bilo opredeljeno z Navodilom o eksploataciji vozil. Pripravljenost predsedujoče države pri reševanju kriznih situacij je Slovenija potrdila tudi v praksi, in sicer s humanitarnim reševanjem situacije v Čadu oziroma Centralnoafriški republiki (CAR), kamor je bilo na humanitarno operacijo EUFOR napotenih 15 pripadnikov SV. Operacija je bila zaradi težkih podnebnih in negotovih političnih, družbenih ter ekonomskih razmer ena izmed najtežjih mirovnih nalog SV.

Enote SV so se pripravljale za varovanje dogodkov v Sloveniji s povišano stopnjo ogroženosti. Na tem področju je najpomembnejša izvedba in podpora dogodka Vlade, »vrh« EU-ZDA, in sicer na operativnem, logističnem in protokolarnem področju. Posebnega pomena za SV je izkušnja pri varovanju zračnega prostora. Pri dogodku so enote sodelovale tako, da so nadzirale in varovale zračni prostor ter sodelovale pri varovanju in podpiranju policije. Pomembno pri vodenju nalog predsedovanja je bilo poročanje o izvajanju nalog na MO, ki je potekalo na tedenskih, mesečnih, trimesečnih in šestmesečnih sestankih. Tedenska poročila so vsebovala poročanje po odborih, druga poročila pa so vsebovala poročanje po vsebinah. Koordinacijska in operativna skupina MO sta bili sproti obveščeni o aktivnostih SV v tednu poročanja.

V načrtovanju je bilo ocenjeno, da bo v predsedovanje treba vključiti okoli 500 ljudi, brez tistih, ki bi lahko bili dodatno zaposleni z operativnimi nalogami SV. Zato se je ob koncu skupno število zaposlenih iz SV zaradi potreb ob dogodku EU-ZDA povečalo⁷. Za izvedbo nalog SV je bilo na različnih področjih angažiranih 1008 ljudi.

Med pripravami je bil izdelan podroben predračun **finančnih sredstev**, potrebnih za aktivnosti, tako za priprave kot za izvedbo predsedovanja, ki so se pridobila iz rednega proračuna SV. Leta 2007 je bilo porabljenih 57,4 odstotka načrtovanih sredstev, leta 2008 pa jih bo predvidoma 89,6 odstotka. Glede na uradno stanje to znaša porabljenih 630.269 od načrtovanih 1.098.585 evrov za priprave. Za angažirano osebje⁸ je od porabljenih sredstev odpadlo 84 odstotkov (529.942 evrov), od tega 82 odstotkov (434.364 evrov) za plače povečanega števila pripadnikov SV v VOPRE. Za izvedbo predsedovanja je bilo porabljenih 1.574.220 evrov od načrtovanih 1.756.773. Za angažirano osebje je

⁷ Na tem dogodku je sodelovalo 530 pripadnikov SV v različnih nalogah.

⁸ Službena potovanja, izobraževanje, dodatek za povečan delovni obseg, povečano število pripadnikov SV v VOPRE.

od porabljenih sredstev odpadlo 84,5 odstotka (1.329.686 evrov), od tega 30,7 odstotka (409.128 evrov) za kontingent SV na operaciji v Čadu/CAR.

IZKUŠNJE IN PRIMERI DOBREGA DELOVANJA

Predsedovanje pomeni za SV vir neprecenljivih izkušenj z različnih področij, ki se lahko uporabijo pri nadaljnjem delovanju in projektih. SV je lahko z izvedbo vojaških in nevojaških nalog predsedovanja bogat vir izkušenj tudi za države, ki bodo predsedovale v prihodnjih letih. Menimo, da je mogoče slovenski model organizacijsko-logističnega delovanja za podporo predsedovanju EU uporabiti pri načrtovanju aktivnosti oboroženih sil manjših držav in novih držav članic, ki so v EU vstopile po letu 2004. Projekt je pokazal, da je z ustreznim pristopom mogoče izvajati skupne naloge najvišje zahtevnosti, zlasti v primerih dobrega medagencijskega in civilno-vojaškega sodelovanja.

Dobra odzivnost in prilagodljivost podpore sta posledici dobrih odnosov z drugimi prisotnimi v predsedovanju. Med SV in Policijo sta ves čas potekala tudi dobro in intenzivno sodelovanje ter obojestranska podpora. Policija si je sposodila vojaške rentgene, detektorje kovin in vojaške omarice, zagotovljena je bila vojaška podpora ob srečanju EU-ZDA. Policija je za SV usposobila inštruktorje, ki so usposabljali voznike, omogočila uporabo policijskega radijskega omrežja in posodila radijske naprave Tetra. Naprave so omogočale brezhibno povezavo med vozniki in operativnim centrom enote, ki jih je podpiral, ter Operativno-komunikacijskim centrom Policije.

Posebna oblika sodelovanja je bila vzpostavljena s SPEU, kjer je SV sodelovala pri pripravah ob izdelavi konceptov delovanja, med predsedovanjem pa sta predstavnika SV delala v sestavi SPEU. V sklopu SPEU je potekalo tesno sodelovanje s Protokolom RS, Kongresnim centrom Brdo, Uradom vlade za komuniciranje, prevajalsko službo in drugimi službami Vlade, ki so sodelovale pri pripravi in podpori dogodkov v Sloveniji. Ugotavljamo, da je sodelovanje na državni ravni temeljilo na zaupanju in dožemanju nalog, odnosov in pristojnosti med vsemi udeleženi. Posebnega pomena, tako na državni kot na ravni EU, je tudi sklepanje poznanstev med ljudmi, ki delajo na področju EU (t. i. »networking«).

Uspešno opravljene naloge so rezultat uspešnega vodenja in usklajevanja dejavnosti. Uspešno vodenje in ciljno delovanje dokazujejo tudi izdelani akti poveljevanja. Ves proces priprav in predsedovanja je SV zajela v treh ključnih dokumentih, ki se vsebinsko niso več dopolnili. To so Ukaz za pripravo

logistične podpore za potrebe predsedovanja (4. 1. 2007), Direktiva za izvedbo priprav v SV na PEU (5. 6. 2007) in Direktiva načelnika GŠSV za izvedbo aktivnosti v SV za PEU (3. 12. 2007). GŠSV je spremljal potek izvajanja nalog podrejenih poveljstev na sestankih, informiranjih, poročanjih in z nadzorovanji, ki jih je opredelil načelnik GŠSV z ukazi. Tudi posamezni dogodki SV in operativno angažiranje enot so bili opredeljeni z ukazi načelnika.

Vzpostavljen sistem vodenja aktivnosti SV in namensko organiziranje GŠSV sta se pokazala kot učinkovita. Sistem vodenja je zagotovil odzivnost organizacije na spremembe ter s tem ustrezne odzive na različne situacije. Kot zelo učinkovita se je pokazala namenska in racionalna organizacijska struktura za predsedovanje z ustanovitvijo KC PEU. Prav tako je bil vzpostavljen učinkovit sistem usklajevanja dejavnosti z zunanjimi sodelavci.

Štabni način dela, načrtovanje, vodenje in kontrola so se pokazali kot uspešni, čeprav naloge SV, delno izvajane tudi v civilnem okolju, niso bile tipično vojaške. Konstruktivno in učinkovito je bilo tudi civilno-vojaško sodelovanje, kar je bilo za uresničevanje svojevrstne naloge izrednega pomena. Na tem področju je največja pridobitev predvsem spoznanje civilne družbe, kako lahko vojska učinkovito deluje in je vpeta v civilno sfero. Glede na obsežne naloge SV pa je bilo premalo medijske promocije na državni ravni.

SKLEP

Predsedovanje RS Svetu EU je pomenilo za SV velik izziv, zaradi česar je bila tej nalogi namenjena posebna pozornost. Naloge predsedovanja so bile uspešno opravljene. S strokovnim in ustreznim odnosom so predstavniki SV dostojno zastopali nacionalne interese ter predstavljali državo in njeno vojsko v mednarodnem okolju. Dogodki so bili skrbno pripravljene, SV se je predstavila po svojih najboljših močeh, organizatorji so bili zelo pohvaljeni. Delegati si bodo slovensko predsedovanje zapomnili ne le po vsebinskih dosežkih, temveč tudi po dobri organizaciji in logistični podpori. Logistična podpora je omogočala izvedbo predsedovanja, vozniki so opravili pomembno delo, pri katerem ni bilo zamud, težav in prometnih nesreč. Enote SV so bile pripravljene na posredovanje ob dogodkih s povišano stopnjo ogroženosti v Sloveniji, kontingent SV je bil napoten na mirovno operacijo v Čad. Za ljudi, ki so bili vključeni v predsedovanje, je bil to poklicni izziv, pri katerem so pridobili veliko novih izkušenj, ki jih bodo lahko uporabljali pri nadaljnjem delu. Izjemnega pomena so tudi osebne povezave na nacionalni in evropski ravni.

VIRI

- Charlotte BRETHERTON and John VOGLER, 2006: The EU as a Global actor, Milton Park, Abingdon, Oxon: Routledge.*
- Council of the European union, 2007: Presidency Report on ESDP, 10910/07, Brussels, 18 June 2007.*
- European Commission, 2004: A world player, The European Union's external relations, Brussels: Directorate-General for Press and Communication Publications.*
- European Commission, 2005: How the European Union works, Brussels: Directorate-General for Press and Communication Publications.*
- GŠSV, 2007: Ukaz za pripravo logistične podpore za potrebe predsedovanja: 540-2/2006-104, 4. 1. 2007.*
- GŠSV, 2007: Direktiva za izvedbo priprav v Slovenski vojski na predsedovanje RS EU, 540-2/2006-144, 5. 6. 2007.*
- GŠSV, 2007: Direktiva za izvedbo aktivnosti v Slovenski vojski za predsedovanje RS EU, 540-41/2007-71, 3. 12. 2007.*
- Ministrstvo za obrambo, 2008: Program predsedovanja Republike Slovenije s področja pristojnosti Ministrstva za obrambo, 540-5/2008-26, 10. 1. 2008.*
- Ministrstvo za obrambo, 2007: Sklep o imenovanju in nalogah operativne skupine za izvajanje nalog Ministrstva za obrambo v zvezi s predsedovanjem Republike Slovenije Svetu EU, 540-1/2007-270, 14. 12. 2007.*
- Ministrstvo za obrambo, 2008: Navodilo o vsebini in načinu poročanja o izvajanju predsedovanja Republike Slovenije svetu Evropske unije v Ministrstvu za obrambo, 540-5/2008-14, 9. 1. 2008.*
- Svet Evropske unije, 2006: 18-mesečni program predsedovanja Nemčije, Portugalske in Slovenije, 17079/06, Bruselj, 21. decembra 2006.*

INTERNETNI VIRI

- europa.eu.int/comm/publications, 12. 12. 2007.*
- http://europa.eu, 9. 9. 2006.*
- http://consilium.europa.eu, 9. 9. 2006.*
- http://www.iss-eu.org, 12. 12. 2007.*
- http://www.rpfFrance-ue.org, 12. 12. 2007.*
- http://ec.europa.eu/comm/external_relations, 12. 12. 2007.*
- Slovenija, doma v Evropi http://evropa.gov.si, 15. 6. 2008.*

NAPREDEK NA PODROČJU ZAŠČITE IN REŠEVANJA MED SLOVENSKIM PREDSEDOVANJEM SVETU EU

PROGRESS IN THE FIELD OF PROTECTION AND RESCUE DURING THE SLOVENIAN EU COUNCIL PRESIDENCY

POVZETEK

Uprava Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR) je med predsedovanjem Slovenije Svetu Evropske unije v prvi polovici leta 2008 prevzela dejavnosti na področju civilne zaščite. Splošni načrt dela je bil začrtan v osemnajstmesečnem programu tria, ki ga je Slovenija pripravila skupaj z Nemčijo in Portugalsko. Med šestmesečnim predsedovanjem so bile dejavnosti civilne zaščite usmerjene v izboljšanje odziva EU na nesreče, sodelovanje s tretjimi državami, predvsem z Zahodnega Balkana, in sodelovanje z mednarodnimi organizacijami.

Ena ključnih nalog Slovenije je bilo tudi politično usklajevanje intervencij mehanizma EU na področju civilne zaščite v tretjih državah, pri čemer je imelo osrednjo vlogo Ministrstvo za zunanje zadeve, URSZR pa je zagotavljala strokovno podporo.

V Sloveniji sta bila med predsedovanjem organizirana tudi dva večja mednarodna dogodki, in sicer sestanek generalnih direktorjev za civilno zaščito ter seminar o krepitvi sodelovanja na področju civilne zaščite z državami kandidatki in državami Zahodnega Balkana.

Pri predsedovanju so v okviru rednih dejavnosti, ob večjih dogodkih pa v okviru povečane pripravljenosti, sodelovale tudi sile za zaščito, reševanje in pomoč, ki so skrbele predvsem za požarno varnost.

K L J U Č N E B E S E D E

Civilna zaščita, mehanizem EU na področju civilne zaščite, odziv EU na nesreče, sile za zaščito, reševanje in pomoč.

A B S T R A C T

The Administration of the Republic of Slovenia for Civil Protection and Disaster Relief performed presidency activities in the field of civil protection during the Slovenian Presidency of the Council of the European Union in the first half of 2008. The general working plan was defined in the eighteen-month plan of the Trio, which was prepared jointly by Germany, Portugal and Slovenia. During the six-month presidency all activities were focused on the following dossiers: Reinforcing the Union's Disaster Response, Cooperation with Third Countries, especially with the countries of the Western Balkans in the field of civil protection, and Cooperation with International Organisations.

One of the main tasks of Slovenia in the field of civil protection was the political coordination of the Civil Protection Mechanism Interventions in third countries, where the central role was given to the Ministry of Foreign Affairs, while the Administration of the Republic of Slovenia for Civil Protection and Disaster Relief provided expert support.

Two major international events in this field were carried out in Slovenia during the presidency namely; the meeting of General Directors for Civil Protection and the seminar on cooperation with candidate countries and countries from the Western Balkans in the field of civil protection.

Also, civil protection units were engaged in the presidency project. They were responsible for fire safety during the major events within their regular activities.

KEY WORDS

Civil Protection, Community Civil Protection Mechanism, EU Disaster Response, Protection and Rescue Units.

UVOD

Civilna zaščita je ena izmed evropskih politik, v kateri sodelovanje poteka po načelu subsidiarnosti, kar pomeni, da glavno vlogo pri obvladovanju nesreč ohranjajo države članice, skupnost pa s svojimi viri smiselno podpira in dopolnjuje nacionalne dejavnosti, predvsem ob večjih nesrečah, ki presegajo zmožnosti posameznih držav.

Sodelovanje na področju civilne zaščite v skupnosti je namenjeno boljši zaščiti ljudi, premoženja, okolja in kulturne dediščine ob večjih naravnih in drugih nesrečah, ki se zgodijo v EU ali zunaj nje. Dejavnosti civilne zaščite naj bi prispevale k zmanjšanju števila žrtev in poškodovanih ob nesrečah ter okoljske in gospodarske škode, hkrati pa k boljši socialni povezanosti in solidarnosti med evropskimi državljani.

Celotni okvir slovenskega predsedovanja je bil začrtan v osemnajstmesečnem programu¹, ki ga je Slovenija pripravila skupaj z Nemčijo, predsedujočo Svetu EU v prvi polovici leta 2007, ter Portugalsko, ki je predsedovala v drugi polovici leta 2007. Glavni namen uvedbe osemnajstmesečnega skupinskega predsedovanja je okrepiti sodelovanje med tremi zaporedno predsedujočimi državami in tako prispevati k dolgoročno bolj usklajenemu razvoju politike EU, predsedujoča država pa za svoje polletno predsedovanje Svetu EU pripravi še šestmesečni program. Kot predsedujoča si je Slovenija prizadevala za prenovo in nadgradnjo mehanizma EU na področju civilne zaščite (mehanizem CZ), ki bo omogočal usklajen odziv držav članic in skupnosti ob pojavu situacij, ki bi zahtevale njegovo aktiviranje. To velja za nesreče in krize znotraj EU in v tretjih državah, ne glede na njihov vzrok. Pri tem je posebno pozornost namenila tudi izboljšanju sodelovanja z drugimi področji, ki sodelujejo pri celovitem odzivu skupnosti na nesreče in krize².

¹ 18-mesečni program predsedovanja Nemčije, Portugalske in Slovenije. Bruselj, 21. december 2006. 17079/06. Dostopno na: http://www.eu2008.si/si/News_and_Documents/download_docs/January/0116OTH_PV_EP/01118-monthProgramme.pdf (5. 7. 2008).

² Glej Deklaracijo o usmeritvah za delovanje Republike Slovenije v institucijah Evropske unije v obdobju januar 2007–junij 2008 (DeUDIEU0708), Uradni list RS št. 31/07 z dne 6. 4. 2007.

V okviru programa predsedovanja je URSZR opravljala številne vsebinske in organizacijske dejavnosti s področja civilne zaščite. Za uresničevanje teh nalog sta bili v URSZR oblikovani ožja in širša delovna skupina ter usklajevalna skupina za intervencije v tretjih državah. Za usklajevanje dela na ravni MO je bila oblikovana operativna skupina. Skupina desetih ljudi v URSZR je opravljala strokovno delo, pri pripravi in uresničitvi programa predsedovanja pa je sodelovala večina delavcev uprave. Posamezniki, ki so bili vključeni v projekt, so se med pripravami ustrezno usposobili, predvsem so morali pridobiti znanje o delovanju inštitucij in organiziranosti Evropske unije ter uresničevanju njene politike na evropski ravni. Pomembno je bilo tudi jezikovno usposabljanje, usposabljanje za vodenje delovnih skupin Sveta EU in seznanjanje s t. i. EU-terminologijo.

PRESEDOVANJE DELOVNI SKUPINI SVETA EU ZA CIVILNO ZAŠČITO

Glavna naloga URSZR je bila priprava in vodenje sestankov oziroma predsedovanje Delovni skupini za civilno zaščito pri Svetu EU (PROCIV)³. Polletni program dela na področju CZ smo določili skladno z nacionalnimi prednostnimi nalogami in osemnajstmesečnim programom tria, upoštevali pa smo tudi aktualno problematiko, to je povečano število nesreč, ki so se zgodile v zadnjih letih znotraj in zunaj skupnosti. Osredotočili smo se na tri področja:

- izboljšanje odziva EU na nesreče,
- sodelovanje s tretjimi državami, predvsem Zahodnega Balkana⁴,
- sodelovanje z mednarodnimi organizacijami.

Krepitev odziva na nesreče

Leta 2007 je bilo glede na podatke Združenih narodov 399 naravnih nesreč⁵, v katerih je bilo ogroženih 197 milijonov ljudi, povzročile pa so tudi 16.715

³ Delovna skupina za civilno zaščito se je ukvarjala tudi s področjem varovanja evropske kritične infrastrukture. V tem delu je delovni skupini predsedoval predstavnik Urada za civilno obrambo MO.

⁴ S terminom države Zahodnega Balkana poimenujemo morebitne države kandidatke za članstvo v EU, in sicer Albanijo, Bosno in Hercegovino, Črno goro in Srbijo ter državi kandidatki Hrvaško in Makedonijo, v proces pa je bila kot država kandidatka vključena tudi Turčija.

⁵ V omenjeni statistiki Združenih narodov je naravna nesreča opredeljena z definicijo Raziskovalnega centra o epidemiologiji nesreč (The Centre for Research on the Epidemiology of Disasters – CRED), ki pravi, da je nesreča situacija oz. dogodek, ki presega zmožnosti za ukrepanje lokalne skupnosti, pri čemer se zaprosi za državno ali mednarodno pomoč; to je nenaden in nepredviden dogodek, ki povzroči veliko škodo, uničenje in trpljenje ljudi. Da se nesreča vključi v omenjeno statistiko, mora vsebovati naslednja merila: zahtevati mora 10 ali več smrtnih žrtev, tako ali drugače prizadeti vsaj 100 ljudi, v prizadeti državi se razglasi izredno stanje in država zaprosi za mednarodno pomoč (vir Disaster statistics: Introduction. Dostopno na www.unisdr.org/disaster-statistics/introduction.htm (20. 9. 2008).

smrtnih žrtev. Gospodarska škoda, ki je nastala zaradi posledic nesreč, je ocenjena na 62,5 milijarde ameriških dolarjev (Disasters in numbers 2007). Število ogroženih in mrtvih je bilo v preteklih letih še večje, saj se je vsako leto zgodila vsaj ena nesreča velikih razsežnosti (npr. cunami v Aziji leta 2004, orkan Katrina v ZDA leta 2005). Zaskrbljujoče je predvsem, da se število nesreč glede na stanje pred desetletji zelo povečuje. Od sredine prejšnjega stoletja, natančneje od let 1950 do 1959, je bilo 294 nesreč, od 1960 do 1969 jih je bilo 588, v naslednjem desetletju (1970–1979) 964, po letu 1980 že več kot 1900, v letih od 2000 do 2005 pa že kar 2788 nesreč.

Področje civilne zaščite se je na ravni EU v zadnjem desetletju zelo razvilo. Sprejeti so bili ustrezni zakonodajni akti in skupnost se je zmožna zelo hitro odzvati na prošnje za pomoč ob večjih nesrečah, tako držav članic EU kot tretjih držav. Kljub temu se kaže potreba po še večji učinkovitosti in hitrejšemu odzivu na nesreče, zato je slovensko predsedstvo namenilo posebno pozornost nadaljnjemu razvoju zmogljivosti evropske civilne zaščite. Na podlagi sporočila Evropske komisije o odzivu na nesreče so bili sprejeti sklepi Sveta o okrepitvi zmogljivosti odzivanja Unije – na poti k celostnemu pristopu do obvladovanja nesreč (glej vir Council Conclusions on Reinforcing the Union's Disaster Response Capacity – *towards an integrated approach to managing disasters* 2008). Sklepi vsebujejo nekatere bistvene elemente za doseganje učinkovitega, celovitega in usklajenega odziva EU na nesreče, ki ga je mogoče doseči ob upoštevanju načela nacionalne odgovornosti (vsaka država članica ustrezno ureja zaščito in varnost ljudi, okolja in lastnine) ter solidarnosti EU. Poudarjen je pomen celotnega cikla nesreč, vključno z njihovim preprečevanjem, pripravljenostjo in odzivanjem nanje ter obnovo.

Sodobni nacionalni sistemi za obvladovanje nesreč naj bi poleg učinkovitega odziva ustrezno urejali tudi preventivo in pripravljenost na nesreče. Če nacionalni sistemi delujejo preventivno in vključujejo ustrezne ukrepe za pripravljenost na nesreče, je dokazljivo, da s sorazmerno majhnimi sredstvi, v primerjavi s tistimi, ki so potrebna za odpravljanje posledic in obnovo, lahko zmanjšajo posledice nesreč oziroma jih celo preprečijo. V omenjenih sklepih Sveta EU je poudarjena potreba po postavitvi mreže evropskih izobraževalnih centrov za civilno zaščito, predvideni pa so tudi nadaljnji koraki za izpopolnitev sistemov za zgodnje opozarjanje in alarmnih znakov za nesreče. K boljšemu in hitrejšemu informacijskemu pretoku bo prispevala zbirka znanja s podatki o vseh strukturah, vključenih v dejavnosti civilne zaščite, in

njihovih zmogljivostih ter izkušnjah iz intervencij ob velikih nesrečah, pa tudi druge informacije, ki olajšajo operativno delovanje. Poudarjena je krepitev Centra Evropske komisije za spremljanje in obveščanje (MIC) s potrebnimi človeškimi in materialnimi viri, kar naj bi pospešilo in izboljšalo odziv na nesreče. Dobro usklajeno in okrepljeno evropsko pomoč, ki jo EU ob nesrečah zagotavlja tretjim državam, je mogoče doseči samo ob dopolnjevanju pomoči civilne zaščite in humanitarne pomoči. Izboljšati je treba tudi usklajevanje na vseh ravneh obvladovanja nesreč med Svetom EU, Evropsko komisijo in državami članicami. Ti sklepi navajajo pomembne smernice za nadaljnje delo na področju civilne zaščite, njihov resnični prispevek pa je odvisen od uresničevanja vseh opredeljenih nalog, za kar bo treba še veliko dela Evropske komisije, pa tudi držav članic.

Sodelovanje z državami Zahodnega Balkana

Ena izmed prednostnih nalog slovenskega predsedovanja je bila podpora državam Zahodnega Balkana pri njihovem približevanju Evropski uniji. Tej usmeritvi smo sledili tudi na področju civilne zaščite, saj je to eno ključnih področij skupnega interesa. S povečanim sodelovanjem med državami kandidatkami in potencialnimi kandidatkami Zahodnega Balkana prispevamo k izboljšanju nacionalnih sistemov za varstvo pred nesrečami. Pomembna pa je tudi podpora državam Zahodnega Balkana pri njihovem postopnem vključevanju v aktivnosti civilne zaščite na evropski ravni. To usmeritev je podprlo tudi nedavno sporočilo Komisije o širitveni strategiji in glavnih izzivih 2007–2008. Države Zahodnega Balkana so neposredne sosede Evropske unije, ogrožajo jih številne naravne in druge nesreče⁶, temeljna podlaga za okrepljeno sodelovanje pa je njihova evropska perspektiva. Nadaljnji razvoj nacionalnih sistemov varstva pred nesrečami, dobro regionalno sodelovanje in postopno vključevanje v dejavnosti civilne zaščite na ravni Evropske unije so elementi, ki naj bi na Zahodnem Balkanu prispevali k boljši zaščiti ljudi, premoženja in okolja pred naravnimi in drugimi nesrečami.

Delo med predsedovanjem je bilo logično nadaljevanje večletnega prizadevanja Slovenije za izboljšanje pripravljenosti in odziva na nesreče v

⁶ Najpogostejše nesreče so požari v naravnem okolju, poplave, močna neurja, toča, žled, pozeba, nesreče v cestnem prometu in druge ekološke ter industrijske nesreče, ki jih povzroči človek s svojo dejavnostjo in ravnanjem.

državah Jugovzhodne Evrope in podpora evropski perspektivi teh držav v predpristopnem obdobju. Slovenija s prenosom znanja, izkušenj in drugih oblik pomoči v okviru dvostranskega sodelovanja in regionalnih pobud že več let podpira te države. V okviru regionalnega sodelovanja v Pobudi za pripravljenost na nesreče in njihovo preprečevanje za Jugovzhodno Evropo (Disaster Preparedness and Prevention Initiative for Southeast Europe) je potekalo največ dejavnosti, predvsem usposabljanja in izobraževanja. Predsedovanje Svetu EU je ponudilo možnost za povezavo in nadgradnjo dosedanjega prizadevanja na evropski ravni, ob upoštevanju, da se dejavnosti ne podvajajo z že obstoječimi v regionalnih in mednarodnih organizacijah.

Za okrepitev stikov med državami EU in državami Zahodnega Balkana je URSZR v sodelovanju z Evropsko komisijo od 24. do 26. februarja 2008 na Bledu organizirala seminar o krepitvi sodelovanja na področju civilne zaščite z državami kandidatkami in državami Zahodnega Balkana. Seminarja se je udeležilo 90 predstavnikov iz šestnajstih držav članic EU, treh držav kandidat (Hrvaške, Makedonije, Turčije), treh morebitnih držav kandidat (Albanije, Bosne in Hercegovine, Črne gore), predstavniki institucij EU, mednarodnih organizacij, regionalnih pobud in drugih (Moldavije). Na seminarju so podprli nadaljnjo krepitev sodelovanja z državami kandidatkami in morebitnimi kandidatkami Zahodnega Balkana, oblikovana pa je bila tudi t. i. blejska pobuda, ki vsebuje konkretne predloge za doseg tega cilja. Tem državam naj bi bilo omogočeno:

- sodelovanje v instrumentih civilne zaščite na ravni EU,
- sodelovanje pri usposabljanju, vajah in izmenjavi strokovnjakov,
- sodelovanje na področju sistemov za zgodnje opozarjanje in pomoč pri uvedbi enotne evropske številke za klic v sili 112,
- seznanjenje z instrumenti predpristopne pomoči (IPA – Instrument for Pre-Accession Assistance).

Poleg tega je blejska pobuda okrepila delo pri:

- dajanju vzajemne pomoči ob večjih nesrečah,
- podpori razvoju zmogljivosti držav kandidat in morebitnih kandidat ter regionalnih zmogljivosti.

Ključni del dokumenta je zaveza, da se znotraj sedanjih instrumentov EU oblikuje celovit program, ki bo vključeval vse navedene dejavnosti (Outcomes of the Seminar 2008).

Na podlagi blejske pobude so bili sprejeti sklepi Sveta o sodelovanju z državami kandidatkami in morebitnimi kandidatkami Zahodnega Balkana na področju civilne zaščite⁷. Sklepi predvidevajo tesnejše sodelovanje teh držav v evropskem mehanizmu civilne zaščite in nalagajo Evropski komisiji oblikovanje celovitega programa sodelovanja, ki bo usmerjeno v praktične dejavnosti. Pri tem lahko aktivno sodeluje tudi Slovenija, ki pozna razmere na tem območju. Prizadevanje na področju civilne zaščite je bilo prepoznano tudi širše, saj je bilo vključeno v brdsko izjavo – Izjava predsedstva *Zahodni Balkan v središču*, ki je bila sprejeta na neformalnem srečanju zunanjih ministrov 29. marca 2008 na Brdu pri Kranju. Udeleženci so podprli evropsko perspektivo držav Zahodnega Balkana. V izjavi je opozorjeno na glavna področja nadaljnjih skupnih dejavnosti, tudi civilne zaščite, ter na sklepe Sveta za splošne in zunanje zadeve o Zahodnem Balkanu (glej *Council Conclusions on Western Balkans, Luxembourg, 29 April 2008*).

Sodelovanje z mednarodnimi organizacijami

Obstoj več mednarodnih in regionalnih mehanizmov za usklajevanje pomoči ob večjih nesrečah in (ne)usklajenost med njimi z vidika države večkrat povzročita podvajanje dejavnosti. Da bi to odpravili, je bila ena izmed prednostnih nalog osemnajstmesečnega programa tria povečanje usklajevanja ob večjih nesrečah med mehanizmom EU (v nadaljevanju mehanizem CZ) in drugimi mednarodnimi mehanizmi civilne zaščite. Med portugalskim predsedovanjem se je okrepilo sodelovanje z Združenimi narodi, med slovenskim pa je bilo doseženo soglasje o izboljšanju izmenjave informacij ob večjih nesrečah med Centrom Evropske komisije za spremljanje in obveščanje (MIC) ter Natovim Evroatlantskim centrom za usklajevanje pomoči ob nesrečah (EADRCC), kadar sta aktivirana oba.

Drugi dosjeji

Glavnina dela je bila opravljena na področjih, ki jih je Slovenija v svojem delovnem programu opredelila kot prednostna, poleg tega smo bili med predsedovanjem uspešni še na dveh področjih. Usklajen je bil inventarij instrumentov EU na področju kemičnih, bioloških, radioloških in jedrskih tveganj ter posodobljen Priročnik EU za usklajevanje ob nesrečah in krizah.

⁷ Glej vir Council Conclusions on cooperation with the candidate countries and potential candidate countries of the Western Balkans in the field of Civil Protection, Coreper Council, 5 May 2008.

SESTANEK GENERALNIH DIREKTORJEV ZA CIVILNO ZAŠČITO DRŽAV ČLANIC EU, DRŽAV EVROPSKEGA GOSPODARSKEGA PROSTORA IN DRŽAV KANDIDATK

Poleg že omenjenega seminarja je URSZR v sodelovanju z Evropsko komisijo pripravila sestanek generalnih direktorjev, pristojnih za civilno zaščito držav članic EU, držav evropskega gospodarskega prostora in držav kandidatk, ki je potekal od 19. do 21. maja 2008 v Ljubljani. Sestanek je redno, neformalno polletno srečanje generalnih direktorjev za civilno zaščito, ki ga gosti država, predsedujoča Svetu EU. Pobuda za organizacijo teh srečanj je bila dana leta 1994 z Resolucijo o krepitvi sodelovanja na področju civilne zaščite⁸. Prvi sestanek je bil leta 1998, srečanje v Ljubljani pa je bilo že dvajseto. Sestanek je pomemben zaradi medsebojne izmenjave informacij med generalnimi direktorji. Poleg tega direktorji predstavijo svoje poglede na nadaljnji razvoj evropske civilne zaščite. V Ljubljani se je zbralo več kot 110 udeležencev iz 36 držav: vseh držav članic EU, držav evropskega gospodarskega prostora in kandidatk za članstvo. Na posebnem delu skupnega sestanka so bili tudi predstavniki vseh morebitnih kandidatk Zahodnega Balkana (Albanije, Bosne in Hercegovine, Črne gore in Srbije) ter predstavniki UNMIK Kosova, skladno z resolucijo Združenih narodov 1244, ter predstavnik Regionalnega sveta za sodelovanje v okviru sodelovanja držav Jugovzhodne Evrope. Udeleženci so se seznanili z možnostmi za sodelovanje v dejavnostih EU na področju civilne zaščite, na drugi strani pa so lahko predstavili svoje prednostne naloge in predloge v zvezi s tem. Skupno srečanje je potrdilo obojestransko pripravljenost in zanimanje za nadaljnjo krepitev sodelovanja. Ob tem so potekali dvostranski sestanki s posameznimi državami članicami, državami Zahodnega Balkana in Evropsko komisijo. Vse države so izrazile veliko zadovoljstvo in se zahvalile Sloveniji za organizacijo tega prvega skupnega srečanja na ravni generalnih direktorjev. Dnevni red zasedanja osrednjega sestanka je oblikovala Evropska komisija glede na aktualna vprašanja o pripravljenosti in odzivu na nesreče. Generalni direktorji so izmenjali mnenja in predstavili svoje poglede na nadaljnjo krepitev zmožnosti EU za odzivanje na nesreče. Glede na lanske požare je bil pomemben del razprave namenjen pripravam na poletno požarno sezono

⁸ Glej vir Resolution of the Council and of the representatives of the governments of the member states, meeting within the Council on strengthening Community cooperation on civil protection, 31. 10. 1994.

leta 2008. Tudi na osrednjem delu sestanka so države potrdile zavezanost k nadaljnji krepitvi sodelovanja z državami Zahodnega Balkana, predvsem pa so izrazile zadovoljstvo, da so se posebnega dela sestanka udeležile vse države tega območja. Razpravljali so še o nadaljnjem razvoju Centra Evropske komisije za spremljanje in obveščanje (MIC) ter o stanju in prihodnjem delu v zvezi z moduli civilne zaščite ter usposabljanjem in izmenjavo strokovnjakov. V zadnjem delu sestanka so države izmenjale praktične izkušnje in dobre prakse na nacionalni ravni, da bi tudi tako prispevale k izboljšanju pripravljenosti in odziva na nesreče ter zmanjšanju njihovih posledic.

POLITIČNO USKLAJEVANJE PREDSEDUJOČE DRŽAVE OB INTERVENCIJAH MEHANIZMA CIVILNE ZAŠČITE OB NESREČAH V TRETJIH DRŽAVAH

Tretja ključna naloga med predsedovanjem je bila povezana z usklajevanjem intervencij mehanizma civilne zaščite ob večjih nesrečah v tretjih državah. Mehanizem EU na področju civilne zaščite je glavno orodje Skupnosti za skupne intervencije držav članic ob vseh vrstah nesreč znotraj in zunaj EU⁹. Lani je bila sprejeta pravna podlaga za prenovo mehanizma CZ¹⁰. Namen te prenove je bil predvsem doslednejše in učinkovitejše odzivanje EU ob nesrečah. V mehanizmu CZ poleg držav članic EU sodelujejo tudi države evropskega gospodarskega prostora, možnost sodelovanja pa imajo tudi države kandidatke. Njegov glavni namen je na prošnjo prizadete države zagotoviti pomoč, ki jo ponujajo države članice. Za zagotavljanje hitrega in učinkovitega odziva so v mehanizmu CZ med drugim na voljo: Center za spremljanje in obveščanje (MIC), skupni komunikacijski in informacijski sistem (CECIS), sistem usposabljanja za boljše delovanje enot in strokovnjakov iz držav članic ter skupne vaje in program izmenjave strokovnjakov.

URSZR je že leta 2007 začela priprave za politično in strateško usklajevanje intervencij mehanizma CZ v tretjih državah. Cilj priprav je bil opraviti vse potrebne ukrepe za uspešno in učinkovito izvedbo nalog, ki jih ima predsedujoča država ob naravni ali drugi nesreči v tretji državi, skladno z mandatom, ki izhaja iz odločbe Sveta o vzpostavitvi mehanizma skupnosti na področju civilne zaščite.

⁹ Glej vir Odločba Sveta 2001/792/ES, Euratom, 23. oktober 2001, o vzpostavitvi mehanizma skupnosti za pospeševanje okrepljenega sodelovanja na področju civilne zaščite.

¹⁰ Glej Odločba Sveta 2007/779/EC, Euratom, 8. november 2007, o vzpostavitvi mehanizma skupnosti na področju civilne zaščite (prenova).

Za izvajanje operativnih nalog ob nesreči zunaj EU je bila na URSZR imenovana koordinacijska skupina, v kateri je bilo enajst strokovnjakov. Skupino so sestavljali delavci URSZR, zunanji pripadniki Civilne zaščite oziroma predstavniki reševalnih služb ter zunanji strokovnjak za usklajevanje mednarodne pomoči. Pri pripravah in med opravljanjem nalog je skupina tesno sodelovala s Centrom za obveščanje RS in Centrom Evropske komisije za spremljanje in obveščanje (MIC).

Naloge koordinacijske skupine so bile:

- spremljanje razmer na področju naravnih ali drugih nesreč;
- vzdrževanje rednega operativnega stika z MIC;
- priprava predloga za aktiviranje mehanizma CZ ob naravni ali drugi nesreči;
- priprava predloga za aktiviranje mehanizma CZ ob naravni ali drugi nesreči na območju, kjer poteka operacija kriznega upravljanja;
- strokovna podpora predsedujoče države na področju CZ v okviru političnega in strateškega usklajevanja;
- operativno sodelovanje z MIC med tem, ko je mehanizem CZ aktiviran;
- priprava dnevnih poročil o nesrečah po svetu.

Postopek aktiviranja mehanizma CZ se začne, ko prizadeta država zaprosi za pomoč. Ob verjetnosti, da bo prizadeta država zaprosila za mednarodno pomoč, je naloga predsedujoče države, da nemudoma presodi, ali se bo mehanizem CZ aktiviral po postopkih, ki veljajo za krizno upravljanje, kot ga določa peto poglavje Pogodbe o Evropski uniji – določbe o skupni zunanji in varnosti politiki, ali pa bo aktiviran po normalnem postopku, ki je predviden ob naravni in drugi nesreči. Pri pripravi odločitve je najpomembnejša varnostna ocena razmer na prizadetem območju. Namen te ocene je, da se izogne zapletom, ki bi ogrozili varnost evropskih reševalnih enot in strokovnjakov, napotenih na prizadeto območje. Pri njeni pripravi je za koordinacijsko skupino bistvenega pomena sodelovanje z Obveščevalno varnostno službo Ministrstva za obrambo, ki v dogovorjenem času pripravi obširno varnostno in politično oceno prizadetega območja. Drug uporaben vir je sistem Združenih narodov. Na podlagi pridobljene varnostne ocene koordinacijska skupina URSZR za usklajevanje pripravi predlog o načinu aktiviranja in uporabi mehanizma CZ. Usklajen predlog nato prek Centra za obveščanje pošlje dežurni službi Ministrstva za zunanje zadeve, ki predlog predloži nacionalnemu koordinatorju, ki je za to nalogo določen s sklepom Vlade Republike Slovenije. Nacionalni

koordinator sprejme odločitev o načinu aktiviranja in uporabi mehanizma CZ, ki se nato prek Centra za obveščanje RS posreduje Centru Evropske komisije za spremljanje in obveščanje. Koordinacijska skupina URSZR med intervencijo spremlja razmere na prizadetem območju in je v rednem stiku z MIC.

Med slovenskim predsedovanjem je bil evropski mehanizem civilne zaščite aktiviran petkrat. Slovenija je politično usklajevala intervencije, in sicer ob potresu v Kirgizistanu, poplavih v Ekvadorju in Boliviji, po divjanju ciklona v Mjanmaru/Burmi ter ob potresu na Kitajskem.

ANGAŽIRANJE SIL ZA ZAŠČITO, REŠEVANJE IN POMOČ

Nekatere sile za zaščito, reševanje in pomoč so med predsedovanjem in ob večjih dogodkih v RS v okviru svojih rednih dejavnosti ali povečane pripravljenosti opravljale naslednje dejavnosti:

- požarno varovanje letališča Jožeta Pučnika Ljubljana;
- požarno varovanje Kongresnega centra Brdo in hotelov, v katerih so bile nastanjene delegacije;
- požarno varovanje krajev na Bledu, kjer so bili večji dogodki;
- pripravljenost na ukrepanje ob prometni nesreči na poti med Ljubljano, letališčem Jožeta Pučnika in Bledom;
- pripravljenost na radiološko, kemično in biološko izvidovanje ter dekontaminacijo pa je bila občasna (če je bilo treba).

Med sile za zaščito, reševanje in pomoč, ki so opravljale te dejavnosti skladno z načrtom izvajanja nalog zaščite in reševanja med predsedovanjem, so bili vključeni: za požarno varnost Javni zavod gasilske in reševalne službe Kranj, prostovoljna gasilska društva Britof, Kokrica, Kranj-Primskovo, Predoslje in Suha; za radiološko, kemično in biološko izvidovanje so bili v pripravljenosti oddelka za RKB-izvidovanje iz Kranja in Ljubljane ter gasilsko-reševalna enota za nevarne snovi državne enote za hitre reševalne intervencije; za vzpostavitev zvez in drugih komunikacij pa je bila v pripravljenosti enota za hitro posredovanje. V povečani pripravljenosti za RKB-zaščito so bile še mobilna enota ekološkega laboratorija Instituta Jožef Stefan (ELME) in ekipe Nacionalnega inštituta za biologijo, Inštituta za mikrobiologijo in imunologijo, mobilne enote za meteorologijo in hidrologijo ter vod za dekontaminacijo 18. bataljona JRKBO Slovenske vojske. Tako je bilo med predsedovanjem približno 60 pripadnikov teh enot v okviru svojih rednih dejavnosti v povečani pripravljenosti. Med srečanjem na vrhu med EU in ZDA je bila na Brdu

angažirana gasilska enota, ki je bila tam ves čas zasedanja. Druge prostovoljne gasilske enote so bile medtem v pripravljenosti v gasilskih domovih.

SKLEP

Cilji, ki smo si jih zastavili ob začetku predsedovanja, so bili doseženi. Največji napredek je bil dosežen pri povezovanju z državami Zahodnega Balkana, saj do slovenskega predsedovanja z njimi pravzaprav ni bilo sodelovanja na ravni EU, zdaj pa so sprejeti sklepi Sveta, ki opredeljujejo nadaljnje korake, predlagani so tudi konkretni ukrepi. Države Zahodnega Balkana bodo lahko sodelovale v dejavnostih civilne zaščite na ravni EU, in sicer pri usposabljanju s področja civilne zaščite, vajah zaščite in reševanja ter v programu izmenjave strokovnjakov. Poleg tega bo mogoče tudi sodelovanje na področju sistemov za zgodnje opozarjanje in pomoč pri uvedbi evropske številke za klic v sili 112. Prizadevanje Slovenije se že kaže v dvostranskih srečanjih, na katerih je posebna pozornost namenjena razvoju sistemov varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami v teh državah ter sklenitvi dvostranskih sporazumov o sodelovanju. Pri organiziranju vzajemne pomoči ob večjih nesrečah se že kažejo konkretni uspehi. Ob nesrečah, ki so letos poleti prizadele nekatere države Zahodnega Balkana, predvsem ob požarih v naravnem okolju, je bila mednarodna pomoč zaprosena prek mehanizma CZ v EU. Evropske države so pomoč v obliki reševalnih enot in opreme poslale Črni gori in Albaniji. Primeri sodelovanja kažejo na razvoj evropske perspektive držav Zahodnega Balkana, brez katere tako sodelovanje ne bi bilo mogoče.

Pomembno soglasje držav članic EU je bilo sprejeto tudi glede krepitve zmogljivosti odzivanja unije na nesreče, s poudarkom na celostnem pristopu k obvladovanju nesreč. Okrepljeno sodelovanje znotraj Evropske komisije kot tudi s Svetom EU in državami članicami daje praktične rezultate. Evropska komisija je revidirala interne postopke med direktorati, ki sodelujejo pri odzivu na nesreče. Dobro sodelovanje se kaže tudi med strokovnjaki, ki jih Evropska komisija pošlje na prizadeto območje. Njihove dejavnosti v prizadeti državi se usklajujejo in smiselno dopolnjujejo.

Delo na posameznih področjih, ki jih je Slovenija med svojim predsedovanjem opredelila kot prednostna in so bila sprejeta v sklepih sveta o okrepitvi zmogljivosti unije za odzivanje na nesreče, že intenzivno nadaljuje Francija. Pri tem je treba poudariti predvsem prizadevanja za izvedbo usposabljanja in vaj civilne zaščite, kar bi najlažje dosegli z vzpostavitvijo mreže evropskih

izobraževalnih centrov za civilno zaščito. V ospredju so še krepitev evropskega centra za spremljanje in obveščanje (MIC), sodelovanje z drugimi mednarodnimi organizacijami ter nadaljnja obravnava ustanovljenih modulov za civilno zaščito in njihova sposobnost hitrega odzivanja ob aktiviranju mehanizma CZ.

Izkušnje iz posredovanj mehanizma CZ ob zadnjih večjih nesrečah kažejo na učinkovitejše ukrepanje EU ob nesrečah. To dokazuje več primerov hitrega aktiviranja mehanizma CZ, predvsem ob majskem potresu na Kitajskem, ko je ekipa EU za usklajevanje in oceno razmer na prizadetem območju kot prva od mednarodnih sil vstopila v državo. Usklajevala je vso mednarodno človekoljubno pomoč, ki je bila poslana na Kitajsko (tudi iz ZN). Dobro sodelovanje je potekalo tako z EU kot z drugimi mednarodnimi akterji. Takšno sodelovanje je treba v prihodnosti še poglobiti, predvsem pa utrditi vlogo EU-mehanizma CZ v svetu, saj na globalni ravni še ni dovolj prepoznaven. Zanimariti tudi ne smemo širše prepoznavnosti pomena civilne zaščite, saj je bila vključena celo v sklepe Evropskega sveta¹¹.

Predsedovanje Svetu EU je Sloveniji omogočilo, da je bil naš glas pri snovanju, sprejemanju in uresničevanju evropske politike bolj prepoznaven. Dobili smo možnost, da smo usmerjali delo in znotraj posameznih politik namenili posebno pozornost dejavnostim, ki smo jih opredelili kot prednostne.

Tudi za Upravo Republike Slovenije za zaščito in reševanje je bilo predsedovanje velik izziv. Intenzivne priprave so prispevale k temu, da je delo potekalo po načrtu in skladno s šestmesečnim programom.

Med pripravami in uresničevanjem nalog predsedujoče države ob večji nesreči v tretji državi je Slovenija pridobila novo znanje o delovanju mednarodnega sistema pomoči, izkušnje pa si je pridobila tudi pri spremljanju nesreč po svetu in političnem usklajevanju, ki ju je opravljala kot predsedujoča država. Pridobljene izkušnje bodo omogočile, da bo Slovenija sposobna še hitreje in učinkoviteje ponuditi pomoč ob nesrečah. Novo znanje lahko koristi tudi pri sprejemanju mednarodne pomoči ob morebitni večji nesreči doma. Slovenija je vsekakor postala izkušena članica mehanizma CZ, ki bo lahko v prihodnje z večjo odgovornostjo in smelostjo predlagala izboljšave in nove rešitve pri njegovem nadaljnjem razvoju.

¹¹ Glej vir Evropski svet v Bruslju, 19. in 20. junij 2008: Sklepi predsedstva. 11018/08.

VIRI

18-mesečni program predsedovanja Nemčije, Portugalske in Slovenije. Bruselj, 21. december 2006. 17079/06. Dostopno na http://www.eu2008.si/si/News_and_Documents/download_docs/January/0116OTH_PV_EP/01118-monthProgramme.pdf (5. 7. 2008).

Community cooperation in the field of civil protection. Dostopno na http://ec.europa.eu/environment/civil/prote/cp01_en.htm (18. 6. 2008).

Council Conclusions on Western Balkans, Luxembourg, 29 April 2008. Dostopno na http://www.eu2008.si/si/News_and_Documents/Council_Conclusions/April/0428_GAERC8.pdf (10. 7. 2008).

Council Conclusions on cooperation with the candidate countries and potential candidate countries of the Western Balkans in the field of Civil Protection, Coreper Council, 5 May 2008.

Council Conclusions on Reinforcing the Union's Disaster Response Capacity - towards an integrated approach to managing disasters, General Affairs Council meeting, Luxembourg, 16. junij 2008.

Deklaracija o usmeritvah za delovanje Republike Slovenije v institucijah Evropske unije v obdobju januar 2007-junij 2008 (DeUDIEU0708), Uradni list RS, št. 31/2007 z dne 6. 4. 2007.

Načrt izvajanja nalog zaščite in reševanja v času predsedovanja Slovenije Svetu EU, Ljubljana, 27. 12. 2007, številka: 842-80/2007-1.

Odločba Sveta 2001/792/ES, Euratom, 23. oktober 2001, o vzpostavitvi mehanizma Skupnosti za pospeševanje okrepljenega sodelovanja na področju civilne zaščite.

Odločba Sveta 2007/779/EC, Euratom, 8. november 2007, o vzpostavitvi mehanizma Skupnosti na področju civilne zaščite (prenova).

Odločba Sveta 2007/162/ES, Euratom o vzpostavitvi finančnega instrumenta za civilno zaščito.

Outcomes of the Seminar on Strengthening Cooperation with Candidate Countries and Western Balkan Countries in the Field of Civil Protection. 26 February 2008. DS 285/08.

Program predsedovanja Republike Slovenije Svetu EU na obrambnem področju, področju civilne zaščite in pri varovanju evropske kritične infrastrukture, 11. december 2007.

Resolution of the Council and of the representatives of the governments of the member states, meeting within the Council on strengthening Community cooperation on civil protection, 31. 10. 1994.

Skupna Deklaracija Sveta EU in Evropske komisije glede uporabe mehanizma EU o CZ v kriznem upravljanju z dne 17. 6. 2003.

United Nations, International Strategy for Disaster Reduction, 18 January 2008: Disaster figures for 2007. Dostopno na www.unisdr.org/en/g/media-room/facts-sheets/2007-disasters-in-numbers-ISDR-CRED.pdf (15. 6. 2008)

United Nations, International Strategy for Disaster Reduction, Disaster statistics: Occurrence trends-century. Dostopno na www.unisdr.org/disaster-statistics/occurrence-trends-century.htm (18. 6. 2008).

Evropski svet v Bruslju, 19. in 20. junij 2008: Sklepi predsedstva. 11018/08.

SLOVENSKO PREDSEDOVANJE
EU IN VZPOSTAVLJANJE
ZMOGLJIVOSTI ZA IZVAJANJE
OPERACIJ EVOP – OBOROŽITEV
IN OPREMA, OBRAMBNI TRG IN
INDUSTRIJA TER RAZISKAVE IN
RAZVOJ

SLOVENIAN EU COUNCIL
PRESIDENCY AND THE
ESTABLISHING OF CAPABILITIES
FOR THE IMPLEMENTATION
OF ESDP OPERATIONS –
ARMAMENT AND EQUIPMENT,
DEFENCE MARKET AND
INDUSTRY AS WELL AS
RESEARCH AND DEVELOPMENT

.....
P O V Z E T E K

Predsedovanje na področju Evropske obrambne agencije je potekalo v okviru mandata za področje Evropske varnostne in obrambne politike (EVOP). Prednostne zahteve so v zadostni meri odražale tako ambicije Slovenije kakor tudi potrebe EU na tem področju. Mandat predsedovanja je bil večinoma uresničen, Slovenija pa je pustila pečat, še posebej na področju vključevanja

malih in srednjih podjetij v evropske obrambne industrijske in tehnološke osnove

K L J U Č N E B E S E D E

Zmogljivost, oborožitev, obrambna industrija, evropska obrambna tehnološka in industrijska osnova, Evropska obrambna agencija, mala in srednja podjetja.

A B S T R A C T

The presidency in the European Defence Agency field was included in the mandate of the ESDP (European Security and Defence Policy). Priority requirements sufficiently reflected Slovenia's ambitions and EU needs in this field. The presidency plan was by and large realised, and Slovenia left its imprint particularly in the inclusion of small and medium enterprises in the European Defence Technological and Industrial Base.

K E Y W O R D S

Capability, armament, defence industry, European Defence Technological and Industrial Base, European Defence Agency, small and medium enterprises.

UVOD

V sklepih solunskega vrha, junija 2003, je bilo med drugim zapisano, da se *oblikuje posebna delovna skupina, ki bo pripravila potrebne podlage za vzpostavitev medvladne agencije za področje razvoja obrambnih zmogljivosti, raziskav, nabav in oborožitve*. S tem se je začelo formalno razvijati področje zmogljivosti za uresničevanje EVOP. Predsedujoče države Svetu EU so tako dobile novo zadolžitev. Tudi Slovenija je bila ena izmed držav, ki so imele med predsedovanjem to nalogo.

Evropska obrambna agencija (EDA – European Defence Agency) je bila ustanovljena s Skupnim ukrepom 12. julija 2004, članice so postale vse države EU razen Danske, ki ne sodeluje pri EVOP. Poslanstvo EDA je bilo opredeljeno v Skupnem ukrepu 2004/551/CFSP 12. julija 2004, ki je agencijo pooblastil, da

podpira Svet in države članice pri trudu za izboljšanje obrambnih zmogljivosti EU na področju kriznega upravljanja in razvoja EVOP tudi v prihodnje¹.

Agencija deluje skladno z določili iz skupnega ukrepa in pod pristojnostjo ter političnim nadzorom Sveta, ki mu poroča in od katerega dobiva praviloma letne usmeritve za svoje delo. Vodja agencije je generalni sekretar/visoki predstavnik za Skupno zunanjo in varnostno politiko (SZVP). Vodja agencije² je odgovoren za splošno organizacijo in delovanje agencije, ki jo operativno vodi izvršni vodja agencije³.

Namen in vloga agencije je v splošnem mogoče strniti v te vsebine:

- razvoj zmogljivosti na področju obrambe,
- vzpodbujanje in krepitev sodelovanja v okviru oboroževanja,
- krepitev in preoblikovanje evropske obrambnotehnološke in industrijske osnove ter obrambnega trga in
- sodelovanje na področju raziskav in tehnologije.

Agencija pri uresničevanju teh vsebin ni popolnoma samostojna. V procesu pridobivanja zmogljivosti sodelujejo:

- EDA,
- EUMC (EU Military Committee) in EUMS (EU Military Staff) ter
- Evropska komisija s pristojnostmi, ki so povezane s prenosom tehnologij in delovanjem obrambnega trga.

Za uresničevanje svojih pristojnosti ima agencija posebne organizacijske oblike, direktorate. To so direktorat za zmogljivosti, za raziskave in tehnologijo, za oborožitev ter za trg in industrijo. Evropska komisija sodeluje v procesih prek direktij. Posebno mesto in vloga pa pripadata tudi EUMC in EUMS.

V tem prispevku bomo predstavili predvsem predsedovanje znotraj dejavnosti EDA.

POLOŽAJ IN VLOGA EDA ZNOTRAJ OBRAMBNIH ZMOGLJIVOSTI

Osrednje težišče delovanja agencije je vzpostavljanje zmogljivosti za izvajanje EVOP⁴. EDA je zato oblikovala zmogljivostno naravnano organizacijsko strukturo, pri kateri:

¹ COUNCIL JOINT ACTION 2004/551/CFSP of 12 July 2004 on the establishment of the European Defence Agency, Article 2, Official Journal of the European Union L 245/17, 17. 7. 2004.

² Sedanji vodja agencije je Javier Solana.

³ Sedanji izvršni vodja agencije je Alexander Weis.

⁴ Zagotavljanje zmogljivosti je celota aktivnosti na različnih področjih, in sicer od raziskav in tehnologije do razvoja, standardizacije, oblikovanja, preizkušanja, akvizicije, rabe, nadgradenj in razgradnje sredstev, ob upoštevanju konceptov in doktrin ter potrebnem usposabljanju in zagotavljanju operativne pripravljenosti.

- *direktorat za zmogljivosti* prek posebej oblikovanih orodij (npr. Načrt za razvoj zmogljivosti) usklajuje in usmerja oblikovanje novih zmogljivosti;
- *direktorat za raziskave in tehnologijo* oblikuje in vodi kooperativne projekte R&T (Research and Technology) in oblikuje ključna evropska področja R&T;
- *direktorat za industrijo in trg* vodi delo na področju evropske obrambne industrije in obrambnega trga;
- *direktorat za oborožitev* usklajuje dejavnosti znotraj oborožitvenih projektov ter opredeljuje zahteve in tehnične lastnosti bodočih zmogljivosti.

Shema 1: Organizacijska struktura Evropske obrambne agencije

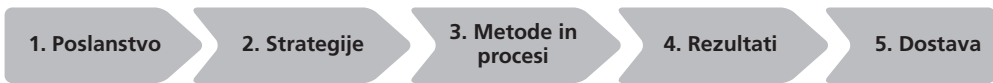
Matrika pridobivanja zmogljivosti znotraj EDA

Zmogljivostna matrika delovanja agencije⁵ nam prikazuje ključne subjekte in procese, ki potekajo znotraj pridobivanja zmogljivosti. V središču matrike sta CDP in IDT. CDP – Capability Development Process oz. proces razvoja zmogljivosti je temeljno gibalno, ki bo še v tem letu dokončno opredelilo t. i. Načrt razvoja zmogljivosti. IDT – Integrated Development Team oz. združene skupine za razvoj deluje znotraj direktorata za zmogljivosti (opredeljenih je šest ključnih področij). V okviru IDT delujejo projektne skupine. IDT je opredeljen kot trajna struktura, medtem ko je število

⁵ Več o tem na www.eda.europa.eu/reference.aspx.

projektnih skupin odvisno od konkretnih dejavnosti. Okoli navedenega jedra so nanizani posamezni direktorati agencije. Direktorat za zmogljivosti je na vodoravni ravni, saj je njegova naloga doseganje sinergije različnih naporov in dejavnosti v okviru drugih direktoratskih. Rezultati na vodoravni ravni so projekti in pobude, na navpični pa politika, strategija ter projekti in pobude.

Če bi hoteli navedene dejavnosti logično urediti in povezati, bi morale biti zaporedje na premici dejavnosti tako:

1. *Poslanstvo*: izboljšanje obrambnih zmogljivosti EU na področju EVOP.
2. *Strategije*: agencija trenutno izvaja strategijo za področje EDTIB – European Defence Technological and Industrial Base, medtem ko je strategija za področje R&T še v pripravi. Med strateške dokumente spada tudi CDP, ki pa je bolj strateško orodje kot pa prava strategija.
3. *Metode in procesi*: opredeljuje jih CDP s ključnimi metodami in procesi za vzpostavljanje novih zmogljivosti (vsebine so opredeljevanje primanjkljajev, bodoči trendi in opredelitev kooperativnih priložnosti).
4. *Rezultati*: opredeljen nabor kooperativnih priložnosti ter preoblikovanje in nadaljnji razvoj razvojnih in proizvodnih potencialov, delujočih na skupnem evropskem trgu obrambnih proizvodov.
5. *Dostava*: predstavitev rezultatov (raziskave, študije izvedljivosti, zmogljivosti *na ključ* ...)

Posebej pomembna je tudi vloga agencije pri usklajevanju med različnimi ključnimi subjekti t. i. »stakeholders«, ki se vključujejo v pripravo zmogljivosti. Glavni subjekti so predvsem Evropska komisija, EUMC in EUMS ter Združenje evropske obrambne industrije (ASD – AeroSpace and Defence Industries Association of Europe⁶). Sem spadajo tudi t. i. »tretje strani«, to so Nato, OCCAR (Organisme conjoint de cooperation en matiere d'armement) oz. Organizacija za sodelovanje na področju oborožitve in države s podpisanim administrativnim sporazumom (Norveška).

⁶ Glej www.asd-europe.org.

DEJAVNOSTI AGENCIJE MED SLOVENSKIM PREDSEDOVANJEM

Predsedujoča država se neposredno in posredno vključuje v dejavnosti, povezane z delom agencije. Neposredno povsod, kjer se vsebine nanašajo na pristojnosti in delo institucionalnih teles. Ta so predvsem Svet za splošne zadeve in zunanje odnose (GAERC – General Affairs and External Relations Council), Odbor stalnih predstavnikov (CoreperII-Committee of Permanent Representatives) za področje EVOP⁷, Politični vojaški odbor (PSC – Political and Security Committee), Političnovojaška skupina (PMG – Political-Military Group), Skupina svetovalcev za zunanje odnose (RELEX – Group of Counsellor for External Relations), Vojaški odbor EU (EU Military Committee) in Vojaški štab EU (EU Military Staff), še posebej v okviru Skupine za glavne cilje (HTF – Headline Goal Task Force). Posredno se predsedujoča država vključuje v delo teles in organov agencije, kot so usmerjevalni odbori in različni projekti, programske in v ta namen imenovane skupine.

Ključne dejavnosti agencije izhajajo iz usmeritev in delovnega načrta za tekoče leto. Program dela agencije obsega več področij, ki jih je mogoče strniti v štiri dele⁸, to so strategije in temeljni koncepti, projekti in programi, odnosi s tretjimi stranmi ter dejavnosti, povezane s pravnimi podlagami za delo agencije (skupni ukrep, kadrovska in finančna pravila ipd.).

Dejavnosti so bile večinoma opredeljene že julija 2007, ko je bilo opravljeno prvo branje delovnega načrta. Slovenija je takrat predlagala:

- oblikovanje novega skupnega investicijskega programa (JIP – Joint Investment Programme),
- izboljšanje sodelovanja z EUMC s pripravo bolj usklajenih poročil ter
- izboljšanje dejavnosti s t. i. tretjimi stranmi (Nato, Turčija ipd.).

Ključne dejavnosti v delovnem načrtu za 2008 so bile:

1. *Strategije in temeljni koncepti*: CDP in priprava t. i. »akcijskih sklepov«, priprava oborožitvene strategije, strategije R&T in izdelava poročila o uresničevanju strategije EDTIB.
2. *Projekti in programi*: novi skupni investicijski projekt (predlog Slovenije), delo na evropskem obrambnem trgu (EDEM – European Equipment

⁷ Coreper I se ukvarja s splošnimi in pravnimi zadevami.

⁸ EDA Work Programme 2008, www.eda.europa.eu/reference.aspx.

Defence Market), izdelava osnutka koncepta NEC – Network Enabled Capabilities, programsko opredeljene zveze – Software Defined Radio (SDR), omrežno opredeljene zveze, strateški transporti, tretje strani v logistiki (osrednja letna konferenca v februarju), umestitev brez pilotnih letal v civilno urejen zračni prostor ter povečanje razpoložljivosti helikopterjev za operacije EVOP.

3. *Odnosi s tretjimi stranmi:* NATO, OCCAR, Države podpisnice pisma o nameri (LoI – Letter of Intent⁹).
4. *Pravne podlage za delo agencije:* nova ustavna pogodba in njen vpliv na uresničevanje Skupnega ukrepa.

OBLIKOVANJE IN IZVAJANJE KLJUČNIH VSEBIN MED PREDSEDOVANJEM

Predsedujoča država skladno z določili iz skupnega ukrepa sodeluje pri obravnavi predvsem teh vsebin:

- letno in polletno poročilo o delu agencije,
- finančni načrt,
- delovni načrt,
- vsi projekti tipa A¹⁰ ter
- izvajanje in dopolnjevanje skupnega ukrepa in drugih aktov agencije, npr. finančna in kadrovska pravila.

V okviru mandata za predsedovanje pa so bile za področje EVOP¹¹ izpostavljene vsebine:

- zagotavljanje podpore aktivnostim EDA,
- krepitev EDTIB,
- nadaljevanje dela s pripravo podlag za omrežno omogočene zmogljivosti (NEC) ter
- dokončanje načrta za razvoj zmogljivosti.

Prvi dokument, izdelan v osnutku že leta 2006, je bil Program predsedovanja. Program je zajemal štiri glavna programska področja. V delu, ki se je navezovalo na zmogljivosti, so bile opredeljene vsebine:

⁹ Glej ISS Pariz, Chaillot Paper št. 63, avgust 2003.

¹⁰ Projekti tipa A so programi, v katerih sodelujejo vse države ali večina od njih (imajo tudi možnost, da ne sodelujejo). V projektih tipa B, ki imajo tudi možnost vključitve, sodelujejo dve ali več držav.

¹¹ Portuguese Presidency Report on European Security and Defence Policy, DGE VII - DGE IX, 16426/07, on 14. december, European Council, aneks 35–39.

- evropska obrambna strategija za področje raziskav in tehnologije,
- pregled ključnih obrambnih tehnologij in priprava prvega predloga za skupne dejavnosti,
- pregled temeljnih evropskih obrambnih industrijskih potencialov,
- oblikovanje centrov odličnosti,
- priprava prvega predloga Načrta za razvoj zmogljivosti,
- vzpostavitev baze podatkov o obrambnih projektih,
- priprava podlag za izvajanje sodelovalnih projektov,
- priprava osnutka koncepta za omrežno omogočene zmogljivosti za operacije EVOP,
- delo na projektu programsko nastavljivih radijskih naprav,
- izvajanje prvega skupnega investicijskega projekta Zaščita sil,
- priprava novega JIP glede inovativnih konceptov in pojavljajočih se tehnologij.

Na podlagi programa predsedovanja so bili pripravljene tudi vsi drugi dokumenti. Najprej so bili izdelani t. i. načrti za izvedbo (dosjeji)¹² oz. »Road Map«. Oblikovanje in vodenje dosjejev se je končalo decembra 2007. Največja vrednost dosjejev je bila sistematična urejenost obravnavanih vsebin in pomoč prestolnici, da poenostavljeno in hitro pregleda vsebino. Dosjejem so nato sledili akcijski načrti oz. »Battle plan«, ki pa jih za področje agencije ni bilo mogoče izdelati. Izdelani so bili za področje »obrambnega paketa«, njihov nosilec pa ni bilo Ministrstvo za obrambo¹³. Končna oblika dosjejev EDA je nastala iz predloga dosjejev, ki so bili pripravljene do junija 2007. Ta predlog je vseboval osem dosjejev in je bil bolj kot pravi pregled dosjejev predvsem nekakšna inventura tega, kar je treba in pomembno uresničiti med predsedovanjem¹⁴. Zadnja verzija dosjejev za »področje EDA« je vsebovala samo dva. Prvi je bil za področje Skupnega ukrepa (revizija, izvajanje in poročanje) in drugi za področje strategij, konceptov in projektov.

¹² Dosjeji so bili v začetku oblikovani in vodeni precej različno. Temeljni razlog za to je bil, da se zadeve med posameznimi stebri precej razlikujejo oz. da se delo na področju npr. priprave zakonodajnih podlag bistveno razlikuje od vsebin, povezanih npr. z izvajanjem vojaških operacij. Zgodaj jeseni 2007 so bile zadrege rešene z opredelitvijo enotnega obrazca za izdelavo dosjeja.

¹³ Pristopa »Road Map« in »Battle plan« sta bila prenesena iz izkušenj Danske, ki pa glede na zakonske omejitve ne sodeluje v aktivnostih EVOP, niti ni članica EDA.

¹⁴ V zvezi s tem smo tako že julija 2007 v okviru priprave novega delovnega načrta predlagali oblikovanje novega skupnega investicijskega programa (JIP), izboljšanje sodelovanja z EUMC s pripravo bolj usklajenih poročil ter izboljšanje aktivnosti s t. i. tretjimi stranmi (NATO, Turčija ipd.).

Prvi dosje: *Skupni ukrep – pregled, izvajanje in poročanje*

1. Pregled

Skupni ukrep zahteva v 27. členu pregled njegovega izvajanja v treh letih od sprejetja. Čeprav si nihče ni upal vnaprej napovedati, kako se bo pregled končal, je obstajala utemeljena domneva, da bi se lahko odprlo obdobje triletnega finančnega okvira, ki bi ga bilo treba pripraviti skladno s skupnim ukrepom¹⁵. Če predlog za finančni okvir tudi leta 2007 ne bi dobil podpore, kar se je tudi zgodilo, bi lahko med slovenskim predsedovanjem prišlo do potrebe po spreminjanju/dopolnitvi skupnega ukrepa.

2. Izvajanje

Izvajanje skupnega ukrepa pomeni uresničevanje funkcionalnih nalog agencije. V letu se je agencija usmerjala v čim večjo *dodano vrednost* in pripravo zadnjega dela strateških podlag.

3. Poročanje

Agencija skladno s skupnim ukrepom o svojem delu poroča na ravni usmerjevalnih odborov ter enkrat na leto, maja, v okviru Sveta. Predhodno poročilo za letno poročanje obravnava PSC. Poročila so precej tehnična, vendar pomenijo politično verifikacijo preteklih, pa tudi prihodnjih dejavnosti. Največja težava prvega dosjeja je bila možnost revizije skupnega ukrepa. Čeprav so bili izpolnjeni vsi pogoji, da se to zgodi (predvsem vprašanje triletnega finančnega okvira), je prevladal skupni interes in so bili zapisani sklepi glede izvajanj dosjeja dovolj pragmatični in sprejemljivi.

Drugi dosje: *Strategije, koncepti in projekti*

Dosje je bil namenjen spremljanju dejavnosti agencije in izvedbeni ravni. Pri tem velja za raven strategij, konceptov in projektov splošno pravilo, da bi naj bila predsedujoča država *čim bolj prva med enakimi* oz. da naj bi izvajala t. i. »peer pressure«.

1. Strategije

V okviru strategij sta v tem času nastajali dve novi strategiji, strategija za oborožitev in strategija za R&T¹⁶. Edina vzpostavljena strategija EDTIB pa

¹⁵ Skupni ukrep zahteva s členom 4.4, da Svet vsaka tri leta in s soglasjem sprejme finančni okvir agencije za naslednja tri leta. Leta 2005 je bil sprejet sklep, da se finančni okvir ne pripravi, ker ni bilo vseh pogojev za to, v letu 2006 pa ni bilo doseženega soglasja o višini sredstev.

¹⁶ Za obe strategiji sta bili oblikovani posebni skupini. Pri pripravi oborožitvene strategije sodelujejo vse države, pri strategiji R&T pa zgolj manjše število. Med njimi je tudi Slovenija.

je bila v svojem delu opredeljena kot glavni dogodek predsedovanja na tem področju.

2. Koncepti

V pripravi je bil koncept NEC¹⁷. Oblikovana je bila posebna *referenčna skupina*. V skupini je bila prek EUMC zastopana tudi predsedujoča država. Posredovano je bilo vmesno poročilo, osnutek koncepta bo gotov jeseni 2008.

3. Projekti:

- *nov skupen investicijski projekt*: oblikovan je bil JIP – Joint Investment Program oz. ICET – Inovativni koncepti in pojavljajoče se tehnologije, sprejet je bil maja na usmerjevalnem sestanku. Slovenija se je odločila za sodelovanje;
- *delo na evropskem obrambnem trgu oz. EDEM – European Equipment Defence Market*: poročilo je bilo izdelano po prvem letu izvajanja strategije, sprejeti so bili tudi sklepi za vzpostavitev kriterijev za ocenjevanje uspešnosti v prihodnje;
- *programsko opredeljene zveze oz. SDR – Software Defined Radio*: nadaljevalo se je delo projektne skupine. Slovenija ni sodelovala;
- *strateški transporti*: Slovenija je sodelovala pri delu posebne delovne skupine. Na nacionalni ravni so pokrite srednjeročne potrebe;
- *tretje strani v logistiki*: februarja je potekala osrednja letna konferenca. Slovenija je sodelovala na konferenci, vendar na nacionalni ravni trenutno še nima izdelanih stališč glede možnosti in potreb v prihodnosti;
- *umestitev brez pilotnih letal v civilno urejen zračni prostor (UAV)*: agencija je sklicala nekaj usklajevalnih sestankov, da bi predstavila priprave posebnega poslovnega primera;
- *povečanje razpoložljivosti helikopterjev za operacije EVOP*: izdelan je bil vprašalnik. Agencija je začela z usklajevanjem dejavnosti z ustreznimi skupinami znotraj NATO/CNAD. Pripravljajo se podlage za področje usposabljanja, standardizacije in vzdrževanja ter nadgradenj.

Med našim predsedovanjem je prišlo tudi do prve obravnave dveh direktiv iz okvira t. i. *obrambnega paketa*, ki ga je pripravila Evropska komisija. Za direktivo o transferjih znotraj EU ali DICT – Directive on Inter Community Transfers je bilo najprej odgovorno ministrstvo za gospodarstvo ob sodelovanju zunanjega

¹⁷ NEC – Network Enabled Capability oz. omrežno omogočene zmogljivosti.

in obrambnega ministrstva. Obravnavo direktive o obrambnem naročanju pa je vodilo finančno ministrstvo ob sodelovanju obrambnega. Obe direktivi sta za obrambno področje pomembni in se navezujeta na delo agencije. Agencija si je zelo prizadevala biti vsaj posredno vključena v obravnavo, vendar to ni bilo mogoče. Zato je bilo dogovorjeno, da bo Slovenija prek kontaktnih oseb, odgovornih za obravnavo obeh direktiv, agenciji posredovala ključne informacije glede poteka in vsebine obravnave obeh aktov. Agenciji je prestolnica posredovala zgolj dve informaciji, od tega eno z veliko zamudo in *nejasnim* poročilom o stanju.

Posebna oblika dela je bilo sopedredovanje zmogljivostni skupini EU-NATO. V tej skupini so predstavniki EU v PMG. Vsebinsko pripravljajo večinoma predstavniki EDA iz EU, iz Nata pa skupine CNAD¹⁸ (Konferenca nacionalnih oborožitvenih direktorjev).

Skupna ocena dejavnosti v okviru obeh dosjejev:

Dosežki:

- večina ciljev je bila dosežena,
- ni bilo večjih spodrsaljajev,
- oblikovan je bil drugi skupni investicijski program ICET, ki ga je predlagala Slovenija,
- izvedba okrogle mize na temo EDTIB in SME je bila organizacijsko in vsebinsko uspešna,
- več držav nas je že med predsedovanjem prosilo za posredovanje izkušenj (predvsem Češka, Madžarska in Belgija).

Pomanjkljivosti:

- slabo poznavanje področja zmogljivosti v okviru slovenskega Stalnega predstavništva,
- edini resnični kooperativni odnos je bil vzpostavljen s predsedujočim v HTF,
- sestanki in priprave so bili za področje zmogljivosti zelo površni ali pa jih sploh ni bilo,
- ni bilo usmeritev,

¹⁸ Skupina se izmenično sestaja na sedežu Nata in EU, običajno štiri- do petkrat med predsedovanjem, obravnava pa vsebine s področja zmogljivosti.

- sopedredovanje MO pri obravnavi obrambnega paketa je bilo neopazno, obveščanje EDA o poteku razprave pa prepozno in strokovno šibko,
- velika heterogenost področja je zahtevala preveč sogovornikov, npr. iz MO direktorat za logistiko, direktorat za obrambno politiko, obveščevalno-varnostno službo, Generalštab, od drugod pa predvsem MZZ in Stalno predstavništvo pri Natu,
- neelastičnost za pobude in predloge. Slovenija se ni odzvala na pobudo agencije, da bi pod okriljem slovenskega predsedovanja začela razvijati koncept pravil obnašanja na področju obrambe in okolja¹⁹,
- težave pri pridobitvi gradiv (in njihovo podajanje med Sekretariatom in agencijo) se niso končale. Prizadevanja, da bi gradiva za obravnavo državam dostavili v razumnih rokih, so se v večini primerov izgubila med elektronsko in drugo pošto²⁰,
- neustrezna kadrovska sestava doma in v Bruslju. Za vso področje je bil v Bruslju pristojen en človek, v drugih državah so za to zadolženi najmanj štirje predstavniki,
- pisanje tedenskih, mesečnih in drugih poročil je predstavljalo veliko breme brez dodane vrednosti.

OKROGLA MIZA EDTIB TER SME

Dogodek, ki je potekal od 11. do 13. junija, je bil razdeljen v dva dela: okroglo mizo in industrijski dan.

Okrogla miza se je dolgo in skrbno pripravljala. Največji izziv je bila opredelitev vprašanj za razpravo in pridobitev ustreznih moderatorjev ter načrtno izbrane skupine.

Glede vprašanj za razpravo smo zaradi njihove občutljivosti in zaradi izoginitve ponavljanju razprav, ki so bile že opravljene, opravili kar tri kroge usklajevanj, najprej doma in nato v Bruslju. Ključni sogovorniki so bili predstavniki Evropske komisije, EDA in ASD, dodatno pa smo se posvetovali še s Francijo,

¹⁹ Šlo je za idejo ureditve problematike obrambnih proizvodov v vsem življenjskem ciklu in pri tem uporabo civilnih standardov, ki so na voljo (npr. ISO 14001). Problematika je izjemno pereča in povsem nerešena. Ne glede na to, da bi agencija pri tem pomagala in da bi večina dejavnosti potekala med francoskim predsedovanjem, je naša prestolnica, ki je predsedovanje razglasila kot zeleno predsedovanje, tej pobudi odrekla vsako mogočo podporo.

²⁰ Eden od razlogov zavlačevanja je tudi nikoli objavljena, vendar znana, vojna med agencijo in EUMC/MS. Ker imata obe strani skupno, vendar v posameznih primerih ne povsem razmejeno/opredeljeno odgovornost, gradiv za obravnavo ne posredujeta do zadnjega trenutka. Drugi razlog za pozno dostavo je tudi ta, da se odzivi držav zaradi pomanjkanja časa za pripravo odgovorov nato omejijo na minimum.

ki je organizirala nadaljevanje razprave julija in septembra 2008.

Za uvodni del okrogle mize so bila oblikovana ta izhodišča:

- sedanje stanje na področju EDTIB,
- močen in konkurenčen EDTIB, kaj je mogoče storiti na nacionalni in evropski ravni,
- kako imajo lahko SME korist v dobaviteljskih verigah.

V I. panelu *Vladni pogled na EDTIB in SME* je bila temeljna točka razprave vladna odgovornost za vključitev SME v EDTIB.

Vprašanja so bila:

- kakšne so vloge, če je vlada investitor, kupec, uporabnik in regulator,
- ali lahko vlade dosežejo, da bo obrambno področje privlačno za SME,
- ali imajo države brez primarne industrije posebno odgovornost za SME,
- ali obstajajo možnosti, da bi lahko vlade SME olajšale dostop do razpisnih in pogodbenih procesov.

V II. panelu *Industrijski pogled na EDTIB in SME* je bila temeljna točka razprave vloga sistemskih povezovalcev²¹ v verigi dobaviteljev.

Vprašanja so bila:

- kako olajšati dostop SME do razpisnih in pogodbenih procesov ter opredeliti vlogo EBB1 in EBB2²² pri tem,
- kako prilagoditi SME poslovni model za doseg zdravega in konkurenčnega EDTIB,
- vloga SME pri doseganju razpoložljivosti in vzdržljivosti vzdrževanja, drugih podpornih storitev ter varnost dobav.

Okrogla miza je bila namenjena tako vladnim kot nevladnim predstavnikom, uspeli pa smo privabiti tudi predstavnike iz akademskih krogov. Skupno število udeležencev je preseglo število 100, kar je ob dejstvu, da so bili v večini tujci, visoka številka.

Dogodek se je nadaljeval še naslednji dan s t. i. industrijskim dnevom na Inštitutu Jožefa Štefana. Od domačih so se poleg gostitelja predstavili predstavniki slovenske tehnološke in raziskovalne agencije, nato pa še predstavnik EDA za področje industrije in trga ter ASD. Ob koncu dogodka smo obiskali še podjetje Fotona in Iskra Sistemi. Zadnji del dogodka je odlično dopolnil delavnice in je bil zelo koristen za vse udeležence.

²¹ Izraz sistemski povezovalci je prevod angl. izraza system integrators, ki opredeljuje korporacije, kot so EADS, BAE, THALES ipd.

²² EBB1 in EBB2 sta elektronska portala za obrambne nabave znotraj EDA, oba sta javno dostopna na spletnih straneh www.eda.europa.eu/ebbweb.

SKLEPI OKROGLE MIZE²³

V splošnem je bilo ugotovljeno, da se jasno kaže naraščanje zavedanja o pomembnosti SME na obrambnem področju. Vseeno pa število odprtih vprašanj presega število dobrih odgovorov. Prav tako je jasno, da ni ene same rešitve za integracijo SME v EDTIB. Odgovornost za krepitev EDTIB je skupna odgovornost vlad, industrije in SME.

Sklepi:

1. Za zagotovitev zdravega in konkurenčnega EDTIB, vključujoč SME, je bistveno povečati obseg vlaganja v raziskave in razvoj ter promoviranje nove tehnologije na sistematičen način. Področje raziskav in tehnologije zagotavlja razcvet vsega, kar sledi.
2. Nujni predpogoj za izrabo vseh potencialov in možnosti SME je čim zgodnejše odkritje zahtev glede bodočih obrambnih zmogljivosti. Zmogljivosti morajo biti skupno opredeljene in dolgoročne. V tem smislu so dejavnosti agencije v okviru CDP ključnega pomena. CDP bo povečal predvidljivost vojaških zahtev in s tem tudi stabilnost poslovnega okolja za SME.
3. Evropska unija si prizadeva za čimbolj učinkovit, enoten in dinamičen evropski obrambni trg ter odstranitev ovir za notranje transferje. Predlog zahtev Evropske komisije bo odpravil birokratske ovire. Obrambne nabave pa bodo ustvarile večjo konkurenčnost in poenotene okvire delovanja.
4. Ena od večjih težav, ki onemogočajo širšo in podjetnejšo vključevanje SME v EDTIB, je *poznati in biti prepoznaven*. Treba je izboljšati poznavanje trga in izboljšati dostop do njega (npr. poenostavitev in uskladitev postopkov, zniževanje vrednosti praga za razpise, jezik ipd.) ter se povezovati na evropski ravni. Povečanje jasnosti je odločilnega pomena.
5. Države EU morajo čimbolj redno in medsebojno delovati, da bi lahko SME postala prvorazreden dobavitelj. Pri tem je odločilnega pomena vloga standardizacije in upravljanja učinkovitega informacijskega omrežja. Model vključevanja SME v okvir aeronavtičnega sektorja je

²³ Sklepi okrogle mize so še vedno na MO in niso bili javno objavljeni. Zgoščenska z zbirom vseh vsebin, povezanih z dogodkom, prav tako še ni bila izdelana.

lahko dober primer za to. Vse te izkušnje se lahko proučujejo in nato izmenjujejo.

6. Novi kooperativni programi in projekti, ki vključujejo centre odličnosti in sposobnost na nacionalni in mednarodni ravni, lahko prav tako zagotovijo nove priložnosti za vključevanje SME.
7. Poseben primer predstavlja odnos med sistemskimi povezovalci in SME. Obe strani imata lahko od tega koristi. Povezovalci imajo lahko korist prek procesiranja visokih produkcijskih in tehnoloških standardov ter prevzeta deleža poslovnega tveganja.

Po drugi strani pa lahko SME pridobijo z dostopom do obrambnega trga in pridobivanjem potrebnih informacij. Zavedanje o ponudbi in možnostih partnerstva je bistvenega pomena in zagotovo najpomembnejši korak k oblikovanju poslovnega okolja na področju obrambe. V tem smislu je treba vzpostaviti ustrezne podatkovne baze in temelje za izmenjavo podatkov. Dodatno je treba zapisati še, da lahko ugotovimo, da bodo morali na naslednjih podobnih dogodkih več časa in pozornosti nameniti še vprašanju določanja posebnih sredstev R&T za področje SME (to v Sloveniji v bistvu že poteka), podobno kakor to poteka v okviru projektov JIP znotraj agencije. Prav tako pa bo treba na dnevni red postaviti tudi protidobave, pri čemer mora agencija presoditi, koliko in kakšna bo vloga protidobav pri bodočem razvoju EDTIB.

NAMESTO SKLEPA

Skupne ugotovitve bi bilo treba opredeliti glede na vsebino in kakovost programa in mandata, organizacijo in priprave, strokovnost in kompetentnost, motivacijo in nagrajevanje ter delovne razmere in drugo. Glede na to, da je bilo časa za oblikovanje prispevka zelo malo, je primerno predlagati, da se za potrebe natančnejše analize predsedovanja zagotovita dodaten čas in prostor. Analiza vseh razpoložljivih virov in anketa, ki bi zajela vse v ta projekt vključene posameznike, doma in v Bruslju, bi lahko bili temeljni za pridobitev uporabnih izkušenj ter objektivni zapis za prihodnje rodove.

VIRI

- Thessaloniki European Council, 19-20 June 2003: Presidency Conclusions, Agency in the field of defence capabilities, <http://www.greekembassy.org>.*
- COUNCIL JOINT ACTION 2004/551/CFSP of 12. July 2004 on the establishment of the European Defence Agency, Article 2, Official Journal of the European Union L 245/17, 17. 7. 2004.*

Portuguese Presidency Report on European Security and Defence Policy, DGE VII - DGE IX, 16426/07, on 14. december European Council.

Guide to the ESDP, www.rpf.france-eu.org.

Burkard SCHMITT, The European Union and armaments, getting a big bang for the Euro, Chaillot Paper, n. 63 August 2003, Institute for Security Studies Paris.

EDA Work Programme 2008, www.eda.europa.eu/REFERENCE.aspx.

Priporočilo Komisije 2003/361/ES, Uradni list EU L124, 20. maj 2003.

Electronic Bulletin Board, www.eda.europa.eu/ebbweb, www.asd-europe.org, www.occar-ea.org.

VARNOST NA ZAHODNEM BALKANU TER SODELOVANJE MED EVROPSKO UNIJO IN NATOM

SECURITY IN THE WESTERN BALKANS AND COOPERATION BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND NATO

POVZETEK

Zahodni Balkan je po koncu hladne vojne doživel tektonske premike in zaznamoval Evropo s produkcijo vedno novih virov ogrožanja. Na Balkanu so se srečevale mnoge mednarodne organizacije, posebej OZN, Nato, EU ter OVSE, in danes se zdi, da je EU tista organizacija, ki bi morala zagotoviti varnost, stabilnost in napredek v svoji neposredni sosesčini, ob tem pa navezati nase novonastale države s perspektivo vstopanja v EU. Nato je skupaj z EU posegel v varnostne razmere na Balkanu, vendar je njuno sodelovanje povezano z vrsto težav pri uporabi skupnih zmogljivosti, strukture in načina dela posameznih organov za vodenje varnostne politike. Prispevek opisuje razmere na Zahodnem Balkanu ter ovire v sodelovanju dveh glavnih mednarodnih organizacij v tej regiji, predstavljen je tudi odnos Slovenije do tega območja. Ker je slovensko predsedovanje Svetu EU izpostavljalo varnost na Zahodnem Balkanu kot eno svojih prednostnih nalog, je prispevek namenjen tudi pojasnitvi razlogov za takšno angažiranje Slovenije.

KLJUČNE BESEDE

Varnost na Zahodnem Balkanu, sodelovanje Nata in EU.

.....

ABSTRACT

After the Cold War, the Western Balkans witnessed dramatic changes, marking Europe with the production of ever-new sources of threat. The Balkans was a meeting point of numerous international organisations, especially the UN, NATO, the EU and OSCE. Today it seems that the EU is the organisation, which should provide security, stability and progress in its direct neighbourhood at which it should attract newly formed countries with the perspective of entering the EU. Together with the EU, NATO intervened in the security situation in the Balkans, but their cooperation is accompanied by a number of difficulties at the application of collective capabilities, structure and working procedures of the mechanisms for conducting the security policy. The article describes the situation in the Western Balkans and the obstacles in the cooperation of two main international organisations in the region. It also presents Slovenia's relation to this region. Since the Slovenian EU Council Presidency emphasised security in the Western Balkans as one of its priorities, this article's role is also to explain the reasons for such engagement of Slovenia.

KEY WORDS

Security in the Western Balkans, Nato and EU cooperation.

.....

UVOD

Med pripravami Slovenije na zahtevni in naporni predsedovanji Ministrskemu svetu Organizacije za varnost in sodelovanje v Evropi (OVSE) leta 2005 ter Svetu Evropske Unije v prvi polovici leta 2008 smo v okviru Evroatlantskega sveta Slovenije in v povezavi z dejavnostmi Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani organizirali štiri mednarodne konference. Na prvih dveh smo pregledali delovanje OVSE na področju mednarodne varnosti ter njena

razmerja in probleme, povezane z drugimi mednarodnimi organizacijami v evroatlantskem prostoru. Zadnji dve konferenci, na Brdu pri Kranju septembra 2007 in Bernardinu maja 2008, pa sta bili namenjeni delovanju mednarodne skupnosti na Zahodnem Balkanu. Posebna pozornost zahodnobalkanski regiji je bila pogojena z njeno zemljepisno bližino in nenehno politično nestanovitnostjo. Omenjeni poudarek na naših konferencah je ustrezal tudi eni izmed prednostnih nalog med predsedovanjem Slovenije Svetu EU, ki so bile dogovorjene z ZR Nemčijo in Portugalsko.

ZAHODNI BALKAN IN SLOVENIJA

Tektonski geopolitični premiki na evropski celini ob koncu 'hladne vojne', predvsem pa razkroj komunističnih sistemov v Vzhodni Evropi in razpad Varšavskega pakta so v vsega nekaj letih temeljito spremenili vire in intenzivnost ogrožanja na Zahodnem Balkanu. Nevarnost apokaliptičnega medcelinskega spopada dveh vojaškopoličnih koalicij, s središči daleč, a z divizijami takoj ob zahodnih in vzhodnih mejah SFRJ, so zamenjali šibkejši, toda zemljepisno bližji viri ogrožanja v samem jugoslovanskem okolju.

Dotedanjim približno štirim sorazmerno mirnim desetletjem na Balkanu sta v letih 1990–1991 sledila izbruh ostrih političnih konfliktov in val oboroženega nasilja ter vojn. Konec hladne vojne, otoplitev v mednarodnih odnosih, sklenitev dogovorov o zmanjšanju težke oborožitve na evropski celini (CFE) ter liberalizacija in nato demokratizacija političnih sistemov so v prostoru SFRJ sprostili razdružitvene težnje, ki jih politične elite v tedanjih jugoslovanskih republikah niso znale ali želele preseči s političnimi kompromisi in dogovori o preureditvi skupne države. Prehod na tekmovalno politično demokracijo v jugoslovanskih republikah je sprožil proces krvavega razpada večnacionalne SFRJ, pretežno vzdolž narodnostnih in verskih razpok. Sedemnajstletno obdobje politične fragmentacije se je morda končalo šele z razglasitvijo neodvisnosti Kosova 17. februarja 2008.

Izrazito zgrešeno zastavljen in slabo izveden napad JLA na samostojno Slovenijo smo junija 1991 s precej sreče zavrnil. S tem uspehom našega mladega varnostnega sistema, Teritorialne obrambe in Policije, smo se delno izvlekli iz tako imenovanega balkanskega kotla. Vojne, druge oblike oboroženega nasilja, množični poboji in pregoni prebivalstva ter spremljajoče patološki pojavi pa so tudi po umiku zadnje enote JLA iz Luke Koper (26. oktobra 1991) močno bremenili naš varnostni položaj. V tem obdobju je

mednarodna skupnost le zmedeno opazovala balkansko morijo, v praznem upanju, da se bo pod režimom sankcij sama zadržala in ustavila. Največja in najdražja mirovna operacija OZN, imenovana Unprofor, se je končala s polomijo, Evropska unija pa je pokazala svojo nesposobnost, da bi celo nedaleč od svojih meja ustavila majhnega agresorja in vojno na Balkanu.

Do prvega premika na bolje je prišlo poleti 1995 z vojaškim porazom in propadom srbske paradržave na Hrvaškem. Pravi preobrat na Balkanu pa se je zgodil šele z odločnim oboroženim posegom Nata zoper vojsko Republike Srbije v Bosni in Hercegovini. Temu so sledili izsiljeni podpis daytonskega sporazuma novembra 1995, konec državljanske vojne, ponovna formalna vzpostavitev Bosne in Hercegovine, zlepljene iz treh kosov, ter njena delna demilitarizacija.

Po ponesrečenih poizkusih OZN, OVSE in EGS/EU, da bi vzpostavili mir na Zahodnem Balkanu, je to naposled uspelo Natu. Njegovi zadnji vojaški akciji večjih razsežnosti od marca do junija 1999 je naposled sledilo dokončanje krvavega nasilja v regiji. Pod površjem pomiritve so v regiji še vedno prisotni hudi politični in varnostni problemi (Bebler 2008), ki povzročajo velike težave in resno ogrožajo regionalno varnost:

- patološki nacionalizem in privzgojeno globoko sovraštvo do nekaterih sosednjih narodov;
- nerazvita demokratična politična kultura, nepripravljenost elit na kompromise, nespoštovanje dogovorov, pogosto kršenje meddržavnih pogodb;
- slabo upravljanje držav, korupcija in organizirani kriminal;
- še vedno nerešeno vprašanje več kot milijona beguncev in razseljenih oseb.

Ustavitev oboroženega nasilja še ni privedla do samodejnega napredka in dolgoročne regionalne stanovitnosti na Zahodnem Balkanu, kar se je februarja in marca 2008 pokazalo v Srbiji, na Kosovu ter v Bosni in Hercegovini.

Z uvedbo Natovega vojaškega nadzora nad Bosno in Hercegovino je bila odpravljena vojaška grožnja z raketnim napadom vojske Republike Srbije na jedrsko elektrarno Krško. Opustitev sankcij OZN poleti 1996 in skoraj hkratna sklenitev asociacijskega sporazuma Republike Slovenije z Evropsko unijo sta odprli pot približevanju naše države tako Natu (v okviru Partnerstva za mir) kot Evropski uniji. Slabih osem let pozneje je ta napredek kronan s polnopravnim članstvom Slovenije v obeh ključnih mednarodnopolitičnih organizacijah.

Vraščanje Slovenije v obrambopolitični sistem Nata in v nastajajočo, toda še vedno šibko varnostno strukturo Evropske unije je temeljito spremenilo razmerje med Republiko Slovenijo in balkansko soseščino. S svojo udeležbo v mirovnih in stabilizacijskih operacijah v Bosni in Hercegovini, Albaniji, Makedoniji in na Kosovu je naša država postala aktivni dejavnik v kolektivnih naporih mednarodne skupnosti za umirjanje in dolgoročno urejanje razmer na Zahodnem Balkanu. Udeležba pripadnikov Slovenske vojske, Policije in civilnih strokovnjakov v teh misijah je okrepila regionalno in celinsko varnost, poleg tega je služila našim neposrednim varnostnim interesom. Sodelovanje v mirovnih misijah je dvignilo mednarodni ugled Slovenije, okrepilo našo politično prisotnost na Balkanu in spodbudilo oživitve z vojnami pretrganih gospodarskih in kulturnih vezi z regijo. To je koristilo tudi našemu gospodarskemu razvoju. Razumljivo je, da je na naš geopolitični položaj med Zahodno in Srednjo Evropo ter Balkanom v zadnjih petnajstih letih močno vplivalo delovanje mednarodnih organizacij, v katere je Slovenija vstopila po letu 1992. To so OZN, OVSE, Svet Evrope in predvsem Evropska unija ter Nato.

DELOVANJE EVROPSKE UNIJE NA ZAHODNEM BALKANU

Razmere na Zahodnem Balkanu že zaradi zemljepisne bližine in povezanosti z družbami držav članic zelo zaznavno vplivajo tudi na varnostne razmere v Evropski uniji. To povezanost je prepričljivo izpostavilo dogajanje med vojno na Hrvaškem ter v Bosni in Hercegovini, ki je med drugim povzročilo val beguncev z Balkana, naraščanje tihotapljenja orožja in mamil, krepitev organiziranega kriminala itn. Poskusi uresničevanja režima karantene okrog kriznega območja in mednarodnih sankcij v obliki prepovedi prometa z orožjem, izvoza energentov, letalskih povezav itn. so se pokazali kot neuspešni. Ena izmed značilnosti Balkana je nesposobnost elit, da sproti rešujejo regionalne probleme z dogovarjanjem med seboj, s kompromisi in dolgoročnim sodelovanjem na regionalni ravni. Zagotavljanje miru in stabilnosti v regiji po letu 1995 je zahtevalo vzpostavitev dveh mednarodnih protektoratov, oprtih na mednarodne vojaške sile Nata in EU (BiH in Kosovo) ter vzdrževanje drugih oblik mednarodne prisotnosti in nadzora.

V svojem delovanju na Zahodnem Balkanu ima EU jasne cilje – zagotavljanje miru in stabilnosti, ki utrjujeta pot k postopni vključitvi teh držav v integracijo. Perspektiva prihodnjega članstva je že več let stalnica v politiki EU na

Zahodnem Balkanu in njeno najmočnejše diplomatsko orodje. Njegovo učinkovitost lahko še okrepi s praktičnimi dejanji, ki jih bodo razumeli tudi preprosti državljani – z liberalizacijo politike viz, s povečanim številom štipendij za mlade in akademsko osebje, povečano podporo civilni družbi ter z učinkovitejšimi mednarodnimi finančnimi institucijami pri zagotavljanju nujno potrebne pomoči najbolj prizadetim delom regije. To politiko je EU potrdila leta 2003 v solunski deklaraciji Evropskega Sveta in ponovila leta 2008 v sporočilu Komisije EU o Zahodnem Balkanu. Listina je izrazila soglasje članic glede prihodnjega članstva vseh držav regije v EU in ponudila pod nekaterimi pogoji dodatne možnosti za pospešitev tega procesa. Ti pogoji vključujejo vzpostavitev pravne države, upravno in pravosodno reformo, razvoj civilne družbe, dobrososedske odnose, regionalno sodelovanje in polno sodelovanje z mednarodnim kazenskim sodiščem v Haagu. Vsi omenjeni cilji so skladni z vizijo EU in Nata, izraženi pa so v njuni skupni izjavi o usklajenem delovanju na Zahodnem Balkanu.

V zadnjem času je opazno zmanjšano pozitivno zanimanje največjih članic EU za Zahodni Balkan. Nobena med njimi ne nastopa kot izrazit zagovornik aktivne politike EU v regiji. Več pobud in dejavnosti dveh organizacij ni bilo ustrezno usklajenih, nekatere pa so celo ustvarile nove težave in delitve (na primer delovanje shengenskega režima). Vrsta težav v delovanju EU, politična kriza, ki jo je povzročil propad Pogodbe o ustavi za Evropo, meddržavni konflikti in zapleti drugje (v Afganistanu, Iranu, na Bližnjem vzhodu, v Zakavkazju, Darfurju itn.) so prispevali k sindromu 'utrujenosti' mednarodne skupnosti, ko gre za premagovanje težav in normalizacijo razmer na zahodu Balkana. EU je v zadnjem desetletju za regijo porabila več milijard evrov, več sredstev kot za katero koli drugo regijo zunaj EU. Največji del sredstev mednarodne skupnosti je bil porabljen za vzdrževanje vojaške in civilne prisotnosti mednarodnih organizacij v regiji. Le nekaj odstotkov te velike vsote se je prelilo v gospodarstva teh držav in tako olajšalo njihove hude socialne težave. Največji del mednarodnih sredstev je prek nabav blaga in storitev, plač uradnikov, honorarjev svetovalcev itn. odtekel nazaj v države članice EU. Tudi zaradi tega je bilo zelo malo napredka pri izvajanju gospodarskih reform v regiji, premalo je bilo tudi regionalnega sodelovanja med državami na Zahodnem Balkanu.

Zaradi delitve dejavnosti EU na tri »stebre« poteka njena pomoč državam Zahodnega Balkana po ločenih uradniških kanalih. Predpristopno pomoč v

okviru asociacijskih in stabilizacijskih sporazumov (programi PHARE idr.) uravnava in usmerja generalni direktorat Komisije EU za dejavnosti razširitve, nekatere druge oblike pomoči pa prihajajo v okviru politike dobrega sosedstva, ki jo prav tako uresničuje Komisija EU. Eden teh programov je CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilization), ki je izrazito namenjen povečanju odpornosti družb proti negativnim pojavom, kot so organizirani kriminal, brezpravje in korupcija. Z uresničevanjem nadzorne, varnostne in stabilizacijske vloge pa se ukvarja uradništvo generalnega direktorata Sveta EU za izvajanje skupne zunanje in varnostne politike. Njegov specializirani del – Evropska varnostna in obrambna politika (EVOP) – najbolj vidno deluje v Bosni in Hercegovini (Eufor) ter Makedoniji. Od jeseni 2008 naj bi pri urejanju zadev na Kosovu imela vodilno vlogo do zdaj največja misija EVOP. Omenjena operativna drobitev dejavnosti EU v balkanskih državah nujno povzroča dodatne stroške in zmanjšano učinkovitost. Poleg usklajevanja svojih dejavnosti z drugimi mednarodnimi organizacijami potrebuje uradništvo EU še notranje usklajevanje.

Zato mora EU poenotiti in izboljšati svojo sposobnost v boju s pojavi, kot so trgovina z ljudmi ter tihotapljenje mamil, orožja, radioaktivnih in drugih prepovedanih snovi in proizvodov. Učinkovit boj EU s temi pojavi na Zahodnem Balkanu je oslabljen zaradi premajhne pozornosti (ob prednostnem obravnavanju boja z globalnim terorizmom), razdrobljenosti naporov, nezadostne usklajenosti in finančne podhranjenosti. Poleg že omenjenega programa CARDS spadajo v ta sklop še program pomoči policijam (PAMECA), carinskim in finančnim službam (CAFAO) ter program izmenjave informacij za tehnično pomoč na področjih, kot so finančni kriminal, korupcija, pranje denarja, mejni nadzor, reforma pravosodja itn. (TAIEX). EU je izvedla dve policijski misiji (v Makedoniji ter BiH) in imenovala tri visoke ali posebne predstavnike (v BiH, Makedoniji in na Kosovu). Kljub obstoju in delovanju vseh teh mehanizmov pa EU manjka zadostna operativna sposobnost za uresničevanje vseh teh programov na terenu. Europol in Eurojust nimata pravne podlage za polno sodelovanje s policijami balkanskih držav. EU vzdržuje na Zahodnem Balkanu več policijskih in carinskih misij, ki so podrejene bodisi Komisiji bodisi Svetu EU, večje članice pa imajo v okviru svojih veleposlaništev policijske, carinske in imigracijske uradnike za zvezo z oblastmi države sprejema. Vsi ti organi delujejo ločeno drug od drugega, izvajajo različne politike, imajo različne prioritete in so vključeni v različne

strukture vodenja. Zato v njihovem delovanju ni učinkovitega usklajevanja na vseh ravneh: znotraj balkanskih držav, v regiji, med prestolnicami držav članic EU, med institucijami EU in državami članicami ter znotraj institucij v Bruslju. Unija nima jasne in dosledne strategije za normalizacijo razmer na Zahodnem Balkanu in vgrajenega sistema nadzora nad uresničevanjem sprejetih politik. Dogovorjeni cilji, razglašeni leta 1999 v Helsinkih, zaradi nespoštovanja prevzetih obveznosti več držav članic niso bili izpolnjeni. V sistemu EU za take kršitve obveznosti ni sankcij. Na uresničevanje sprejetih sklepov Sveta EU negativno vplivajo rotacija predsedujočih, preveliko število organov in akterjev, izrazito nezadostno financiranje prek proračuna EU, izredno zapleten sistem sprejemanja odločitev, nepregledna in neučinkovita delitev pristojnosti, manjkajoča skupna infrastruktura (C4, obveščevalna in logistična oskrba, zmogljivost strateškega prevoza vojaštva itn.), pomanjkljiva izmenjava obveščevalnih informacij, nacionalne omejitve uporabe vojaških enot, nezadosten nadzor nad izvrševanjem, nizka javna podpora akcijam EVOP. Da bi uresničila svoje visoke politične ambicije, bo morala EU močno okrepiti svoje premične civilne zmogljivosti in sposobnost za izvajanje stabilizacijskih operacij na razdalji. To zahteva izpolnjevanje sprejetih civilnih in vojaških ciljev (**Headline Goals 2010**). Uresničevanje načrta za leto 2008 je bilo zaključeno s skupnim številom 12.000 evidentiranih kandidatov, ki jih je 27 držav članic ponudilo za izvajanje operacij v okviru EVOP. Toda na razpisanih 1380 mest v operaciji EULEX na Kosovu je prispelo le 1200 prijav, torej desetkrat manj, kot naj bi jih bilo na voljo. Operacija EULEX pa je zelo pomembna preizkušnja za EVOP. Po večmesečnih pripravah Mednarodnega civilnega urada (ICO) je po 15. juniju 2008 (ko je začela veljati ustava neodvisnega Kosova) začelo naraščati število njenih pripadnikov. Po krčenju začasne uprave OZN na Kosovu (UNMIK) in prenosu na Evropsko unijo naj bi EULEX do jeseni 2008 dosegel svojo načrtovano zmogljivost, to je približno 2200 pripadnikov. Razumna uskladitev delovanja med najpomembnejšimi mednarodnimi organizacijami, prisotnimi na Kosovu (OZN, EU, Nato, OVSE), je nujna in v interesu sleherne izmed njih. Z njo se lahko te organizacije izogibajo nepotrebnemu podvajanju zmogljivosti in dejavnosti ter ustvarjanju vrzeli v delovanju mednarodne skupnosti na Kosovu. Če EU v bližnji prihodnosti ne bo uspela zagotoviti varnosti, stabilnosti in napredka v svoji neposredni soseščini na Balkanu, lahko pozabi na take misije v Afganistanu in drugih od Evrope veliko bolj oddaljenih deželah. Zahodni Balkan je potemtakem kritična preizkušnja za sposobnost EU, da združeno in učinkovito deluje na

kriznih območjih. Kadar gre za izvajanje mirovnih in stabilizacijskih operacij, pa je veliko odvisno od uspešnosti njenega operativnega sodelovanja z Natom.

TEŽAVE V SODELOVANJU MED EVROPSKO UNIJO IN NATOM NA ZAHODNEM BALKANU

V zadnjih osmih letih sta na razvoj odnosov med EU in Natom izrazito vplivala hiter razvoj EVOP ter nadaljevanje preobrazbe Nata iz ozkega vojaškopolitičnega bloka v varnostno organizacijo s širokim seznamom vojaških in nevojaških dejavnosti ter medcelinskim dosegom. Operacija Althea v Bosni in Hercegovini je še vedno najboljši primer sodelovanja med EU in Natom, ki se je izrazilo v dobro usklajenem prenosu odgovornosti z operacije Sfor na Eufor. Čeprav se je večkrat zatikalo v začetni fazi priprav na ta prenos, je predhodno dogovorjeni mehanizem, imenovan Berlin plus, dokazal svojo operativno vrednost. EU s svojo stabilizacijsko operacijo Eufor uspešno zagotavlja varno okolje v Bosni in Hercegovini. To pa je ključni pogoj za miren razvoj te države in njeno približevanje članstvu v EU. Najnovejša koraka v tej smeri sta bila reforma policije in podpis sporazuma z EU o stabilizaciji in pridruževanju. In vendarle sodelovanje med EU in Natom ne poteka tako dobro, kot bi lahko pričakovali glede na veliko prekrivanje članstva ter na že sklenjene sporazume in dogovore. To sodelovanje je do zdaj potekalo pragmatično in kar se tiče vojaških zadev tudi uspešno, tako na poveljniški kot na operativni ravni. Napredek v vojaškem sodelovanju med dvema organizacijama je najbolj viden na terenu. Podobno izboljšanje pa bi bilo zelo zaželeno tudi na politični ravni, v Bruslju. V tem pogledu organizaciji zanesljivo nista izrabili vseh možnosti. Poglavitne ovire za dobro sodelovanje izvirajo iz prakse obeh organizacij, ki se razvija skladno z njunim različnim izvorom, drugačnimi nalogami in uradniško rutino. Teh zgodovinsko pogojenih razlik se ne da odpraviti v kratkem času. Le postopne spremembe in izboljšave lahko s časom približajo obe organizaciji dogovorjenemu in razglašenemu cilju 'strateškega partnerstva'.

Težave v odnosih med EU in Natom se vrstijo že več let. V zadnjem času pa je prišlo do dodatne zaostritve in političnih blokad, krčenja področij sodelovanja in manj pogostih skupnih sej Severnoatlantskega sveta Nata in Politično-varnostnega odbora Sveta EU. Pospešena dinamika dogajanj, povezanih s Kosovom, je razgalila neustreznost dosedanjega sistema izmenjave informacij in stališč v kriznih obdobjih med sekretariatoma obeh organizacij. Ko so to neustreznost ugotovili, je bilo predlaganih več konstruktivnih rešitev za

nujne izboljšave. Ena izmed njih je zagovarjala uvedbo dodatnih neformalnih sestankov o vsebinsko strogo omejenih praktičnih vprašanjih. Taki sestanki bi morda bili sprejemljivejši od rednih uradnih sej za tiste države, ki iz političnih razlogov nasprotujejo bolj strukturiranemu in tesnejšemu sodelovanju med organizacijama. Tudi če bi bila omenjena rešitev sprejeta, ne bi sama po sebi rešila težav nezadostnega strateškega dialoga med organizacijama. Tak dialog pa je nujen za usklajene priprave in izvajanje nalog v zapletenih kriznih okoliščinah, takih, kot je bila nedavna kriza v Gruziji. Sedanje le delno zadovoljivo stanje v odnosih med EU in Natom na politični ravni se bo morda izboljšalo po vstopu Francije v integrirano vojaško strukturo Nata.

Po dolgih pripravah se naposled približuje sprejetje deklaracije o sodelovanju med OZN in Natom. Glede na dejstvo, da EU že ima taka sporazuma z OZN in Natom, bi lahko vzpostavili stanovitno in učinkovito sodelovanje v trikotniku OZN-EU-Nato. Res pa je, da se številne članice OZN bojijo prevelikega političnega vpliva zahodnih organizacij. Za uspešno izvajanje mirovnih misij OZN sta zelo pomembna tako Nato kot njegovo usklajeno nastopanje z EU. Okrepljeno sodelovanje Nata z drugimi organizacijami in državami je skladno tudi s sklepi z zadnjega zasedanja vrha Severnoatlantskega sveta, ki je bilo aprila 2008 v Bukarešti.

Tako Nato kot EU sta soočena s problemom zagotavljanja zadostnih vojaških in civilnih zmogljivosti za uresničevanje vseh načrtovanih stabilizacijskih operacij. To je splošna težava, ki se ne nanaša le na nujno delovanje na Zahodnem Balkanu, njeno odpravljanje pa zahteva od EU povečanje in kakovostno izboljšanje zmogljivosti za obvladovanje mednarodnih kriz. Večji del ustreznega odgovora na ta izziv velja iskati v izboljšanem medsebojnem dopolnjevanju EU in Nata. Toda največja težava ni v organizacijah, temveč na ravni držav članic. Tako vojaške zmogljivosti EU kot evropske zmogljivosti Nata so seštevek nacionalnih zmogljivosti evropskih držav. Ravno na nacionalni ravni pa se sprejemajo in pred javnostjo branijo odločitve vlade o uporabi oboroženih sil. Danes, ko potencialne grožnje varnosti članic EU in Nata izvirajo iz širšega mednarodnega okolja in z drugih celin, je postalo politično veliko težje, kot je bilo med hladno vojno, opravičevati velike obrambne stroške, nakupe orožja in vzdrževanje dragih vojaških zmogljivosti. Sodobne vojaške operacije na Balkanu, v Afganistanu, Afriki in na Bližnjem vzhodu imajo zato občutno manjšo javnomnenjsko podporo, kot jo je nekoč imela obramba državnega ozemlja. Ob odsotnosti vidnih in neposrednih groženj državam članicam je zelo težko

predvidevati, katere vlade bodo lahko ponudile in omogočile uporabo svojih nacionalnih zmogljivosti za to ali ono vojaško operacijo, saj je postalo pošiljanje vojakov na oddaljena vojskovališča zelo kontroveržno in nepopularno politično vprašanje.

Druga pomembna težava je v tem, da gredo skoraj vse oborožene sile v Evropi skozi boleč proces temeljitega prestrukturiranja. Naloga graditve oboroženih sil, uporabnih za vodenje zelo oddaljenih operacij, je zelo resen izziv glede na obremenitve s sedanjimi in predvidenimi ekspedicijskimi operacijami ter glede na splošne težnje po zmanjševanju obrambnih proračunov. Vlade zahtevajo od oboroženih sil, da z manj denarja naredijo bistveno več. Od vlad in parlamentov držav članic je predvsem odvisno, ali bosta EU in Nato lahko učinkovito izrabila sinergije in druge prednosti kolektivnega delovanja v okviru obeh organizacij. Vsaka od njiju ima svoje komparativne prednosti. Obe dajeta državam članicam možnost, da z delitvijo nalog v okviru večnacionalnih bojnih sestav kljub zmanjšanju obrambnih proračunov uspešno izpolnijo dogovorjene naloge. V konkretnih primerih pa se lahko države članice kolektivno odločijo o tem, katera izmed dveh organizacij daje politično primernejši okvir za kolektivno akcijo. Ob izboljšanjem političnem dialogu na strateški ravni mora biti učinkovito sodelovanje med EU in Natom zasnovano na jasni delitvi pristojnosti. Pri tem se zaradi drugotnih razlogov pri uporabi mehanizma Berlin plus že vrsto let pojavljajo težave na politični ravni, predvsem zaradi vloge nečlanic EU (ZDA in Turčije). Namesto vnaprejšnje shematske delitve vlog med EU in Natom je primernejše sprotno odločanje o tem, kateri organizacijski okvir in sodelovanje s katero dodatno mednarodno organizacijo (OZN, OVSE, Afriška unija itn.) sta politično najprimernejša. Ravno pri odločanju o teh vprašanih je nujno intenzivno usklajevanje med EU in Natom, da ne bi prihajalo do podvajanja in nepotrebnega tekmovanja. Za zmanjševanje teh težav je zelo pomembna sklenitev varnostnega sporazuma med organizacijama, ki bi sistemsko uredil nekatera še vedno odprta konkretna vprašanja. Med njimi je v primerih operacij EU tudi vprašanje dostopnosti listin in delovnih teles za nečlanice EU, ki za te operacije ponudijo svoje zmogljivosti. Treba je tudi okrepiti civilno-vojaško sodelovanje med državami članicami obeh organizacij v okviru mirovnih operacij OZN.

Za temeljito izboljšanje sodelovanja med EU in Natom bi bilo nujno skrajšati čas za sprejemanje odločitev na politični ravni. Na primer, od prve napovedi o ustanovitvi Euforja do prenosa nalog Sforja na misijo EU sta pretekli skoraj

dve leti. Eden od vzrokov za to zamudo je izhajal iz dejstva, da je bil potreben dogovor med tremi mednarodnimi organizacijami (OZN, EU in Nato) ter državo sprejema (BiH). Tudi če odštejemo čas obotavljanja ZDA, povezanega s prenosom pooblastil, so trajali dogovarjanje in priprave na misijo v okviru organov EU celih 12 mesecev. V interesu tako EU kot Nata bi bila zelo koristna poenostavitev ustreznih postopkov ter krčenje časa za ukrepanje v primeru kriz ter za odločanje tudi v manj nujnih primerih. Razlogi za dolgotrajnost postopkov odločanja tako v EU (v zadevah EVOP) kot v Natu so tesno povezani s pravilom konsenza. Pri tem velja pripomniti, da sta dve zadnji razširitvi EU, leta 2004 in 2007, proces usklajevanja stališč in iskanja konsenza med članicami še otežili, zato je bil izid bolj negotov kot pred tem. Nekatere članice izrabljajo to pravilo za izvajanje pritiska, izsiljevanje ali doseganje drugih učinkov v zadevah, ki z misijami EU niso neposredno povezane. Take blokade so najpogosteje izvirale iz vzhodnomediteranskega trikotnika (Grčija, Ciper, Turčija) oziroma so bile povezane s turškimi prizadevanji, da čim prej postane članica EU. Da bi zmanjšali nevarnost turških blokad v Natu, bi kazalo olajšati predstavnikom Turčije dostop do vseh informacij in mehanizmov odločanja v Svetu EU, povezanih s tistimi akcijami EVOP, v katerih bi bila ta vojaško močna članica Nata pripravljena sodelovati.

Med drugimi vzroki za težave v dogovarjanju med EU in Natom velja omeniti skepso ZDA glede vojaških zmogljivosti in resnične operativne sposobnosti EU. Vidna je bila tudi njihova nejevolja, kadar so si nekatere članice EU (predvsem Francija) vztrajno prizadevale zmanjšati odvisnost Evropske unije od Nata in ZDA na vojaškem in političnem področju. Med razpravami o varovanju daytonske ureditve v Bosni in Hercegovini sta Francija in Švedska vztrajali, naj bi EU v celoti prevzela to vlogo. Ker pa prenos odgovornosti ni bil mogoč brez soglasja in logistične podpore Nata, so naposled po dolgih pogajanjih vendarle našli kompromisno rešitev. Ta poleg vodilne vloge Euforja vključuje še nadzorno, v primeru resne krize pa rezervno varovalno vlogo Nata ter manjšo operativno prisotnost v Sarajevu.

Glede na različna zgodovinska izvora, drugačno pravno podlago, strukturo organov, dinamiko razvoja, drugačne načine sprejemanja in izvajanja odločitev, na zelo različno uradniško kulturo, navade itn. so razumljive systemske zavore v telesih, zadolženih za sodelovanje med EU in Natom. Na primer: na skupnih sejah teh organov ne sprejemajo skupnih odločitev, temveč jih vsaka stran sprejema ločeno. Zaradi vztrajanja na pravni avtonomiji dveh organizacij

na skupnih sejah Severnoatlantskega sveta, Politično-varnostnega odbora Sveta EU ali vojaških odborov EU in Nata ne pišejo in ne potrjujejo skupnih zapisnikov. Odpor uvedbi razumnejše prakse izvira iz strahu nekaterih članic EU, da bi si Nato prek skupnih sej in zapisnikov pridobil prevelik vpliv na Evropsko unijo.

Namesto dosedanje prakse, ki je povzročala pogoste in nepotrebne zastoje, bi kazalo ustanoviti pripravljalne odbore ali kontaktne skupine, v katerih bi vsaka stran imela po pet članov. Ta neformalna telesa bi lahko že dovolj zgodaj, še pred rednimi sejami uradnih organov EU in Nata, zaznavala morebitne ovire in tako blažila ali celo odpravljala njihove negativne učinke na delo uradnih teles. Vsem članicam EU in Nata pa bi morali ponuditi možnost, da sledijo pripravljalni dejavnosti takih skupin. Dosego istega cilja bi omogočila izdelava poslovnikov skupnih odborov. Kazalo bi tudi izboljšati komuniciranje med uradoma generalnega sekretarja Nata in visokega predstavnika EU za skupno zunanjo in varnostno politiko pri pripravi operacij v okviru mehanizma Berlin plus. Tako bi lahko zelo skrajšali čas za priprave, vnaprej določili natančnejša in jasnejša pravila o trajanju in načinu uporabe zmogljivosti Nata, njihovem zagotavljanju, zalednem pokrivanju stroškov, povezanih z uporabo, itn. Vsa ta pravila morajo biti v uporabi še preden pride do kriznega stanja, v katerem ne bo več časa za večstransko dogovarjanje o vseh podrobnostih. Za učinkovitejše sodelovanje med EU in Natom pri uporabi mehanizma Berlin plus bi bilo treba na obeh straneh še bolj približati strukture in način dela ustreznih organov. Poleg tega bi bilo koristno izboljšati izmenjavo relevantnih obveščevalnih podatkov, poenotiti sisteme varovanja in zaščite informacij ter postopke zalednih in finančnih služb. Z vsemi temi izboljšavami bi lahko EU in Nato učinkoviteje in ob manjših stroških opravljala svojo nadzorstveno in stabilizacijsko vlogo na Zahodnem Balkanu ter tako odločilno prispevala k normalizaciji in vsestranskemu napredku v regiji.

SKLEP

Na Zahodnem Balkanu se srečujejo uspešne in neuspešne politike mednarodnih organizacij, zlasti Nata in EU. Če bi bilo sodelovanje med njima v okviru že predvidenega mehanizma Berlin plus večstransko dogovorjeno, bi svojo stabilizacijsko vlogo opravila bolje in ob manjših stroških. Operacija Althea v Bosni in Hercegovini je dokaz uspešnega sodelovanja obeh organizacij. Vzpostavljane misije EULEX na Kosovu ne poteka tako uspešno,

kot je bilo pričakovati glede na načrt EU, da bi imela določene civilne in vojaške zmogljivosti pripravljene do leta 2010. Posebno vlogo pri misiji EU na Kosovu naj bi imela tudi Slovenija, ki je predsedovala Svetu EU prav v času, ko je kosovska oblast razglasila samostojnost.

VIR

Anton BEBLER, 2008: The Western Balkans and the International Community. V Genel Yayın, ur., Balkanlar Özel (Balkans Special), International Relations and Strategic Studies Journal, Ankara, 7–20.

**Izzivi Slovenske vojske v notranjem in
mednarodnem okolju**

**Challenges for the Slovenian Armed Forces in
domestic and international environment**

STRATEŠKE POLITIČNE USMERITVE ZA DELOVANJE IN RAZVOJ SLOVENSKE VOJSKE

STRATEGIC POLITICAL GUIDELINES FOR THE OPERATIONS AND DEVELOPMENT OF SLOVENIAN ARMED FORCES

POVZETEK

Uresničevanje civilno-vojaških odnosov v demokratičnih družbah zahteva od nosilcev institucionalnega nadzora nad vojsko definiranje obrambne politike, nadzor nad obrambnimi viri, določanje poslanstva in nalog vojske ter usmerjanje njenega delovanja in razvoja. Strateške politične usmeritve so mehanizem za uveljavljanje civilnega nadzora. Imajo vlogo nadzora, vodenja (usmerjanja) in zagotavljanja virov. Po vsebini so lahko splošne ali posebne. Glede na namen razlikujemo usmeritve za delovanje in usmeritve za razvoj vojske. Analizi dokumentov nacionalne varnosti in dokumentov za načrtovanje razvoja vojske kažeta, da civilne avtoritete v Republiki Sloveniji izpolnjujejo teoretične obveznosti civilno-vojaških odnosov. Strateške politične usmeritve so hierarhično povezane, celovite in dajejo vojski potrebne odgovore, vendar so vsebinsko neuskklajene in nekatere nesodobne oziroma ne odražajo sedanjega varnostno-političnega okolja.

K L J U Č N E B E S E D E

Civilni nadzor, civilno-vojaški odnosi, strateške politične usmeritve, strateški dokumenti, razvoj vojske, delovanje vojske.

A B S T R A C T

Implementation of civil-military relations in democratic societies requires from civilian authorities, responsible for the institutionalized civilian control of armed forces, to define a defense policy, to control defense resources, to assign military missions and tasks, and to direct military operations and a development of an armed force. Strategic political guidelines are a mechanism for the implementation of civilian control, controlling and directing functions, and a function of providing resources. According to subject matter they can be divided to two groups: general guidelines and specific guidelines. According to purpose they can be put into two groups; those that direct operations of the armed forces and those that direct their development. The analysis of national security documents and development programs shows that civilian authorities in the Republic of Slovenia execute their obligations as expected in the theory of civil-military relations. Strategic political guidelines are comprehensive and give required answers and directions to the military. They are hierarchically linked but inconsistent. Some of them are obsolete and does not reflex an actual political-security environment.

K E Y W O R D S

Civilian control, civil-military relations, strategic political guidelines, strategic documents, development of armed forces, military operations.

UVOD

Temeljni namen vojske je zagotavljanje varnosti. Pri tem gre za zaščito ljudi (državljanov), demokratičnih vrednot in norm ter države in civilnih ustanov

(Grizold 2005: 186). Civilna družba pričakuje od vojske, da bo sposobna uresničiti svoje poslanstvo, da bo politično nevtralna, jasno svetovala na podlagi čimbolj profesionalne presoje in da bo družbeno odgovorna – da bo prispevala k razvoju družbe (Foster 2000)¹. Civilni nadzor nad vojsko je zgrajen na dveh stebrih. V prvem določajo cilje Vlade civilisti, še posebej na področju nacionalne varnosti, vojaki pa lahko sodelujejo le v razpravi o sredstvih, s katerimi bodo ti cilji doseženi. V drugem pa civilno vodstvo določa, kje so meje odgovornosti med cilji in sredstvi, med civilnimi in vojaškimi odgovornostmi (Kemp in Hudlin 1992: 7–26). Uveljavljanje civilnega nadzora zato ne pomeni samo preprečevanja njenega vmešavanja v politično sfero družbe oziroma prevzemanja vloge v družbi, za katero ni namenjena, temveč tudi obveznost in odgovornost »nadzornikov« do vojske.

Vojska potrebuje jasno opredeljeno nalogo in usmeritve za njeno izvedbo. Od institucij civilnega nadzora nad vojsko se pričakuje, da bodo opredelile obrambno politiko, imele nadzor nad viri, določile poslanstvo vojske ter odločale o njeni uporabi. Parlament navadno sprejema varnostne koncepte države, zakone s področja obrambe in obrambni proračun ter pregleduje, ali odobrava večjo nabavo orožja, vlada pa predlaga in izvaja varnostno politiko ter predlaga zakone in proračun² (Born 2003: 21–22).

Strateške politične usmeritve so mehanizem uveljavljanja civilnega nadzora nad vojsko. Izhajajo iz strateških dokumentov (strateških podlag), s katerimi določajo nosilci institucionalnega civilnega nadzora nad vojsko sistem nacionalne varnosti in znotraj tega obrambni sistem, odredijo vojaške naloge in ustvarjajo podlago za delovanje in razvoj vojske. Strateške politične usmeritve imajo trojno funkcijo: so nadzorni mehanizem, strateško vodilo (smerokaz) ter delivec virov. V vlogi nadzora določajo omejitve obsega in strukture vojske ter njene uporabe. Kot vodilo dajejo vojski smernice oziroma napotila, za katere naloge se mora pripravljati, določajo razloge in okoliščine uporabe vojske, kako naj se organizira in v kakšni smeri razvija. V vlogi dodeljevanja virov pa strateške politične

¹ Feaver meni, da je izziv civilno-vojaških odnosov, kako »pomiriti« vojsko, ki je dovolj močna, da naredi vse, kar civilisti od nje zahtevajo, z vojsko, ki je tako ubogljiva, da naredi samo tisto, za kar jo civilisti pooblastijo (Feaver 1996: 149).

² Civilne oblasti so odgovorne za določanje nacionalne strategije, nacionalnih virov, političnih ciljev in odločajo o vojni. Pri določanju vloge in poslanstva vojske ter pravil delovanja pa si odgovornost delijo z vojsko (Gibson in Snider 1993: 195). Po Huntingtonu so civilne avtoritete odgovorne za administrativno-fiskalno funkcijo, ki obsega načrtovanje proračuna, nabave, gradnje in materialno oskrbo, ter politično-strateško funkcijo, v kateri pa nosi delež odgovornosti tudi vojaško vodstvo (Huntington 1957: 428).

usmeritve politično zagotavljajo³, da bo imela vojska za uresničevanje svojega poslanstva in nadaljnji razvoj dovolj virov, oziroma določajo vire, s katerimi bo vojska v prihodnje razpolagala.

VRSTE IN LASTNOSTI STRATEŠKIH USMERITEV V SLOVENIJI

Strateške politične usmeritve so lahko splošne ali posebne. Splošne izhajajo iz dokumentov, ki opredeljujejo slovenski nacionalnovernostni sistem, obrambno strategijo in doktrino ter planske dokumente za razvoj Slovenske vojske. Splošne usmeritve se nanašajo na poslanstvo in naloge Slovenske vojske ter njeno strukturo v celoti. Posebne usmeritve so tiste, ki opredeljujejo del nalog ali del strukture Slovenske vojske ali pa se nanašajo na posamezne načine njenega delovanja in razvoja. Zgled posebnih usmeritev za razvoj Slovenske vojske so ministrove usmeritve za preoblikovanje in razvoj sistema vojaškega izobraževanja in usmeritve za sistem kariernih poti. V prvem primeru minister usmerja nadaljnji razvoj vojaškega izobraževanja in usposabljanja ter določa kratkoročne reorganizacijske spremembe do konca leta 2004 (MO 2003: 1–2)⁴, v drugem pa daje napotke za upravljanje kariere poklicnih pripadnikov Slovenske vojske in s tem vpliva na spremembe v kadrovskeem sistemu v srednjeročnem obdobju do leta 2010 (MO 2004: 1–4).

Lastnosti strateških političnih usmeritev so, da jih določajo nosilci institucionalnega civilnega nadzora, ki niso vedno hierarhično povezani, in da izhajajo iz zakonodajne in izvršne veje oblasti, kar pomeni precejšnjo samostojnost pri oblikovanju usmeritev. Strateške podlage, ki jih sprejemajo, pa so hierarhično povezane oziroma so v hierarhičnem sosledju. Zato je, poleg usklajenosti z ustavnimi in zakonskimi podlagami ter nacionalnim in mednarodnim varnostno-političnim okoljem, ena glavnih zahtev, da so vsebinsko usklajene (konsistentne), ker le takšne dajejo jasne in nedvoumne smernice za delovanje in razvoj vojske.

ODGOVORNOST CIVILNIH AVTORITET ZA DAJANJE STRATEŠKIH USMERITEV

Skladno s slovensko ureditvijo civilno-vojaških odnosov so Državni zbor, Vlada, predsednik republike in minister za obrambo nosilci institucionalnega civilnega

³ Opredelitev razpoložljivih virov v strateških usmeritvah še ne pomeni, da jih bo vojska resnično imela. Vire zagotavljata Državni zbor in Vlada po posebnih postopkih in se določajo z različnimi dokumenti, npr. s Kadrovskim načrtom in Načrtom pridobivanja stvarnega premoženja, ki ju sprejemajo Vlada, Finančni načrt Ministrstva za obrambo ipd.

⁴ Eden izmed rezultatov je bilo oblikovanje Poveljstva za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.

nadzora nad vojsko. To so civilne avtoritete, od katerih Slovenska vojska (SV) pričakuje usmeritve za delovanje in razvoj. Odgovornosti Državnega zbora izhajajo iz 92. člena Ustave RS, ki odloča o uporabi obrambnih sil, ter 124. člena, po katerem je sprejet zakon, s katerim se urejajo »vrsta, obseg in organizacija obrambe« državnega ozemlja in nadzira »izvajanje obrambe« (DZ RS 1991: 38, 50). Državni zbor je z 82. členom Zakona o obrambi določil, da bo sprejemal splošne dolgoročne programe razvoja in opremljanja Slovenske vojske (DZ RS 1994).

Obveznosti Vlade za oblikovanje strateških usmeritev na področju obrambe izhajajo iz 84. člena Zakona o obrambi, po katerem je pristojna za vodenje in nadzor obrambe države (prav tam), ter Zakona o Vladi RS, ki s 5. členom zahteva od Vlade usmerjanje državne uprave prek ministrov ter usmerjanje ministrov pri *izvajanju politike in izvrševanju zakonov, drugih predpisov in splošnih aktov* (DZ RS 2005).

Minister za obrambo je skladno z 42. členom Zakona o obrambi odgovoren za odrejanje »razvojnih, organizacijskih, tehničnih in drugih ukrepov ter usmeritev«. Določa *planiranje ter letne usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo vojske* (DZ RS 1994). Obveznost ministra, da usmerja Generalštab SV kot organ v sestavi⁵, izhaja tudi iz 23. člena Zakona o državni upravi (DZ RS 2002). Podrobnosti je minister predpisal s pravilnikom o načrtovanju, s katerim odreja nalogo *organizacijski enoti, pristojni za obrambo politiko*, da mu pripravi predloge *dolgoročnega obrambnega plana, smernic za izdelavo srednjeročnega programa, srednjeročnega programa in smernic za izdelavo poslovnega plana* Ministrstva za obrambo (MO 2005: 4–7).

Predsednik republike je na podlagi 102. člena Ustave RS vrhovni poveljnik obrambnih sil, vendar Ustava v 107. členu med njegove pristojnosti ne vključuje usmerjevanja sil, ki jim poveljuje. Izvršno moč nad silami, ki jim po ustavi poveljuje, pridobi predsednik le takrat, ko se Državni zbor ne more sestati (takrat lahko odloča o uporabi vojske (92. člen Ustave)) ali ko na predlog Vlade odloča o mobilizaciji Slovenske vojske (25. člen Zakona o obrambi). Predsednik RS tako nima nobenih neposrednih zakonskih odgovornosti za izdajo aktov vodenja in poveljevanja. Njegova vloga je presojevanje ministrovih *letnih usmeritev za načrtovanje operativnih, materialnih*

⁵ Skladno z 39. členom Zakona o obrambi je Generalštab SV organ v sestavi Ministrstva in najvišji vojaški strokovni organ za poveljevanje.

in organizacijskih priprav za uporabo vojske (DZ RS 1994), kar pomeni, da nima formalnih možnosti uveljavljanja svoje doktrinarne voditeljske vloge v vojski⁶. K obveznostim pridobitve predsednikovega mnenja je minister priključil še področje *oblikovanja politike dolgoročnega razvoja in opremljanja SV* (MO 1995: 2), kar pomeni, da minister pričakuje za izdelavo srednjeročnega programa predsednikovo mnenje tudi o prej omenjenih smernicah.

STRATEŠKE USMERITVE ZA DELOVANJE IN RAZVOJ VOJSKE

Strateške usmeritve izhajajo iz dveh skupin strateških dokumentov: (1) dokumenti, ki se nanašajo na nacionalnovarnostno politiko in obrambni sistem ter opredeljujejo naloge vojske (dokumenti nacionalne varnosti), in (2) dokumenti, ki usmerjajo razvoj vojske, njen obseg, organiziranost in opremljenost ter opredeljujejo vire (programski dokumenti). Prva skupina se nanaša na delovanje vojske, druga pa na njen razvoj. Glede na izvor jih lahko pogojno delimo na nacionalne, ker jih sprejemajo nacionalne civilne avtoritete, in na nadnacionalne, ker jih sprejemajo politične avtoritete zavezništev ali mednarodnih organizacij, h katerim spada Republika Slovenija. Delitev je pogojna zato, ker so nadnacionalne samo navidezno zunaj nacionalnega institucionalnega okvira in dajejo v javnosti pogosto zmoten občutek, da so odločitve v pristojnosti višjih organov (do tega pride tudi zaradi nespretnih izjav politikov)⁷. Vse t. i. nadnacionalne usmeritve so predhodno potrdili nacionalni predstavniki zakonodajne ali izvršne oblasti in v resnici predstavljajo nacionalne odločitve.

Na vsebino nacionalnih strateških dokumentov neposredno vplivajo strateški dokumenti Nata in Evropske unije. Znotraj Nata je temeljni dokument, ki vpliva na strateške usmeritve za delovanja vojske, Natov strateški koncept, ki ga sprejemajo predsedniki vlad na zasedanju Severnoatlantskega sveta. Določa strateško okolje, varnostne izzive in tveganja, naloge in namen zavezništva ter daje smernice za razvoj vojaških sil (NATO NAC 1999). Na

⁶ Od vrhovnega poveljnika lahko načelnik Generalštaba in poveljniki enot SV upravičeno pričakujejo, da bo skladno z vojaško doktrino znal in zmozel uresničevati svojo voditeljsko vlogo ter dal vojski usmeritve za uresničevanje poslanstva, ji določal prednosti ter jo znal motivirati. Zato bi zakonodajalec moral najti boljši način opredelitve vloge predsednika v odnosu do vojske, saj ta za zdaj obsega samo neobvezno presojo ministrovih aktov o delovanju in razvoju vojske, torej je predsednik v nekakšni svetovalni vlogi.

⁷ Izjave na način *to zahteva od nas Nato* zmotno sporočajo, da zahteve presegajo nacionalne pristojnosti in da bi znotraj države želeli drugače, vendar moramo izpolniti zahtevo organizacije, v katero spadamo. To seveda ne drži, saj takšne zahteve brez soglasja nacionalnih predstavnikov nikoli ne bi bilo.

vojaško doktrino vplivajo zavezniške doktrine uporabe in delovanja sil. Med njimi je temeljna doktrina združenega delovanja, ki določa načine uresničevanja strateškega koncepta zavezništva, načela operacij, načrtovanje in uporabo sil, poveljevanje in kontrolo in načine delovanja zavezniških sil (NATO MAS 1999). Na strateške usmeritve za razvoj vojske neposredno vplivajo sprejeti cilji sil v zavezništvu, ki jih na zasedanju Severnoatlantskega sveta potrjujejo ministri za obrambo. Cilji sil določajo ciljne zmogljivosti sil, stopnje pripravljenosti enot in zahteve (sposobnosti), ki jih morajo enote doseči (NATO DPC 2006). Med dokumenti Evropske unije vpliva na usmeritve za delovanje vojske Evropska varnostna strategija, ki jo sprejemajo predsedniki vlad na zasedanju Evropskega sveta (Penone 2005: 54). Strategija določa varnostno okolje, grožnje varnosti, strateške cilje in varnostno politiko ter daje usmeritve za njeno uresničevanje in za vojaške zmogljivosti (EU Council 2003). Temeljni dokument za usmerjanje razvoja Slovenske vojske je Glavni cilj 2010 (angl. Headline goal), ki med drugim določa ciljne sposobnosti delovanja sil EU v vseh operacijah kriznega upravljanja ter operativne zahteve za sile EU in roke uresničitve posameznih korakov pri doseganju zmogljivosti (EU GEARC 2004). V nadaljevanju bo analiza namenjena samo nacionalnim strateškim dokumentom, ki poleg nacionalne uresničujejo tudi skupno varnostno politiko zavezništev ali mednarodnih organizacij. Strateške usmeritve, ki izhajajo iz prve skupine strateških dokumentov (t. i. dokumenti nacionalne varnosti), so prikazane v preglednici 1. Na podlagi analize vsebine lahko ugotovimo, da pridobiva Slovenska vojska usmeritve za svoje delovanje iz njih. Tako lahko ugotovi, čemu je namenjena, za kakšne naloge se mora pripravljati, kako naj se organizira, v kakšnih okoliščinah se pričakuje njena uporaba in na kakšen način bo delovala. S tem izpolnjujejo nosilci institucionalnega nadzora nad vojsko del odgovornosti iz teorije civilno-vojaških odnosov ter zagotavljajo vojski potrebne politične usmeritve za njeno delovanje⁸. Glede na namen teh usmeritev lahko ugotovimo, da izpolnjujejo

⁸ S stališča opredeljevanja nacionalnovarnostnega sistema ter urejanja civilno-vojaških odnosov je pomembno, da vključujejo dokumenti za vojsko potrebne usmeritve oziroma odgovore, ki jih potrebuje. Ni pomembno, koliko dokumentov obstaja, čeprav je bilo v preteklosti precej razprav tudi o tem. Namen raziskave, ki jo je po naročilu MO opravil Obrambni raziskovalni center Fakultete za družbene vede, je bil med drugim ugotoviti, kateri dokumenti na področju nacionalne varnosti so potrebni in kako naj bodo hierarhično povezani. Skupina raziskovalcev je razvrstila dokumente glede na njihov namen na konstitutivne, predstavitvene, operativno-usmerjevalne in razvojne ter predlagala, naj ima Republika Slovenija: Resolucijo o izhodiščih zasnove nacionalne varnosti, Strategijo nacionalne varnosti, Obrambno strategijo, Strategijo vojaške obrambe, Obrambno doktrino in Doktrino vojaške obrambe (Bebler 1999: 17–40).

vlogo vodila (smerokaza) za delovanje vojske, čeprav imajo tudi nekatere elemente nadzora⁹.

Preglednica 1: Strateške usmeritve za delovanje vojske

Izdajatelj	Dokument	Leto	Usmeritve
Državni zbor	Resolucija o strategiji nacionalne varnosti	2001	<ul style="list-style-type: none"> – nacionalni interesi, varnostno okolje, viri ogrožanja varnosti; – nacionalnovarnostna politika, obrambna politika; – sistem nacionalne varnosti, vojaška obramba, naloge SV;
Vlada	Obrambna strategija	2001	<ul style="list-style-type: none"> – varnostno okolje, viri ogrožanja varnosti, interesi na obrambnem področju; – strateški koncept obrambe RS, obrambni sistem; – vojaška obramba, naloge in organiziranost SV, poveljevanje v SV; – kadrovske in finančne viri, materialni viri in infrastruktura;
	Vojaška doktrina	2006	<ul style="list-style-type: none"> – varnostno okolje, viri ogrožanja varnosti; – uresničevanje strateškega koncepta Nata in EU; – vojskovalna moč, poslanstvo in naloge SV, vrste in organiziranost sil, poveljevanje; – zagotovitev možnosti za delovanje (viri, usposabljanje, opremljanje, pripravljenost ...); – načini in vrste delovanj (bojno, informacijsko, stabilizacijsko in podporno delovanje SV);
Predsednik republike			/nima predpisanih obveznosti izdajanja usmeritev za delovanje vojske/

Strateške podlage, iz katerih črpa vojska usmeritve za svoj razvoj, so v skupini programskih dokumentov (preglednica 2). S pomočjo teh dokumentov uresničujejo civilne avtoritete drugi del svoje odgovornosti do nadzorovanega – vojske: določajo njen obseg, strukturo, opremljenost, razvojne prednosti ter razpoložljive vire. V prejšnji skupini usmeritev je vojska dobila odgovor, zakaj obstaja in čemu je namenjena, v tej pa, kakšna naj bo (kakovostno in številčno) in s čim bo razpolagala. Zato so te usmeritve usmerjene v

⁹ Npr. opredelitev nalog in načina delovanja v Obrambni strategiji in Vojaški doktrini pomeni tudi omejitve (nadzor) – vojska se lahko pripravlja le za te naloge in ne za druge. Poleg tega Vojaška doktrina v poglavju 8.1 Pravila in omejitve delovanja vzpostavlja mehanizme nadzora nad delovanjem vojske.

izpolnjevanje kontrolne funkcije in opredeljevanje virov, čeprav dajejo tudi vodilo vojski za njen kakovostni razvoj in opredeljujejo naloge v prihodnosti.

Preglednica 2: Strateške usmeritve za razvoj vojske

Izdajatelj	Dokument	Leto	Usmeritve
Splošne usmeritve			
Državni zbor	Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske	2004	<ul style="list-style-type: none"> – strateško okolje; namen, poslanstvo in naloge SV; – izhodišča za razvoj in opremljanje SV, razvojni cilji, doseganje ključnih zmogljivosti; – doktrina delovanja SV, struktura SV; – sistem vojaškega izobraževanja in usposabljanja, kadrovski sistem, logistika; – program nabav in infrastruktura, prednostni sistemi in oprema; – obrambni izdatki in kadrovske viri;
Vlada	Srednjeročni obrambni program 2007–2012	2006	<ul style="list-style-type: none"> – razvojni cilji obrambnega sistema, obseg in struktura SV; – razvoj zmogljivosti (poslanstvo enot, ciljne zmogljivosti); – obrambna politika in načrtovanje, integracija v Nato in EU; – kadrovske viri in struktura SV; – delovanje SV doma in v operacijah – vzpostavitev zmogljivosti (glavna oprema, strelivo, infrastruktura), izvajanje ciljev sil; – tehnološki razvoj in znanstvenoraziskovalna dejavnost; – kadrovska struktura, usposabljanje, obrambni izdatki;
Minister za obrambo	Smernice za izdelavo srednjeročnega programa 2007–2012	2006	<ul style="list-style-type: none"> – izhodišča za razvoj obrambnega sistema, – razvojni cilji Slovenske vojske, – načrtovani viri;
	Usmeritve za izdelavo poslovnega načrta MO RS 2008–2009	2006	<ul style="list-style-type: none"> – poslanstvo in vizija razvoja MO RS, razvojni cilji; – usmeritve za načrtovanje, kadri v SV, preoblikovanje SV; – razvojne prednosti, ključne zmogljivosti in modernizacija SV; – razdelitev finančnih virov;
Predsednik republike			/presoja letne usmeritve za načrtovanje operativnih, materialnih in organizacijskih priprav za uporabo vojske/

Izdajatelj	Dokument	Leto	Usmeritve
Posebne usmeritve			
Minister za obrambo	Obvezne usmeritve za preoblikovanje in razvoj sistema VIU	2003	– izhodišča in cilji za preoblikovanje in delovanje sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja (VIU); – definiranje sistema VIU in struktura organov VIU; – pomembnejše naloge in roki pri dopolnjevanju sistema VIU do konca leta 2004;
	Obvezne usmeritve za sistem kariernih poti pripadnikov stalne sestave	2004	– namen in načela kariernih poti, karierni stebri; – podlage za načrtovanje kariernih poti; – usmeritve za podaljšanje pogodbenega razmerja; – roki in naloge do leta 2010;

LASTNOSTI STRATEŠKIH USMERITEV

Strateški dokumenti, iz katerih dobiva Slovenska vojska usmeritve za svoje delovanje in razvoj, morajo izpolnjevati zahteve po:

- hierarhičnem sosledju (sledijo od višje k nižji institucionalni ravni),
- sodobnosti (odražanje sedanjih varnostno-političnih razmer) in
- vsebinski usklajenosti (dopolnjevanje in dajanje jasnih usmeritev).

Hierarhično sosledje

Na podlagi analize nosilcev, ki sprejemajo usmeritve in njihove vsebine, lahko ugotovimo, da so te hierarhično povezane ter si sledijo po načelu od splošnega k posebnemu. V skupini nacionalnovarnostnih dokumentov je temeljni dokument resolucija Državnega zbora, ki določa nacionalnovarnostno in obrambno politiko, varnostno okolje in grožnje ter vojaško obrambo (DZ RS 2001: 2–11). Na obrambnem področju uresničuje Vlada resolucijo z Obrambno strategijo, kjer med drugim opredeljuje strateški koncept obrambe in obrambni sistem, vojaško obrambo, naloge in organiziranost SV ter vire (Vlada RS 2001: 5–19). Vlada je tudi sprejela Vojaško doktrino in s tem določila *načelna stališča o organiziranju, uporabi in delovanju Slovenske vojske pri vojaški obrambi države in izvajanju drugih nalog, s katerimi se uresničuje obrambna strategija Republike Slovenije* (Furlan 2006: 7). Glede na vsebino so ti dokumenti in iz njih izhajajoče usmeritve v hierarhičnem sosledju, s stališča izvora pa ne povsem. Vlada namreč sprejema dva dokumenta, strategijo in doktrino, čeprav

je skladno z 42. členom zakona o obrambi minister tisti, ki je pristojen za predpisovanje vsebin, ki jih določa vojaška doktrina¹⁰. S tem prevzema Vlada del ministrovih obveznosti oziroma ta ne izpolnjuje vseh zakonskih pristojnosti za vodenje vojske.

Podobne ugotovitve veljajo tudi za skupino programskih dokumentov. Dokumenti si vsebinsko hierarhično sledijo. Najvišje v hierarhiji je resolucija Državnega zbora RS o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV, ki daje izhodišča za razvoj vojske in določa potrebne vire (DZ RS 2004). Na nižji ravni uresničuje Vlada resolucijo s Srednjeročnim obrambnim programom, s katerim določa podrobne usmeritve za razvoj zmogljivosti, uresničevanje ciljev sil, opremljanje in usposabljanje ter opredeljuje kadrovske in finančne vire (Vlada RS 2006). Logično sosledje zaključuje minister, ki z letnimi usmeritvami za poslovno planiranje uresničuje Srednjeročni obrambni program (MO RS 2007). Vendar je tudi v tej skupini hierarhični nered. Tako kot v prejšnji skupini dokumentov prelaga minister del odgovornosti na Vlado, ki sprejema Srednjeročni obrambni program. To je sicer po Zakonu o obrambi in 14. členu Pravilnika o planiranju na MO (MO 2007: 5) v pristojnosti ministra. Skladno s 5. členom Zakona o Vladi se od Vlade pričakujejo *smernice za izvajanje politike in izvrševanje zakonov* in ne sprejemanje srednjeročnih programov (DZ RS 2005). Zato bi bilo pričakovati, da Vlada sprejema smernice za izdelavo srednjeročnega programa, ki jih sicer skladno s 13. členom pravilnika izdaja minister. To pomeni, da daje minister smernice za dokument, ki ga sprejema Vlada. Druga hierarhična neuskkljenost je predpisovanje dolgoročnega obrambnega programa, ki *vključuje splošni dolgoročni program razvoja in opremljanja SV*¹¹. To pomeni, da bi morala obstajati dva dolgoročna programska dokumenta – prvi na ravni Državnega zbora in drugi na ravni Ministrstva za obrambo.

Sodobnost

Že hitra analiza časovnega poteka sprejemanja dokumentov, ki dajejo strateške usmeritve za delovanje SV, pokaže njihovo nesodobnost (slika 1). Resolucija o strategiji nacionalne varnosti in Obrambna strategija sta npr. iz leta 2001. To ne bi smelo biti težavno, vendar se je v tem času veliko

¹⁰ »Vojaška doktrina je najvišji vojaškostrokovni dokument« (Furlan 2006: 7). »Skladno z drugim odstavkom 42. člena Zakona o obrambi določa minister vojaško strokovno literaturo, izdaja strokovna navodila in ureja druga upravna in strokovna vprašanja organizacije ter dela vojske.« (DZ RS 1994)

¹¹ 11. člen pravilnika o planiranju v MO RS.

spremenilo v varnostno-političnem okolju Republike Slovenije. S tega stališča sta dokumenta nesodobna¹², saj ne dajeta kakovostnih podlag za usmerjanje vojske. To je najočitneje tam, kjer dokumenta določata kot enega od strateških ciljev vključitev v Nato in EU¹³. Polnopravno članstvo v Natu in EU je že dlje časa dejstvo. S tem so opredeljene vloge SV v sistemu kolektivne varnosti ter obveznosti, ki izhajajo iz članstva v teh organizacijah. Težavo nesodobnosti strateških podlag blaži Vojaška doktrina, ki opredeljuje sedanjo varnostno in politično okolje ter omenja vlogo SV pri uresničevanju strateškega koncepta Nata ter Evropske varnostne in obrambne politike (Furlan 2006: 12–14). Resolucija in strategija sta potrebni celovite prenovne in morata umestiti sistem nacionalne varnosti v sedanjo varnostnopolitično situacijo ter jo povezati s sistemom kolektivne varnosti. Vsebinska zastarelost posredno kaže na neizpolnjevanje obveznosti nosilcev institucionalnega nadzora nad vojsko in njihovo morebitno nerazumevanje pomena urejenosti nacionalnovarnostnega sistema, čeprav sta se tako Državni zbor kot Vlada pri sprejemanju dokumentov obvezala, da ju bosta po potrebi dopolnjevala¹⁴. To je povezano z učinkovitostjo delovanja Ministrstva za obrambo, ki je predlagatelj gradiv za Vlado, in pristojnega delovnega telesa Državnega zbora – Odbora za obrambo, ki obravnava obrambna vprašanja¹⁵.

Dokumenti, ki dajejo strateške usmeritve za razvoj vojske, so na splošno sodobni in odražajo varnostnopolitično situacijo ter položaj Republike Slovenije v mednarodnem okolju. Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja SV (ReSDPRO) je Državni zbor sprejel po vstopu v Nato in EU. Poleg tega je bila Republika Slovenija v tem času že vključena v načrtovanje sil zavezništva¹⁶ (slika 1). Zato so na primer obveznosti do zavezništva vključene

¹² Temeljno merilo ocenjevanja sodobnosti usmeritev je umeščенost ali povezljivost njihove vsebine s sodobnim politično-varnostnim okoljem Republike Slovenije. Poleg tega so merila tudi povezljivost s sedanjimi nacionalnimi interesi na varnostnem in obrambnem področju, sprejete obveznosti v zavezništvi in mednarodnih organizacijah, spremembe razvojnih ciljev ipd.

¹³ »Strateški interes Republike Slovenije je: /.../ vključevanje v Evropsko unijo in NATO (DZ RS 2001: 1).«
 »Cilji RS na obrambnem področju so: /.../ vključitev v Nato in EU (Vlada RS 2001: 5).«

¹⁴ »Uresničevanje te resolucije bo na podlagi pristojnosti: »/.../ spremljal Državni zbor RS neposredno in prek pristojnih delovnih teles ter jo dopolnjeval.« (DZ RS 2001:13) »Vlada bo spremljala uresničevanje te obrambne strategije in jo po potrebi dopolnjevala in spreminjala skladno s spremembami v varnostnem okolju. Pri tem se bosta upoštevala tudi dinamika preoblikovanja obrambnega sistema in še posebej Slovenske vojske ter potek vključevanja države v Nato in EU« (Vlada RS 2001: 25).

¹⁵ Ministrstvo za obrambo je sicer v preteklosti pripravilo besedili za posodobitev strategije nacionalne varnosti in resolucije o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske, vendar je postopek obravnave na Vladi zaradi neznanih razlogov zastal in ju parlament nikoli ni obravnaval.

¹⁶ 15. marca 2004 je bil v obravnavo v Natu posredovan osnutek ciljev sil za Republiko Slovenijo (NATO DRC 2004).

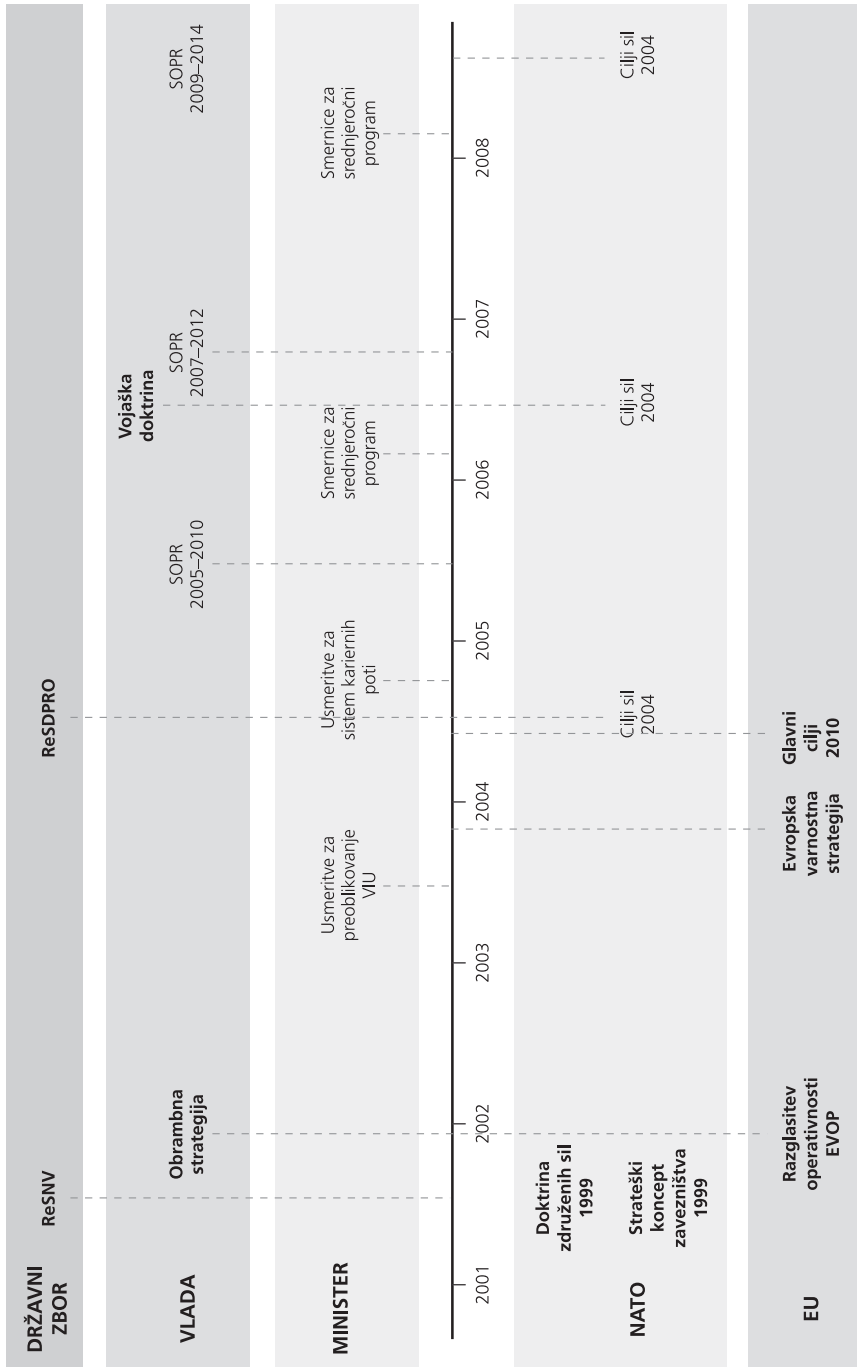
med razvojne cilje SV do leta 2015 (DZ RS 2004: 4). Prav tako sta sodobna dokumenta Srednjeročni obrambni program (SOPR) in Usmeritve ministra za planiranje, ki uresničujeta resolucijo Državnega zbora in se redno posodabljata skladno s sprejemanjem ciljev sil v Natu, potekom preoblikovanja vojske in razpoložljivostjo virov. Potreba po posodobitvi resolucije Državnega zbora je nastala šele leta 2008 s sprejetjem ciljev sil 2008, ki obsegajo obdobje do leta 2018. Resolucija namreč pokriva obdobje do leta 2015, kar pomeni, da Vlada in minister nimata stališča Državnega zbora za razvoj vojske med leti 2015–2018 oziroma da so v zavezništvu sprejete obveznosti, ki se nanašajo na razvoj vojske, še preden so bile zajete v najvišji programski dokument države na obrambnem področju.

Na sliki 1 je prikazan časovni potek sprejemanja strateških usmeritev v okviru institucij nacionalnega političnega sistema ter v zavezništvu in EU. Med drugim je razvidno periodično posodabljanje usmeritev za razvoj vojske (SOPR, Cilji sil) in zaostajanje temeljnih dokumentov nacionalnega varnostnega sistema – strategije nacionalne varnosti in obrambne strategije.

Vsebinska usklajenost

Vsebina strateških usmeritev daje uporabniku – Slovenski vojski jasne in nedvoumne informacije o svojem namenu, nalogah, strukturi, načinu delovanja in smereh ter prednostih razvoja. Analiza dokumentov na področju nacionalne varnosti kaže, da so ti vsebinsko razvrščeni od splošnega k posebnemu oziroma vsebina usmeritev odraža namen dokumenta. Vsebinsko neuskklajeni sta Obrambna strategija in Vojaška doktrina, kar je posledica že prej omenjene nesodobnosti strategije, ki ne upošteva vključenosti RS v zavezništvo in EU. Razlike so najbolj očitne pri organiziranosti SV (preglednica 3) in poveljevanju, kjer na primer strategija ne omenja nobene povezave s sistemom poveljevanja zavezniškimi silam, doktrina pa podrobno obravnava umeščenost SV v strukturo zavezniških sil na strateški, operativni in taktični ravni.

Slika 1: Pregled izdajanja strateških usmeritev

- ReSNV – Resolucija o strategiji nacionalne varnosti
- ReSDPRO – Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske
- SOPR – Srednjeročni obrambni program
- EVOP – Evropska varnostna in obrambna politika

Preglednica 3: Vsebinska neuskklajenost strateških usmeritev

	Obrambna strategija 2001	Vojaška doktrina 2008
Organiziranost Slovenske vojske	<i>glede na namen:</i> – sile za posredovanje – glavne sile – dopolnilne sile <i>glede na popolnjevanje:</i> – poklicne (A) – poklicno jedro, vojaki na služenju in rezerva (B) – rezerva (R) <i>glede na pripravljenost:</i> – do 30 dni – do 90 dni – do 180 dni	<i>glede na namen:</i> – bojne skupine – odzivne sile – prostorske sile – skupne združene namenske sile <i>glede na sposobnost:</i> – premestljive – nepremestljive <i>glede na pripravljenost:</i> – do 90 dni – do 181 dni – nad 365 dni

Tako kot pri analizi sodobnosti dokumentov, ki se nanašajo na načrtovanje razvoja SV, lahko tudi v tem primeru ugotovimo bistveno boljše vsebinsko usklajenost usmeritev za razvoj vojske od tistih, ki se nanašajo na njeno delovanje. To je zaradi že prej omenjene kakovosti resolucije Državnega zbora, ki upošteva naše obveznosti do zavezništva, ter pripravljavcev SOPR in usmeritev ministra, ki povzemajo usmeritve Državnega zbora in jih usklajujejo z dokumenti o ciljnih sil, ter projekcij razpoložljivosti kadrovskih in finančnih virov. Vsebinske neuskklajenosti spadajo k podrobnostim in izhajajo iz dejstva, da je resolucija Državnega zbora preveč podroben dokument oziroma ni tisto, kar bi moral biti po definiciji – splošni program¹⁷. Državni zbor je namreč preveč natančno opredelil ciljne zmogljivosti, kadrovske strukturo in vojaško opremo ter s tem omejil manevrski prostor Vladi in ministru oziroma ju prisilil v odstopanje od usmeritev. Dejstvo je, da se Vlada in minister morata prilagajati razpoložljivim virom in obveznostim v EU in Natu ter doseženemu stanju razvoja Slovenske vojske in temu primerno prilagajati vsebino SOPR ter usmeritev za načrtovanje. Nekatere

¹⁷ Nekatere navedbe niso splošne, saj podrobno opredeljujejo opremo, organiziranost ali številčnost vojske in s tem presegajo namen resolucije oziroma vlogo zakonodajne veje oblasti. Na primer: »Slovenska vojska bo imela tri motorizirane bataljone ...« (DZ RS 2001: 8). »Srednja bojna kolesna vozila (135) z integriranim topom za prevoz vojakov in izvidovanje ter vozila za ognjeno podporo. Vozila bodo predstavljala osnovno bojno sredstvo motoriziranih bataljonov ...« (prav tam: 19). Leta 2015 bo v pogodbeni rezervi SV: »/.../ 344 častnikov, 1032 podčastnikov in 4124 vojakov.« (prav tam: 25).

neuskklajenosti so prikazane v preglednici 4, v preglednici 5 pa so razvidne podrobnosti v resoluciji Državnega zbora na področju opremljanja.

Preglednica 4: Nekaterne neuskklajenosti med usmeritvami Državnega zbora in Vlade

ReSDPRO	SOPR 2007–2012
obrambni izdatki 2 % BDP do leta 2008	obrambni izdatki 2 % BDP v letu 2009
3 motorizirani bataljoni, ki bodo dosegli končne operativne zmogljivosti 2006, 2007 in 2009	3 motorizirani bataljoni, ki bodo dosegli končne operativne zmogljivosti 2006, 2009 in 2011
dva oklepna bataljona (oklepni in oklepno-mehanizirani bataljon)	en oklepni bataljon
prednostna nabava raketnega sistema zračne obrambe srednjega dosegaja	težišče modernizacije je raketni sistem zračne obrambe kratkega dosegaja
do leta 2015 nabava 12 helikopterjev	posodabljanje in opremljanje helikopterjev ter nabava šolskega helikopterja
vojašnica Murska Sobota ni na seznamu perspektivnih vojašnic	do leta 2012 bo v Murski Soboti nova vojašnica
v projekciji stalne sestave SV so častniki, podčastniki, vojaki in civilne osebe	v projekciji stalne sestave SV so častniki, višji vojaški uslužbenci, podčastniki, nižji vojaški uslužbenci in vojaki
leta 2008 bo v SV 1160 častnikov in 2000 podčastnikov stalne sestave	leta 2008 bo v SV 1250 častnikov in 1840 podčastnikov stalne sestave

S podrobno opredelitvijo glavne opreme (preglednica 5) prevzema Državni zbor od ministra del pristojnosti, ki jih ima na podlagi 42. člena Zakona o obrambi, in mu postavlja omejitve pri uveljavljanju odgovornosti ob vodenju vojske¹⁸.

¹⁸ Drugi odstavek 42. člena Zakona o obrambi: »Minister določa /.../ opremljanje, vrsto oborožitve in druge vojaške opreme, ki jo uporablja vojska ...«.

Preglednica 5: Podrobna opredelitev opreme v resoluciji Državnega zbora

Vrsta oborožitve ali opreme	Število kosov
hitra patroljna ladja	2
srednja bojna kolesna vozila	135
lahka kolesna oklepna vozila	85
baterija raketnih sistemov zračne obrambe kratkega dosega	3
radar dolgega dosega	2
večnamenska terenska vozila	okoli 400
lahka terenska tovorna vozila	300
srednja terenska tovorna vozila	300
težka terenska tovorna vozila	100
vozila za povečanje premičnosti	140
taktični poveljniško-nadzorni sistem	1
baterija raketnega sistema zračne obrambe srednjega dosega	1
transportno letalo	2
helikopterji za podporo iz zraka	12
večnamenski helikopterji	15
srednji transportni helikopterji	4

SKLEP

V Republiki Sloveniji izpolnjujejo nosilci institucionalnega civilnega nadzora nad vojsko svoj del odgovornosti skladno s teorijo civilno-vojaških odnosov, ki je značilna za demokratične družbene ureditve. Strateške politične usmeritve zagotavljajo kakovostne podlage za delovanje in razvoj vojske. Slovenska vojska ima jasno opredeljeno vlogo v sistemu nacionalne varnosti, določene poslanstvo in naloge, organiziranost in načine delovanja ter cilje in razpoložljive vire za svoj razvoj.

Strateške politične usmeritve so vsebinsko celovite, hierarhično povezane, vendar vsebinsko neusklajene in nesodobne, s čimer odpirajo možnosti

napačnega ali dvoumnega razumevanja prejemnika – Slovenske vojske. V nekaterih primerih vsebina strateških usmeritev ne ustreza ravni, na kateri se sprejema, ali pa z vsebino dajalec usmeritev posega v pristojnosti drugega. Za odpravo neuskklajenosti oziroma izboljšanje ureditve strateških usmeritev, ki se nanašajo na nacionalnovarnostni sistem in programiranje razvoja vojske, bi bilo treba uresničiti nekatere predloge:

Državni zbor RS

1. Sprejeti novo Resolucijo o strategiji nacionalne varnosti (umestiti jo v sedanjo varnostnopolitično okolje, povezati s sistemom kolektivne varnosti).
2. Sprejeti novo Resolucijo o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske (opredeliti razvoj do leta 2020 in vsebino prilagoditi namenu dokumenta in pristojnostim Državnega zbora).
3. Sprejeti spremembe Zakona o obrambi (opredeliti način uresničevanja poveljniških funkcij vrhovnega poveljnika – strateškega voditelja).

Vlada RS

4. Sprejeti novo obrambno strategijo (umestiti v sedanjo varnostnopolitično situacijo, upoštevati strateške koncepte Nata in EU).
5. Sprejeti smernice za srednjeročno obrambno načrtovanje.

Minister za obrambo

6. Spremeniti pravilnik o planiranju na MO (omejiti vsebino na procese, ki se dogajajo na ministrstvu oziroma so v pristojnosti ministra).
7. Prenehati pošiljati v vladne postopke dokumente, za katere je pristojen minister.
8. Dopolniti navodilo za izvrševanje predsednikovih obveznosti na obrambnem področju (opredeliti usmeritve, ki jih daje vojski vrhovni poveljnik).

Prenova strateških usmeritev s ciljem njihovega posodabljanja in zagotovitve vsebinske usklajenosti ter povezljivosti bi morala biti ena od prednostnih nalog na Ministrstvu za obrambo v prihodnjem kratkoročnem obdobju. Zahteva akcijski načrt, ki bi, poleg rokov priprave predlogov strateških dokumentov

za obravnavo in sprejem v Državnem zboru in Vladi, določil naloge za pripravo strokovnih podlag, ki bi jih izvedli organi v sestavi, Generalštab SV in Obveščevalno-varnostna služba, ter nosilce priprave teh dokumentov na Ministrstvu za obrambo oziroma v Direktoratu za obrambno politiko.

VIRI

- Anton BEBLER, 1999: Hierarhija dokumentov na področju nacionalne varnosti v Republiki Sloveniji – poročilo. Ljubljana: Obramboslovni raziskovalni center, FDV.*
- Hans BORN, 2003: Parlamentarni nadzor nad varnostnim sektorjem: načela, mehanizmi in praksa. Ženeva: Centre for the Democratic Control of Armed forces.*
- DZ RS, 1991: Ustava Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 33/91.*
- DZ RS, 1994: Zakon o obrambi. Uradni list RS, št. 82/94.*
- DZ RS, 2001: Resolucija o strategiji nacionalne varnosti Republike Slovenije. Uradni list RS št. 56/01.*
- DZ RS, 2002: Zakon o državnih upravi. Uradni list RS, št. 52/2002.*
- DZ RS, 2004: Resolucija o splošnem dolgoročnem programu razvoja in opremljanja Slovenske vojske. Uradni list RS, št. 89/04.*
- DZ RS, 2005: Zakon o Vladi Republike Slovenije. Uradni list RS, št. 24/05.*
- EU COUNCIL, 2003: A Secure Europe in a Better World. European Security Strategy. Bruselj.*
- EU GEARC, 2004: Headline Goal (2010). Bruselj.*
- Peter D. FEAVER, 1996: The civil-military problematique: Huntington, Janowitz and the question of the civilian control. Armed forces & Society, vol. 23, no. 2, 149–178.*
- Gregory D. FOSTER, 2000: Civil-military gap: what are the ethics? Proceedings. U.S. Naval institute.*
- Branimir FURLAN, 2006: Vojaška doktrina. Ljubljana: PDRIU, MO RS.*
- Christopher P. GIBSON, Don M. SNIDER, 1993: Civil-military relations and the potential influence: a look at the national security decision-making process. Armed forces & Society, vol. 25, no. 2, 193–218.*
- Anton GRIZOLD, 2005: Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju. Ljubljana: FDV.*
- Samuel HUNTINGTON, 1957: The soldier and the state. The teory and politics of civil-military relations. 13. izdaja, 1998. Massachusetts: Harward university press.*
- Kenneth W. KEMP, Charles HUDLIN, 1992: Civil supremacy over the military: its nature and limits. Armed forces & Society, vol. 19, no. 1, 7–26.*
- MO RS, 1995: Navodilo za izvrševanje obveznosti do predsednika republike na obrambnem področju. Št. 806-01-268/95, 24. 10. 1995.*
- MO RS, 2003: Obvezne usmeritve za preoblikovanje in razvoj sistema vojaškega izobraževanja in usposabljanja v Slovenski vojski. Št. 811-01-1/2003-31, 14. 7. 2003.*
- MO RS, 2004: Obvezne usmeritve za sistem kariernih poti pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske. Št. 180-02-4/2004-7, 1. 10. 2004.*
- MO RS, 2005: Pravilnik o planiranju v Ministrstvu za obrambo. Št. 017-02-15/2003-31, 23. 12. 2005.*
- MO RS, 2006: Smernice za izdelavo srednjeročnega programa za obdobje od 2007 do 2012. Št. 803-1/2006-20, 23. 3. 2006.*
- MO RS, 2007: Usmeritve za izdelavo poslovnega plana Ministrstva za obrambo za leti 2008 in 2009. Št. 803-6/2007-7, 26. 6. 2007.*
- NATO DRC, 2004: 2004 Draft Force Goals. Slovenia. Bruselj.*

- NATO DPC, 2006: 2006 Force Goal Update. Slovenia. Bruselj.*
NATO MAS, 1999: Allied Joint Doctrine AJP-01. Bruselj.
NATO NAC, 1999: The Alliance's Strategic Concept. Washington D.C.
*Fabien PENONE, 2005: Brief Guide to the European Security and Defense Policy (ESDP).
 Bruselj: French Delegation to EU PSC.*
VLADA RS, 2001: Obrambna strategija. Št. 820-00/2001-1, 20. 12. 2001.
*VLADA RS, 2006: Srednjeročni obrambni program 2007–2012. Št. 803-2/2006-58,
 27. 11. 2006.*

KADROVSKA STRUKTURA SLOVENSKE VOJSKE: SCENARIJI IN PROJEKCIJE

PERSONNEL STRUCTURE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES: SCENARIOS AND PROJECTIONS

P O V Z E T E K

V članku so predstavljene projekcije gibanja in strukture obrambnih segmentov SV, za katere smo uporabili markovske verige, to je matematično-statistični pristop, ki je tudi na obrambnem področju najpogostejše orodje pri analizi takih problemov.

Obpravnavali smo dve temeljni vprašanji:

- Kakšna bo struktura SV v naslednjih (dveh, petih, desetih ...) letih pri določenih (npr. sedanjih) prehodih med obrambnimi segmenti (npr. iz poročnika v nadporočnika, iz vojaka v desetnika ipd.)?*
- Kakšne scenarije potrebujemo za doseg želeno kadrovske strukture?*

Na podlagi kadrovskih podatkov za obdobje od 1. 1. 1997 do 31. 8. 2006 smo v obsežni in zapleteni rekonstrukciji najprej vzpostavili vsakoletne in primerljive nazive za 12.246 oseb, ki so bile v tem obdobju zaposlene v upravnem delu Ministrstva za obrambo (MO), Slovenske vojske (SV) ali pa so imele sklenjeno pogodbo za služenje v rezervni pogodbeni sestavi. Pri tem smo opazovali 120 obrambnih segmentov, od tega 23 v upravnem delu, 45 v stalni sestavi SV, 45 v pogodbeni sestavi SV in sedem med strokovno-tehničnimi delavci ter civilnimi osebami v SV.

Nato smo izračunali različne ocene za povprečne prehode in jih uporabili kot izhodišče za izračun projekcij ter pripravili več scenarijev glede velikosti in strukture SV. Izkaže se, da v vseh primerih – razen v primeru nadvse radikalnih sprememb trenutnih procesov – prihodnja struktura SV močno odstopa od zelene (ciljne). Izračunali smo tudi ustrezne prehode, ki bi omogočili uresničenje zelene strukture ter njeno dolgoročno ohranjanje.

K L J U Č N E B E S E D E

Kadrovske projekcije, markovske verige, kadrovska struktura, načrtovanje človeških virov, Slovenska vojska.

A B S T R A C T

The article describes projections of manpower structure based on Markov chain Theory. The latter represents the most common mathematical-statistical approach used for manpower planning in defence systems.

Two questions are discussed in the article:

- What will the future manpower structure look like (in 1, 2, ... 5, 10, 20 years) if certain transitions between military segments (such as transitions from lieutenant to first lieutenant or from soldier to corporal) continue?*
- What kind of scenarios are needed to achieve the desired manpower structure?*

On the basis of available manpower data for the period from 1st of January 1997 to 31st of August 2006 a list of all titles of 12.246 individuals employed in the administration of Ministry of Defence, in the regular Slovenian Armed Forces or under service contract in the army reserve has been established through a lengthy and complicated reconstruction of data. All in all 120 military segments have been identified, from that 23 in the administration of Ministry of defence, 45 in the regular army, 45 in the reserve, and 7 among members of other professions in the administration and the army. On this basis average transitions between the segments have been calculated, which were then used

in manpower projections based on different scenarios. As it turns out the manpower projections differ considerably from the desired one in all the scenarios examined. In addition to that sufficient transitions for achieving the desired manpower structure have been calculated too.

KEY WORDS

Manpower projections, Markov chains, manpower structure, manpower planning, Slovenian Armed Forces.

UVOD

Pri upravljanju velikih sistemov je ena ključnih nalog učinkovito načrtovanje človeških virov, s čimer se srečujemo tako v okviru državnih institucij ali podjetij kot pri analizi splošnih demografskih gibanj. V prispevku opisujemo rezultate kadrovske projekcije upravnega dela Ministrstva za obrambo (MO) ter Slovenske vojske (SV) in jih primerjamo z načrtovano oziroma željeno ciljno strukturo za leto 2010.

Prispevek temelji na znanstvenoraziskovalnih rezultatih projekta Modeliranje obrambnih segmentov z markovskimi verigami¹, ki je potekal v okviru ciljnega raziskovalnega programa Znanje za varnost in mir 2006–2010. V tem okviru je projektna skupina Fakultete za družbene vede Univerze v Ljubljani razvila model za dolgoročno napovedovanje kadrovske strukture na podlagi markovskih verig, analizirala različne načrte prihodnjega razvoja kadrovske strukture upravnega dela MO in SV ter poiskala takšne prehode med posameznimi obrambnimi segmenti², ki bi omogočili uresničenje zelene ciljne strukture in njeno dolgoročno ohranjanje³. Hkrati je za interne potrebe Ministrstva razvila tudi spletno aplikacijo, ki avtomatizira izračun kadrovske projekcije in omogoča oblikovanje scenarijev.

¹ Projekt sta financirala Ministrstvo za obrambo in Javna agencija za raziskovalno dejavnost RS; gre za projekt CRP, Modeliranje obrambnih segmentov z markovskimi verigami (2006–2007), M5-0175.

² Obrambni segment je skupina ljudi z istim nazivom po Zakonu o javnih uslužbencih – ZJU, ki imajo z MO sklenjeno pogodbo o zaposlitvi ali za služenje v rezervni pogodbeni sestavi.

³ Popolnjevanje oboroženih sil je problem tudi v drugih nam primerljivih oboroženih silah. Države članice v okviru Natove raziskovalne organizacije leta 2009 pripravljajo konferenco, na kateri bodo raziskovalci iz držav članic predstavili raziskovalne dosežke na področju modeliranja kadrovske strukture in računalniških programov za modeliranje. Udeležbo na konferenci načrtuje tudi projektna skupina FDV.

Znanih je več pristopov k reševanju problema načrtovanja kadrov na obrambnem področju. Sistematičen pregled, primerjavo in evalvacijo najpogostejših pristopov najdemo v poročilu Wanga (2005), ki pristope strukturira v štiri skupine: (1) modeli markovskih verig, (2) simulacijski modeli, (3) optimizacijski modeli na podlagi (linearnega) programiranja⁴ in (4) modeli sistemske dinamike⁵. Za velike sisteme z velikim številom segmentov zaposlenih, kot je na primer vojska, so najprimernejši in najpogostejši modeli na podlagi markovskih verig, kar potrjuje tudi osrednja monografija s tega področja Bartholomew et al. (1991). V članku Richmond et al. (2002) je tako opisan na podlagi markovskih verig zgrajen model CFSM (Combat Force Sustainment Model) avstralske vojske, v Jaquette et al. (1977) pa najdemo opis podobnega modela TOPLINE (Total Officer Personnel Objective Structure for the Line Officer Force) vojske ZDA. Na podlagi markovskih verig so oblikovani tudi nekateri modeli v izobraževanju (Hammond (1970)). Tudi v primeru napovedovanja kadrovske strukture v SV smo ocenili, da je najprimernejši model, ki temelji na markovskih verigah.

Glavna ideja modela načrtovanja kadrov na podlagi markovskih verig je, da na podlagi prehodov med kadrovskimi segmenti⁶ napovemo njihove velikosti v prihodnjih obdobjih. Spremembam v velikostih kadrovskih segmentov, ki jih ti prehodi povzročijo, je namreč že po nekaj korakih zelo težko slediti brez ustreznega matematičnega modela. Ta vključuje najprej oceno prehodov, nato pa lahko na podlagi ocen s pomočjo matričnih operacij predlagamo napoved prihodnje kadrovske strukture. Pri tem predvidevamo, da bodo prehodi tudi v prihodnje enako ocenjeni. To pomeni, da bo delež oseb, ki prehaja iz enega segmenta v drugega, ves čas približno enak. Fiksna vrednost prehodov je namreč glavna predpostavka markovskih modelov.

Pri uporabi modelov na podlagi markovskih verig je treba upoštevati nekatere omejitve. Prva obravnava velikost kadrovskih segmentov, ki morajo biti dovolj veliki, da jih lahko obravnavamo agregatno, poleg tega mora biti vsaj

⁴ Podrobnosti so predstavljene v poročilu J. Wang (2005) A review of operations research applications in workforce planning and potential modelling of military training.

⁵ Pristop na podlagi sistemske dinamike je v zgoraj navedenem CRP-projektu pri obravnavi istega problema uporabila partnerska institucija tega projekta pod vodstvom prof. dr. Miroljuba Kljajića, Fakulteta za organizacijske vede, Univerza v Mariboru. Podrobnosti takšnih modelov so predstavljene v poročilu J. Wang (2005) A review of operations research applications in workforce planning and potential modelling of military training.

⁶ Kadrovski segment je skupina zaposlenih z enakim statusom v hierarhiji organizacije ali skupina ljudi z istimi demografskimi značilnostmi na eksternem trgu delovne sile.

približno izpolnjena predpostavka, da so prehodi med segmenti konstantni v času. Markovski modeli zato v osnovi omogočajo predvsem analizo stanja in napovedovanje razvoja v prihodnosti, ne omogočajo pa analitične rešitve za iskanje ustreznih scenarijev, ki bi pripeljali do zelene kadrovske strukture (ki je v nadaljevanju poimenovana tudi ciljno stanje).

Za načrtovanje manjših sistemov, ki pogojev ne izpolnjujejo, so primernejši sistemske analize, simulacije in optimizacijski modeli, še posebej, če omogočajo individualno obravnavo enot. Če je cilj načrtovanja optimizacija (to je iskanje ustreznih prehodov med kadrovskimi segmenti za uresničenje zelene kadrovske strukture) z dobro definirano namensko funkcijo, so za načrtovanje primernejše optimizacijske metode na podlagi modelov linearnega programiranja. Med kompleksnimi modeli, ki omogočajo modeliranje procesov usposabljanja na podlagi dinamičnih vrednosti prehodov med stanji, so zlasti ustrezni modeli sistemske dinamike.

SV sestavlja veliko število podsistemov, kar pomeni, da potrebujemo model, ki zahteva veliko količino vhodnih podatkov. V okviru upravnega dela MO in SV smo identificirali 120 obrambnih segmentov, pri modeliranju pa moramo upoštevati prehode med številnimi pari (načeloma 120 krat 120) segmentov, kar zahteva oceno več tisoč prehodov. Problem torej že v svoji najbolj preprosti obliki zahteva zelo veliko število podatkov. Po drugi strani so obrambni segmenti dovolj veliki, da omogočajo agregatno obravnavo prehodov, prehode med segmenti pa lahko – vsaj na dolgi rok – obravnavamo kot fiksne, zato je za analizo kadrovske strukture v SV najprimernejši model na podlagi markovskih verig.

Z modelom smo želeli odgovoriti na dve vprašanji. Prvo je, kakšna bo struktura obrambnih segmentov, če se bodo nadaljevali trenutni prehodi med segmenti. Drugo vprašanje pa je, kakšni bi morali biti v naslednjih letih prehodi, da bi dosegli zeleno ciljno stanje. Ker markovski model v osnovi odgovarja le na prvo vprašanje, smo morali najti način za optimizacijo. Do rešitve smo prišli tako, da smo s simulacijami preizkusili veliko število scenarijev in med njimi izbrali tistega, ki bi nas po določenem številu let pripeljal do najboljšega rezultata.

PROJEKCIJE IN OPTIMIZACIJE V MARKOVSKIH PROCESIH

Model na podlagi markovskih verig temelji na predpostavki, da je kadrovska struktura v določeni časovni točki v prihodnosti odvisna le od začetne kadrovske strukture (ki je v nadaljevanju poimenovana tudi začetno stanje)

in fiksne velikosti prehodov. Velikost prehodov merimo z deležem oseb, ki so prešle iz enega v drugi segment. Pri tem kadrovsko strukturo analiziramo v enakomernih časovnih presledkih. Navadno predpostavljamo, da se prehodi s časom ne spreminjajo, kar natančneje pomeni, da bo delež oseb iz posameznega segmenta, ki bo v enem letu naredil prehod v neki drug segment, približno enak (hipotetičen primer je, da npr. vsako leto 10 odstotkov podporočnikov napreduje v poročnika). Dejanske stopnje prehodov med segmenti ugotovimo na podlagi empiričnih podatkov preteklih prehodov, pa tudi na podlagi ekspertnih ocen strokovnjakov MO. Ob teh predpostavkah je mogoče izračunati, kakšna bo struktura čez nekaj let z enostavnimi matričnimi operacijami.

Če je $\mathbf{v}_0 = (v_i)$ začetno stanje po segmentih (v_i pomeni število oseb v segmentu i) in $P = (P_{ij})$ matrika prehodov med segmenti (P_{ij} je delež oseb iz segmenta i , ki gredo v enem letu v segment j), dobimo strukturo \mathbf{v}_n po n letih po obrazcu

$$\mathbf{v}_n = \mathbf{v}_0 \mathbf{P}^n$$

pri čemer pomeni \mathbf{P}^n matrično potenco matrike. V izračune lahko vključimo tudi vektorje prihodov oziroma odhodov⁷.

V modelu obravnavamo obrambne segmente kot del splošne populacije, saj je število prihodov v te segmente odvisno od velikosti splošnih segmentov⁸. Zmanjševanje generacij šolajočih bo tako na primer gotovo vplivalo tudi na število potencialnih kandidatov za vstop v SV.

Spremembe v velikosti obrambnih segmentov so tako posledica:

- prehodov med obrambnimi segmenti,
- prihodov v obrambne segmente,
- odhodov iz obrambnih segmentov,
- prihodov v splošne segmente (rojstev in priseljevanja),
- odhodov iz splošnih segmentov (smrti in odseljevanja).

Prihodi v obrambne segmente označujejo prehode iz splošnih v obrambne segmente in pomenijo zaposlovanje (ne glede na to, ali gre za sklepanje pogodb o zaposlitvi za delo v upravnem delu MO ali v stalni sestavi SV oziroma za sklepanje pogodb za služenje v rezervni pogodbeni sestavi)⁹. Odhodi iz obrambnih segmentov pa označujejo prehode iz obrambnih v splošne segmente

⁷ Gre za prehode med kadrovskimi segmenti v organizaciji in njenem okolju.

⁸ Splošni segment je skupina prebivalstva z istimi demografskimi značilnostmi. Splošni segmenti so tako dijaki srednjih šol, študenti, zaposleni, brezposelni ipd.

⁹ Zaposlovanje zato v nadaljevanju prispevka označuje tako sklepanje novih pogodb o zaposlitvi kot tudi pogodb za služenje v rezervni pogodbeni sestavi.

in pomenijo prenehanje veljavnosti pogodb o zaposlitvi ali pogodb za služenje v rezervni pogodbeni sestavi, njihovo odpoved in upokojitve. Ker so obrambni segmenti v primerjavi s splošnimi majhni, lahko prehode iz obrambnih v splošne segmente obravnavamo zgolj kot odhode iz sistema, torej izgube. Pri tem ni pomembno, v kateri splošni segment prehajajo tisti, ki odhajajo iz obrambnih segmentov, saj ti prehodi ne vplivajo bistveno na velikost splošnih segmentov.

Prihodi v splošne segmente so predvsem rojstva in priseljevanje, odhodi iz njih pa smrti in odseljevanje. Velikost skupne populacije naj bi tako sledila splošnim demografskim gibanjem.

Omeniti je treba, da je bil pristop markovskih verig nakazan že v študiji izvedljivosti (Vehovar et al., 2005). Pred tem je markovske verige v Sloveniji uporabil tudi Antončič (1990), in sicer pri modeliranju splošnih kadrovskih potencialov (brezposelni, aktivni, neaktivni, zaposleni ...) na podlagi Ankete o delovni sili (Labour Force Survey). Markovske verige je v posebnem primeru pred tem uporabil že Vrenko (1988), ki je analiziral scenarije zaposlitvenih segmentov v slovenski družbi. Tako je utemeljeval prizadevanja po povečanju segmenta raziskovalcev in razvojnikov (Akcija 200 raziskovalcev), ki lahko ustvarjajo nova delovna mesta.

Ker model na podlagi markovskih verig v osnovi ne omogoča analitičnih rešitev za iskanje prehodov, ki bi vodili do ciljnega stanja, smo do rešitve prišli tako, da smo simulirali različne scenarije, opazovali njihove posledice in nato izbrali tiste, ki v največji meri izpolnjujejo pogoje.

Poti do ciljnega stanja je lahko več, niso pa vse praktično izvedljive. V nekaterih segmentih je nerešeno vprašanje presežek kadrov, ki ga računalniški program reši s povečanjem odhodov v druge segmente ali z upokojevanjem. Seveda pa v praksi tako radikalni ukrepi največkrat niso mogoči. Tudi napredovanja med obrambnimi segmenti so večinoma zakonsko urejena, zato je treba pri iskanju scenarijev upoštevati tudi te dodatne omejitve. Zato smo od Ministrstva za obrambo najprej pridobili podatke o omejitvah, ki jih je bilo treba upoštevati pri spreminjanju prehodov, v okviru teh omejitev pa smo nato poiskali optimizirane scenarije (to je scenarije razvoja kadrovske strukture, ki bi nas pripeljali do ciljnega stanja).

Prepoznanih je bilo približno 500 prehodov, ki jih je mogoče spreminjati s pravilniki. Edina omejitev pri spreminjanju prehodov je bila največja mogoča velikost posameznih prehodov, posredovana s strani MO. Znotraj teh intervalov

smo nato poiskali optimizirane prehode (to je ustrezne prehode, ki bi nas pripeljali do ciljnega stanja). Zato smo po naključju ustvarili nekaj sto tisoč prehodnih matrik, pri čemer smo za vsako posebej ugotavljali, ali dobljeni prehodi pomenijo približanje ciljnemu stanju v naslednjih letih ali ne. Naslednji korak optimizacije je bila določitev prehodov, ki so potrebni, da se vzdržuje stabilno ciljno stanje. Ko bo ciljno stanje doseženo, bo namreč treba za vzdrževanje takega stanja prehode spremeniti, saj je v prehodnem obdobju treba povečati število kadrov v tiste obrambne segmente, ki imajo primanjkljaj. To lahko dosežemo deloma s prehajanjem iz obrambnih segmentov, ki imajo presežek, deloma pa s pridobivanjem novih kadrov iz splošne populacije. Ko bo doseženo ciljno stanje, se bo moral tak pretok zmanjšati. Značilno za markovske verige je, da na dolgi rok vedno konvergirajo k stabilni strukturi (ne glede na uporabljeno matriko prehodov). Za izračun prehodov, ki bi vzdrževali ciljno stanje, smo se odločili, ker ga želimo stabilizirati takoj, ko bi ga dosegli.

PRIPRAVA PODATKOV

Prva faza analize je zahtevala identifikacijo obrambnih segmentov iz razpoložljivih kadrovskih podatkov. Obrambne segmente smo identificirali na podlagi uradniških nazivov zaposlenih¹⁰, pri čemer smo šteli, da pripadajo zaposleni z enakim nazivom istemu obrambnemu segmentu. Tako smo identificirali skupno 120 obrambnih segmentov, od tega 23 v upravnem delu MO, 45 v stalni sestavi, 45 v pogodbeni sestavi SV in sedem med strokovno-tehničnimi delavci in civilnimi osebami. Dodatno smo definirali tudi šest splošnih segmentov: neaktivno prebivalstvo, srednja šola, študenti, zaposleni, nezaposleni in upokojenci.

Podatki, ki nam jih je posredovalo Ministrstvo za obrambo, so vsebovali anonimne podatke vseh zaposlenih v upravnem delu MO in SV. Za vsakega zaposlenega so bili posredovani identifikacijska številka, čas trajanja pogodbe o zaposlitvi ali pogodbe za služenje v rezervni pogodbeni sestavi, obrambni segment, v katerem je zaposlen, izobrazba in še nekateri drugi podatki. Če je zaposleni spremenil status zaposlitve, torej prešel v drug segment, ali pa le podaljšal pogodbo v istem segmentu, je to prikazano kot nov zapis z isto

¹⁰ Kot zaposleni so v nadaljevanju prispevka mišljeni tisti, ki imajo sklenjeno pogodbo o zaposlitvi, in tisti, ki imajo le pogodbo za služenje v rezervni pogodbeni sestavi.

identifikacijsko številko ter novim začetnim in končnim datumom pogodbe o zaposlitvi oziroma za služenje v rezervni pogodbeni sestavi.

Dobili smo podatke za obdobje od 1. 1. 1997 do 31. 8. 2006 za vse zaposlene v upravnem delu MO in SV. Nato smo izračunali prehode med obrambnimi segmenti po posameznih letih.

Temeljna zamisel implementacije modela je, da se za vsakega zaposlenega v vsakem letu, za katero imamo podatke, ugotovi njegov naziv. Nazivi se med letom praviloma spreminjajo, zato smo določili, da za vsako osebo ugotovimo njen naziv na dan 31. 12. za posamezno leto. Na podlagi podatkov smo ugotovili nazive od leta 1997 do leta 2005. Poleg obrambnih segmentov smo tako določili še poseben segment »izven«, ki pomeni, da oseba v določenem trenutku ni bila zaposlena v upravnem delu MO ali SV in je bila v enem od splošnih segmentov. Pri odhodih iz obrambnih segmentov na podlagi podatkov namreč ni bilo mogoče ugotoviti, v kateri segment splošne populacije so osebe, ki so zapustile upravni del MO ali SV, odšle. Prav tako ni bilo mogoče za novo zaposlene ugotoviti, iz katerega splošnega segmenta natančno prihajajo. Zato smo za vse ljudi, ki so se bodisi na novo zaposlili ali odšli, predvidevali, da so prišli oziroma odšli iz segmenta »izven«. Šele naknadno smo na podlagi prihodov v segment »izven« in odhodov iz njega ocenili, kolikšen delež ljudi, ki so zapustili določen obrambni segment, je odšel v določen splošni segment in kolikšen delež novih je prišel iz njega.

Vsem obrambnim segmentom smo na podlagi zgoraj opisanega postopka ugotavljanja naziva dodelili zaporedne številke od 1 do 120, segmentu »izven« pa smo dodelili številko 0. Splošnim segmentom smo dodelili številke od 121 do 126.

Identifikacija nazivov in prehodov med obrambnimi segmenti se je zaradi sprememb zakonodaje ter posledične uvedbe novih nazivov zelo zapletla: 28. 6. 2003 sta se začela uporabljati Zakon o javnih uslužbencih (ZJU) in Uredba o notranji organizaciji, sistemizaciji, delovnih mestih in nazivih v organih javne uprave in pravosodnih organih, ki sta temeljito spremenila sistemizacijo delovnih mest v slovenski javni upravi. Spremenili pa so se tudi nazivi posameznih delovnih mest tako v upravnem delu MO kot v SV. Neskladja v podatkih je poleg spreminjanja zakonodaje povzročil prehod na novo aplikacijo, s katero se vodijo kadrovske podatki o zaposlenih: namesto aplikacije KEMO se je v obdobju od 2002 do 2003 začela uporabljati aplikacija

MFERAC. Zaradi omenjenega smo imeli v podatkih za upravni del MO in SV pomešane nazive pred ZJU in po njem, zato smo morali pred začetkom analize prehodov med posameznimi obrambnimi segmenti najprej vzpostaviti enotno klasifikacijo nazivov. V okviru tega pa je bilo treba vse nazive, ki so veljali pred ZJU, prevesti v nazive, kot jih določata ZJU in prej omenjena uredba. Ker so se z začetkom uporabe Zakona o javnih uslužbencih stari nazivi javnih uslužbencev v skladu s 194. členom preimenovali v nove glede na izhodiščne količnike za določitev osnovne plače, smo morali pridobiti za uspešno prevedbo starih nazivov seznam teh količnikov. Pridobili smo jih samo za stare uradniške nazive, za prevedbo starih vojaških nazivov pa so nam namesto količnikov posredovali formacijske čine za posamezne zaposlene. Slednji so (razen vojaka I in vojaka II) enaki novim vojaškim nazivom, kot jih določa Uredba o notranji organizaciji, sistemizaciji, delovnih mestih in nazivih v organih javne uprave in v pravosodnih organih in so tako neposredno nadomestili stare vojaške nazive. Različne nazive strokovno-tehničnih delavcev in civilnih oseb v SV (oboje v nadaljevanju imenujemo s skupnim nazivom strokovno-tehnični delavci) smo preimenovali po tarifnih skupinah, v katere se razvrščajo po stopnji izobrazbe: tako ločimo strokovno-tehnične delavce od I. pa do VII. tarifnega razreda.

Za vsakega posameznika smo šele po prevedbi starih nazivov v nove na podlagi primerjave naziva v dveh zaporednih letih lahko ugotovili, ali je naredil prehod. Poleg prehodov med obrambnimi segmenti je mogoč še prehod med obrambnimi segmenti in posebnim segmentom »izven«. Prehod iz segmenta »izven« v obrambni segment pomeni novo zaposlitev, prehod iz obrambnega segmenta v segment »izven« pa odhod.

Ugotovili smo tudi, da se je v nekaterih primerih lahko v istem letu zgodil več kot le en prehod. Posamezne osebe so na primer v istem letu dvakrat napredovale ipd. V takem primeru smo ugotovili en prehod, torej zgolj kot prehod iz obrambnega segmenta na dan 31. 12. v tekočem letu v segment na dan 31. 12. v naslednjem letu.

Na podlagi dobljenih podatkov smo ocenili prehodno matriko. Velikost prehodne matrike je 126 x 126. Element na mestu ij pomeni verjetnost, da bo oseba iz segmenta i naredila prehod v segment j . Matriko smo ocenili tako, da smo za pretekla štiri leta ugotovili povprečen delež prehodov med segmenti. Razlog, da smo upoštevali samo pretekla štiri leta, je, da so se razmere v SV zaradi spremembe načina popolnjevanja temeljito spremenile, prav tako pa se

je spremenila tudi zakonodaja, ki uravnava napredovanje. Upoštevanje starejših prehodov bi zato dalo zavajajoče rezultate.

Strokovnjaki MO so dodatno iz tako izračunane matrike prehodov izločili še nemogoče prehode (to je prehode, ki sistemsko niso več mogoči): prehodno verjetnost nemogočega prehoda so popravili na 0 ter ustrezno povečali prehodno verjetnost na diagonali matrike (ta označuje delež ljudi, ki vsako leto ostanejo v svojem obrambnem segmentu). Slednjo se je povečalo za nekdanjo prehodno verjetnost nemogočega prehoda. Šele takšno matriko se je uporabilo za izračun projekcij in optimiziranih prehodov za uresničenje ciljnega stanja leta 2010.

KADROVSKE PROJEKCIJE SV

V tem poglavju so podrobneje analizirani različni scenariji prihodnjega razvoja kadrovske strukture v upravnem delu MO in SV:

- v prvem delu so predstavljena največja odstopanja kadrovske strukture od ciljnega stanja leta 2010 pri:
 - nadaljevanju povprečnih prehodov v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005 (scenarij **S0**),
 - optimiziranih prehodih (scenarij **S1**);
- v drugem delu so posebej predstavljene projekcije za kritične obrambne segmente vojak I, vojak II, poddesetnik in desetnik pri upoštevanju prehodov med temi in splošnimi segmenti v letih 2006 (scenarij **S2**) in 2007 (scenarij **S3**).

Začetno izhodišče za izračun projekcij je število zaposlenih v posameznih obrambnih segmentih na dan 30. 6. 2007.

ODSTOPANJE KADROVSKE STRUKTURE OD CILJNEGA STANJA PRI NADALJEVANJU POVPREČNIH PREHODOV V OBDOBJU OD 2002 DO 2005 (S0)

Projekcije kažejo, da bo ob nadaljevanju dogajanja iz preteklih let, torej ohranjanja povprečnih prehodov v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005, leta 2010 prišlo do večjih¹¹ absolutnih odstopanj od ciljnega stanja pri 38 od 120 obrambnih segmentov.

¹¹ Vsaj 20 oseb več ali 20 manj glede na ciljno stanje.

Tabela 1: Začetno stanje po obrambnih segmentih na dan 30. 6. 2007, projicirano stanje in ciljno stanje kadrovske strukture leta 2010 ter absolutne in relativne razlike med projiciranim in ciljnim stanjem leta 2010 pri tistih segmentih upravnega dela MO in SV, pri katerih bo pri nadaljevanju povprečnih prehodov v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005 prišlo do največjih absolutnih odstopanj od ciljnega stanja.

Skupina	Obrambni segment	Začetno stanje 2007 ¹²	Projekcija 2010	Ciljno stanje 2010 ¹³	Abs. razlika med proj. 2010 in ciljnim stanjem 2010	Rel. razlika med proj. 2010 in ciljnim stanjem 2010
Uradniki in inšpektorji	Podsekretar (3)	103	125	83	42	51 %
	Inšpektor III (6)	24	0	28	-28	-100 %
Stalna sestava SV	Vojak I (16)	476	619	1227	-608	-50 %
	Vojak II (17)	1126	1693	2087	-394	-19 %
	Višji vodnik (14)	700	430	760	-330	-43 %
	VU V. razreda (13)	167	270	142	128	90 %
	Štabni vodnik (13)	944	968	853	115	13 %
	Poddesetnik (15)	635	735	642	93	14 %
	VU I. razreda (17)	90	105	16	89	556 %
	VU IV. razreda (14)	126	166	95	71	75 %
	Vodnik (14)	125	89	145	-56	-39 %
	VU IX. razreda (9)	58	95	48	47	98 %
	VU XII. razreda (5)	49	66	33	33	100 %
	VU XI. razreda (7)	61	78	45	33	73 %
	Praporščak (11)	11	7	39	-32	-82 %
	VU XIII. razreda (4)	32	44	14	30	214 %
	VU III. razreda (15)	48	46	17	29	171 %
	Polkovnik (3)	75	73	45	28	62 %
	Naddesetnik (13)	33	54	81	-27	-33 %

¹² Vir: Urad za upravljanje človeških virov, Ministrstvo za obrambo (2007): Podatki o številu zaposlenih v posameznih obrambnih segmentih na dan 30. 6. 2007.

¹³ Ciljno stanje leta 2010 za stalno in pogodbeno sestavo SV smo povzeli iz kadrovskih projekcij Združenega sektorja za kadre in izobraževanje, Generalštaba Slovenske vojske (2005), ciljno stanje upravnega dela MO in strokovno-tehničnih delavcev pa smo dobili od vsebinskega spremljevalca projekta. Projekcija ciljnega stanja upravnega dela MO in strokovno-tehničnih delavcev temelji na predpostavki, da se bo celotno število uradnikov in strokovno-tehničnih delavcev leta 2007 glede na prejšnje leto zmanjšalo za 11 odstotkov, v obdobju od 2008 do 2010 pa vsako leto za 3 odstotke glede na prejšnje leto; ciljno število inšpektorjev po posameznih segmentih naj bi bilo leta 2010 enako kot 31. 8. 2006.

Skupina	Obrambni segment	Začetno stanje 2007	Projekcija 2010	Ciljno stanje 2010	Abs. razlika med proj. 2010 in ciljnim stanjem 2010	Rel. razlika med proj. 2010 in ciljnim stanjem 2010
Pogodbena sestava SV	Vojak II* (17)	1103	1499	2658	-1159	-44 %
	Poddesetnik* (15)	195	171	578	-407	-70 %
	Vojak I* (16)	76	191	536	-345	-64 %
	Vodnik* (14)	40	39	357	-318	-89 %
	Desetnik* (14)	102	102	416	-314	-75 %
	Višji vodnik* (14)	31	31	305	-274	-90 %
	Štabni vodnik* (13)	7	7	145	-138	-95 %
	Nadporočnik* (8)	11	11	93	-82	-88 %
	Višji štabni vodnik* (10)	1	0	59	-59	-100 %
	Poročnik* (9)	18	24	82	-58	-71 %
	VU XIII. razreda* (4)	0	0	55	-55	-100 %
	Stotnik* (7)	0	0	45	-45	-100 %
	VU V. razreda* (13)	0	0	43	-43	-100 %
	Naddesetnik* (13)	5	5	40	-35	-88 %
	VU IV. razreda* (14)	0	0	27	-27	-100 %
Strokovno-tehnični delavci	V. tarifna skupina	448	423	250	173	69 %
	VII. tarifna skupina	192	206	99	107	108 %
	IV. tarifna skupina	269	237	182	55	30 %
	VI. tarifna skupina	98	93	50	43	86 %

Kot je razvidno iz zgornje tabele, se bodo največja absolutna odstopanja od ciljnega stanja pojavljala pri vojaki, in sicer tako v pogodbeni kot v stalni sestavi. V pogodbeni sestavi bo tako primanjkovalo 1159 vojakov II (absolutna razlika med projekcijo za leto 2010 in ciljnim stanjem za leto 2010), 345 vojakov I, 407 poddesetnikov in 314 desetnikov, v stalni pa 394 vojakov II in 608 vojakov I. V stalni sestavi se bo na drugi strani pojavljal tudi presežek 93 poddesetnikov.

Med podčastniki bo v pogodbeni sestavi primanjkovalo 318 vodnikov, 274 višjih vodnikov, 138 štabnih vodnikov in 59 višjih štabnih vodnikov. V stalni sestavi pa bo manjkalo 330 višjih vodnikov in 56 vodnikov, pojavljal pa se bo presežek 115 štabnih vodnikov.

Primanjkljaj častnikov se pojavlja predvsem v pogodbeni sestavi, v kateri bo manjkalo 82 nadporočnikov, 58 poročnikov in 45 stotnikov. V stalni sestavi so odstopanja med častniki od ciljnega stanja majhna.

Pri vojaških uslužbencih se bo pojavljal večji primanjkljaj le v pogodbeni sestavi, v kateri bo manjkalo 55 vojaških uslužbencev XIII. razreda in 43 vojaških uslužbencev V. razreda, v stalni sestavi pa bo prihajalo do presežkov; preveč bo 128 vojaških uslužbencev V. razreda, 89 vojaških uslužbencev I. razreda, 71 vojaških uslužbencev IV. razreda in 47 vojaških uslužbencev IX. razreda.

Mnogo preveč bo tudi strokovno-tehničnih delavcev: 173 v V. tarifni skupini, 107 v VII. tarifni skupini, 55 v IV. tarifni skupini in 43 v VI. tarifni skupini.

ODSTOPANJE KADROVSKE STRUKTURE OD CILJNEGA STANJA PRI OPTIMIZIRANIH PREHODIH (S1)

Ker smo pri izračunih izhajali iz izhodiščnega stanja na dan 30. 6. 2007, smo poskusili optimizirati matriko tako, da bi dosegli ciljno stanje za leto 2010 leta 2011 (t. i. scenarij S1). Tako smo za optimizacijo pridobili dodatno leto, saj bi bilo drugače obdobje, v katerem bi morali ujeti ciljno stanje, prekratko. Analiza kaže, da se ciljnemu stanju v tako kratkem času ne bomo mogli v celoti približati in da bo leta 2011 še vedno prihajalo do določenih¹⁴ odstopanj pri 18 od 120 preučevanih obrambnih segmentov.

Tabela 2: Začetno stanje po obrambnih segmentih na dan 30. 6. 2007, projicirano stanje kadrovske strukture leta 2010 pri nadaljevanju povprečnih prehodov v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005 ter leta 2011 pri optimiziranih prehodih, ciljno stanje leta 2010 ter absolutne in relativne razlike med projiciranimi in ciljnim stanji leta 2010 pri nadaljevanju prej omenjenih povprečnih prehodov ter leta 2011 pri optimiziranih prehodih (pri tistih segmentih upravnega dela MO in SV, pri katerih bo pri nadaljevanju povprečnih prehodov v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005 prišlo do največjih absolutnih odstopanj od ciljnega stanja).

¹⁴ Vsaj 20 oseb več ali 20 manj glede na ciljno stanje.

Darko Štamfelj, Vasja Vehovar, Damjan Škulj, May Doušak

Skupina	Obrambni segment	Začetno stanje 2007	Projicirano stanje 2010 (preh. 2001–2005)	Projicirano stanje 2011 (opt. preh.)	Ciljno stanje 2010	Razlika med proj. stanjem 2010 in ciljnim stanjem 2010 pri preh. 01–05		Razlika med proj. stanjem 2011 in ciljnim stanjem 2010 pri opt.	
						Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
Uradniki in inšpektorji	Podsekretar (3)	103	125	90	83	42	51 %	7	8 %
	Inšpektor III (6)	24	0	32	28	-28	-100 %	4	14 %
Stalna sestava SV	Vojak I (16)	476	619	1196	1227	-608	-50 %	-31	-3 %
	Vojak II (17)	1126	1693	1971	2087	-394	-19 %	-116	-6 %
	Višji vodnik (14)	700	430	728	760	-330	-43 %	-32	-4 %
	VU V. razreda (13)	167	270	138	142	128	90 %	-4	-3 %
	Štabni vodnik (13)	944	968	816	853	115	13 %	-37	-4 %
	Poddesetnik (15)	635	735	624	642	93	14 %	-18	-3 %
	VU I. razreda (17)	90	105	30	16	89	556 %	14	88 %
	VU IV. razreda (14)	126	166	92	95	71	75 %	-3	-3 %
	Vodnik (14)	125	89	140	145	-56	-39 %	-5	-3 %
	VU IX. razreda (9)	58	95	52	48	47	98 %	4	8 %
	VU XII. razreda (5)	49	66	37	33	33	100 %	4	12 %
	VU XI. razreda (7)	61	78	50	45	33	73 %	5	11 %
	Praporščak (11)	11	7	35	39	-32	-82 %	-4	-10 %
	VU XIII. razreda (4)	32	44	17	14	30	214 %	3	21 %
	VU III. razreda (15)	48	46	15	17	29	171 %	-2	-12 %
	Polkovnik (3)	75	73	50	45	28	62 %	5	11 %
Naddesetnik (13)	33	54	77	81	-27	-33 %	-4	-5 %	

Skupina	Obrambni segment	Začetno stanje 2007	Projicirano stanje 2010 (preh. 2001–2005)	Projicirano stanje 2011 (opt. preh.)	Ciljno stanje 2010	Razlika med proj. stanjem 2010 in ciljnim stanjem 2010 pri preh. 01–05		Razlika med proj. stanjem 2011 in ciljnim stanjem 2010 pri opt.	
						Abs.	Rel.	Abs.	Rel.
Pogodbena sestava SV	Vojak II* (17)	1103	1499	1259	2658	-1159	-44 %	-1399	-53 %
	Poddesetnik* (15)	195	171	283	578	-407	-70 %	-295	-51 %
	Vojak I* (16)	76	191	264	536	-345	-64 %	-272	-51 %
	Vodnik* (14)	40	39	200	357	-318	-89 %	-157	-44 %
	Desetnik* (14)	102	102	203	416	-314	-75 %	-213	-51 %
	Višji vodnik* (14)	31	31	182	305	-274	-90 %	-123	-40 %
	Štabni vodnik* (13)	7	7	77	145	-138	-95 %	-68	-47 %
	Nadporočnik* (8)	11	11	37	93	-82	-88 %	-56	-60 %
	Višji štabni vodnik* (10)	1	0	21	59	-59	-100 %	-38	-64 %
	Poročnik* (9)	18	24	31	82	-58	-71 %	-51	-62 %
	VU XIII. razreda* (4)	0	0	50	55	-55	-100 %	-5	-9 %
	Stotnik* (7)	0	0	8	45	-45	-100 %	-37	-82 %
	VU V. razreda* (13)	0	0	42	43	-43	-100 %	-1	-2 %
	Naddesetnik* (13)	5	5	5	40	-35	-88 %	-35	-88 %
	VU IV. razreda* (14)	0	0	27	27	-27	-100 %	0	0 %
Strokovno-tehnični delavci	V. tarifna skupina	448	423	248	250	173	69 %	-2	-1 %
	VII. tarifna skupina	192	206	107	99	107	108 %	8	8 %
	IV. tarifna skupina	269	237	202	182	55	30 %	20	11 %
	VI. tarifna skupina	98	93	49	50	43	86 %	-1	-2 %

Iz zgornje tabele je jasno razvidno, da ciljnega stanja za leto 2010 tudi do leta 2011 pri obstoječih zakonskih in kadrovskih omejitvah ne bi mogli v celoti uresničiti. Do največjih odstopanj bi prišlo pri vojakih in podčastnikih v pogodbeni sestavi, v stalni sestavi pa bodo odstopanja manjša. Če bi želeli v tako kratkem času ujeti ciljno stanje tudi v pogodbeni sestavi, bi morali

zelo intenzivno povečevati izobraževalne zmogljivosti SV za vojaka I in II, tako da bi lahko na leto zaposlili več kot 450 vojakov I in II, ali pa bi morali dodatne vojake najti med tistimi, ki so tak naziv pridobili med služenjem vojaške obveznosti. Slednje je manj verjetno, saj je verjetno večina nekdanjih nabornikov, ki so se želeli zaposliti v SV, to že storila. Optimizirane prehode se je zato izračunalo pri predpostavki, da lahko SV vsako leto na novo zaposli največ 450 vojakov I in II (bodisi v stalni ali pogodbeni sestavi), kar je skrajna zgornja meja ekspertnih ocen. Prav zaradi te omejitve tudi kadrovska projekcija po tem scenariju še vedno kaže na veliko vrzel v številu vojakov II in I v pogodbeni sestavi. Leta 2011 bo tako v pogodbeni sestavi celo 240 vojakov II manj kot leta 2010 pri nadaljevanju povprečnih prehodov v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005. Z večjim zaposlovanjem vojakov v okviru prej omenjenih omejitev smo z optimizacijo lahko zagotovili manjša odstopanja le pri vojaki I in II v stalni sestavi in vojaki I v pogodbeni sestavi, za zapolnitev vrzeli pri vojaku II pa manjka izobraževalnih zmogljivosti. Tako bo leta 2011 po tem scenariju v pogodbeni sestavi glede na ciljno stanje leta 2010 primanjkovalo 1399 vojakov II, 272 vojakov I, v stalni sestavi pa 116 vojakov II in 31 vojakov I. Ker nas je zanimalo, koliko vojakov I in II bi morali v povprečju letno zaposliti, da bi do leta 2011 ujeli ciljno stanje za leto 2010, smo izračunali tudi matriko z optimiziranimi prehodi, pri čemer nismo upoštevali nobenih omejitev pri zaposlovanju v omenjena segmenta. Izračuni kažejo, da bi morali v obdobju od 2007 do 2010 vsako leto v stalni sestavi na novo zaposliti 589 vojakov (od tega 295 vojakov I in 294 vojakov II), v pogodbeni pa bi morali skleniti nove pogodbe s 740 vojaki (od tega z 244 vojaki I in 496 vojaki II). Le pri takšni velikosti prihodov iz splošnih segmentov bi lahko pokrili vse odhode iz segmentov vojak I in II v stalni in pogodbeni sestavi (bodisi v splošne ali druge obrambne segmente) ter zagotovili njihovo ustrezno povečanje. Doseganje ciljnega stanja bi torej zahtevalo nerealno velik vstop novih kadrov.

PROJEKCIJE KRITIČNIH OBRAMBNIH SEGMENTOV OB UPOŠTEVANJU PREHODOV MED NJIMI IN SPLOŠNIMI SEGMENTI IZ LETA 2006 (S2) IN 2007 (S3)

Zaradi aktualnosti problematike in ker smo od MO med pripravo projekta dobili nove podatke za prehode med splošnimi segmenti in segmenti vojak I, vojak II, poddesetnik in desetnik v letih 2006 in 2007, smo izračunali še dodatne projekcije. Z modeliranjem teh štirih segmentov na podlagi novih podatkov o

prehodih med splošnimi in izbranimi segmenti, ob upoštevanju nespremenjenih povprečnih prehodov med obrambnimi segmenti v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005 smo se izognili večjim zapletom pri delu, ki bi jih imeli, če bi želeli izračunati nove projekcije za vse segmente na povsem novi matriki prehodov. Zato predstavljajo ti scenariji tudi šolski primer učinkovitega modeliranja prihodnje kadrovske strukture z majhnimi popravki izhodiščnih podatkov. Iz tabele 3 je razvidno, da je v letih 2006 in 2007 v primerjavi z obdobjem 2002–2005 prišlo do velikega zmanjšanja prihodov v obrambne segmente vojak II, vojak I, poddesetnik in desetnik. Hkrati so se precej povečali odhodi v splošne segmente, zaradi česar so ti štirje segmenti v nadaljevanju poimenovani tudi kot kritični obrambni segmenti.

Tabela 3: Stanje po kritičnih obrambnih segmentih 30. 6. 2007 ter prehodi med njimi in splošnimi segmenti od leta 2002 do 2007¹⁵

	Naziv	Desetnik	Poddesetnik	Vojak I	Vojak II
	Stanje 30. 6. 2007	488	635	476	1126
Prihodi	2002 ¹⁶	149	176	38	102
	2003 ¹⁷	93	265	84	395
	2004 ¹⁸	18	121	247	287
	2005 ¹⁹	1	24	332	214
	2006	1	3	243	156
	2007	0	2	126	66
Odhodi	2002 ¹³	8	2	0	0
	2003 ¹⁴	10	5	1	0
	2004 ¹⁵	5	6	3	6
	2005 ¹⁶	17	30	21	64
	2006	28	45	72	109
	2007	37	56	55	120

¹⁵ Podatke o prehodih med kritičnimi obrambnimi in splošnimi segmenti po letih od 2002 do 2007 smo izračunali iz seznama nazivov vseh zaposlenih v upravnem delu MO in SV, ki smo ga sestavili na podlagi kadrovskih podatkov MO; velikost takih prehodov v letih 2006 in 2007 pa smo dobili od Urada za upravljanje človeških virov na MO.

¹⁶ Prehodi so izračunani za obdobje od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2002.

¹⁷ Prehodi so izračunani za obdobje od 31. 12. 2002 do 31. 12. 2003.

¹⁸ Prehodi so izračunani za obdobje od 31. 12. 2003 do 31. 12. 2004.

¹⁹ Prehodi so izračunani za obdobje od 31. 12. 2004 do 31. 12. 2005.

Vsebinski razlogi za zgoraj navedene spremembe nas pri takem modeliranju ne zanimajo; gre le za to, da jih ustrezno formaliziramo in vnesemo v model. Kljub temu lahko navedemo, da so razlogi za spremembe lahko suboptimalno delovanje organizacijskih sistemov nagrajevanja in napredovanja, pomanjkanje organizacijske opore in zaupanja, kar kažejo nekatere druge študije (Iglič 2006: 158). Verjetno je na večje prihode v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005 vplivala sprememba načina popolnjevanja; slednja je namreč v začetnih letih spodbudila k zaposlovanju v SV tudi kadre, ki so že dlje časa čakali na možnost zaposlitve v SV, pa pred tem niso imeli možnosti. Ko so se zaposlili, so se lahko zaposlovale le še sprotne oziroma nove generacije. Seveda pa lahko na spremembe vplivajo tudi zunanji dejavniki, kot sta gospodarska konjunktura in odpiranje trga delovne sile v državah EU.

V nadaljevanju so zato dodatno predstavljeni rezultati kadrovskih projekcij pri nadaljevanju prehodov med splošnimi in kritičnimi segmenti, kot smo jih ugotovili za leti 2006 (scenarij **S2**) in 2007 (scenarij **S3**). Pri tem smo za druge segmente in njihove prehode predpostavili, da se bistveno ne spreminjajo in zato privzeli siceršnje ocene za povprečne prehode iz obdobja od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005, za katero smo vzpostavili celotno matriko prehodov. Za primerjavo sta v tabeli 4 predstavljeni še kadrovske projekcije za kritične obrambne segmente pri:

- nadaljevanju povprečnih prehodov v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005 – tako med obrambnimi segmenti kot med obrambnimi in splošnimi segmenti (gre za scenarij **S0**, ki je bil že opisan v prejšnjem razdelku),
- optimiziranih prehodih (gre za scenarij **S1**, ki je tudi že bil podrobneje predstavljen v prejšnjem razdelku).

Naj ponovimo, da je pri vseh scenarijih začetno stanje za izračune kadrovskih projekcij število zaposlenih na dan 30. 6. 2007.

Tabela 4: Stanje kritičnih obrambnih segmentov v obdobju od 2008 do 2027 in odstopanje izračunanih projekcij od ciljnega stanja leta 2010 pri scenarijih S0²⁰, S1²¹, S2 in S3

Scenarij	Segment	2007 ²²	2008	2009	2010	2011	2015	2020	2027	Ciljno stanje 2010 in 2010 ²³	Razlika med proj. 2010 in ciljnim stanjem 2010
S0	Povprečni prihodi in odhodi od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005	488	520	551	584	619	780	998	1267	573	11
	Desetnik										
	Poddesetnik	635	657	692	735	781	953	1103	1214	642	93
	Vojak I	476	542	588	619	641	674	674	659	1227	-608
	Vojak II	1126	1330	1519	1693	1854	2390	2872	3298	2087	-394
S1	Desetnik	488	511	528	543	558	631	746	890	573	-30
	Poddesetnik	635	595	588	601	624	742	851	900	642	-41
	Vojak I	476	786	975	1105	1196	1353	1363	1292	1227	-122
	Vojak II	1126	1399	1608	1797	1971	2550	3084	3589	2087	-290
	Desetnik	488	501	511	521	533	586	648	696	573	-52
S2	Poddesetnik	635	626	638	657	679	747	779	779	642	15
	Vojak I	476	559	606	633	646	649	631	609	1227	-594
	Vojak II	1126	1175	1218	1254	1285	1373	1427	1446	2087	-833
S3	Desetnik	488	492	493	492	488	463	427	391	573	-81
	Poddesetnik	635	615	596	577	560	506	470	451	642	-65
	Vojak I	476	459	445	433	424	403	393	385	1227	-794
	Vojak II	1126	1074	1030	991	958	868	814	784	2087	-1096

²⁰ Pri podatkih za scenarij S0 gre le za drugačen prikaz podatkov v tabeli 1.

²¹ Pri podatkih za scenarij S1 gre le za drugačen prikaz podatkov v tabeli 2.

²² Vir: Urad za upravljanje človeških virov, Ministrstvo za obrambo (2007): Podatki o številu zaposlenih v posameznih obrambnih segmentih na dan 30. 6. 2007.

²³ Ciljno stanje leta 2010 za stalno in pogodbeno sestavo SV smo povzeli iz kadrovske projekcije Združenega sektorja za kadre in izobraževanje, Generalštaba Slovenske vojske (2005), ciljno stanje upravnega dela MO in strokovno-tehničnih delavcev pa smo dobili od vsebinskega spremljevalca projekta. Projekcija ciljnega stanja upravnega dela MO in strokovno-tehničnih delavcev temelji na predpostavki, da se bo celotno število uradnikov in strokovno-tehničnih delavcev leta 2007 glede na leto prej zmanjšalo za 11 odstotkov, v obdobju od 2008 do 2010 pa vsako leto za 3 odstotke glede na prejšnje leto; ciljno število inšpektorjev po posameznih segmentih naj bi bilo leta 2010 enako kot 31. 8. 2006.

Rezultati scenarija S2 (nadaljevanje prehodov med kritičnimi in splošnimi segmenti na podlagi podatkov iz leta 2006)

Če bi se na dan 30. 6. 2007 upoštevalo prihode iz splošnih v kritične obrambne segmente in odhode iz kritičnih obrambnih segmentov, kakršni so bili leta 2006, bi imeli v treh letih (torej leta 2010) 521 desetnikov, 657 poddesetnikov, 633 vojakov I in 1254 vojakov II. To pomeni, da bi imeli 63 desetnikov (absolutna razlika med projekcijo za leto 2010 po scenariju S2 in S0), 78 poddesetnikov in 439 vojakov II manj ter 14 vojakov I več kot po scenariju S0, ki je le nadaljevanje stanja 2002–2005. Odmik od ciljnega stanja je pri scenariju S2 pri desetnikih in vojaki II torej še bistveno večji kot pri S0 in S1 (glej zadnji stolpec v tabeli 4). Dodati velja, da je odmik pri teh dveh segmentih manjši kot pri spodnjem scenariju S3; pri poddesetnikih je manjši kot pri S0, S1 in S3; pri vojaki I pa večji kot pri S1 in manjši kot pri S0 in S3.

Rezultat scenarija S3 (nadaljevanje prehodov med kritičnimi in splošnimi segmenti na podlagi podatkov iz leta 2007)

Če bi se glede na stanje 30. 6. 2007 za štiri kritične segmente upoštevalo prihode ter odhode iz leta 2007, bi imeli v treh letih, torej leta 2010 492 desetnikov, 577 poddesetnikov, 433 vojakov I in 991 vojakov II. To pomeni, da bi imeli 92 desetnikov (absolutna razlika med projekcijo za leto 2010 po scenariju S3 in S0), 158 poddesetnikov, 186 vojakov I in 702 vojakov II manj kot po scenariju S0. Odmik projiciranega stanja leta 2010 pri kritičnih nazivih od ciljnega stanja 2010 je pri tem scenariju pri vseh kritičnih obrambnih segmentih bistveno večji kot pri scenariju S2 (glej zadnji stolpec v tabeli 4). Vzrok so manjši prihodi v obrambna segmenta vojak I in II ter večji odhodi iz segmentov desetnik, poddesetnik in vojak II v primerjavi s scenarijem S2 (glej tabelo 3). Le odhodi iz segmenta vojak I so pri scenariju S3 manjši kot pri S2. Odstopanja od ciljnega stanja so pri desetnikih, vojaki I in II po tem scenariju tudi večja kot pri vseh drugih scenarijih. Odstopanja pri številu desetnikov pa bodo nekoliko manjša kot pri scenariju S0, vendar še vedno večja kot pri S1 in S2.

SKLEP

V prispevku smo najprej predstavili vsebinski problem izračunavanja scenarijev za kadrovske projekcije obrambnih segmentov. Nato smo pregledali mogoče pristope, ki se na tem področju najpogosteje uporabljajo drugod po svetu. Predstavili smo tudi markovske modele, ki so pri modeliranju kadrovskih

potencialov obrambnih segmentov najpogostejši pristop, in implementacijo modela na primeru upravnega dela MO in SV.

V osrednjem delu smo predstavili rezultate modeliranja in izdelali projekcije za nekaj ključnih scenarijev. Prav tako smo s posebnimi postopki pripravili tudi ocene za optimizirane prehode, ki bi jih potrebovali, da bi se približali želenemu ciljnemu stanju.

Glavno sporočilo opravljenih analiz je, da kadrovske projekcije obrambnih segmentov v upravnem delu MO in SV kažejo na kritično pomanjkanje kadrov predvsem pri nižjih nazivih v SV, posebej vojak I in II, tako v stalni kot pogodbeni sestavi. Povzemimo še nekaj pomembnih ugotovitev:

- Pri nadaljevanju povprečnih prehodov v obdobju od 31. 12. 2001 do 31. 12. 2005 (tako imenovani scenarij **S0**) bo tako v stalni sestavi leta 2010 namesto predvidenih 1227 vojakov I zaposlenih le 619, namesto 2087 vojakov II pa 1693.
- Podobno bo po tem scenariju (**S0**) v pogodbeni sestavi, v kateri bo namesto 536 vojakov I zaposlenih le 191, namesto 2658 vojakov II pa 1499.
- Da bi uresničili ciljno stanje za leto 2010, bi morali vsako leto v stalni sestavi na novo zaposliti skupaj 589 vojakov (to je 295 vojakov I in 294 vojakov II), v pogodbeni pa skleniti nove pogodbe za služenje v rezervni sestavi s 740 vojaki (to je z 244 vojaki I in 496 vojaki II). To je uresničljivo le, če bi SV pridobila dodatne vojake med nekdanjimi naborniki, ki so tak čin pridobili že med služenjem vojaške obveznosti; sicer lahko SV trenutno po približnih ocenah in pri sedanji izobraževalni infrastrukturi na novo zaposli največ 450 vojakov na leto.
- Zgoraj omenjenim številkam, ki jih predvidevajo optimizirani prehodi, se je SV približala le v letih 2004 in 2005. Takrat je v stalni sestavi zaposlila skupaj 534 vojakov (to je 247 vojakov I in 287 vojakov II) oziroma 546 vojakov (to je 332 vojakov I in 214 vojakov II)²⁴, v pogodbeni pa je v dveh letih sklenila nove pogodbe z 291 vojaki (to je s 66 vojaki I in 225 vojaki II) oziroma 762 vojaki (to je s 74 vojaki I in 688 vojaki II)²⁵.

²⁴ Podatke o velikosti prihodov iz splošnih segmentov v obrambne segmente vojak I in II v stalni sestavi leta 2004 in 2005 (t. j. o številu novih zaposlitev v ta dva obrambna segmenta) smo izračunali iz standardiziranega seznama nazivov vseh zaposlenih v upravnem delu MO in v SV v obdobju od 1. 1. 1997 do 31. 8. 2006. Podatke za ta seznam smo pridobili od Urada za upravljanje človeških virov na Ministrstvu za obrambo (2007).

²⁵ Podatke o velikosti prihodov iz splošnih segmentov v obrambne segmente vojak I in II v pogodbeni sestavi leta 2004 in 2005 (t. j. o številu novih zaposlitev v ta dva obrambna segmenta) smo izračunali iz standardiziranega seznama nazivov vseh zaposlenih v upravnem delu MO in SV v obdobju od 1. 1. 1997 do 31. 8. 2006. Podatke za ta seznam smo pridobili od Urada za upravljanje človeških virov na Ministrstvu za obrambo (2007).

- Prav tako pri scenariju **S0** primanjkuje vodnikov, višjih vodnikov, štabnih vodnikov in višjih štabnih vodnikov v pogodbeni sestavi, saj zaradi pomanjkanja podčastnikov enote ne bi mogle normalno delovati. S tega vidika je v pogodbeni sestavi vprašljivo tudi pomanjkanje častnikov, to je stotnikov, poročnikov in nadporočnikov, ki ga napoveduje ista projekcija.
- Bistveno preveč pa bo po tem scenariju (**S0**) v upravnem delu MO podsekretarjev, v stalni sestavi pa vojaških uslužbencev (I., IV., V. in IX. razreda), poddesetnikov in štabnih vodnikov. Prišlo bo tudi do presežka strokovno-tehničnih delavcev (IV., V., VI. in VII. tarifne skupine).
- Če pri vojaku I in II ter poddesetniku in desetniku upoštevamo prehode med temi in splošnimi segmenti, kot so bili leta 2006 (scenarij **S2**) in 2007 (scenarij **S3**), pridemo do še bistveno bolj neugodnih projekcij. Zaradi različnih razlogov so se v dveh letih odhodi iz obrambnih segmentov namreč opazno povečali, prihodi pa zmanjšali. Če bi se prihodi in odhodi iz leta 2007 nadaljevali tudi v prihodnje, bi imeli leta 2010 le še 433 vojakov I (namesto 1227 v ciljnem stanju) in 991 vojakov II (namesto 2087 v ciljnem stanju), čez 20 let, torej leta 2027, pa 385 vojakov I in 784 vojakov II.

Z vidika mogočega dolgoročnega upada števila prebivalstva v Sloveniji se zgoraj navedeni problemi lahko še poslabšajo, saj bo manjše število potencialnih kadrov privedlo do vedno večje konkurence za kakovostne kadre med SV, zasebnim sektorjem, drugim javnim sektorjem in tujino (EU). Rezultati raziskave, ki je bila izvedena med predstavniki stalne sestave med 2. decembrom 2005 in 23. marcem 2006 tudi jasno kažejo, da je večji del zaposlenih v SV ob primerni ponudbi civilne zaposlitve pripravljen SV zapustiti (Kopač 2006: 114).

Dejstvo, da določenih segmentov SV primanjkuje, je v strokovnih krogih seveda znano, saj ga je mogoče oceniti na podlagi povsem enostavnih izračunov. Enako velja za ugotovitev, da so trenutna gibanja zelo neugodna. Moč modeliranja teh pojavov pa se kaže predvsem v bistveno bolj podrobni pripravi srednjeročnih in dolgoročnih scenarijev, v iskanju rešitev (optimiziranih prehodov) in integraciji številnih prehodov, ki jih ni mogoče integrirati z enostavnimi izračuni.

Opozoriti je treba, da so predstavljeni izračuni le agregatni, torej na ravni cele države. Njihov namen je zato predvsem modeliranje na državni ravni, na kateri ocenjujemo vse velikosti posameznih segmentov. Za operativne in administrativne potrebe kadrovskega modeliranja SV to seveda ne zadošča, saj

je potrebna ločena obravnava na ravni rodov, na primer pehote, predvsem pa na ravni petih notranjih organizacijskih enot MO.

Da bi model še bolj približali realnemu stanju, je v prihodnje smiselno vanj vgraditi tudi časovno komponento trajanja statusa (oseba mora biti v nekem kadrovskem segmentu določeno število let, kar obravnavajo semi-markovski modeli). K temu bi pripomogla tudi stohastična komponenta prehodov med stanji, ki so bili doslej v modelu obravnavani zgolj kot znana fiksna količina, ki ni nagnjena k letnim nihanjem. Koristno bi bilo tudi uvajanje dinamičnih vrednosti za verjetnosti prehodov, kar bi omogočilo modeliranje postopnega povečevanja prehoda, ki ga želimo v naslednjih letih zelo povečati.

VIRI

- Vojko ANTONČIČ, 1990: *Enodobni planski račun za velikost in sestavo*, *Metodološki zvezki* 7, 118–124.
- David J. BARTHOLOMEW, Andrew F. FORBES, Sally I. MCCLEAN, 1991: *Statistical techniques for manpower planning*, John Wiley & Sons.
- A. HAMMOND, 1970: *Mathematical Models in Education and Training*, Santa Monica, California: RAND.
- Iglič HAJDEJA, 2006: *Kohenzija v vojaških enotah*. *Bilten Slovenske vojske* 8/4. 139–158, http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/publikacij/bilten_sv_8_4_06.pdf (5. 9. 2008).
- D. L. JAQUETTE, G. R. NELSON in R. J. SMITH, 1977: *An Analytic Review of Personnel Models in the Department of Defense*, Santa Monica, California: RAND.
- Erik KOPAC, 2006: *Zadrževanje stalne sestave Slovenske vojske*. *Bilten Slovenske vojske* 8/4. 99–116, http://www.mors.si/fileadmin/mors/pdf/publikacij/bilten_sv_8_4_06.pdf (5. 9. 2008)
- M. K. RICHMOND, R. NICHOLSON, A. FILINKOV, P. WILLIAMS in B. FRANCIS. *Modelling Personnel Sustainability of a Rotatable Land Force*. In *Land Warfare Conference*. 2002. Brisbane, Australia: DSTO.
- URAD ZA UPRAVLJANJE ČLOVEŠKIH VIROV, Ministrstvo za obrambo, 2007: *Podatki o številu zaposlenih v posameznih obrambnih segmentih na dan 30. 6. 2007*.
- Vasja VEHOVAR, Damjan ŠKULJ, Mihael PERMAN, 2005: *Študija izvedljivosti modeliranja obrambnih segmentov*, http://mors.ris.org/uploadi/editor/1168609063MO_markovske_verige.doc (5. 9. 2008).
- Erik VRENKO, 1988: *Informatizacija v družbeni razvojni strategiji*, *Zbornik referatov / 2. jugoslovansko posvetovanje Razvoj univerzitetnih informacijskih sistemov*, Maribor, 11.–13. novembra 1987. Maribor: Univerza v Mariboru. 5–8.
- Jun WANG, 2005: *A review of operations research applications in workforce planning and potential modelling of military training*, Edinburgh, Avstralija: DSTO systems sciences laboratory. <http://www.dsto.defence.gov.au/publications/4354/DSTO-TR-1688.pdf> (5. 9. 2008).
- ZDRUŽENI SEKTOR ZA KADRE IN IZOBRAŽEVANJE, Generalštab Slovenske vojske, 2005: *Projekcija kadrovskih virov obrambnega sistema* (13. 9. 2006).

SOCIALNE ZAZNAVE, POVEZANE Z VODENJEM V SLOVENSKI VOJSKI

SOCIAL PERCEPTIONS CONNECTED WITH MILITARY LEADERSHIP IN SLOVENIAN ARMED FORCES

POVZETEK

V prispevku je predstavljen del širše raziskave, ki se je ukvarjala s socialnimi reprezentacijami in organizacijsko kulturo v Slovenski vojski (Jakič 2008)¹. Prispevek zadeva socialne zaznave udeležencev v raziskavi o vojaškem vodenju in vojaških vodjih, ukvarja pa se tudi z vprašanjem, ali se zaznave osebnostnih značilnosti vodij in izbrana stališča, povezana z vodenjem, pomembno razlikujejo glede na pet skupin zaposlenih v Slovenski vojski (častniki, podčastniki, vojaki, vojaški uslužbenci in civilne osebe). Od 7126 zaposlenih je v raziskavi sodeloval več kot 10-odstotni reprezentativni vzorec pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske. Rezultati so potrdili, da od dvajsetih osebnostnih značilnosti vojaškega voditelja med skupinami pripadnikov Slovenske vojske obstajajo razlike v zaznavah sedmih osebnostnih značilnosti. Prav tako sem ugotovila, da pri različnih ciljnih skupinah pripadnikov Slovenske vojske obstajajo razlike v petih od osmih stališč, povezanih z zadovoljstvom z vodenjem v Slovenski vojski.

¹ Avtorica prispevka je leta 2008 na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani zagovarjala doktorsko disertacijo s področja obramboslovja z naslovom Socialne reprezentacije in organizacijska kultura v Slovenski vojski. Empirično raziskavo problematike je opravila v Slovenski vojski.

KLJUČNE BESEDE

Socialne zaznave, osebnostne značilnosti vojaških vodij, vojaško vodenje.

ABSTRACT

The article presents part of a complex study on social representations and organizational culture in the Slovenian Armed Forces (Jakič 2008). It addresses the social perceptions of study participants of military leadership and leaders, and the issue of different perceptions of personality traits of leaders and selected concepts of leadership among five groups of personnel (officers, non-commissioned officers, soldiers, military servants, and civilian personnel) employed in the Slovenian Armed Forces. Out of the total 7126-strength of the Slovenian Armed Forces, a representative sample of 10% of the active duty personnel participated in the study. Results confirm that there are different perceptions among various groups of the Slovenian Armed Forces' employees in seven out of twenty personality traits of a military leader. The study also confirmed different perceptions among these groups in five out of eight levels of satisfaction with the Slovenian Armed Forces leadership.

KEY WORDS

Social perceptions, personality traits of military leaders, military leadership.

UVOD

V prispevku govorim o socialnih zaznavah častnikov, podčastnikov, vojakov, vojaških uslužbencev in civilnih oseb (ciljne skupine pripadnikov Slovenske vojske) do vodenja in vojaškega voditelja. Socialno zaznavanje vključuje predelavo informacij iz socialnega okolja, torej zaznavanje drugih oseb, zaznave socialnih situacij ali zaznavanje nas samih (samozaznavanje) (Ule 2004). Vsaka socialna zaznava je s kognitivnega vidika tudi kategorizacija, ki je tudi podlaga za presojanje, sklepanje in atribucijo (Rus 1997). V raziskavi

smo pri različnih ciljnih skupinah Slovenske vojske ugotavljali zaznave, povezane z vojaškim vodenjem. Prav tako smo opredelili lastnosti uspešnega vodje, ki jih avtorji povezujejo z vodenjem. V prispevku so teoretična izhodišča podprta z empiričnimi podatki, ki kažejo, katere osebne značilnosti dobrega vojaškega voditelja (izmed dvajsetih podanih) so pri pripadnikih različnih ciljnih skupin najbolj zaželene in kakšne so zaznave vodenja v Slovenski vojski.

VOJAŠKO VODENJE IN VOJAŠKI VODITELJ

Skozi zgodovino so vojaške organizacije močno poudarjale pomembnost dobrega vodenja, hkrati pa iskale različne načine, kako usposobiti in razviti učinkovite voditelje (Larsson in drugi 2006).

Vsak posameznik razvije svoj pogled na vodenje (*leadership*)², zato obstaja toliko definicij in opisov tega termina, kot je ljudi, ki ga obravnavajo (Taylor in Rosenbach v Vrbec 2006, Stogdill v Northouse 2004: 2). Izpostaviti pa je mogoče skupni imenovalc različnih definicij, in sicer: vodenje je proces vplivanja vodje na skupino posameznikov z namenom doseganja skupnih ciljev. Definicije vojaškega vodenja v glavnem opisujejo, kaj dober vodja dela, bistvo vojaškega vodenja pa ostaja zunaj preproste in natančne definicije (Brereton v Vrbec 2006). Tako Cupara (1989: 53), Jovanović (1984: 8) in Lubi (2003: 90) definirajo vojaško vodenje kot proces usmerjanja vojaških enot in posameznikov k uresničevanju ciljev vojaške organizacije, ki ga izvajajo posamezniki in vodstvena telesa. Vojaško vodenje določa dejavnosti vojaške organizacije, ki so nenehni proces zbiranja podatkov, njihovega analiziranja, sprejemanja odločitev, dodeljevanja nalog in pridobivanja vpogleda v dosežene rezultate (Jovanović 1984: 9, Cupara v Baš 2004: 47, Bratušek 2001: 11). Vojaško vodenje se uresničuje z ukazovanjem oziroma poveljevanjem, ki je procesna funkcija vodenja, s katero se izdajajo naloge podrejenim enotam in organom (Bratušek 2001: 11).

Strodtgill (v Možina in drugi 1994) je z namenom odkriti ključne lastnosti uspešnega vodje opravil obsežno analizo člankov in razprav o vodenju. Lastnosti, ki so se pokazale kot najstabilnejše, je združil v kategorije, prikazane v tabeli 1.

² Angleški pojem *leadership* se ujema s pojmom vodenja v ožjem smislu, pojmovanje vodenja v širšem smislu pa se ujema s pojmom management (menedžment) (Lubi 2003: 54).

Tabela 1: Ključne lastnosti uspešnega vodje, prirejeno po Strodgillu (v Možina in drugi 1994: 18)

KATEGORIJA	LASTNOSTI
spodobnost	inteligentnost, pozornost, verbalna sposobnost, dobro presojanje
dosežki	znanje, študijski uspeh, športni rezultati
značilnosti	zanesljivost, iniciativnost, vztrajnost, agresivnost, samozaupanje, želja po uspehu
participacija	aktivnost, sociabilnost, sodelovanje, humor
status	socialno-ekonomski položaj, popularnost
situacija	duševna raven, status, usposobljenost, potrebe in interesi vodenih, cilji, ki jih morajo doseči

Vojaški voditelj mora prevzeti vso odgovornost za dejanja svojih podrejenih, zato je vojaško vodenje med drugim opredeljeno tudi kot prevzemanje odgovornosti za napake podrejenih in dajanje priznanj vojaškim voditeljem oziroma poveljnikom za vse dogodke, naravnane v pravi smeri.

Voditeljski priročnik ameriške kopenske vojske z oznako Field Manual 22-100³, sprejet leta 1999 in od oktobra 2006 prenovljen pod oznako Field Manual 6-22, je doktrina vodenja ameriške kopenske vojske, ki ni namenjena le častnikom in podčastnikom, temveč tudi vojaku in drugim kategorijam osebja, med njimi civilnim osebam. Temeljne zahteve vojaškega vodje so prikazane v tabeli 2, ki prikazuje model voditeljskih zahtev oziroma, kaj se od vojaškega vodje pričakuje. V modelu so predstavljene lastnosti vodje, kaj torej je in kaj dela.

³ Na podlagi tega koncepta je nastal tudi Koncept vojaškega voditeljstva v Slovenski vojski (Oddelek za razvoj voditeljstva 2007).

Tabela 2: Model voditeljskih zahtev, prirejeno po FM 6-22 (2006)

ZNAČILNOSTI Kaj je vojaški voditelj?	KOMPETENCE Kaj dela vojaški voditelj?
VODITELJ PO ZNAČAJU – vojaške vrednote – empatija – vojaška etika	VODI – vodi druge – širi vpliv po verigi poveljevanja – vodi z zgledom – komunicira
Z VIDEZOM VODJE – vojaški videz – telesne zmogljivosti – umirjenost, samozavest – prožnost (obvladovanje stresa, bolečine in konfliktov)	RAZVIJA – razvija pozitivno okolje – pripravlja sebe – razvija druge
VODITELJ Z INTELEKTUALNIMI ZMOŽNOSTMI – prilagodljivost v razmišljanju – zmožnost dobrega presojanja – inovativnost – vljudnost v medosebnih odnosih – znanje o taktiki, tehniki ter na področju kulture in geopolitike	DOSEGA – dosega rezultate

Poudarjeno je, da se vodja v karieri z dodatnim izobraževanjem, usposabljanjem in izkušnjami razvija tudi kot osebnost. Celovit pogled na model pokaže, da je poudarjeno znanje le del tistega, ki ga morajo imeti vodje. Kot pravi Garbova (2008), je ob tem modelu skorajda nepotreben pomislek, da je vodja, ki bi imel vse zahtevane lastnosti, znanje in kompetence, bolj ideal, ki je v vojski in tudi drugje le redek. Nekateri so premalo strokovni, drugi togi v razmišljanju, tretji nimajo ustreznega smisla za delo z ljudmi itn. Dobro pa je, da ideal obstaja in se posameznik lahko trudi, da bi se mu približal.

Od ravnanja vodje je odvisna pripadnost zaposlenih. De Vries (2000: 16) pravi: »Pravo delo vodij je proces, ki obsega navdihovanje, motiviranje in posredovanje povratnih informacij zaposlenim.« To se pravi, da je njegova naloga, da določi smer in pridobi pripadnost sodelavcev. Poskrbeti mora, da se vsi zaposleni najdejo v viziji in da se jim zdi dosegljiva. Lahko rečemo, da je njegova dolžnost doseči, da so zaposleni pripravljeni s svojim znanjem in sposobnostmi čim več prispevati k uspešnosti poslovanja organizacije.

Vodja pa ni le predstavnik skupine, temveč tudi vzornik in zgled vsem zaposlenim. S svojim zgledom vpliva na podrejene in jim postavi model vedenja. Velik del učenja v organizaciji vključuje posameznikovo iskanje pomembnih ljudi, ki bi lahko bili vzorniki. Ker je vodji zaupano vzorništvu, mora premisliti, kakšne oblike vedenja, vrednot in odnosov predstavlja. Ni pomembno, ali ga zaposleni zavračajo ali sprejemajo, v vsakem primeru vpliva na njihovo vedenje (Handy 1985).

Ni dovolj, da vodja le pozna potrebe in interese ljudi, temveč jih mora tudi upoštevati, saj zaposleni drugače zapustijo organizacijo (Brajša 1996: 67). Njegova vloga je vsestranska in zapletena, polna nejasnosti in konfliktov, ki jih mora obvladati v različnih situacijah. In ker so zaposleni, v našem primeru ciljne skupine Slovenske vojske, tisti, ki pričakujejo dobre lastnosti vojaškega voditelja, ki jih bo znal voditi k ciljem organizacije, me je v raziskavi zanimalo, kakšne so socialne zaznave pripadnikov o vodjih in vodenju ter ali se zaznave osebnostnih značilnosti vodij ter zaznave vodenja v Slovenski vojski razlikujejo glede na ciljne skupine zaposlenih. Na podlagi tega sem postavila dve hipotezi: prva zadeva odnos do vojaških vodij, druga pa odnos do vojaškega vodenja v Slovenski vojski.

Hipotezi

1. Obstaja verjetnost razlik v zaznavi pomembnosti osebnostnih značilnosti vodij glede na proučevanje ciljnih skupin Slovenske vojske.
2. Zaznave, povezane z vodenjem v Slovenski vojski, se pomembno razlikujejo glede na ciljne skupine zaposlenih.

METODA RAZISKOVANJA

Udeleženci

V raziskavo, ki sem jo opravila za svojo doktorsko disertacijo na Fakulteti za družbene vede, sem zajela več kot 10-odstotni reprezentativni/kvotni vzorec od 7126 pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske. Anketirala sem 730 zaposlenih v vojaški organizaciji, od tega 615 pripadnikov in 115 pripadnic. Anketiranih je bilo 54 civilnih oseb, 72 vojaških uslužbencev, 272 vojakov, 196 podčastnikov in 133 častnikov. Tri osebe se ob vprašanju pripadnosti določenemu statusu oziroma skupini niso opredelile. Starih do 30 let je bilo 261 anketirancev, v intervalu od 31. do 45. leta je bilo 359 anketirancev, v intervalu

od 46. do 60. leta pa je anketo izpolnilo 108 anketirancev. Dve osebi se ob tem vprašanju nista opredelili. Glede na izobrazbeno strukturo ima osnovnošolsko in poklicno izobrazbo 188 anketiranih, srednješolsko 388, medtem ko ima višjo oziroma visoko izobrazbo ali več 154 anketiranih pripadnikov Slovenske vojske. Glede na zakonski stan je samskih 211 anketiranih, 69 je razvezanih, 29 je vdovcev, poročenih 254, živečih v zunajzakonski skupnosti pa 164 anketiranih pripadnikov, trije se ob tem vprašanju niso opredelili. Poleg tega smo jih povprašali tudi po njihovi regijski pripadnosti. Razdelili smo jih na 12 regij, in sicer iz pomurske regije je 82 anketiranih, iz mariborske 122, iz koroške 34, iz celjske 76, iz zasavsko-revirske 31, iz posavske 58, iz dolenske 61 anketiranih, iz ljubljanske 94, iz kraško-notranjske 36, iz gorenjske 79, iz severnoprimske 33 anketiranih in iz obalno-kraške regije 20 anketiranih pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske. Ob tem odgovoru se niso opredelile štiri osebe. Doba njihovega službovanja se giblje od enega meseca do petintridesetih let. Do treh let je zaposlenih 183 anketirancev, od treh do šestih let 184, od 6 do 10 let 85 anketirancev, od 10 do 15 let 141 anketirancev ter 16 let in več 126 anketiranih pripadnikov stalne sestave Slovenske vojske. Enajst se jih pri tem vprašanju ni opredelilo. V raziskavi sem razdelila pripadnike tudi glede na zaposlitev za določen oziroma nedoločen čas. Zaposlenih za določen čas je 410 anketirancev, za nedoločen čas pa 309, enajst se jih pri tem vprašanju ni opredelilo.

Uporabljeni instrumenti

ANKETA

Uporabila sem izviren vprašalnik (Jakič 2008), sestavljen v sodelovanju z mentorico prof. dr. Ljubico Jelušič, (so)mentorjem dr. Veljkom S. Rusom, soavtorico izbranih lestvic dr. Majo Rus XE »Rus« Makovec, dr. med. ter z delno pomočjo prof. dr. Avgusta Lešnika. Vprašalnik je sestavljen iz 391 vprašanj oziroma spremenljivk ter dveh vprašanj odprtega tipa.

V nadaljevanju bom izpostavila le tiste spremenljivke oziroma vprašanja, ki se nanašajo na vodenje in vojaške vodje. Vprašalnik je razdeljen na uvod in dva dela. V uvodu sem anketirance povprašala po starosti, spolu, zakonskem stanju, regijski pripadnosti, izobrazbi, v katerem organu, enoti oziroma poveljstvu so zaposleni, kakšen je njihov sedanji osebni čin, o statusu oziroma vlogi v vojaški organizaciji, dobi službovanja in statusu zaposlitve. V prvem delu je sledilo 145

spremenljivk, ki se navezujejo na vrednotne orientacije, zaznave zadovoljenosti svojih psihosocialnih potreb in kakovosti svojega življenja, zaupanja institucijam v Republiki Sloveniji in drugim ljudem ter versko orientacijo. V drugem delu vprašalnika sem se usmerila na vojaško okolje. Sledilo je 233 spremenljivk, povezanih z zaznavami uglednosti nekaterih dolžnosti v Slovenski vojski in stališči do vojaškega poklica, zaznavo razlogov za odločitev poklicnega opravljanja vojaške službe, z zadovoljstvom v Slovenski vojski, z motivacijo, vedenjskimi pravili in normativno ureditvijo, z medosebnimi odnosi in vzdušjem v vojski ter zaznave, povezane s simboliko in pristočnimi dejavnostmi pripadnikov Slovenske vojske. *V tem delu vprašalnika je sklop vprašanj, ki je za ta prispevek pomembnejši, in sicer zaznave, povezane z vodenjem v Slovenski vojski. Navedla sem dvajset lastnosti dobrega vojaškega voditelja, izmed katerih so anketiranci na petstopenjski lestvici (1 = prav nič se ne strinjam ... 5 = popolnoma se strinjam) izbrali pet mogočih izborov ter osem postavk o zadovoljstvu z vodenjem v Slovenski vojski.*

STRUKTURIRANI INTERVJU

Uporabila sem strukturirani intervju (Jakič 2008), ki je potekal z devetimi vnaprej postavljenimi vprašanji. Eno od vprašanj, ki se navezuje na tematiko tega prispevka, je bilo: »*Kakšnega voditelja si želite in kateri slog vodenja je izrazito prisoten v Slovenski vojski?*«. Poudariti moram, da je šlo pri strukturiranem intervjuju le za spremljevalni učinek rezultatov anketnega vprašalnika.

OPAZOVANJE Z NEPOSREDNO UDELEŽBO

Opazovanje kot kvalitativna metoda analize organizacijske kulture v Slovenski vojski pomeni neposredno opazovanje vseh vidikov organizacijske kulture, ki so dostopni temu metodološkemu pristopu. Metodo opazovanja z neposredno udeležbo sem izvedla z namenom pridobiti informacije o vodenju in stališča o organizacijski kulturi ter voditeljih, ki jih vodijo. To metodo sem uporabila pri dodatni verifikaciji obeh hipotez.

Način zbiranja podatkov

Anketiranje je potekalo v skupinah. Skupine različnih poveljstev oziroma enot so bile izpostavljene merjenju maja 2007. Izpolnjevanje vprašalnikov je

potekalo v učilnicah poveljstev oziroma enot Slovenske vojske, na terenu, v jedilnicah ter v vojaških hangerjih. Udeleženci so bili večinoma motivirani za sodelovanje in niso imeli težav z razumevanjem navodil. Obdelava podatkov je potekala s statističnim orodjem (SPSS), raziskovalni načrt pa je (bil) oblikovan kot korelacijski oziroma kvazi eksperimentalni načrt.

Izvedba strukturiranega intervjuja je potekala novembra in decembra 2007.

Vprašanja in odgovori so bili največkrat posredovani neposredno, kar pomeni, da sem bila v neposrednem stiku s ciljnimi osebami. Po vzpostavljenem stiku z njimi in obrazložitvi raziskovalnega problema so izbrani pripadniki Slovenske vojske privolili v sodelovanje. Ciljne osebe so bile motivirane za sodelovanje in niso imele težav z razumevanjem navodil. Posnela sem približno za dve uri gradiva. Intervjuji so potekali v učilnicah in na terenu, osebe so bile anonimne. Zvočne posnetke pogovorov sem pri vsakem subjektu prepisala po vrstnem redu vprašanj in jih ustrezno interpretirala.

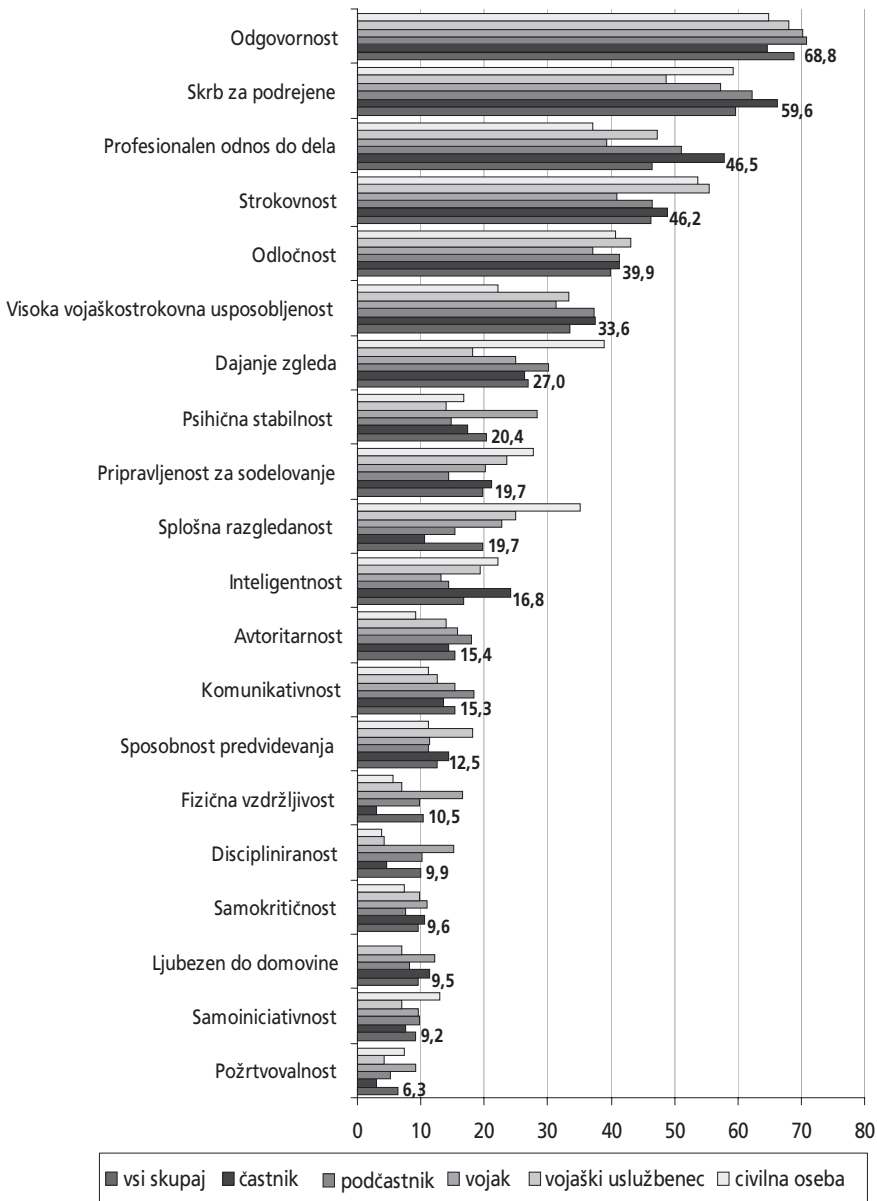
Delo z metodo opazovanja z neposredno udeležbo sem začela že leta 2005, ob prvi zaposlitvi v organizaciji, kar pomeni, da sem imela že pred raziskavo vpogled v nekatere dele vodenja in osebnostne lastnosti voditeljev Slovenske vojske.

REZULTATI

Po uvodni razlagi in predstavitvi metode raziskovanja sledijo rezultati, s katerimi sem ugotovila razlike in podobnosti med ciljnimi skupinami zaposlenih glede na izbor osebnostnih značilnosti dobrega vojaškega voditelja in zadovoljstvo pripadnikov z vodenjem v organizaciji.

Anketirancem sem postavila vprašanje, katere lastnosti in značilnosti naj bi po njihovem mnenju imel dober vojaški voditelj. Odločali so se za pet lastnosti od danih dvajsetih. V grafu 1 so prikazani rezultati, in sicer tako, da vsako opazovano lastnost prikažemo s srednjo vrednostjo odgovorov celotne raziskovane skupine, nato pa še s srednjo vrednostjo odgovorov vsake ciljne skupine.

Graf 1: Razlike v izboru osebnostnih značilnosti vojaškega voditelja glede na ciljne skupine pripadnikov Slovenske vojske

Opomba: Na grafu so prikazane srednje vrednosti odgovorov.

Kot je razvidno iz grafa 1, je 68,8 odstotka pripadnikov največkrat navedlo odgovornost kot najpomembnejšo lastnost dobrega vojaškega voditelja, sledi skrb za podrejene z 59,6 odstotka, profesionalni odnos do dela s 46,5 odstotka ter strokovnost s 46,2 odstotka. Najmanjkrat so bile izbrane lastnosti in značilnosti: discipliniranost z 9,9 odstotka, samokritičnost z 9,6 odstotka, ljubezen do domovine z 9,5 odstotka, samoiniciativnost z 9,2 odstotka in požrtvovalnost s 6,3 odstotka. Prav tako je iz tabele razvidna razlika v izbiri odgovorov različnih ciljnih skupin, zaposlenih v Slovenski vojski.

Pomembne statistične razlike med ciljnimi skupinami pripadnikov glede na izbiro osebnostnih značilnosti vojaških voditeljev so statistično prikazane v tabeli 3.

Tabela 3: Rezultati preverjanja pričakovanj o razlikah v izbiri osebnostnih značilnosti vojaškega voditelja glede na ciljne skupine pripadnikov Slovenske vojske

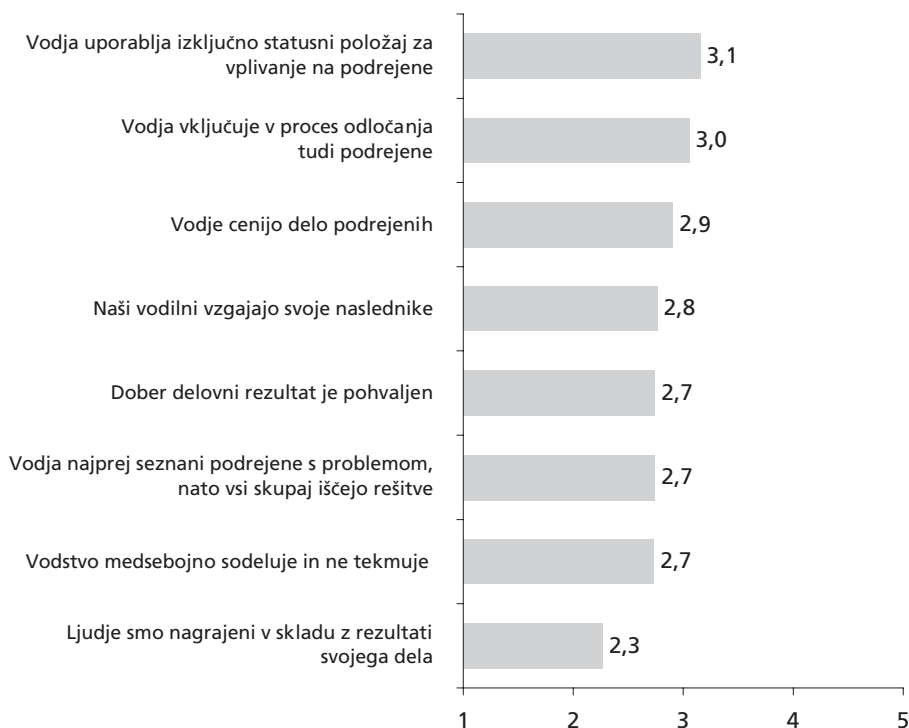
OSEBNOSTNE ZNAČILNOSTI VOJAŠKEGA VODITELJA	Hi kvadrat	p
odgovornost	2,14	0,71
skrb za podrejene	7,13	0,13
profesionalni odnos do dela	16,12	0,003
strokovnost	7,33	0,12
odločnost	1,47	0,83
visoka vojaškostrokovna usposobljenost	5,93	0,20
dajanje zgleda	8,34	0,08
psihična stabilnost	17,43	0,002
pripravljenost za sodelovanje	6,76	0,15
splošna razgledanost	20,60	0,00
inteligentnost	9,88	0,04
avtoritarnost	2,76	0,59
komunikativnost	2,92	0,57
sposobnost predvidevanja	3,10	0,54
fizična vzdržljivost	21,11	0,00
discipliniranost	17,48	0,002
samokritičnost	1,92	0,75
ljubezen do domovine	9,31	0,05
samoiniciativnost	1,90	0,75
požrtvovalnost	7,41	0,12

Opomba: Hi kvadrat = preverjanje hipotez o razlikah med empiričnimi in pričakovanimi frekvencami; p = raven tveganja; pri vseh spremenljivkah je stopnja svobode (df) = 4; odstotek celic, s pričakovano vrednostjo < 5 = 0.

Glede na različne ciljne skupine v vojaški organizaciji sem odkrila statistično pomembne razlike ($p < 0,05$) v številu oziroma deležih spremenljivk, in sicer splošne razgledanosti, psihične stabilnosti, profesionalnega odnosa do dela, inteligentnosti, discipliniranosti ter fizične vzdržljivosti kot osebnotne značilnosti dobrega vojaškega voditelja, medtem ko je raven tveganja za atribut *ljubezen do domovine* $p = 0,05$.

Poleg tega so se anketiranci morali opredeliti do zaznav, povezanih z vodenjem v Slovenski vojski. Strinjanje so izražali z osmimi trditvami. Graf 2 prikazuje srednje vrednosti odgovorov celotne raziskovane populacije. V tabelah 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10 in 11 pa prikazujem statistično pomembne razlike v odgovorih na te trditve glede na posamezne ciljne skupine pripadnikov v raziskavi.

Graf 2: Zadovoljstvo z vodenjem v Slovenski vojski

Opomba: Na grafu so prikazane srednje vrednosti odgovorov. Ocenjevalna lestvica: 1 – prav nič se ne strinjam, 2 – v glavnem se ne strinjam, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam.

Tabela 4: Zadovoljstvo s trditvijo, da vodja uporablja izključno statusni položaj

Vodja uporablja izključno statusni položaj					
	n	M	SO	F (4,709)	p
CO	54	3,0	1,04		
VU	69	3,2	1,06		
V	267	3,1	1,02	0,6	0,67
PČ	193	3,1	1,03		
Č	131	3,2	0,97		
Vsi	714	3,1	1,02		

Opomba: n = število anketiranih; M = aritmetična sredina; SO = standardni odklon; F = preizkus pomembnih razlik varianc med skupinami in znotraj skupin; p = raven tveganja; lestvica od 1 do 5 (1 – prav nič se ne strinjam, 2 – v glavnem se ne strinjam, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam); ciljne skupine v vojaški organizaciji (CO = civilne osebe, VU = vojaški uslužbenci, V = vojaki, PČ = podčastniki, Č = častniki)

Tabela 5: Zadovoljstvo s trditvijo, da vodja vključuje v proces odločanja tudi podrejene

Vodja vključuje v proces odločanja tudi podrejene					
	n	M	SO	F (4,708)	p
CO	54	3,3	1,00		
VU	69	2,9	1,06		
V	266	2,9	1,05	5,2	0,00
PČ	193	3,1	0,94		
131	3,2	0,88			
Vsi	713	3,0	1,00		

Opomba: n = število anketiranih; M = aritmetična sredina; SO = standardni odklon; F = preizkus pomembnih razlik varianc med skupinami in znotraj skupin; p = raven tveganja; lestvica od 1 do 5 (1 – prav nič se ne strinjam, 2 – v glavnem se ne strinjam, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam); ciljne skupine v vojaški organizaciji (CO = civilne osebe, VU = vojaški uslužbenci, V = vojaki, PČ = podčastniki, Č = častniki)

Tabela 6: Zadovoljstvo s trditvijo, da vodje cenijo delo podrejenih

Vodje cenijo delo podrejenih					
	n	M	SO	F (4,706)	p
CO	53	3,3	1,04		
VU	68	2,7	1,02		
V	265	2,8	1,05	3,1	0,01
PČ	195	2,9	1,01		
Č	130	3,0	1,07		
Vsi	711	2,9	1,05		

Opomba: n = število anketiranih; M = aritmetična sredina; SO = standardni odklon; F = preizkus pomembnih razlik varianc med skupinami in znotraj skupin; p = raven tveganja; lestvica od 1 do 5 (1 – prav nič se ne strinjam, 2 – v glavnem se ne strinjam, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam); ciljne skupine v vojaški organizaciji (CO = civilne osebe, VU = vojaški uslužbenci, V = vojaki, PČ = podčastniki, Č = častniki)

Tabela 7: Zadovoljstvo s trditvijo, da naši vodilni vzgajajo naslednike

Naši vodilni vzgajajo naslednike					
	n	M	SO	F (4,710)	p
CO	54	2,8	1,08		
VU	69	2,7	1,19		
V	267	2,9	1,14	1,5	0,19
PČ	194	2,7	1,04		
Č	131	2,6	1,03		
Vsi	715	2,8	1,10		

Opomba: n = število anketiranih; M = aritmetična sredina; SO = standardni odklon; F = preizkus pomembnih razlik varianc med skupinami in znotraj skupin; p = raven tveganja; lestvica od 1 do 5 (1 – prav nič se ne strinjam, 2 – v glavnem se ne strinjam, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam); ciljne skupine v vojaški organizaciji (CO = civilne osebe, VU = vojaški uslužbenci, V = vojaki, PČ = podčastniki, Č = častniki)

Tabela 8: Zadovoljstvo s trditvijo, da je dober delovni rezultat pohvaljen

Dober delovni rezultat je pohvaljen					
	n	M	SO	F (4,713)	p
CO	54	2,9	1,15		
VU	70	2,6	1,08		
V	267	2,6	1,10	1,8	0,12
PČ	196	2,8	1,01		
Č	131	2,8	1,02		
Vsi	718	2,7	1,07		

Opomba: n = število anketiranih; M = aritmetična sredina; SO = standardni odklon; F = preizkus pomembnih razlik varianc med skupinami in znotraj skupin; p = raven tveganja; lestvica od 1 do 5 (1 – prav nič se ne strinjam, 2 – v glavnem se ne strinjam, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam); ciljne skupine v vojaški organizaciji (CO = civilne osebe, VU = vojaški uslužbenci, V = vojaki, PČ = podčastniki, Č = častniki)

Tabela 9: Zadovoljstvo s trditvijo, da vodja najprej seznanji podrejene s problemom, nato vsi skupaj iščejo rešitve

Vodja najprej seznanji podrejene s problemom, nato vsi skupaj iščejo rešitve					
	n	M	SO	F (4,710)	p
CO	54	2,9	1,16		
VU	69	2,5	1,04		
V	267	2,6	1,09	4,2	0,002
PČ	194	2,8	1,03		
Č	131	2,9	1,09		
Vsi	715	2,7	1,08		

Opomba: n = število anketiranih; M = aritmetična sredina; SO = standardni odklon; F = preizkus pomembnih razlik varianc med skupinami in znotraj skupin; p = raven tveganja; lestvica od 1 do 5 (1 – prav nič se ne strinjam, 2 – v glavnem se ne strinjam, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam); ciljne skupine v vojaški organizaciji (CO = civilne osebe, VU = vojaški uslužbenci, V = vojaki, PČ = podčastniki, Č = častniki)

Tabela 10: Zadovoljstvo s trditvijo, da vodstvo medsebojno sodeluje in ne tekmuje

Vodstvo medsebojno sodeluje in ne tekmuje					
	n	M	SO	F (4,710)	p
CO	54	3,1	1,05	6,8	0,000
VU	69	2,5	1,04		
V	267	2,5	1,07		
PČ	195	2,9	0,97		
Č	130	2,8	1,06		
Vsi	711	2,7	1,06		

Opomba: n = število anketiranih; M = aritmetična sredina; SO = standardni odklon; F = preizkus pomembnih razlik varianc med skupinami in znotraj skupin; p = raven tveganja; lestvica od 1 do 5 (1 – prav nič se ne strinjam, 2 – v glavnem se ne strinjam, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam); ciljne skupine v vojaški organizaciji (CO = civilne osebe, VU = vojaški uslužbenci, V = vojaki, PČ = podčastniki, Č = častniki)

Tabela 11: Zadovoljstvo s trditvijo, da so ljudje nagrajeni skladno z rezultati dela

Ljudje smo nagrajeni skladno z rezultati dela					
	n	M	SO	F (4,710)	p
CO	54	2,6	1,13	4,1	0,003
VU	69	1,9	0,72		
V	267	2,2	1,10		
PČ	194	2,3	1,00		
Č	131	2,3	1,05		
Vsi	715	2,3	1,05		

Opomba: n = število anketiranih; M = aritmetična sredina; SO = standardni odklon; F = preizkus pomembnih razlik varianc med skupinami in znotraj skupin; p = raven tveganja; lestvica od 1 do 5 (1 – prav nič se ne strinjam, 2 – v glavnem se ne strinjam, 3 – ne eno ne drugo, 4 – v glavnem se strinjam, 5 – popolnoma se strinjam); ciljne skupine v vojaški organizaciji (CO = civilne osebe, VU = vojaški uslužbenci, V = vojaki, PČ = podčastniki, Č = častniki)

Z enosmerno analizo variance sem pri socialni zaznavi zadovoljstva z vodenjem glede na različne ciljne skupine v Slovenski vojski ugotovila, da obstajajo pomembne razlike v zaznavi zadovoljstva s trditvijo:

- da vodja vključuje v proces odločanja tudi podrejene ($p = 0,000$),
 - da vodje cenijo delo podrejenih ($p = 0,01$),
 - da vodja najprej seznanj podrejene s problemom, nato vsi skupaj iščejo rešitve ($p = 0,002$),
 - da vodstvo medsebojno sodeluje in ne tekmuje ($p = 0,000$) in
 - v zaznavi zadovoljstva z nagradjenostjo skladno z rezultati dela ($p = 0,03$).
- Pomembnih razlik pa nisem odkrila med različnimi ciljnimi skupinami znotraj vojaške organizacije v zaznavi zadovoljstva:
- s pohvalami ($p = 0,12$),
 - s trditvijo, da vodilni vzgajajo naslednike ($p = 0,19$) in
 - s trditvijo, da vodja uporablja izključno statusni položaj za vplivanje ($p = 0,67$).

Hipoteza 1 je preverjena s kontingenčnimi analizami, medtem ko je hipoteza 2 preverjena z enosmerno analizo variance.

DISKUSIJA

Zaposleni v Slovenski vojski pričakujejo, da bodo voditelji tisti, ki jih bodo vzgajali, upoštevali in spodbujali s svojo odgovornostjo in strokovnostjo, skrbjo za podrejene ter profesionalnim odnosom do dela. Če primerjam model voditeljskih zahtev po ameriškem vzoru (FM 6-22 2006), v katerem je prikazan celovit pogled na lastnosti vojaškega voditelja, ugotovim, da so zaznave oziroma pričakovanja pripadnikov Slovenske vojske glede izbora osebnostnih značilnosti dobrega vojaškega voditelja podobne.

Rezultati raziskave so prvo hipotezo deloma potrdili. Pokazali so, da od dvajsetih osebnostnih značilnosti vojaškega voditelja med ciljnimi skupinami pripadnikov Slovenske vojske obstajajo pomembne razlike le v zaznavi sedmih, in sicer so to splošna razgledanost, psihična stabilnost, profesionalen odnos do dela, inteligentnost, discipliniranost in fizična vzdržljivost (vse $p < 0,05$), medtem ko je raven tveganja za atribut *ljubezen do domovine* $p = 0,05$. Pri izbiri profesionalnega odnosa do dela in inteligentnosti so častniki ovrednotili oboje višje kot preostale ciljne skupine, medtem ko vojaki višje vrednotijo psihično stabilnost, fizično vzdržljivost ter discipliniranost glede na druge ciljne skupine. Tudi za splošno razgledanost sem odkrila, da to lastnost civilne osebe

vednotijo višje kot častniki. Pri preostalih trinajstih osebnostnih značilnostih, kot so odgovornost, skrb za podrejene, strokovnost, odločnost, visoka vojaškostrokovna usposobljenost, dajanje zgleda, pripravljenost za sodelovanje, avtoritarnost, komunikativnost, sposobnost predvidevanja, samokritičnost, samoiniciativnost in požrtvovalnost, nisem odkrila pomembnih statističnih razlik (vse $p > 0,05$) glede na različne ciljne skupine.

Zavedati se moramo, da so vodje tisti dejavniki socializacije, ki zaradi svoje socialne moči in vpliva bistveno določajo organizacijsko klimo in kulturo. Neustrezna klima, nezaupanje, nefunkcionalna komunikacija, medosebni spori in podobno lahko vplivajo na člansko fluktuacijo, odsotnosti in druge pojave, ki so posledica neustrezne klime oziroma kulture. Schein (v Mesner-Andolšek 1995: 84) trdi, da vodenja ne moremo ločevati od oblikovanja kulture, ker so prav vprašanja, okoli katerih se oblikuje kultura, funkcija vodenja. Stališča, prepričanje in vizije vodstva imajo velik vpliv na vsakdanjo prakso in sisteme pomenov v organizaciji. Vodstvo ima zaradi svoje pozicije moči pri nastanku kulture večjo vlogo kot drugi zaposleni. Zavedati se mora, da je odgovorno za nastanek, razvoj in opustitev neke kulture. Vodja mora vedeti, da s svojim vedenjem, besednimi in nebesednimi sporočili ter delovanjem vpliva na zaposlene. Njegovo vedenje ima vedno simbolni pomen, čeprav imajo tudi drugi zaposleni vpliv na nastajanje organizacijske kulture. »Kultura namreč nenehno nastaja kot proizvod medsebojnega delovanja velikega števila posameznikov, najrazličnejših dogodkov, situacij in naključij« (Mesner-Andolšek 1995: 85). Zaposleni se morajo strinjati in sprejeti stališča, prepričanja in vizije vodstva, vodstvo jim teh ne more vsiliti.

Drugo hipotezo lahko v veliki meri potrdim, kajti ugotovila sem pomembne statistične razlike glede zaznav pripadnikov različnih ciljnih skupin do vodenja v Slovenski vojski. Največje razlike med civilnimi osebami in vojaškimi uslužbenci so se pokazale v zaznavi zadovoljstva z nagrajevanjem skladno z rezultati dela ter v zaznavi zadovoljstva s trditvijo, da vodje cenijo delo podrejenih. Statistično pomembne razlike sem odkrila tudi med civilnimi osebami, vojaškimi uslužbenci in vojaki v zaznavi zadovoljstva s trditvama, da vodstvo medsebojno sodeluje in ne tekmuje ter da vodje vključujejo v proces odločanja tudi podrejene. Prav tako so se pokazale razlike med civilnimi osebami, častniki in vojaškimi uslužbenci v zaznavi zadovoljstva s trditvijo, da vodja najprej seznaní podrejene s problemom, nato vsi skupaj iščejo rešitve. Za razliko od tega pa med častniki, podčastniki, vojaki, vojaškimi

uslužbenci in civilnimi osebami nisem odkrila razlik v zaznavi zadovoljstva s pohvalami, razlik, povezanih s trditvijo, da vodilni vzgajajo naslednike in v zaznavi zadovoljstva s trditvijo, da vodja uporablja izključno statusni položaj za vplivanje na podrejene ($p > 0,05$).

Na splošno lahko trdim, da bo treba na področju vodenja v Slovenski vojski storiti nekatere premike za izboljšanje, kajti le zadovoljstvo z organizacijo in nadrejenim prispeva k večji produktivnosti organizacije. Temeljne naloge vodij so predvsem oblikovanje skupine in njeno ohranjanje, kamor spada tudi sooblikovanje standardov in norm za njeno delovanje, spodbujanje njene notranje integracije ter vsakodnevno delo v skupini, predvsem dajanje in pridobivanje informacij, doseganje konsenza v skupini, nadzor nad njenim delom, odločanje in reševanje aktualnih problemov.

Glede na pozitivno vrednotno naravnost ciljnih skupin v raziskavi (Jakič 2008), ki je bistvenega pomena za nadaljnji razvoj Slovenske vojske, ter željo po spremembah v okviru vodenja lahko sklenem, da imamo vendarle opraviti z motiviranimi posamezniki, ki težijo k »idealni« organizaciji in dobri organizacijski kulturi. Prav zato bo treba doseči višjo stopnjo usposobljenosti in izobraženosti pripadnikov, hitrejši pretok informacij, boljši sistem nagrajevanja in pohval, sprostitev ustvarjalnosti pri posameznikih, več pobud pri vodenju in poveljevanju, vendar kljub temu ohraniti temelje vojaške organizacije, predvsem načeli enostarešinstva in subordinacije.

VIRI

Boštjan BAŠ, 2004: Vodenje kot temeljni proces menedžmenta v sodobni vojaški organizaciji.

Magistrsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

Pavao BRAJŠA, 1996: Sedem skrivnosti uspešnega managementa. Ljubljana: Gospodarski vestnik.

Boris BRATUŠEK, 2001: Vojaški management. Bilten Slovenske vojske 3(1), 7–23.

Milko CUPARA, 1989: Ekonomski činilac u vojnom rukovođenju. Beograd: Vojnoizdavački i novinski centar.

Field Manual št. 6-22: Army Leadership (FM 6-22) (2006). Washington, DC: Headquarters of the Army.

Field Manual št. 22-100: Army Leadership (FM 22-100) (1999). Washington, DC: Headquarters of the Army.

Maja GARB, 2008: Voditeljski priročnik ameriške vojske. Revija Slovenska vojska, 16/št. 5. 24–25.

Charles HANDY, 1985: Understanding Organizations. London: Penguin Books.

Manica JAKIČ, 2008: Socialne reprezentacije in organizacijska kultura v Slovenski vojski.

Doktorsko delo. Univerza v Ljubljani: Fakulteta za družbene vede.

- Branislav JOVANOVIĆ, 1984: Uvod u teoriju vojnog rukovođenja. Beograd: Vojnoizdavački zavod.*
- Manfred KETS DE VRIES, 2000: Veliki vodje: Richard Branson, Percy Barnevik in David Simon. Ljubljana: Gospodarski vestnik.*
- Gerry LARSSON, Ljubica Jelušič, Paul Bartone, Miepke Bos-Baks, Erna Danielsson, Eva Johanson, Rene Moelker, Miša Sjoberg, Aida Vrbanjac, Jocelyn Bartone, George Forsythe, Andreas Pruefert, Mariusz Wachowicz, 2006: Leader development in natural context : a grounded theory approach to discovering how military leaders grow. Military psychology, št.18, S69-S81.*
- Darko LUBI, 2003: Temelji vodenja in poveljevanja. Študijsko gradivo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
- Dana MESNER - ANDOLŠEK, 1995: Organizacijska kultura. Ljubljana: Gospodarski vestnik.*
- Stane MOŽINA, Bogdan Kavčič, Mitja I. Tavčar, Danijel Pučko, Štefan Ivanko, Bogdan Lipičnik, Jože Gričar, Leon Repovž, Andrej Vizjak, Aleš Vahčić, Veljko Rus, Rado Bohinc, 1994: Management. Radovljica: Didakta.*
- Peter G. NORTHOUSE, 2004: Leadership: Theory and Practice. Thousand Oaks: Sage Publications.*
- Oddelek za razvoj voditeljstva 2007: Koncept vojaškega voditeljstva. Skripta. Ministrstvo za obrambo: Ljubljana.*
- Veljko S. RUS, 1997: Socialna in societalna psihologija (z obrisi sociopsihologije). Ljubljana: Filozofska fakulteta.*
- Edgar H. SCHEIN, 1997: Organizational Culture and Leadership. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.*
- Mirjana ULE, 2004: Socialna psihologija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
- Danijel VRBEC, 2006: Osebnostne lastnosti uspešnega vojaškega vodje. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*

POMANJKANJE POKLICNIH VOJAKOV: KAKŠNE STRATEGIJE PRIDOBIVANJA UPORABLJAJO POKLICNE VOJSKE V EVROPI

LACK OF OCCUPATIONAL SOLDIERS: RECRUITMENT STRATEGIES USED BY ALL-VOLUNTEER FORCES IN EUROPE

POVZETEK

V prispevku so objavljeni rezultati raziskave, opravljene v Belgiji, na Nizozemskem in v Sloveniji, o uspešnosti pridobivanja kadra za poklicno vojsko. Za izbrane države je značilno, da sta Belgija in Nizozemska prvi evropski državi po koncu hladne vojne, ki sta ukinili obvezno služenje vojaškega roka, Slovenija pa je prva tranzicijska posocialistična država, ki je prav tako ukinila obvezno služenje vojaškega roka (leta 2003). Vse tri države so imele ob prehodu na poklicno popolnjevanje dovolj kandidatov za poklicne vojake, vendar so se že po nekaj letih soočile s krizo pomanjkanja kadrov. Prispevek prikazuje različne strategije, ki so jih izbrane države sprejele za uspešnejše popolnjevanje vojsk.

KLJUČNE BESEDE

Poklicni vojak, strategija pridobivanja kadrov, Belgija, Nizozemska, Slovenija.

A B S T R A C T

The article presents the results of research on the efficiency of personnel recruitment for all-volunteer forces which was conducted in Belgium, the Netherlands and in Slovenia. Characteristic of the selected states is that Belgium and the Netherlands were among the first European countries to abolish obligatory military service after the end of the cold war, and Slovenia was the first transitional post-socialist country, which likewise abolished obligatory military service (in 2003). During the transition to a professional structure, all three countries had enough candidates, but after only a few years they already encountered a crisis in a lack of personnel. The article describes various strategies, adopted by different states to man armies with a greater success.

KEY WORDS

Occupational soldier, recruitment strategy, Belgium, The Netherlands, Slovenia.

UVOD

Vojaške organizacije evropskih držav so pred velikimi spremembami. Po skoraj dvestoletni vojaški obveznosti se zdaj težnje usmerjajo k poklicnim oboroženim silam na podlagi prostovoljne službe v vojaški organizaciji. Opravljene spremembe vojaškega sistema z ukinitvijo vojaške obveznosti in uvedbo poklicnih vojaških enot v zadnjih letih v Belgiji, Bosni in Hercegovini, Bolgariji, Franciji, Italiji, Latviji, Makedoniji, Črni gori, Romuniji, Slovaški in Sloveniji ter na Nizozemskem, Portugalskem, Slovaškem, Madžarskem in Češkem se odražajo v vsej Evropi. Naborništvo pri mladih moških je zaradi odsotnosti klasične vojaške ogroženosti v Evropi po končani hladni vojni družbeno in državopolitično vse manj upravičeno. Za novi varnostni položaj je teritorialna obramba, ki zahteva veliko oboroženih enot, drugotnega pomena v primerjavi z drugimi nalogami vojske. Časi vojaške obveznosti in vojsk z velikim številom vojakov so mimo. Vse več je zahtev po profesionalnih, prilagodljivih in tehnološko moderno opremljenih enotah za pomoč na kriznih območjih v tujini, kjer ohranjajo mir (mirovne operacije, operacije v podporo miru).

Pri obveznem služenju vojaškega roka se rekrutirajo moški določene starosti. Z naborom se lahko država večinoma odpove novačenju novih pripadnikov s trga delovne sile, saj so naborniki najpomembnejši kadrovski vir za zapolnjevanje vojaških poklicev, na primer v Nemčiji, Avstriji ali Švici. Šele po ukinitvi obveznega služenja vojaškega roka v Belgiji leta 1993 in na Nizozemskem leta 1996 je Evropa več pozornosti namenila možnosti poklicne vojske. Zdi se, da je s pridobivanjem poklicnih vojakov za evropske oborožene sile vedno več težav, saj zahtevanega števila vojakov in drugega kadra pogosto ni mogoče pridobiti (Lescreve in Schreurs 2007, Malešič 2002, Ministry of Defence 2006).

Prispevek se ukvarja z vprašanjem, kako poklicna vojska, ki svoje člane pridobiva izključno na trgu delovne sile, ravna ob tem izzivu. Katere strategije uporabljajo poklicne vojske, da uresničijo uspešno pridobivanje kadra? Teme bodo obravnavane na podlagi treh analiz o poklicnih vojskah v Belgiji, Sloveniji in na Nizozemskem. Razlogi za izbiro teh treh držav so, da sta bili Belgija in Nizozemska prvi državi celinske Evrope, ki sta po končani hladni vojni ukiniteli vojaško obveznost in se najdlje ukvarjali s pridobivanjem prostovoljcev, s čimer sta si v zadnjem desetletju nabrali dragocene izkušnje (Bos-Bakx in Soeters 2003, Moelker in drugi 2005, Van de Ven in van Gelooven 2006, NATO Research and Technology Organisation 2007, Belgium – National Report 2005, Cohn 2007, Manigart 2003, Schreurs 2004), Slovenija pa je kot prva vzhodnoevropska država ukinitela vojaško obveznost in za oborožene sile pridobiva samo prostovoljce.

Za obravnavano študijo se je avtor pozimi 2007/08 o tej temi pogovarjal s strokovnjaki v treh izbranih državah. V intervjujih so sodelovali sociologi vojaških akademij ali univerz, ki raziskujejo tematiko pridobivanja kadrov, ter zaposleni na ministrstvih za obrambo, ki so odgovorni za pridobivanje in zadrževanje kadra ali so zaposleni kot poklicni častniki. Sogovornikom v intervjujih je bila zagotovljena anonimnost, zato v članku niso poimensko navedeni. Bistvo analize primerov je predstavitev povzetkov mnenj strokovnjakov posameznih držav in njihova dopolnitev z ugotovitvami iz znanstvene literature.

V prvem poglavju članka je obravnavano novačenje kadra oboroženih sil na splošno in prikazano, da je pridobivanje prostovoljcev nasploh težavno. Ob tem se je težava v zadnjih letih, še posebej v evropskih državah, ki so ukiniteli vojaško obveznost, kakovostno spremenila. V drugem poglavju je opisano novačenje vojaškega kadra v Belgiji in Sloveniji ter na Nizozemskem, tako da je mogoče v

tretjem poglavju poiskati in analizirati razlike in skupne točke. V četrtem delu so iz analiz primerov izpeljani mogoči ukrepi za uspešno pridobivanje kadrov.

IZZIVI PRI PRIDOBIVANJU KADRA ZA OBOROŽENE SILE IN ZADRŽEVANJU V NJIH

Ukinitev vojaške obveznosti v Belgiji leta 1993 in na Nizozemskem leta 1996 je pripomogla, da je bil vidik poklicne vojske v Evropi vedno bolj upoštevan in raziskovan. To je za evropske oborožene sile pri novačenju kadra predstavljalo nove izzive,¹ ki jih je mogoče opisati z družbenega in gospodarskega vidika. Na družbeni ravni je imela pomembno vlogo demografska sprememba evropskih družb. Zmanjšanje starostne skupine, ki je imela prednost pri služenju vojaškega roka, je povzročilo pritisk pri zagotavljanju kadra v oboroženih silah. Dodaten vpliv na sprejemanje in ugled oboroženih sil je imelo spreminjanje vrednot v družbi, saj je bilo neskladje med prevladujočimi družbenimi vrednotami in vojaško kulturo vedno večje. To je vplivalo na pridobivanje kadra, kajti ugled vojske ima na mlade ljudi, ki razmišljajo o vojaškem poklicu, bistven vpliv. Pozitivna naravnost do oboroženih sil je odločilna predpostavka za zanimanje mladih za vojsko (Bulmahn 2004). Splošne ugotovitve kažejo, da je zanimanje za vojaški poklic pri moških večje kot pri ženskah in da se s staranjem in višjo izobrazbo zmanjšuje (Wilson in drugi 1999, Bulmahn 2007). S prehodom v postmoderno družbo se spreminja tudi zaznavanje nevarnosti. Osebna prizadetost zaradi bolezni, brezposelnosti in lokalnih nesreč v okolju bistveno presega zmanjšano vojaško ogroženost v Evropi (Haltiner in drugi 2007, Micewski in Schörner 2007).

Z gospodarskega vidika se oborožene sile spopadajo s trenutnim položajem na trgu delovne sile, na katerem morajo z zasebnim gospodarstvom tekmovati za ustrezen kader. Ob tem pri finančnih in drugih spodbudah pogosto zaostajajo za drugimi. Nizka stopnja brezposelnosti in močno gospodarstvo še posebej poudarjata konkurenčni boj in otežujeta uspešno novačenje za oborožene sile (Cohn 2007). Težave pri pridobivanju kadra za poklicno vojsko kot posledica gospodarskega razvoja niso nov pojav. Že v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja, natančneje leta 1973, so se pri prehodu na poklicno vojsko pokazale velike težave ameriških oboroženih sil (Doorn 1976, Cailleteau 1991, Gilroy, Phillips in Blair 1990). Tudi

¹ Cilj novačenja ali pridobivanja kadra je »podjetju skladno s potrebami in stroškovno ugodno priskrbiti mogočo delovno silo, ne samo za trenutne potrebe, temveč tudi s pogledom na prihodnji strateški razvoj podjetja« (Oechsler 2000: 238).

druge države članice Nata so se na začetku osemdesetih let poglobljeno ukvarjale z enakimi težavami na trgu delovne sile (North Atlantic Assembly Papers 1983).

Vse težji je položaj za poklicno vojsko pri pridobivanju posebnega kadra (Jackwerth 1998, Ministry of Defence 2006, Harding 2007, NATO Research and Technology Organisation 2007). To je tudi eden izmed razlogov, zakaj nekatere države v svoje oborožene sile sprejmejo tudi usposobljene kandidate iz tujine.

Tako oborožene sile Belgije in Luksemburga zaposlujejo tudi prebivalce iz drugih držav članic Evropske unije, Španija pa v svojo vojsko vključuje špansko govoreče prebivalce Južne Amerike. Tudi Irska, Velika Britanija in Francija že dalj časa zaposlujejo državljane drugih držav (Bender 2006).

Po koncu hladne vojne je veliko oboroženih sil zmanjšalo število vojakov, zato težava pridobivanja kadra v evropskih državah dolgo ni bila očitna (Jehn in Selden 2002, Malešič 2002, Szvircsev Tresch 2005). Hkrati so bili zadnji naborniki vir za nastajajočo poklicno vojsko. Po končanem prilagajanju strukture je pridobivanje vojaškega kadra v Evropi postajalo vedno težje. Kako se vojska v Belgiji in Sloveniji ter na Nizozemskem spopada s temi izzivi, je prikazano v analizi primerov v nadaljevanju.

ANALIZA PRIMEROV: BELGIJA, NIZOZEMSKA IN SLOVENIJA

Analize primerov obravnavajo prizadevanja za pridobivanje kadra oboroženih sil Belgije, Nizozemske in Slovenije. Obravnavane so splošna kadrovska situacija in posebne teme, kot so ugled oboroženih sil, konkurenčnost s civilnim trgom delovne sile, razlogi za vstop v oborožene sile, različne spodbude in posamezni postopki pridobivanja kadra.

BELGIJA: ZADRŽEVANJE VOJAKOV V VOJSKI IN STARANJE KADRA KOT IZZIV

Belgija se že od prehoda na poklicno vojsko² spopada s staranjem kadra (Deheyder 1999). Oborožene sile so po menjavi sistema nenehno zmanjševale število pripadnikov. Častnikom je omogočena zaposlitev za nedoločen čas in le obotavljivo zapuščajo oborožene sile. Zaradi tega v organizacijo ne pride dovolj mladih ljudi, ker odobrene delovne kontingente zasedajo starejši sodelavci (Lescreve in Schreurs 2007). Dodatna težava belgijskih oboroženih sil je, da veliko

² Belgijske oborožene sile sestavljajo kopenska vojska, vojaško letalstvo in vojaška mornarica. Prav tako imajo svojo zdravstveno enoto. Leta 2006 so belgijske oborožene sile imele 38.626 pripadnikov.

pripadnikov vojske predčasno prekine vojaško službo, približno 40 odstotkov že v prvih dveh letih. V večini primerov zapustijo vojsko med štirimesečnim osnovnim izobraževanjem, in sicer zaradi fizičnih ali psihičnih vzrokov.

Družbeno sprejemljivost belgijskih oboroženih sil strokovnjaki ocenjujejo od povprečne do dokaj dobre. Če so se oborožene sile v osemdesetih letih prejšnjega stoletja na lestvici zaupanja uvrstile na konec seznama desetih institucij, so se konec leta 2005 pomaknile na drugo mesto. Bistven vpliv je imel prehod z vojaške obveznosti na poklicno vojsko. Večina državljanov je s tem povezano profesionalizacijo pozitivno sprejela. Prav tako so oborožene sile s sodelovanjem v mirovni operacijah v tujini pridobile dodatno podporo pri državljanih. Medtem ko ima vojska kot institucija danes pozitivno podporo družbe, prebivalci ugled vojaškega poklica ocenjujejo slabše, pri čemer pa se častniki in strokovnjaki uvrščajo nadpovprečno dobro.

V povprečju so belgijske oborožene sile v zadnjih letih vsako leto iskale približno 300 častnikov, 400 podčastnikov in od 700 do 900 vojakov. Pri tem se na prosto mesto častnika prijavijo približno štirje kandidati, za vsako prosto mesto podčastnika in vojaka pa približno šest kandidatov. V celoti so cilji komaj doseženi, ob čemer prihaja do občutnih razlik med rodovi vojske, čini in funkcijami. Kopenska vojska in vojaško letalstvo potrebe po nabornikih lahko pokrivata, vojaška mornarica pa je manj uspešna. Dolgoročno gledano bo v belgijski vojski največje pomanjkanje pri podčastnikih. Prav tako kritično je novačenje vojakov v pehoti. Težave so tudi s pridobivanjem strokovnjakov (zdravstveno osebje, računalniški strokovnjaki, specialne enote in podobno).

Vsi sogovorniki v Belgiji so opozorili na neposredno povezavo med brezposelnostjo, gospodarsko rastjo in uspehom pridobivanja nabornikov. Zaradi tega se uspeh po regijah razlikuje (Lescreve in Schreurs 2007). V Valoniji se v nasprotju s Flamsko zaradi visoke brezposelnosti med mladimi najde veliko mladih žensk in moških. Ker pa imajo belgijske oborožene sile pri zaposlovanju vojakov jezikovno kvoto (60 odstotkov z nizozemsko govorečega dela in 40 odstotkov s francosko govorečega dela države), pomanjkanja na Flamskem ne morejo nadomestiti s presežki v Valoniji, zato so leta 2003 sprejeli zakon, ki tudi državljanom Evropske unije omogoča vstop v belgijske oborožene sile (Brussels Moniteur Belge 2003). Leta 2007 so zaposlili 17 državljanov Evropske unije, predvsem Nizozemcev, Francozov in Nemcev.³

³ Državljan Evropske unije se lahko prijavijo na vse položaje. Kot vojaki morajo obvladati francoščino ali nizozemščino. Nemščina kot tretji uradni jezik ne zadošča, ker ponujajo oborožene sile osnovno vojaško izobraževanje samo v dveh glavnih jezikih. Kandidati za častnike morajo obvladati francoščino in nizozemščino.

Zagotovljeno delovno mesto in dohodek sta za vojake in častnike glavna razloga za vstop v oborožene sile (Manigart 2005). Dodaten motiv, predvsem za vojake, je možnost opravljanja misij v tujini in pridobivanje izkušenj. Na to vpliva tudi dejstvo, da je dodatek za delo v tujini za mlade ženske in moške nadpovprečen dohodek. Osnovna motivacijska razloga, na primer domoljubje in tradicija, sta bila pri sogovornikih drugotnega pomena, pri čemer so osebe s francosko govorečega dela Belgije pokazale večjo stopnjo domoljubja, pri kandidatih za mesto častnika pa se je pokazal tudi močnejši občutek za tradicijo. Za častnike in podčastnike pa so še naprej pomembne dobre možnosti izobraževanja.

KAKO POTEKA PRIDOBIVANJE KADRA V BELGIJI

Vsi rodovi vojske že pet let skupaj novačijo vojake, imajo enajst informacijskih središč *Maisons de la Défense*, razdeljenih po pokrajinah, v katerih opravijo prve stike s kandidati. V njih potekajo trije koraki pridobivanja (splošno in posebno obveščanje, vpis in psihološki preizkus), četrti korak (športni in zdravstveni preizkus) pa opravijo v Bruslju. Večina kandidatov izpolnjuje pogoje vpisa, za vojaški poklic je sposobnih od 55 do 80 odstotkov kandidatov. Vsi so glede na izide preizkusov uvrščeni na lestvico in nato dodeljeni posameznim mestom, kar pomeni, da tukaj ne velja *vrstni red prispelih prijav*. Izbor se opravi v kratkem času, tako da so kandidati hitro obveščeni, ali se bodo lahko zaposlili v oboroženih silah. Štirimesečno osnovno urjenje za nabornike se začne z dopolnjenim osemnajstim letom, mladostniki pa lahko že s šestnajstim leti vstopijo v oborožene sile⁴. Najprej obiskujejo nadaljevalno šolo s splošnim izobraževalnim programom in izobraževalne enote, ki se posebej ukvarjajo z varnostno politiko in oboroženimi silami. Za službo v vojski je samoumevna tudi pripravljenost za opravljanje misij v tujini.

Belgijske oborožene sile pridobivajo vojake v glavnem z internetom, oglasi v časopisju in televizijskimi oddajami. Televizijska postaja *Televox national* enkrat na mesec s tridesetminutnim videoposnetkom predvaja splošne informacije o obrambi in oboroženih silah.⁵ Prireditve, kot so letalski mitingi (Air Shows), pa dodatno pripomorejo k dvigu ugleda oboroženih sil in zanimanju zanje v družbi. Tesno sodelujejo tudi z uradi za delo.

⁴ Natančni pogoji sprejema so navedeni na spletni strani belgijskih oboroženih sil <http://www.mil.be/jobs/subject/index.asp?LAN=fr&ID=1090>.

⁵ Glej: <http://www.mil.be/ipr/subject/index.asp?LAN=fr&ID=1077>.

Belgijske oborožene sile so konec leta 2008 prešle z modela zaposlitve za nedoločen čas k mešanemu sistemu kariere (*Concept de Carrière Mixte*). Ta sistem zaposlenim po desetih letih vojaške službe omogoča izbiro, ali ostanejo v vojski ali pa se kot civilisti zaposlijo na ministrstvu za obrambo. Tretja in nova možnost je, da lahko zaposleni po desetih letih zapustijo državno službo in kot civilisti poiščejo novo službo na trgu delovne sile. Pri tem si lahko pomagajo s programi *prezaposlitve (outplacement)*, ki jih pripravijo na zaposlitev v civilnem okolju. Belgijske oborožene sile z uvedbo novega koncepta uresničujejo tri cilje: izboljšati starostno strukturo zaposlenih, omogočiti vojaške in civilne zaposlitvene možnosti ter okrepiti privlačnost vojske kot delodajalca.

NIZOZEMSKA: MOČNO GOSPODARSTVO KOT VZROK ZA TEŽAVE PRI PRIDOBIVANJU VOJAKOV

Na Nizozemskem je dober gospodarski položaj negativno vplival na uspeh pri pridobivanju vojakov.⁶ Že odbor Meijer, ki naj bi leta 1992 ocenil mogoče učinke prehoda k poklicni vojski, je predvidel, da bo ob visoki konjunkturi težko oziroma skoraj nemogoče pridobiti dovolj kadra (Moelker in drugi 2005). Tako kot v Belgiji tudi na Nizozemskem pri plačah oborožene sile ne morejo tekmovali z zasebnim gospodarstvom. Izjema so vojaki, ki sodelujejo na misijah v tujini.

Oborožene sile so v zadnjih dveh desetletjih pridobile družbeni ugled, vendar prave vojaške tradicije nimajo. Državljeni obravnavajo vojaške poklice enako kot vsako drugo delo, zato je stopnja zgodnjega izstopa iz oboroženih sil (25 odstotkov) sorazmerno visoka. Zavest, da pri vojski obstajajo zaposlitvene in karijerne možnosti, pri državljanih ni posebej izrazita, oborožene sile sicer zelo podpirajo, vendar o njih malo vedo.

Nizozemske oborožene sile od leta 1996 niso izpolnile načrtovanega obsega pridobivanja. Uspeh se giblje med 78 in 93 odstotki (Bos-Bakx in Soeters 2003, Van den Ven in Bergman 2007). Leta 2007 sta kopenska vojska in vojaška mornarica pridobili vsaka po 70 odstotkov, vojaško letalstvo pa 90 odstotkov potrebnega kadra.⁷ Sogovorniki so zaradi tega izrazili bojazen,

⁶ Nizozemske oborožene sile sestavljajo štiri rodovi: kopenska vojska, vojno letalstvo, vojna mornarica in državna policija (Marechaussee). Marechaussee je samostojni del oboroženih sil in opravlja naloge vojaške policije. Leta 2007 so oborožene sile zaposlovale 49.088 oseb.

⁷ Vir: R&D Section, Recruitment Division Netherlands Defense Forces, Amsterdam. Odgovor na pisno povpraševanje.

da bo ogroženo izpolnjevanje operativnih nalog oboroženih sil, če bo pomanjkanje kadra trajalo (Bos-Bakx in Soeters 2003). Velike težave ima predvsem pehota, vendar je tudi novačenje tehničnega osebja pri mornarici in letalstvu nezadovoljivo. Vojaška mornarica se spopada z dvojno težavo: po eni strani ne pridobi dovolj kadra, po drugi pa jo mnogo zaposlenih zgodaj zapušča. Kot razlago so sogovorniki navedli okoliščino, da vojaška mornarica šest let ni sodelovala na misijah, zato njeni pripadniki niso motivirani, da bi ostali. Tudi popolnjevanje in ohranjanje visoko kakovostnega kontingenta *specialnih enot* ter zaposlovanje strokovnjakov so se pokazali kot zelo zahtevni. Tako v Belgiji kot na Nizozemskem je težko najti primerne podčastnike, še težje pa jih je srednje- in dolgoročno obdržati. Pri vojaški policiji (*Marechaussee*) in častnikih teh težav ni. Poleg tega je pridobivanje kadra na jugu in vzhodu države uspešnejše, saj je tukaj več vojašnic in tako več zaposlitvenih možnosti. Posebno pozornost pri prizadevanju za nove kadre namenjajo priseljencem, ki jih je v celotni sestavi oboroženih sil približno sedem odstotkov. Največ jih prihaja iz Indonezije, sledijo Surinam, Turčija in Maroko.

Glavni razlog za vstop v nizozemske oborožene sile je za vojake možnost sodelovanja na misijah v tujini ter s tem povezanimi priložnostmi za potovanja in spoznavanje novih stvari. Prav tako pomembna je možnost izobraževanja, kar velja še posebej za častnike in podčastnike. Denarna nadomestila za sodelovanje na misijah označujejo sogovorniki kot tretji najpomembnejši razlog. Nasprotno pa ugled, tradicija ali domoljubje, razen pri častnikih, ne vplivajo bistveno na pripravljenost za vstop v oborožene sile.

Oborožene sile ponujajo denarne in druge spodbude, kot je na primer možnost opravljanja vozniškega izpita, ali izobraževalne programe, ki olajšajo vračanje v civilno družbo po končanem delu pri vojski. To ima tudi finančno-politično ozadje. Vojska mora finančno podpirati brezposelne vojake, saj je tudi nizka stopnja brezposelnosti nekdanjih pripadnikov vojske močan argument za zaposlitev v vojski (Cohn 2007, 194).

V oboroženih silah se lahko zaposlijo kandidati po dopolnjenem osemnajstem letu. Imeti morajo nizozemsko državljanstvo in biti pripravljeni za sodelovanje na misijah v tujini.⁸ Zaradi gospodarskega položaja dajejo

⁸ Za izčrpen prikaz postopka izbire in pridobivanja na Nizozemskem glej Cohn 2007.

vojaki in častniki prednost pogodbam za določen čas, do štirih let, tako imajo možnost, da po izstopu iz vojske na trgu delovne sile najdejo dobro zaposlitev, častniki pa se zanimajo tudi za dolgoročnejšo zaposlitev. Na začetku leta 2008 je bil uveden prilagodljiv kadroviski sistem. Zdaj sta v veljavi dve možnosti: zaposlitev za nedoločen čas ali kariera, ki se ravna po sistemu nenehnega nadgrajevanja ali pa odhoda iz organizacije (*up-or-out*). Razlog za menjavo sistema je jasen. Zaposlitev, ki je častnikom in podčastnikom zagotovljena do upokojitve, je povzročila staranje kadra, kar želijo oborožene sile preprečiti.

Na Nizozemskem poteka pridobivanje vojakov lokalno. Oborožene sile imajo sedem regionalnih pisarn za pridobivanje in obveščanje – tako imenovane *Banenwinkel*. V teh pisarnah preverjajo, ali kandidati ustrezajo zahtevam organizacije. Od 15. februarja 2008 oddelek za pridobivanje (*Recruitment Division*) v Amsterdamu usklajuje oddelke za pridobivanje različnih rodov vojske. Sodeluje s pisarnami za pridobivanje in obveščanje (*Banenwinkel*) ter centri za delo in dohodek (*Centres for Work and Income*). To so paradržavne prijavnne službe za brezposelne. Postopek pridobivanja je dolgotrajen in zahteven, v večstopenjskem izboru je povprečno izločenih 70 odstotkov kandidatov.

Da bi pri mladih zbudili zanimanje za vojaško kariero, je bila za absolvente, ki so stari šestnajst let, ustanovljena šola *Peace and Security School*. Eno- ali dvoletni tečaj ponuja mladostnikom dodatno izobraževanje s poudarkom na varnostnih temah. S temi tečaji lahko prebrodijo čas med izstopom iz šole in vstopom v oborožene sile. V povprečju konča program 2000 mladostnikov, za službo v vojski pa jih pridobijo od 1100 do 1200.

Oborožene sile novačijo predvsem prek interneta, ob različnih prireditvah (npr. *Air Shows*), s televizijskimi oddajami in oglasi v časopisih. Na spletni strani ministrstva za obrambo so zbrane informacije o posameznih poklicnih panogah, dohodkih ali kraju služenja.⁹ Poleg tega predstavniki vojske z informativnimi predstavitvami obiskujejo šole. Pomembna opora pri iskanju prostovoljcev so državne agencije za delo in zavodi za zaposlovanje. Kljub vsem prizadevanjem je novačenje novega kadra tudi na Nizozemskem zelo zahtevno.

⁹ Spletna stran ministrstva za obrambo: http://www.mindef.nl/personnel/werken_bij_defensie/index.aspx.

SLOVENIJA: PREMALO VOJAKOV IN PREVEČ ČASTNIKOV

Strokovnjaki, ki so sodelovali v intervjuju, menijo, da pridobivanje kadra v Sloveniji ni uspešno in da je Slovenska vojska v težavnem položaju.¹⁰ Predvsem je čutiti pomanjkanje pehotnih vojakov. Tudi vse funkcije specialističnih enot po rodovih je težko ali sploh nemogoče zapolniti. Po činih in funkcijah je bilo ugotovljeno, da je zaradi presežkov častnikov iz obdobja vojaške obveznosti in zaradi dejstva, da je še do pred kratkim veljala zaposlitev za nedoločen čas, novačenje teh najpreprostejše. Zaradi akutnega pomanjkanja vojakov sogovornike skrbi, da Slovenska vojska svojih obveznosti do Nata in Evropske unije ob enakem razvoju kot doslej in v določenem času (od približno 2012 naprej) ne bo mogla več izpolniti.

Težav pri zaposlovanju v vojski trenutno ni mogoče odpraviti. Vojski primanjkuje denarnih sredstev za sodobno in uspešno pridobivanje, poleg tega je treba opraviti strukturne prilagoditve. Ugled vojske pri državljanih je velik, tudi zaradi njenega sodelovanja v vojni za samostojnost leta 1991. Vojaške misije v tujini, predvsem mirovne misije v Bosni in Hercegovini ter na Kosovu, pozitivno vplivajo na mnenje ljudi. Kljub velikemu ugledu vojske kot institucije pa je ugled vojaškega poklica majhen.

Vojska potrebuje za uspešno pridobivanje vsako leto približno 800 kandidatov, da zaposli najmanj 30 častnikov, 70 podčastnikov in 300 vojakov. Ob uvedbi poklicne vojske leta 2003 se je prijavilo 3000 kandidatov. Številka se je v zadnjih letih zelo zmanjšala, leta 2006 jih je bilo le še 600 in leta 2007 samo še 400.¹¹ Na severovzhodu Slovenije je zanimanje za vojaški poklic nadpovprečno veliko, saj je vzhodna Slovenija gospodarsko slabše razvita, zato je stopnja brezposelnosti med mladimi višja kot v drugih delih Slovenije. Hitro pa se pokaže tudi druga stran medalje: ko vojaki najdejo zaposlitev na civilnem trgu delovne sile, zapustijo vojsko.

Finančni vidik je v Sloveniji glavna motivacija za zaposlitev v vojski. Pri prehodu na poklicno vojsko leta 2003 so vojaki zaslužili v povprečju 30

¹⁰ Slovenska vojska, ki ni razdeljena v vrsti, je nastala leta 1991, po desetdnevni vojni proti Jugoslovanski ljudski armadi. Oblikovala se je iz nekdanjih jugoslovanskih teritorialnih enot Slovenije in policije. Leta 2003 je prenehala veljati splošna vojaška obveznost. Konec oktobra 2007 je vojska štela 7126 pripadnikov, kar je 626 manj, kot je bilo načrtovano. Cilj do leta 2010 je zagotoviti 8500 poklicnih pripadnikov in 5500 rezervistov, kar ni realno. Zaradi težav z zaposlovanjem ne trpi samo vojska, tudi policija je leta 2007 zapolnila samo 215 delovnih mest od načrtovanih 500. Z uresničevanjem schengenskega sporazuma bo konkurenca za dobro usposobljen kader med obema državnima varnostnima organoma še večja.

¹¹ Leto 2003 je bilo uspešno, ker je veliko kandidatov več let čakalo, da bodo lahko postali poklicni vojaki v oboroženih silah, zato je bilo vključenih več letnikov kandidatov.

odstotkov več kot zaposleni s podobnim civilnim poklicem in primerljivo šolsko izobrazbo, zdaj pa se je razmerje plač obrnilo. Izjema je dobro plačano sodelovanje na misijah v tujini, ki so tako dodatna spodbuda za vstop v vojsko. Nižji dohodki še poslabšujejo možnosti za pridobivanje novih kadrov, zaradi visoke gospodarske rasti pa je tudi vedno manj kvalificiranih oseb pripravljenih vstopiti v vojsko ali zaposlitev v vojski podaljšati.

Tudi tradicija, ugled in domoljubje so seveda razlogi, zaradi katerih se kandidati še posebej odločajo za častniško kariero. Izobraževanje ni odločilno, saj je v Sloveniji šolanje brezplačno, večina mladih žensk in moških ima opravljeno maturo, ki jim omogoča študij na univerzi. Dodatna spodbuda za odločitev je, da imajo zaposleni v oboroženih silah enak status kot javni uslužbenci. Če vojak ne more več opravljati dela v oboroženih silah, mu pripada delovno mesto v upravi.

KAKO POTEKA PRIDOBIVANJE KADROV V SLOVENIJI

Vojska za osemnajstletnike pripravi informativni dan, ki ga obišče 60 odstotkov povabljenih. Z dopolnjenim osemnajstim letom se lahko kandidati prijavijo za službo v vojski. Zgornja starostna meja za vstop v Slovensko vojsko je petindvajset let,¹² za častnike pa trideset. Častniki morajo imeti univerzitetno izobrazbo (najmanj diplomu BA), opraviti pa morajo še enoletno šolanje na častniški šoli. Kandidati morajo biti državljani Republike Slovenije in ne smejo imeti dvojnega državljanstva. Članstvo v politični stranki ni dovoljeno (Kladnik 2007). V povprečju je 60 odstotkov kandidatov primernih za vojaško službo. Od prvega stika do vstopa v oborožene sile mine od tri do devet mesecev, kar je po mnenju strokovnjakov predolgo. S konceptom vojaka prostovoljca, ki vključuje trimesečno osnovno vojaško izobraževanje, poskuša vojska zbuditi zanimanje mladih za vključevanje vanjo. Po izjavah *Oddelka za pridobivanje kadra* (v Ljubljani) te tečaje vsako leto obišče od 300 do 350 kandidatov, velik del se jih nato odloči ostati v oboroženih silah.

Oglaševanje poteka v časopisih, po radiu in na različnih prireditvah, zanimanje mladih pa poskušajo zbuditi tudi s prisotnostjo na internetu¹³. Prav tako poskuša vojska neposredno navezati stik z mladimi z organizacijo mladinskih taborov in obiski na srednjih šolah. Manj ustaljeno je sodelovanje s centri za

¹² Starostno mejo naj bi dvignili na petintrideset let, s čimer bi zmanjšali težave pri pridobivanju.

¹³ Glej spletno stran za pridobivanje slovenskih oboroženih sil: <http://www.slovenskavojska.si>.

delo. Zaradi neugodnih kadrovskih gibanj je nujno, da vojska izboljša svoje oglaševanje.

**SKUPNE ZNAČILNOSTI IN RAZLIKE V PRIDOBIVANJU
VOJAŠKEGA KADRA V BELGIJI IN SLOVENIJI TER NA
NIZOZEMSKEM**

V poglavju so povzete analize držav ter prikazane razlike in skupne značilnosti. Tako kot v analizi primerov so tudi tukaj obravnavani posebni tematski sklopi. V razpredelnici 1 je povzetek pregleda.

Tabela 1: Kadrovska situacija v oboroženih silah Belgije, Nizozemske in Slovenije

	Belgija	Nizozemska	Slovenija
<i>Splošni pregled</i>	<ul style="list-style-type: none"> – preveč višjih častnikov zaradi zaposlitve za nedoločen čas – staranje kadra – manj težav pri zaposlovanju vojakov, več pri zadrževanju zaposlenih v vojski 	<ul style="list-style-type: none"> – preveč višjih častnikov zaradi zaposlitve za nedoločen čas – staranje kadra – veliko težav pri zaposlovanju vojakov, nekoliko manj pri zadrževanju zaposlenih v vojski 	<ul style="list-style-type: none"> – preveč višjih častnikov zaradi zaposlitve za nedoločen čas – staranje kadra – velike težave pri zaposlovanju vojakov in vedno večje pri zadrževanju zaposlenih v vojski
<i>Ugled oboroženih sil in vojaškega poklica</i>	<ul style="list-style-type: none"> – od povprečen do dober – pozitivno obravnavanje profesionalizacije in misij v tujini – velik ugled vojaškega poklica za častnike in nekoliko manjši za vojake 	<ul style="list-style-type: none"> – velik ugled, predvsem zaradi misij v tujini – povprečen ugled vojaškega poklica za častnike in majhen za vojake 	<ul style="list-style-type: none"> – velik ugled, predvsem zaradi misij v tujini – majhen ugled vojaškega poklica
<i>Sprejemni pogoji</i>	<ul style="list-style-type: none"> – belgijsko državljanstvo ali državljan EU – vstop z osemnajstim letom – starostna meja 34 let, za častnike 33 let – od 1. 2009 sprememba od zaposlitve za nedoločen čas k mešanemu sistemu kariere – obvezne misije v tujini 	<ul style="list-style-type: none"> – nizozemsko državljanstvo – vstop z osemnajstim leti – starostna meja 33 let – na novo uvedeno: prilagodljiv kadrovski sistem (brez zaposlitve za nedoločen čas) – obvezne misije v tujini 	<ul style="list-style-type: none"> – slovensko državljanstvo – vstop z osemnajstim letom – starostna meja za vojake 25 let, za častnike z visokošolskim študijem 30 let – vojaški kader – javni uslužbenec – obvezne misije v tujini
<i>Težave in uspehi pri pridobivanju</i>	<ul style="list-style-type: none"> – po prehodu na poklicno vojsko kadrovski presežki, majhne težave pri pridobivanju, vendar od regije do regije različno – kritično pri podčastnikih – težave v pehoti 	<ul style="list-style-type: none"> – na začetku prehoda na poklicno vojsko brez težav – težave od leta 1996 – po regijah različno – premalo plačani pehota, strokovnjaki in podčastniki 	<ul style="list-style-type: none"> – na začetku prehoda na poklicno vojsko leta 2003 brez težav – velik delež zaposlenih vojakov s severovzhoda Slovenije – od leta 2005/06 je težavno zaposlovanje vojakov, predvsem pri pehoti in strokovnjakih
<i>Motivacija za častnike</i>	<ul style="list-style-type: none"> – zagotovljeno delovno mesto – možnost kariere – delno tradicija 	<ul style="list-style-type: none"> – zagotovljeno delovno mesto – izobraževanje – možnost kariere 	<ul style="list-style-type: none"> – zagotovljeno delovno mesto

<p>Motivacija za vojake</p> <ul style="list-style-type: none"> - zagotovljeno delovno mesto - misije v tujini - šport - lokacija 	<ul style="list-style-type: none"> - misije v tujini - možnosti zaslужka 	<ul style="list-style-type: none"> - možnosti zaslужka na misijah v tujini - zagotovljeno delovno mesto
<p>Spodbude za častnike</p>	<ul style="list-style-type: none"> - možnosti izobraževanja 	<ul style="list-style-type: none"> - zagotovljeno delovno mesto
<p>Spodbude za vojake</p>	<ul style="list-style-type: none"> - dodatki za misije v tujini 	<ul style="list-style-type: none"> - bonus pri podpisu pogodbe
<p>Konkurenčnost</p>	<ul style="list-style-type: none"> - gospodarska rast ima negativen vpliv na pridobivanje - za kvalificirane osebe so dohodki nižji kot v zasebnem gospodarstvu 	<ul style="list-style-type: none"> - neposreden negativni vpliv na zaposlovanje - za kvalificirane osebe so dohodki nižji kot v zasebnem gospodarstvu
<p>Postopek pridobivanja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - rodovi vojske že pet let rekrutirajo skupaj - enajst centrov <i>Maisons de la Défense</i> - za vojaški poklic je sposobnih med 55 in 80 odstotki kandidatov - sistem klasifikacije - celovit postopek izbiranja 	<ul style="list-style-type: none"> - neposreden negativni vpliv na zaposlovanje - za kvalificirane osebe so dohodki nižji kot v zasebnem gospodarstvu
<p>Napori pri pridobivanju, oglaševanje, kader za pridobivanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - internet, prireditve, televizijske oddaje, oglasi v časopisih, obiski šol - sodelovanje z uradi za delo - mladinski tabori - premostitvena leta za šestmesečne mladoštnike, ko zapustijo šolo 	<ul style="list-style-type: none"> - približno 60 odstotkov je sposobnih za vojaški poklic - s sedemnajstim letom imajo mladi možnost obiska informativnega dne - dolg postopek izbiranja

Vse tri države se v obravnavanem obdobju soočajo s kadrovskimi težavami v vojski. Na Nizozemskem in v Sloveniji je težava s pridobivanjem vojakov, medtem ko je v Belgiji najtežje njihovo zadrževanje v vojski. Skupno vsem oboroženim silam je neravnotežje med posameznimi čini: oborožene sile imajo preveč častnikov in premalo vojakov. Ob prehodu z vojaške obveznosti na poklicno delo vojske niso mogle preprosto odpustiti častnikov, ki so bili zaposleni za nedoločen čas, kar je povzročilo, da zaradi omejenega števila mest v kontingentu niso mogle zaposliti dovolj vojakov.

Posledica je staranje oboroženih sil, kar resno ogroža njihovo operativno delo na mirovni misijah in postavlja pod vprašaj izpolnjevanje obveznosti do Nata. Zato se vse tri obravnavane države oddaljujejo od zaposlitve za nedoločen čas in namesto nje uvajajo za vse stopnje in čine pogodbe za določen čas. Vojaško osebje nima več zagotovljenega delovnega mesta. Ravno nasprotno, oborožene sile so uvedle konkurenčnost s sistemom *nenehnega nadgrajevanja ali pa odhoda iz organizacije (up-or-out)*. Med petintridesetim in štiridesetim letom se odloči, ali je mogoča nadaljnja vojaška kariera ali pa mora posameznik zapustiti vojsko, zato so ponudbe in ukrepi za izobraževanje za vnovičen vstop na civilni trg delovne sile vse pomembnejši. S tem se možnosti zaposlitve ob prestopu v zasebno gospodarstvo zelo povečajo, kar sicer ne reši težav s pridobivanjem, lahko pa popravi »obrnjeno« starostno strukturo in strukturo činov.

Po koncu hladne vojne in ob povečanju števila nalog se je ugled evropskih oboroženih sil povečal (Manigart 2005, Grizold in Kotnik 1996). S takim razvojem so tesno povezane tudi mirovne misije na kriznih območjih, ki jih državljani ocenjujejo pozitivno. Pri tem je treba upoštevati, da v Belgiji in Sloveniji ter na Nizozemskem državljani jasno razlikujejo med misijami, ki zagotavljajo mir, in misijami, ki želijo mir vsiliti. Zadnje so med državljani bistveno slabše sprejete. Ugled oboroženih sil se je po mnenju strokovnjakov povečal tudi zaradi profesionalizacije, ki je omogočila zmanjšanje števila vojakov in stroškov. Ugled vojaškega poklica je po mnenju državljanov povprečen, pri čemer je ugled vojakov še manjši. Podcenjenost vojaškega poklica v družbi odvrta ljudi, še posebej tiste z višjo izobrazbo, od vstopa v vojsko.

Glavna težava v treh obravnavanih državah je, da imajo premalo vojakov pehote, strokovnjakov in podčastnikov. V vseh treh državah je pri uspešnem pridobivanju kadra mogoče ugotoviti tudi regionalne razlike. Te so v Belgiji in Sloveniji neposredno povezane z gospodarskim položajem, na Nizozemskem pa ima poleg tega pomembno vlogo tudi geografska porazdelitev vojaških oporišč.

Kot vzorec velja dejstvo, da višja kot je stopnja brezposelnosti v regiji in bližja kot so vojaška oporišča, lažje je pridobivanje vojakov. Težava pri teh za vojsko na videz pozitivnih okoliščinah je, da so kadri pri dodatni ponudbi s civilnega trga delovne sile prej pripravljene predčasno prekiniti vojaško službo.

Težave so tudi z zadrževanjem vojakov v vojski, predvsem v letalstvu. V vseh treh državah se je pokazalo, da vojaško letalstvo približno izpolnjuje cilje pridobivanja, saj ponuja odlično izobraževanje. Večje težave pa povzročajo srednje- in dolgoročno zadrževanje kadra v organizaciji, saj je na trgu delovne sile veliko možnosti za zaposlitev, s katerimi oborožene sile s starostnimi omejitvami in višino dohodkov ne morejo tekmovati.

V vseh treh državah je gospodarska varnost najpomembnejši razlog za vstop v vojsko. Dejstva, ki so povezana z dodatnim izobraževanjem za možnost opravljanja civilnih poklicev, s civilnim trgom delovne sile, zagotovljenim delovnim mestom in zaslužkom, so v prednosti tudi pri spodbudah. Ena izmed prednosti, ki jo ima vojska, predvsem zaradi denarnih dodatkov, so tudi misije v tujini.

Za pridobivanje in zaposlovanje kadra morajo biti zagotovljene vse spodbude. V tem pogledu so najboljše spremembe uvedli na Nizozemskem. Poleg možnosti izobraževanja in kariere za častnike ponujajo oborožene sile vojakom tudi zanimive pogodbe za določen čas ter programe za dodatno izobraževanje za večje možnosti zaposlovanja na civilnem trgu dela. Tako kot v Belgiji in Sloveniji tudi mlade na Nizozemskem za vstop v oborožene sile spodbujajo denarni dodatki za misije v tujini. V Belgiji in Sloveniji se za poklic vojaka odločajo predvsem zaradi denarnih spodbud, vendar oborožene sile za vojaški kader ne morejo izplačevati konkurenčnih plačil.

Regionalni koncept je v vseh treh državah podlaga za pridobivanje. V Belgiji in na Nizozemskem imajo centre, v katerih kandidati dobijo prve informacije, opravljen pa je tudi prvi izbor kandidatov. Sprejemne izpite kandidati nato opravijo v središčih v Amsterdamu, Bruslju in Ljubljani. Dvostopenjski model zahteva velike napore pri usklajevanju med regionalnimi centri in glavnim centrom ter veliko časa, kar ima tudi finančne posledice. Od prvega stika do dokončne odločitve lahko mine več mesecev. Med tem si lahko kandidati na trgu delovne sile poiščejo druge možnosti za zaposlitev, oborožene sile pa tako izgubijo morebitne dobre kandidate. V vseh treh državah se odgovorni za kadrovske zadeve zavedajo teh težav, vendar je, kot je videti, do zdaj samo belgijska vojska načrtno skrajšala in poenostavila postopek pridobivanja.

Izbiranje je v vseh treh državah različno zahtevno. Nizozemska in Slovenija poskušata ohraniti standarde kakovosti enako visoke, tudi če s tem ne izpolnita ciljev pridobivanja. Tako državi skrbita za čim manj predčasnih izstopov iz vojske. V Belgiji je bistveno več kandidatov ocenjenih, da so sposobni opravljati vojaški poklic, in tudi sprejetih v vojsko, vendar pa se belgijske oborožene sile nato spopadajo z višjim odstotkom odhodov iz vojske v prvih dveh letih službovanja. Obveza za sodelovanje na misijah v tujini je v vseh treh državah pogoj za sprejem v vojsko.

Za zaposlitev vrzeli pri šestnajstletnih mladostnikih, ki so zaključili srednje šolanje, do vstopa v oborožene sile z osemnajstim letom, sta Belgija in Nizozemska v sodelovanju s civilnimi uradi uvedli izobraževalne tečaje s poudarkom na varnostnih temah. Številni absolventi teh šol se pozneje odločijo za opravljanje vojaškega poklica. V Sloveniji zaradi majhnega števila prebivalcev in posebnega izobraževalnega programa (več kot 50 odstotkov mladostnikov obiskuje univerzo) ni takšnih premostitvenih ponudb. S konceptom vojaka prostovoljca poskušajo oborožene sile pripraviti enak modul, kot se uporablja v Belgiji in na Nizozemskem. Uveljavilo se je spoznanje, da lahko mladostnike za vojaški poklic novačijo že pred dopolnjenim osemnajstim letom in da se prizadevanje za njihovo pridobitev lahko začne že bolj zgodaj. Odgovorni za kadrovske zadeve so za najpomembnejše sredstvo pri pridobivanju navedli prepričljiv nastop na internetu, ki mora izpolnjevati tri pomembna merila:

- vsebovati mora obsežne informacije o vojaških poklicih, vrstah nalog, vojaških oporiščih, izboru, sprejemnih pogojih, izobraževalnih programih in možnostih kariere;
- s pomočjo teh informacij naj bi se opravilo predhodno izbiranje in predstavile možnosti morebitnim kandidatom, ki bi se prijavi za to delovno mesto;
- tretji pomembni element je profesionalni medijski nastop, v katerem vojska nastopa kot zanesljiv delodajalec z zanimivo ponudbo zaposlitve.

Poleg tega si oborožene sile pri pridobivanju kadrov pomagajo tudi s tradicionalnimi mediji, kot so oglasi v časopisih, plakati, reklamni oglasi, kratke informativne oddaje na televiziji in prireditve (na primer letalski mitingi). Obiskujejo tudi šole in si prizadevajo za sodelovanje s posameznimi uradi za delo.

UČENJE ZA USPEŠNO NOVAČENJE

Primeri Belgije, Nizozemske in Slovenije kažejo, da je vzdrževanje dobro kvalificirane poklicne vojske povezano z velikimi težavami. Na podlagi izkušenj v kadrovskega menedžmentu v treh obravnavanih državah je mogoče imenovati glavne dejavnike za uspešno pridobivanje. Poudarek pri poklicni vojski je predvsem na težavah pri pridobivanju vojakov in strokovnjakov, saj je ravno na tej stopnji premalo kadra.

Na splošno je zaposlovanje vojaškega kadra vedno tesno povezano z družbenim in gospodarskim razvojem. S spreminjanjem družbenih vrednot se je po eni strani spremenilo dožemanje dela in poklica, po drugi strani pa se je uveljavil kritičen pogled na vojsko. Tradicionalne in središčne vrednote v vojski, kot so disciplina, podrejanje in poslušnost, so v moderni družbi izgubile pomen, zamenjala jih je želja po sooblikovanju. Za uspešno novačenje vojaškega kadra je ob družbenih okoliščinah osrednjega pomena tudi gospodarski vidik. Ob visoki konjunkturi in dovolj drugih zaposlitvenih možnostih za iskalce prve zaposlitve je za vojsko zelo težko zagotoviti dovolj usposobljenega kadra, zato se morajo oborožene sile na trgu delovne sile predstaviti kot sodoben in zanesljiv delodajalec.

Študije treh držav ponazarjajo, da pridobivanje častnikov na splošno ne predstavlja težav. Častniki imajo v družbi še vedno velik ugled, možnosti dolgoročne zaposlitve, dobrih zaslužkov in izobraževanja pa dodatno spodbudijo odločitev za častniški poklic. V nasprotju s častniki pa je v vseh treh obravnavanih državah veliko težav s pridobivanjem vojakov in strokovnjakov. Težave so gospodarsko pogojene in jih je mogoče odpraviti le, če bodo plačila primerljiva z drugimi poklici na trgu, nobena izmed obravnavanih držav pa nima potrebnih denarnih sredstev.

Ob glavnih družbenih in gospodarskih dejavnikih, ki so bistvenega pomena za uspeh novačenja, se lahko tudi na operativni ravni uvedejo dodatni ukrepi, ki bi zmanjšali težave s pridobivanjem. Ti ukrepi so izvedljivi le, če so na voljo potrebni denarni viri:

- Čim bolj je naloga preprosta, tem lažje je pridobiti ljudi. Primer so nizozemske oborožene sile, ki sodelujejo predvsem na misijah v Afganistanu: jasno izhodišče in misija. Vojaškemu kadru je omogočeno, da prevzame naloge, ki oblikujejo vojaško identiteto.
- Ponujena morajo biti konkurenčna plačila, da postane vojaški poklic zanimiv in privabi dovolj usposobljenih prostovoljcev. Uvedba plačila po učinku je dodatna spodbuda za angažirane pripadnike vojske.

- Razumevanje plačanega dela se je spremenilo. Za upoštevanje potreb zaposlenih so na voljo različne možnosti, med drugim tudi ta, da kandidat sam izbere kraj in začetek opravljanja vojaškega poklica.
- V najboljšem primeru pomeni vojaški poklic za večino kadra poklicno obdobje, ki mu sledi (vnovična) vrnitev na civilni trg delovne sile. To preprečuje staranje vojaškega kadra in spodbuja pripadnike oboroženih sil, da se nenehno dodatno izobražujejo. Vojska mora zaradi tega ponuditi številne možnosti za dodatno izobraževanje, ki je priznано tudi na trgu delovne sile.
- Ponudba dodatnih spodbud je lahko usklajena s postopkom prezaposlovanja (outplacement) na civilnem trgu delovne sile. Pri tem je bistvenega pomena sodelovanje s civilnimi uradi, predvsem z regionalnimi uradi za delo, izobraževalnimi centri in lokalnimi političnimi organi.
- Ciljno skupino je treba razširiti na osebe med petnajstim in petintridesetim letom starosti. Več pozornosti je treba nameniti tudi povečanemu pridobivanju žensk in mladih priseljencev.
- Postopek pridobivanja za vojaške poklice mora biti jasno strukturiran, potekati mora učinkovito, kandidati pa morajo biti čim hitreje obveščeni o ustreznosti za opravljanje tega poklica. Tako se zmanjša nevarnost, da bi se kandidati medtem odločili za drug poklic.
- Namenska komunikacija oboroženih sil je pomemben del strategije pridobivanja: vojska mora biti prepoznavna kot delodajalec, poznani morajo biti posamezni rodovi vojske in ponujena področja zaposlitve. Kandidatom iskanje potrebnih informacij olajša profesionalna internetna predstavitev.
- Za poklicne častnike in podčastnike je velikega pomena možnost vojaške kariere, zanimanje za vojaški poklic bi se zanesljivo povečalo, če bi bile te možnosti jasneje določene.

Uspešnega pridobivanja kadra pri evropskih oboroženih silah ni mogoče doseči s posameznimi in nepovezanimi dejavnostmi. Po izkušnjah Belgije, Slovenije in Nizozemske je za uspešno pridobivanje in zaposlovanje poklicnih vojakov na vseh stopnjah potreben sveženj usklajenih ukrepov.

VIRI

- Belgium - National Report, 2005: Situation of the Year 2004.* http://www.nato.int/lms/2005/win/national_reports/belgium.pdf.
- Bryan BENDER, 2006: *A U.S. Military, at is breaking point' Considers Foreign Recruits.* V: *International Herald Tribune Americas*, 26. decembra 2006.
- Miepke BOS-BAKX in Joseph SOETERS, 2003: *The Professionalization of the Netherlands' Armed Forces.* V: Malešič, Marjan (ur.) (2003): *Conscription vs. All-Volunteer Forces in Europe. Militär und Sozialwissenschaften 33.* Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft. 83–99.
- Brussels Moniteur Belge*, 30. aprila 2003. *Loi du 27 mars 2003 relative au recrutement des militaires et au statut des musiciens militaires et modifiant diverses lois applicables au personnel de la Défense.* 8. člen. <http://www.staatsbladclip.be/lois/2003/04/30/loi-2003007119.html>.
- Thomas BULMAHN, 2004: *Berufswunsch Soldat: Interessen und Motive.* V: Gareis, Sven Bernhard, in Paul Klein (ur.) (2004): *Handbuch Militär und Sozialwissenschaften.* Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. 451–461.
- Thomas BULMAHN, 2007: *Berufswahl Jugendlicher und Interesse an einer Berufstätigkeit bei der Bundeswehr. Ergebnisse der Jugendstudie des Sozialwissenschaftlichen Instituts der Bundeswehr.* Strausberg: SOWI.
- François CAILLETEAU, 1991: *Le recrutement d'une armée de métier.* V: Boëne, Bernard, in Michel Louis Martin (1991) *Conscription et armée de métier.* Pariz: FEDN. 252–266.
- Lindsay P. COHN, 2007: *Who Will Serve? Education, Labor Markets, and Military Personnel Policy.* Phd, Department of Political Science in the Graduate School of Duke University.
- Leo DEHEYDER, 1999: *Die neue Wehrstruktur in Belgien.* V: Steinkamm, Armin A./Schössler, Dietmar (ur.) (1999) *Wehrhafte Demokratie 2000. Zu Wehrpflicht und Wehrstruktur.* Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft. 152–161.
- Jacques van DOORN, 1976: *Der Niedergang der Massenarmee - Allgemeine Überlegungen.* V: *Beiträge zur Konfliktforschung 1* (1976). 51–62.
- Martin ELBE, 2004: *Der Offizier - Ethos, Habitus, Berufsverständnis.* V: Gareis, Sven Bernhard, in Paul Klein (ur.) (2004) *Handbuch Militär und Sozialwissenschaften.* Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften. 418–431.
- Curtis L. GILROY, Phillips, Robert L. in John D. Blair, 1990: *The All-Volunteer Army: Fifteen Years Later.* V: *Armed Forces & Society* 16 (1990): 3. 329–350.
- Anton GRIZOLD in Igor Kotnik, 1996: *The Present and Future of the Military Profession in Slovenia.* V: *Forum International*, 18. zvezek. Strausberg: SOWI, 181–228.
- Karl W. HALTNER, Andreas Wenger, Silvia Würmli in Urs Wenger, 2007: *Sicherheit 2007: Aussen-, Sicherheits- und Verteidigungspolitische Meinungsbildung im Trend.* Zürich: ETH.
- Thomas HARDING, 2007: *Britain Almost out of Troops.* V: *Telegraph.co.uk*, 24. julija 2007.
- Christoph JACKWERTH, 1998: *Ökonomische Aspekte eines Vergleiches unterschiedlicher Wehrsysteme.* V: *Österreichische Militärische Zeitschrift* 4 (1998). 375–382.
- Christopher JEHN in Zachary Selden, 2002: *The End of Conscription in Europe.* V: *Contemporary Economic Policy* 20 (2002): 2. 93–100.
- Tomaž KLADNIK, 2007: *Slovenian Armed Forces in the Service of Slovenia.* Ljubljana: Defensor.
- Francois LESCREEVE in Bert Schreurs, 2007: *Recruiting and Retention of Military Personnel: Belgija.* V: *NATO Research and Technology Organisation, Task Group HFM-107* (2007).

- Recruiting and Retention of Military Personal. Final Report of Research Task Group HFM-107. Francija: Neuilly-Sur-Seine Cedex, oktobra 2007. 2A-1-2A-9.*
- Marjan MALEŠIČ, 2002: *Comparative Analysis of Manning the Armed Forces in Europe. Univerza v Ljubljani: Obramboslovni raziskovalni center.*
- Philippe MANIGART, 2003: *The Professionalization of the Belgian Armed Forces. V: Malešič, Marjan (ur.) (2003): Conscription vs. All-Volunteer Forces in Europe. Militär und Sozialwissenschaften 33. Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft. 133–149.*
- Philippe MANIGART, 2005: *Risks and Recruitment in Postmodern Armed Forces: The Case of Belgium. V: Armed Forces & Society 31 (2005): 4. 559–582.*
- Edwin R. MICEWSKI in Barbara Schörner, 2007: *Streitkräfte in der Postmoderne. V: Österreichische Militärische Zeitschrift 3 (2007). 271–280.*
- Ministry of Defence, 2006: *Recruitment and Retention in the Armed Forces. Report by the Comptroller and Auditor General. London: National Audit Office NAO, 3. novembra 2006. http://www.nao.org.uk/publications/nao_reports/05-06/05061633-I.pdf.*
- René MOELKER, Peter Olsthoorn, Miepke Bos-Bakx in Joseph Soeters, 2005: *From Conscription to Expeditionary Armed Forces: Trends in the Professionalisation of the Royal Netherlands Armed Forces. Research Paper FMB 05-70. Breda: Royal Netherlands Military Academy, Faculty of Military Sciences.*
- NATO Research and Technology Organisation, Task Group HFM-107, 2007: *Recruiting and Retention of Military Personal. Final Report of Research Task Group HFM-107. Francija: Neuilly-Sur-Seine Cedex, oktobra 2007.*
- North Atlantic Assembly Papers, 1983: *Manpower Issues for NATO. Recruitment, Retention, Reserves. Bruselj: The North Atlantic Assembly.*
- Walter A. OECHSLER, 2000: *Personal und Arbeit. Grundlagen des Human Resource Management und der Arbeitgeber-Arbeitnehmer-Beziehungen, 7., predelana in razširjena izdaja. München: R. Oldenbourg Verlag.*
- Bert SCHREURS, 2004: *“I think they misled me”: About the Information Value of Recruitment and Selection. Belgija: Belgian Ministry of Defense. <http://www.internationalmta.org/Documents/2004/2004021P.pdf>.*
- Tibor SZVIRCSEV TRESCH, 2005: *Europas Streitkräfte im Wandel: Von der Wehrpflichtarmee zur Freiwilligenstreitkraft. Eine empirische Untersuchung europäischer Streitkräfte 1975 bis 2003. Doktorska disertacija. Zürich: Universität Zürich.*
- Cyril VAN DE VEN in Renier Van Gelooven, 2006: *Early Attrition in the Netherlands' Armed Forces, a New Monitor. Haag: Netherlands Defence Services Centre Behavioural Sciences.*
- Cyril VAN DEN VEN in Rik Bergman, 2007: *Recruiting and Retention of Military Personnel: Nizozemska. V: NATO Research and Technology Organisation, Task Group HFM-107 (2007). Recruiting and Retention of Military Personal. Final Report of Research Task Group HFM-107. Francija: Neuilly-Sur-Seine Cedex, oktobra 2007. 2D-1-2D-14.*
- Michael J. WILSON, James B. Greenlees, Tracey Hagerty, Cynthia V. Helba in Wayne Hintze, 1999: *Youth Attitude Tracking Study 1999. Propensity and Advertising Report. Arlington: Defense Manpower Data Center.*

NORMATIVNA UREDITEV, ORGANIZIRANOST IN USPEŠNOST RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI NA MINISTRSTVU ZA OBRAMBO

NORMATIVE REGULATION, ORGANISATION AND EFFECTIVENESS OF THE RESEARCH ACTIVITY AT THE MINISTRY OF DEFENCE

.....

POVZETEK

V prispevku sta predstavljeni analiza normativne ureditve in organiziranja ter ocena uspešnosti raziskovalne dejavnosti na Ministrstvu za obrambo (MO). V prvem delu so predstavljeni rezultati analize normativne ureditve raziskovalne dejavnosti ter analize njene vsebine v nekaterih planskih in usmerjevalnih dokumentih. V nadaljevanju predstavljam analizo organiziranosti raziskovalne dejavnosti MO, vključno s področjem temeljnih vojaških ved. Analitični del nadaljujem s prikazom uspešnosti Ciljnega raziskovalnega programa Znanje za varnost in mir 2004–2010 in Tehnološkega programa Znanje za varnost in mir 2006–2012 v letih 2006 in 2007. Dopolnitev normativnih dokumentov, ki urejajo raziskovalno področje na MO, bi bilo smiselno uveljaviti predvsem pri celovitem urejanju področja raziskovalne dejavnosti, kamor spadata tudi urejanje varstva pravic intelektualne lastnine in lastna raziskovalna

dejavnost. Dopolnitev srednjeročnih in dolgoročnih planskih dokumentov na področju raziskovalne dejavnosti bo mogoča z natančnejšim določanjem programskih in podprogramskih ciljev ter raziskovalnih področij v srednjeročnih in dolgoročnih planskih dokumentih. Organiziranost raziskovalne dejavnosti je mogoče nadgraditi zlasti z ustanovitvijo svoje raziskovalne organizacije na področju temeljnih vojaških ved, in sicer v okviru organizacijske enote, pristojne za preoblikovanje, ter z večjo vlogo gospodarstva in raziskovalnih organizacij, predvsem v obliki partnerstva in manj v obliki javnih razpisov. Raziskovalna organizacija bi morala biti bolj ločena od vojaškega izobraževalnega sistema, organizirana pa skladno z zakonodajo, ki ureja raziskovalno dejavnost v Sloveniji. Uspešnost raziskovalne dejavnosti bi bilo mogoče izboljšati z usklajevalnimi mehanizmi za uveljavljanje rezultatov raziskovalnih projektov v redno delo MO, enot in štabov Slovenske vojske. Večja vključenost gospodarskih organizacij z inovativno poslovno strategijo ter visokotehnoloških podjetij v raziskovalno dejavnost ministrstva pa bi izboljšala uspešnost raziskovalne dejavnosti tako v ministrstvu kot v državi.

K L J U Č N E B E S E D E

Raziskovalna dejavnost, vojaška znanost, Ciljni raziskovalni program Znanje za varnost in mir 2004–2010, Tehnološki program Znanje za varnost in mir 2006–2012.

A B S T R A C T

The article presents an analysis of normative regulation as well as the organisation and assessment of the effectiveness of the research activity at the Ministry of Defence (MOD). The first part presents the normative regulation of research activity analysis results and the analyses of its content on certain planning and guiding documents. It is followed by an analysis of the MOD research activity organisation together with fundamental military science field. The analytical part continues with a demonstration of the efficiency of the goals of the research program Knowledge for Peace

Peter Papler

and Security 2004–2010 and the technological program Knowledge for Peace and Security 2006–2010 in the years 2006 and 2007. It would be practical to supplement the normative documents, which regulate the research field at the MOD, particularly in the comprehensive management of the research activity field within which also falls the management of intellectual property rights protection and proper research activity. The adaptation of medium and long-term planning documents in the field of research activity will be ensured with a more specific purpose of program and subprogram goals and research fields. The organisation of research activity can be upgraded particularly through the establishment of the research organisation in the field of military science – that is as part of organisational units, competent for transformation and through the increased role of financial and research organisations, especially in the form of partnerships and less in the form of public procurement. There should be greater division between the research organisation and military education system, yet the organisation should be structured in compliance with the legislation, regulating research activity in Slovenia. The effectiveness of research activity could be improved with coordinating mechanisms for the inclusion of research results in the regular work of the MOD, units and staffs of the Slovenian Armed Forces. A greater involvement of financial organisations with innovative business strategies and high-technology companies into the ministry’s research activity would improve the effectiveness of the research activity in the ministry as well as in the state.

KEY WORDS

Research activity, military science, Knowledge for Peace and Security 2006–2010 Research Program, Knowledge for Peace and Security 2006–2012 Technological Program.

.....

UVOD

Namen prispevka je analizirati stanje na nekaterih področjih raziskovalne dejavnosti MO in oblikovati priporočila, ki bi raziskovalno dejavnost ministrstva po uspešnosti čim bolj približala obrambnim ministrstvom in

vojskam razvitih zahodnih držav. Na sedanji stopnji razvoja vojaških ved (Žabkar 2004: 60) se v sodobnih oboroženih silah namenja vse več pozornosti razvoju znanstveno čim bolj utemeljenih metod, ki se uporabljajo pri praktičnem delu v enotah in štabih. Vodstva sodobnih oboroženih sil se namreč veliko bolj kot prej zavedajo, da morajo biti temelji vojaške profesije in z njo povezane profesionalizacije oboroženih sil na znanstveno utemeljeni podlagi. Zato so v sodobnih oboroženih silah oblikovali posebne vojaške raziskovalne centre in za znanstveno delo izobrazili častnike, ki so s civilnimi povezani v vojaške izobraževalne sisteme, obenem pa tudi v nacionalne znanstvene institucije¹.

Za hitrejše prilagajanje Nata in članic zavezništva tehnološkim in družbenim spremembam je bilo leta 2003 tudi v zavezništvu ustanovljeno poveljstvo za transformacijo (Allied Command Transformation – ACT), ki ima v svoji sestavi Natov center za podvodne raziskave (Nato Underwater Research Centre – NURC) iz La Spezie v Italiji, ter več centrov odličnosti v nekaterih drugih državah članicah, in sicer za temeljne in aplikativne raziskave s posameznih področij vojaških ved. Poveljstvo tesno sodeluje s specializiranimi zavezniškimi agencijami, kot je Natova agencija za poveljevanje, komunikacije in svetovanje (Nato Consultation, Command and Control Agency – NC3A). Poslanstvo ACT je hitrejše, usklajeno in uspešnejše prilagajanje zavezništva spremembam v strateškem okolju, spremenjenim oblikam oboroženega boja in vojne, in sicer z uporabo znanstvenih metod in rezultatov raziskovalne dejavnosti.

Podobno so se hitrejšega prilagajanja spremembam v okolju lotile države članice, ko so ugotovile, da brez organizacijskih in kadrovskih sprememb, ki bi omogočile uveljavljanje rezultatov eksperimentalnega, raziskovalnega in razvojnega dela, ne bo mogoče spremljati hitrega razvoja znanosti, tehnologije ter družbenih sprememb.

Leta 2002 je bil tudi v SV, in sicer pri Poveljstvu za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU), ustanovljen Center za doktrino in razvoj (CDR), namenjen raziskovalni dejavnosti na področju temeljnih vojaških ved. Pri CDR je bil kot posvetovalni organ načelnika Generalštaba Slovenske

¹ Realizatorji ali izvajalci raziskovalnih projektov (Žabkar 2004: 229) so lahko posamezniki (častniki, ki pripravljajo magistrsko ali doktorsko delo), vojaške izobraževalne institucije, vojaški raziskovalni inštituti ali (in) civilne ustanove, ki imajo za to usposobljene kadre. Dejstvo je, da se raziskovalne organizacije in šolske organizacije ne izključujejo. Če imamo izobraževalno ustanovo, se ta lahko ukvarja tudi z raziskovanjem, če izpolnjuje pogoje za opravljanje raziskovalne dejavnosti. To pomeni, da je vojaški raziskovalni inštitut lahko organiziran kot raziskovalna organizacija ali kot raziskovalno-izobraževalna ustanova.

vojske ustanovljen tudi Svet za znanost in tehnologijo, administrativne in svetovalne naloge zanj pa opravlja projektna pisarna v CDR.

Leta 2004 je MO skupaj z ministrstvom, pristojnim za znanost, pripravilo prvi razpis Ciljnega raziskovalnega programa *Znanje za varnost in mir 2004–2010* (CRP MIR), ki ga je izvedla Javna agencija RS za raziskovalno dejavnost (ARRS). Leta 2006 in 2007 sta bila pripravljena še naslednja dva razpisa. Nekaj projektov, in sicer manjši del, je že končanih. Ministrstvo je v večjem delu financiralo tako temeljne kot aplikativne raziskovalne projekte. Leta 2006 je v sodelovanju z Ministrstvom za gospodarstvo pripravilo prvi javni razpis v okviru Tehnološkega programa *Znanje za varnost in mir 2006–2012* (TP MIR), ki ga je izvedla Tehnološka agencija Slovenije (TIA). Prvi projekti bodo končani leta 2009. V okviru tehnoloških projektov je ministrstvo v obliki državnih pomoči sofinanciralo nekatere raziskovalne projekte v gospodarskih družbah. Obdobje od 2004 do 2008 je torej tisto, ki omogoča prvo analizo normativne ureditve raziskovalne dejavnosti, njeno organiziranost ter analizo in oceno uspešnosti² projektov v okviru raziskovalnih programov MO.

METODE

Za analizo raziskovalne dejavnosti je bila uporabljena deskriptivna metoda, za analizo uspešnosti vanjo investiranih sredstev pa statistična metoda. Analiza veljavnih zakonskih in podzakonskih aktov s področja raziskovalne dejavnosti je odgovorila na vprašanje o normativni urejenosti raziskovalnega področja na MO, skladnosti dejavnosti z veljavno zakonodajo ter o njenem vplivu na uspešnost raziskovalne dejavnosti. V analizi organiziranosti sem poskušal potrditi hipotezo, da je institucionalizacija raziskovalne dejavnosti s področja vojaške znanosti temelj njene boljše organiziranosti, kar zagotavlja njeno večjo uspešnost. Za teoretično podlago sem si izbral Shumpetrov³ razvojni model, tako imenovani trio: invencija, inovacija in difuzija, pri čemer je invencija novo znanje, inovacija uporaba tega znanja v (pro)izvajalnih⁴ procesih, difuzija pa

² Uspešnost je razmerje med načrtovanimi cilji in doseženimi rezultati programa oz. raziskovalnih projektov.

³ Joseph Shumpeter je bil avstrijski ekonomist, ki je živel in delal tudi v ZDA. V letih pred drugo svetovno vojno je postavil prvi teoretični dinamični ekonomski model tržne konkurence. Ker so ekonomisti v preteklem stoletju predvsem proučevali statične modele ekonomske konkurence (npr. model popolne konkurence), se niso dovolj ukvarjali s proučevanjem dinamičnih modelov. Tako je Shumpetrov model danes ponovno predmet poglobljenega proučevanja in temelj proučevanja vpliva znanstveno-tehnološkega razvoja na ekonomijo, temelječo na znanju.

⁴ Proizvajalni ali izvajalni proces pomeni rezultat dejavnosti storitvene ali proizvodne organizacije. Za oborožene sile so to priprave na vojno, in sicer kot gradnja zmogljivosti in izvajanje operacij.

prenos že uporabljenega znanja na drug prostor ali drugo gospodarsko panogo. Vojaška raziskovalna organizacija je tako organizacija za prenos novega znanja (inovacije) v enotovno in štabno delo⁵ ter prenos (difuzija) novega znanja na druga (vojaška) področja ali drugo vojsko.

REZULTATI

Raziskovalna dejavnost MO v normativnih dokumentih

Organi izvršne oblasti, torej tudi ministrstva in organi v sestavi, opravljajo naloge skladno z zakonskimi in podzakonskimi akti. To pomeni, da delajo tisto, kar je določeno s predpisi, drugih nalog ali drugače, kot je predpisano, ne smejo opravljati. Če se to zgodi, organ državne uprave posluje nezakonito. In kateri predpisi urejajo raziskovalno dejavnost na MO? Zakon, ki ureja obrambno področje, ne ureja raziskovalne dejavnosti⁶, zato se uporablja Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti (ZRRD – UPB1, Uradni list RS, št. 2006/22 ter ZRRD – B, Uradni list RS, št. 2007/112) neposredno. ZRRD predstavlja zakonsko podlago, ki jo moramo kot državna uprava upoštevati pri opravljanju raziskovalne in razvojne dejavnosti. ZRRD določa načela in cilje ter način izvajanja politike raziskovalne in razvojne dejavnosti, ki se financirata iz državnega proračuna ter drugih virov (iz evropskih programov in skladov, lokalnih skupnosti in gospodarstva), usmerjeni pa sta k doseganju ciljev družbenega in gospodarskega razvoja Slovenije. Ta zakon določa tudi organizacijo raziskovalne in razvojne dejavnosti ter pogoje za njuno opravljanje, kar podpira prehod v družbo, ki temelji na znanju in ki postavlja ti dejavnosti kot razvojno prednostno nalogo. Produkcija in prenos novega znanja in novosti z različnih strokovnih področij v delovanje poveljstev, enot in zavodov SV⁷ je skladno z ZRRD področje raziskovalnega in razvojnega dela, na področju raziskovalne dejavnosti torej naloga CDR, na področju razvoja pa Generalštaba SV (GŠSV).

⁵ Enote SV kot so čete, bataljoni ter poveljstva in štabi, kot sta Poveljstvo sil in Generalštab, potrebujejo za reševanje zapletenih problemov pomoč v obliki novega znanja. Prenos rezultatov raziskovalnih projektov v prakso pomeni inovacijo na vojaškem področju.

⁶ Razen drugega odstavka 31. člena zakona, ki ureja obrambno področje in določa pogoje za pridobivanje soglasij za opravljanje znanstvenoraziskovalne dejavnosti na obrambnem področju, ki jo opravljajo tuje pravne in fizične osebe.

⁷ Petnajstletno razvojno obdobje je po merilih preteklosti gotovo kratko, po sedanjih globalizacijskih merilih pa obdobje, ko mora organizacija dozoreti. Razvojno hitrost je treba primerjati z razvojno hitrostjo primerljivih organizacij. Le to je lahko merilo uspešnosti razvoja. Stare norme, ki so veljale za preteklost, danes niso več uporabne. Ker se je Shumpetrov trio (invencija, inovacija, difuzija oz. uveljavljena sprememba) s šestih do osmih let še dvajset let nazaj v povprečju zmanjšal na današnjega 1,5 leta, to pomeni, da 60 do 80 let razvoja v preteklem stoletju danes pomeni 15-letno razvojno obdobje.

Poslanstvo raziskovalnega programa, opisano v Srednjeročnem obrambnem programu razvoja in opremljanja (MO 2005: 6) od 2007 do 2012, je z uporabo najnovejših raziskovalnih dosežkov zagotoviti najboljše mogoče raziskovalne projekte za podporo razvoju vojaških in drugih zmogljivosti na MO. Raziskovalna dejavnost bo težiščno zagotavljala aplikativne projekte za razvoj zmogljivosti SV. SOPR 2007–2012 predvideva za raziskovalni program podprograme:

- Slovenska vojska 21. stoletja,
- razvoj komunikacijsko-informacijskega sistema (KIS) za nacionalno varnost,
- obramba proti terorizmu, zaščita ljudi in okolja,
- razvoj in upravljanje nacionalnovarnostnega sistema.

Poslanstvo programa tehnološkega razvoja na MO je zagotoviti najboljše mogoče tehnološko-razvojne projekte za podporo razvoju vojaških in drugih zmogljivosti na MO z uporabo najnovejše tehnologije. Tehnološki program MIR vključuje podprograme:

- zmogljivosti za bojevanje,
- zmogljivosti za bojno podporo ter zaščito in reševanje,
- zmogljivosti za zagotovitev bojnega delovanja ter delovanja zaščite in reševanja,
- vodenje, poveljevanje in kontrola.

Konec leta 2007 je bil na MO sprejet tudi Pravilnik o raziskovalno-razvojni dejavnosti, ki ureja ožje področje te dejavnosti. Pravilnik ureja administrativne postopke in le ožje področje raziskovalne dejavnosti, in sicer raziskovalne programe, ki jih MO izvaja v sodelovanju z ARRS in TIA. Pravilnik o raziskovalno-razvojni dejavnosti določa obveznosti in pristojnosti posameznih organov v sestavi in notranjih organizacijskih enot MO na področju administriranja raziskovalne dejavnosti. Ne ureja pa postopkov za vzpostavitev lastnih raziskovalnih zmogljivosti, vključno z raziskovalnimi kadri, načina prenosa rezultatov raziskovalnih projektov, ki jih za MO izvajajo zunanje raziskovalne organizacije v enotovno ali štabno prakso, postopkov z neopredmetenimi osnovnimi sredstvi (npr. patenti), ki so morebiti rezultat raziskovalnega projekta, vsebin in načinov sodelovanja z Natovo Raziskovalno tehnološko organizacijo (Research and technology Organization – RTO) ter raziskovanja v okviru EU oziroma Evropske obrambne agencije (European Defense Agency – EDA).

Organizacijo in način delovanja raziskovalne dejavnosti v SV opredeljuje ukaz načelnika GŠSV, ki določa, da se pri CDR oblikuje Svet za znanost in tehnologijo. Administrativni postopki delovanja Sveta za znanost in tehnologijo so urejeni s poslovnikom. Ukaz ne ureja organizacije in načina delovanja raziskovalne dejavnosti na področju temeljnih vojaških ved, vloge Sveta pri uveljavljanju rezultatov raziskovalnih projektov v enotovno in štabno prakso in tudi ne upoštevanja zakonodaje, ki opredeljuje pravice in obveznosti delavcev, ki izhajajo iz izumov, nastalih v delovnem razmerju.

ARRS je na podlagi zakona, ki ureja raziskovalno in razvojno dejavnost, sprejela Pravilnik o kazalcih in merilih znanstvene in strokovne uspešnosti (Uradni list RS, št. 39/2006). Pravilnik določa kot pomembna merila znanstvene uspešnosti citiranost objavljenih del, ki jo ocenjujemo s skupnim številom citatov, povprečnim številom citatov na delo, deležem visoko citiranih del in deležem del, ki niso bila citirana. Za ocenjevanje družbene in/ali ekonomske pomembnosti pa bi MO lahko opredelilo tudi druga kvantitativna merila uspešnosti raziskovalcev. Treba je povedati, da je tudi za razvojno dejavnost, enako kot za raziskovalno, pogoj ustrezna registracija raziskovalca in organizacije pri ARRS. Registracija je nekakšno dokazilo o izpolnjevanju minimalnih standardov za opravljanje znanstvene in strokovne dejavnosti. Podobno je tudi pri vrednotenju objav v periodičnih publikacijah.

Podobno je ARRS sprejela tudi Pravilnik o vsebini in načinu vodenja evidence o izvajalcih raziskovalne in razvojne dejavnosti (Uradni list RS, št. 12/2005), ki določa način vodenja evidence o raziskovalni dejavnosti v Slovenji, in sicer v podatkovni zbirki SICRIS. V tej zbirki se vodijo rezultati raziskovalne dejavnosti v RS, ki se opravlja skladno z veljavnimi predpisi, kar seveda ne velja za raziskovalno in razvojno dejavnost MO.

Temeljne vojaške vede, skladno s formacijo CDR, predstavljajo področje raziskovalnega in razvojnega dela CDR. V Sloveniji je to edini (vojaški) zavod⁸, ki ima s formacijo določeno poslanstvo, to je opravljanje raziskovalne dejavnosti na področju temeljnih vojaških ved. CDR ne izpolnjuje minimalnih

⁸ Velikokrat se na proučevanje vojske kot organizacije v okviru obramboslovnih, organizacijskih, socioloških, psiholoških in drugih ved gleda kot na raziskovalno dejavnost na področju temeljnih vojaških ved. Navedene vede proučujejo vojsko kot organizacijo ali vojno kot družben pojav. Predmet proučevanja vojaških ved pa so vojaški vidiki vojn, oboroženi boj, operacije, bitke in boji. Treba je povedati, da na Fakulteti za družbene vede v okviru študija obramboslovja predmetnik vključuje predmete temeljnih vojaških ved, kot so taktika, operatika in strategija. Fakulteta se torej zaveda pomembnosti poučevanja znanja temeljnih vojaških ved. Za raziskovalno dejavnost na tem področju pa se srečuje z enakimi težavami kot CDR, s pomanjkanjem ustreznih raziskovalne infrastrukture ter usposobljenih raziskovalcev s področja temeljnih vojaških ved.

standardov za opravljanje raziskovalne dejavnosti po veljavnih merilih ARRS, sprejetih na podlagi ZRRD, in torej raziskovalne dejavnosti ne more opravljati na način, kot to predvideva sedanja zakonodaja.

ORGANIZIRANOST RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI NA MO

Za administracijo raziskovalne dejavnosti je na MO pristojen Direktorat za logistiko oziroma njegovi enoti Urad za opremljanje ter Sektor za vojaško tehnologijo, raziskave in razvoj. Ministrstvo tesno sodeluje z ARRS, v sodelovanju z ministrstvom za visoko šolstvo, znanost in tehnologijo pa je bil s sklepom ustanovljen strokovni svet CRP MIR. V svetu sta tudi dva pripadnika iz SV (GŠSV in CDR). Tehnološki razvoj poteka v tesnem sodelovanju s TIA. V letnih razpisih v okviru programa TP MIR je poudarek na državni pomoči gospodarskim organizacijam, ki raziskujejo tehnologijo s potencialno možnostjo uporabe v vojaške namene. V programskem svetu sta navadno dva predstavnika SV (GŠSV in CDR). Vse investicije MO v raziskovalno dejavnost znotraj CRP MIR in TP MIR od leta 2006 do 2007 so prikazane v tabeli 1. Skupna vrednost investicij v novo znanje je nekaj manj kot 40 milijonov evrov.

Tabela 1: Investicije MO v raziskave in tehnologijo

Leto	CRP MIR	TP MIR	Skupaj
2006	15.300.000 €	7.958.069 €	23.258.069 €
2007	7.057.000 €	9.641.851 €	16.698.851 €
Skupaj	22.357.000 €	17.599.920 €	39.956.920 €

Vir: Franc Pojbič: Research and Development Activities at the Ministry of Defence of the Republic of Slovenia, Quark, Summer 2008: 63–66.

Tabela 2: Število raziskovalnih projektov po programih.

Leto	CRP MIR	TP MIR	Naročilo	Skupaj
2006	92	21	13	126
2007	42	19	10	71
Skupaj	134	40	23	197

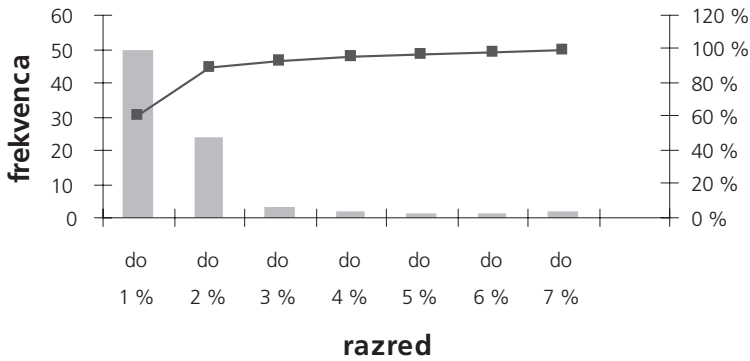
Vir: Franc Pojbič: Research and Development Activities at the Ministry of Defence of the Republic of Slovenia, Quark, Summer 2008: 63–66.

V tabeli 2 je prikazano skupno število vseh raziskovalnih projektov, ki jih za MO izvajajo slovenske raziskovalne organizacije. Skupno torej na MO poteka oziroma se je končalo nekaj manj kot 200 raziskovalnih projektov. *Presenetljiva ugotovitev analize je, da na MO ni organizacijske enote ali usklajevalnega telesa, ki bi povezovalo raziskovalce in končne uporabnike ter bdelo nad uveljavitvijo rezultatov raziskovalnih projektov*, ki jih izvajajo civilne raziskovalne organizacije. Te naloge seveda za MO ne opravljata niti ARRS niti TIA, ki sta nekakšen administrativni organ.

Ministrstvo je za nadzor nad skladnostjo med načrtovanimi projekti in raziskanimi vsebinami oblikovalo institucijo vsebinskega spremljevalca projekta. Njegovo ime je vpisano tudi v tristransko pogodbo o projektu, sklenjeno med raziskovalno organizacijo, ARRS in MO. Posebej predstavljam rezultate analize porazdeljenosti vsebinskih spremljevalcev po vrednosti projektov, ki jih spremljajo. Cilj analize je bil ugotoviti število vsebinskih spremljevalcev, ki spremljajo največje projekte po višini vloženih finančnih sredstev. Več denarja praviloma pomeni tehnološko in organizacijsko zahtevnejši projekt, ki zahteva več strokovnega in usklajevalnega dela vsebinskega spremljevalca za uspeh projekta. Iz analize je razvidno, da štirje vsebinski spremljevalci spremljajo projekte v skupni vrednosti več kot 5 odstotkov sredstev CRP MIR. Vsebinski spremljevalci v projektu predstavljajo naročnika, torej ministrstvo, njihova naloga pa je tudi uveljavljanje rezultatov projektov v enotovni ali štabni praksi. Porazdelitev vsebinskih spremljevalcev je prikazana tudi v histogramu na grafu 1. Iz grafa je razvidno, da skupno 80 vsebinskih spremljevalcev⁹ spremlja projekte v vrednosti do 2 odstotka skupne vrednosti projektov, manj kot 10 vsebinskih spremljevalcev pa spremlja projekte v vrednosti več kot 2 do 7 odstotkov.

⁹ Naloge vsebinskih spremljevalcev določajo Pravilnik o raziskovalno-razvojni dejavnosti na MO in pogodbe za posamezne projekte. Vsebinski spremljevalci v normativnih dokumentih ARRS niso opredeljeni kot raziskovalni delavci niti kot tehnično osebje na projektu. Kot predstavniki ministrstva imajo pomembno vlogo pri usmerjanju projektne skupine oz. vodje projekta, vplivajo na rezultate projekta ter nenazadnje, kar je tudi ena izmed njihovih nalog, skrbijo za uveljavitev rezultatov v praksi.

Graf 1: Histogram porazdelitve števila vsebinskih spremljevalcev glede na vrednost projektov.

Vir: Projektna pisarna CDR, 2008.

Kako pa je z največjim končnim uporabnikom? Kot je bilo omenjeno že v prejšnjem poglavju, organizacijo in način delovanja raziskovalne dejavnosti v SV opredeljuje ukaz načelnika GŠSV, Svet za znanost in tehnologijo pa pripravlja analize in usmeritve za letno in srednjeročno načrtovanje, spremlja uresničevanje načrtov ter obravnava normativne dokumente s področja organizacije raziskovalne dejavnosti v SV in MO. Predsednik sveta je načelnik CDR, od 15 članov pa jih je devet iz CDR, preostali pa iz drugih poveljstev, enot in zavodov SV. Kot je iz opisa razvidno, je to posvetovalni organ, ki nima bistvenega vpliva na odločanje¹⁰, je pa to gotovo prostor za razpravo o posameznih (strokovnih) predlogih za odločanje. Svet deluje pri CDR, ki nima lastnih raziskovalnih zmogljivosti in ekspertov, pa tudi ne sredstev za naročanje analiz pri zunanjih organizacijah¹¹.

¹⁰ Bistveno pri tem je, da doktorat znanosti na raziskovalnem področju ne pomeni le višje stopnje izobrazbe, temveč tudi osnovo oziroma kvalifikacijo (minimalni standard) za izvajanje znanstvenoraziskovalnega dela. Doktorat znanosti naj bi torej zagotavljal, da raziskovalec pozna temeljne metode raziskovanja in jih zna samostojno uporabiti pri delu. Minimalni standard je nato merilo za javno priznavanje raziskovalnih rezultatov. Vsekakor je anahronizem, da mnenje o predlogih raziskovalnih projektov dajejo člani sveta, med katerimi so trenutno le en doktor znanosti ter štiri magistri, drugi pa imajo končano dodiplomsko izobrazbo. Z večjo znanstveno uveljavljenostjo članov sveta bi tudi predlogi v obliki odločitev načelnika GŠSV imeli večjo strokovno težo, odločevalci bi jim lahko v večji meri zaupali. Raziskovalci pa bi hkrati lahko pričakovali, da bodo njihovi predlogi obravnavani na primerni znanstveni ravni.

¹¹ Naročanje bi bilo mogoče samo v tujini, ker v Sloveniji nimamo kompetentne raziskovalne organizacije, ki bi lahko pripravljala ekspertize na področju taktike, operatike in vojaške strategije ter vplive tehnoloških inovacij na širokem področju oborožitvenih sistemov na organizacijo, doktrine in priprave za oborožen boj.

Raziskovalne organizacije s področja vojaških ved, registrirane skladno z veljavnimi predpisi, nimamo. Poleg izbranega raziskovalnega področja predpisuje veljavna zakonodaja za opravljanje dejavnosti najmanj eno raziskovalno skupino, registrirano pri ARRS. Za raziskovalno skupino pa so seveda nujni ustrezno izobraženi in usposobljeni raziskovalci ter raziskovalna infrastruktura. Določeno mora biti tudi področje raziskovalnega dela. Za CDR je to seveda široko področje temeljnih vojaških ved. Kratak opis interesnega področja vojaških ved povzemam po Žabkarju (2003: 8), ki ugotavlja, da je bila nekoč vojaška znanost¹² zainteresirana pretežno za to, da z odkritimi zakoni oboroženega boja omogoči doseganje zmage v praksi. V postmodernem obdobju pa se je to v marsičem spremenilo. Vojaška znanost se namreč danes ne ukvarja le in samo z oboroženim bojem in vojaškimi vidiki vojne, temveč tudi z ohranjanjem vojaškega strateškega ravnotežja in s preprečevanjem oboroženih spopadov. Oborožene sile se danes uporabljajo za:

- mirovne operacije,
- humanitarne operacije,
- zaustavljanje, preprečevanje ali omejevanje širjenja vojn,
- zmanjševanje intenzitete vojn.

Za razumevanje vojaške znanosti v SV bom poskušal poiskati odgovor v Vojaški doktrini (Furlan in drugi 2006: 35), ki naj bi vključevala »uradno sprejete resnice« o oboroženem boju. Zaradi vsestranskosti vojaške znanosti in velikokrat nasprotujočih si zakonitosti omenja doktrina raziskovanje samo v povezavi s področjem vojaškega izobraževanja in usposabljanja v SV, ki naj bi zagotavljali razvoj vojaške stroke in vojaških ved, programov vojaškega izobraževanja in usposabljanja, uspešnih metod, razvoj vojaške strokovne literature, raziskovanje in razvoj na področju izbora oborožitve in opreme, tehničnih in drugih sredstev, ki podpirajo izvedbo programov in omogočajo ter podpirajo učinkovit razvoj posameznikovih veščin in izurjenost enot. Veljavna doktrina vojaško znanost sicer opredeljuje ozko kot del izobraževalne dejavnosti, vendar je v njej gotovo tudi prostor za širšo opredelitev raziskovalne dejavnosti. Bistveno pomembnejša pa je uresničitev doktrine v praksi, tudi

¹² Velika širina vojaškega področja in nujnost znanstvenega proučevanja posameznih ožjih področij (Žabkar 2003: 29) vojaške problematike sta prispevali, da se je sistem vojaške znanosti – na čigar vrhu je splošna teorija vojaških ved (ki se ukvarja s splošnim uravnoteženim razvojem vojaške znanosti kot celote) – v drugi polovici 20. stoletja razvejal na pet temeljnih podsistemov: ortodoksne vojaške vede, neortodoksne vojaške vede, vojaškodružboslovne vede, vojaškotehnične vede, vojaškomedicinske in naravoslovne vede.

na raziskovalnem področju. Za ciljno usmerjenost raziskovalne dejavnosti je najprej treba odgovoriti na pet vprašanj, odgovori pa so običajno napisani v vojaški doktrini, in sicer:

- Kakšna bo prihodnja vojna?
- Kako jo bomo vodili?
- Kako bomo organizirali oborožene sile?
- Kako bomo oborožili oborožene sile?
- Kako bomo izobrazili ter izurili zaposlene in enote?

Raziskovalna dejavnost poskuša razviti tehnologije, organizacijske rešitve in inovativne poslovne procese za uresničitev doktrine. Del rešitev predstavlja oblikovanje raziskovalnega načrta (znanstvenega, razvoja konceptov, eksperimentiranja)¹³. Ne GŠSV ne PDRIU se ne čutita pristojna za eksperimentalni¹⁴, raziskovalni in razvojni program SV. Iz GŠSV prihajajo usmeritve, da je to področje dela PDRIU, iz PDRIU pa, da je to področje dela GŠSV. Že splošna primerjava organiziranosti in uspešnosti eksperimentalnih ter raziskovalnih programov med državami članicami potrjuje mnenji obeh organizacijskih enot. SV nima organizacijske enote, ki bi opravljala to dejavnost, uveljavljanje rezultatov raziskav v enotovno prakso pa je preveč pomembno (in drago), da bi to bila dopolnilna naloga štaba ali zavoda. Prednostna naloga GŠSV je načrtovanje zmogljivosti, naloga PDRIU pa razvoj doktrin, izobraževanja in usposabljanja¹⁵.

¹³ Kaj se lahko zgodi z organizacijo, ki ne uvaja novosti – tako procesnih, poslovnih kot novih izdelkov ali storitev? Organizacija, ki v svoji panogi iz kakršnega koli razloga ne more ali ne želi uvajati novosti, lahko konkurira le z zastarelo tehnologijo. Brez dvoma je to zelo slaba možnost, ki je uporabna za sorazmerno kratko obdobje. Prej ali slej se bo vsaka organizacija, ki ni inovacijska, soočila z izgubami in sčasoma »umrla«. Če se npr. Slovenska vojska ne bi prilagodila novemu strateškemu okolju in spremembam pri vojskovanju ter pri tem ne bi uvedla v svojo doktrino delovanja na kriznih območjih v operacijah kriznega odzivanja, ne bi mogla opravljati svojega poslanstva. Če torej SV v prihodnosti ne bo sposobna prilagajati doktrine spremembam v oboroženem boju in vojni, lahko pričakujemo počasno smrt organizacije. Tudi samo za prenos – difuzijo oziroma preslikavo tujega znanja na področju vojaške znanosti je potrebna intelektualna infrastruktura, ki bo sposobna uveljaviti novo znanje v organizaciji.

¹⁴ Eksperimenti so ena izmed najstarejših raziskovalnih metod, vendar zato danes nič manj aktualna. Najpomembnejše razvojno orodje ACT je program razvoja konceptov in eksperimentiranja (preizkusi, preden kupiš). Izvedljivost in uspešnost vsake konceptualne rešitve torej v poveljstvu preverijo na seriji eksperimentov. Rezultate eksperimentov analizirajo, na podlagi rezultatov dopolnjujejo konceptualno rešitev, tako da stroške uvajanja novosti čim bolj zmanjšajo. ACT ima tudi svoj raziskovalni program. Tako raziskovalni kot eksperimentalni program pa sta del celovitega razvojnega načrta (angl. Comprehensive Campaign Plan).

¹⁵ TRADOC je krtica za Poveljstvo za urjenje in doktrine vojske ZDA. Lahko bi poiskali samo nekatere vzporednice s Poveljstvom za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje, vendar pa je obseg nalog bistveno širši. Vojaško izobraževanje je v ZDA organizirano v okviru Nacionalne obrambne univerze in drugih izobraževalnih organizacij. Razvoj in raziskave pa so podobno organizirani v vojaških oziroma obrambnih raziskovalnih organizacijah (inštitutih) ter deloma v izobraževalnih organizacijah.

Druge države članice Nata so problem rešile na različne načine. Praviloma so vse za raziskovalno dejavnost ustanovile raziskovalne organizacije. Poleg tega pa so na primer ZDA za doseganje hitrejšega prilagajanja oboroženih sil družbenim in tehnološkim spremembam v združenem generalštabu organizirale sektor J-9, ki civilno-vojaško sodelovanje razume širše, kot sodelovanje s civilnimi raziskovalnimi organizacijami in korporacijami. Češka in Španija sta organizirali v ministrstvu za obrambo organizacijsko enoto, zadolženo za preoblikovanje oboroženih sil, njena dejavnost je usmerjena predvsem v sodelovanje in spremljanje aktivnosti v ACT. Nemčija pa je organizirala posebno organizacijsko enoto v okviru zveznega obrambnega ministrstva, in sicer Center za transformacijo. Nemškemu zgledu je sledila tudi Poljska.

Če se vrnem na Shumpetrov trio – invencija, inovacija in difuzija, lahko ugotovim, da podpira organiziranost raziskovalne dejavnosti na MO zlasti invencije; inovacije oziroma uporaba novega znanja v enotah in štabih ali pa celo difuzija oziroma širitev znanja na druga področja (npr. gospodarsko) ali v druge države in njihove oborožene sile pa institucionalno niso urejene, ni organizacij ali usklajevalnih mehanizmov, ki bi bili sposobni prevzeti aktivno vlogo za inovacije in difuzijo znanja.

REZULTATI ANALIZE RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI, KI JIH ZA MO IZVAJAJO CIVILNE RAZISKOVALNE ORGANIZACIJE

Povzemam nekaj konkretnih podatkov o raziskovalni dejavnosti v Sloveniji, kamor seveda spada tudi raziskovalna dejavnost na MO. V povprečju (Šalamon 2008: 10) daje Finec za raziskave in razvoj skoraj petkrat toliko kot Slovenec. Leta 2006 je namenila Slovenija na prebivalca 171 evrov za raziskave in razvoj, Finska pa 1100 evrov. Sredstva, ki jih v raziskave investira MO na državni ravni, torej predstavljajo sedem odstotkov vseh sredstev oziroma 12 evrov na prebivalca od skupnih 171. Kako so bila porabljen sredstva CRP MIR z razpisov za leti 2006 in 2007, je prikazano v tabeli 3.

Tabela 3: Raziskovalne organizacije s pet in več odstotki vseh razpisanih sredstev CRP MIR, razpisi 2006–2007

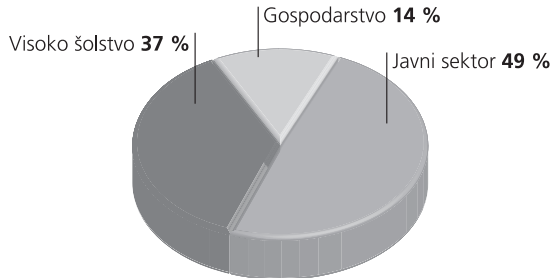
Raziskovalna organizacija	Razpisana sredstva v odstotkih
Institut Jožef Stefan	17
Univerza v Mariboru, Fakulteta za elektrotehniko, računalništvo in informatiko	10
Nacionalni inštitut za biologijo	6
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede	6
Politehnika Nova Gorica	5
Inštitut za matematiko, fiziko in mehaniko	5
Univerza v Ljubljani, Fakulteta za elektrotehniko	5
Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti	5

Vir: Projektna pisarna Centra za doktrino in razvoj, 2008.

Leta 2006 je pri raziskovalnih projektih v okviru CRP sodelovalo 37 raziskovalnih organizacij, leta 2007 pa 24. Vodje projektov¹⁶ so izkušeni raziskovalci iz raziskovalnih organizacij. Iz prikaza v tabeli 3 je razvidno, da MO z več kot četrtino sredstev iz CRP MIR financira v letih 2006 in 2007 dve raziskovalni organizaciji, osem organizacij pa je takih, ki prejemajo oziroma so prejele več kot pet odstotkov razpisanih sredstev. Graf 2 prikazuje porabnike proračunskih sredstev po sektorjih. Iz grafa je razvidno, da je bilo samo 14 odstotkov sredstev investiranih v gospodarske organizacije, 86 odstotkov pa v javni sektor. Verjetno bi veljalo strukturo porabe spremeniti, če želimo večjo uspešnost raziskovalne dejavnosti, merjeno zlasti s komercializacijo raziskovalnih rezultatov. Financiranje projektov poteka v razvitih državah EU po nacionalnih prednostnih nalogah, in sicer le tistih, katerih nosilec je industrijsko podjetje z inovacijsko strategijo ali visokotehnološko podjetje. Tako se povežejo raziskave s trgom in šele takrat lahko govorimo o inovacijah in inovativni industriji ter družbi znanja.

¹⁶ O prijavih na projekte v okviru CRP MIR sicer odločata praviloma dve skupini ocenjevalcev, prvo sestavljajo uveljavljeni slovenski znanstveniki iz različnih ved, drugo pa uporabniki. Vodje raziskovalnih projektov v okviru raziskovalnih programov so zaposleni v civilnih raziskovalnih organizacijah, imajo doktorat znanosti in morajo skladno z veljavno zakonodajo s področja raziskovalne dejavnosti izkazovati predpisane raziskovalne rezultate za vodjo projekta.

Graf 2: Porabniki proračunskih sredstev MO za raziskovalne namene po sektorjih

Vir: Franc Pojbič: Research and Development Activities at the Ministry of Defence of the Republic of Slovenia, Quark, Summer 2008: 63–66.

Uspešnost raziskovalne dejavnosti lahko posredno ocenimo tudi z vključevanjem slovenskih podjetij in raziskovalnih organizacij v raziskovalne programe pod okriljem EU in Nata. Spodbujanje slovenskega gospodarstva za vključitev v projekte EDA in RTO je ena izmed pomembnih nalog MO. V okviru EDA poteka dogovarjanje o skupnih programih in znotraj njih o skupnih projektih. Slovenija je članica prvega skupnega evropskega programa Zaščita sil (Force Protection), kar je eden izmed primerov uspešnega vključevanja slovenskih raziskovalnih organizacij in tudi industrije v mednarodno okolje. Sodelovanje v okviru RTO pa poteka predvsem v obliki skupnih raziskovalnih projektov in izmenjave rezultatov.

Za oceno, kako so v enotah in štabih SV uporabni rezultati že končanih raziskovalnih projektov, bi morali opraviti posebno raziskavo, ker podatkov in tudi meril za uspešnost preprosto ni na voljo. Tudi ARRS na državni ravni ne ocenjuje uspešnosti raziskovalnih projektov, na primer z dodano vrednostjo. Evidence o izvajalcih raziskovalne in razvojne dejavnosti v Slovenji in njihovo uspešnost je mogoče najti v podatkovni zbirki SICRIS. Zanimivo je, da na spletni strani www.sicris.cobiss.si, kjer se vodi evidenca slovenske raziskovalne dejavnosti, ni mogoče ugotoviti skupnih rezultatov za CRP MIR, je pa mogoče preveriti vrednotenje za posamezne že končane projekte.

V tabeli 4 so prikazana merila uspešnosti raziskovalne dejavnosti MO leta 2008. V obrambnem sistemu je zaposlenih 10 doktorjev znanosti, vendar pa ne delajo kot raziskovalci, temveč le kot administratorji ali programski in vsebinski spremljevalci.

Tabela 4: Merila za vrednotenje uspešnosti raziskovalne dejavnosti MO

Merila	Stanje 2008
število raziskovalcev na tisoč zaposlenih	0
število doktorjev znanosti na tisoč zaposlenih (v starosti do 40 let)	1,2
delež proračuna MO za raziskave	5 % proračuna; iz teh sredstev se financirajo tudi projekti za zaščito in reševanje ter civilno obrambo

Vir: Franc Pojbič: Research and Development Activities at the Ministry of Defence of the Republic of Slovenia, Quark, Summer 2008: 63–66.

Uspešnosti raziskovalne dejavnosti na MO s številom invencij, inovacij in difuzije rezultatov projektov ni mogoče oceniti, deloma zaradi nepopolnih evidenc, deloma pa zaradi večjega števila še nedokončanih projektov, prav tako ocena ni mogoča na podlagi višine investiranih denarnih sredstev. Zaradi nepopolnih evidenc v SICRIS torej uspešnosti programov CRP MIR in TP MIR ni mogoče oceniti.

Razprava in priporočila

Na področju normativne urejenosti raziskovalnega področja je pričakovati nadgradnjo zlasti srednjeročnih in dolgoročnih planskih dokumentov, kot sta Splošni dolgoročni načrt razvoja in opremljanja SV ter Srednjeročni obrambni program 2009–2014, predvsem z določanjem ožjih vsebinskih raziskovalnih področij, pomembnih za razvoj SV in MO, kar je ena izmed nalog Sveta za znanost in tehnologijo v SV. Cilji in raziskovalna področja bi seveda morali biti deloma usklajeni s programskimi področji v Natu, deloma pa bi izražali nacionalne prednostne naloge, ki bi morale biti usmerjene v uveljavljanje slovenske vojaške doktrine. Doktrino pa bi bilo treba dopolniti in urediti, tako da bodo v njej odgovori na vprašanja, na kakšno vojno se pripravljamo, kako jo bomo vodili, kako oborožili oborožene sile ter kako izobrazili in usposobili častnike, podčastnike in vojake ter izurili enote. Raziskovalna področja, opredeljena v teh dokumentih, bi morala biti tudi bolj povezana s področji preoblikovanja zavezništva, katerega del je tudi SV. Pomanjkljivost sedanjih programov CRP MIR in TP MIR je predvsem v tem, da ni

povezljivosti posameznih podprogramov s področji transformacije¹⁷ Nata, zato lahko dvomimo o uporabnosti rezultatov za preoblikovanje SV. Nato se zelo verjetno preoblikuje brez preoblikovanja SV, vsaj v vsebinskem smislu, kot ga razume ACT. Pomanjkljivosti TP so podobne kot pomanjkljivosti CRP. Nadgradnjo Pravilnika o raziskovalno-razvojni dejavnosti na MO bi bilo treba usmeriti v celovitejšo obravnavo raziskovalne dejavnosti (invencija, inovacija, difuzija znanja) tudi z vključevanjem javno-zasebnega partnerstva in varstva industrijske lastnine oziroma avtorskih pravic, ki so rezultat raziskovalne dejavnosti, ki jo financira MO. Pravilnik bi lahko urejal tudi eksperimentalni program MO in SV ter program sodelovanja SV v Natovem programu, ki ga načrtuje in izvaja ACT¹⁸.

Administrativno organiziranost raziskovalne dejavnosti MO bi bilo mogoče izboljšati z zaposlitvijo vsebinskih programskih vodij na širših vsebinskih področjih (npr. omrežno omogočene zmogljivosti, informacijska varnost itn.), ki bi bili hkrati tudi vsebinski spremljevalci projektov. Rezultat analize števila vsebinskih spremljevalcev, števila projektov in višine investiranih sredstev nas lahko vodi v predlagano izboljšanje organiziranosti raziskovalne dejavnosti MO. Tako bi omogočili lažji nadzor nad izvajanjem projektov, specializacijo vsebinskih programskih vodij in učinkovitejše usklajevanje programov. Organiziranost raziskovalne dejavnosti MO¹⁹ bi bilo mogoče izboljšati tudi s

¹⁷ Transformacija zaveznitstva in s tem tudi vojsk držav članic poteka na sedmih področjih. To so: operacije, temelječe na učinkih, celovit pristop k izvajanju operacij, informacijska varnost, omrežno omogočene zmogljivosti, ekspedicijske operacije, operacije integrirane logistike ter civilno-vojaške operacije. Kot je razvidno iz navedbe področij, se transformacija dogaja zlasti na novih konceptih operacij, tehnologija in ugotovitve raziskovalcev iz družboslovnih ved pa so podpora tej transformaciji.

¹⁸ Eksperimentalna metoda je ena izmed najstarejših raziskovalnih metod in ima pomembno mesto tudi v sistemu vojaških ved. Eksperiment »in vivo« pomeni preizkušanje novih načinov organiziranja ali novega streliva neposredno v vojaških operacijah. Eksperiment »in vitro« pomeni preizkušanje novih načinov organiziranja, novega streliva in orožja na poligonih ali vajah enot. Eksperiment »in silico« pomeni preizkušanje novosti na računalniških simulacijah in modelih.

¹⁹ Raziskovalna dejavnost na ministrstvu za obrambo je samo podsistem raziskovalne dejavnosti na področju nacionalne varnosti, ki vključuje še pod sisteme raziskovalne dejavnosti na ministrstvih za notranje in zunanje zadeve, Sovi ter ministrstvu za gospodarstvo. Telo, ki bi moralo usklajevati pod sisteme v celovit sistem, pa je Svet za nacionalno varnost. Veliko vlogo pa bi moralo imeti tudi ministrstvo za razvoj. Tamara Lah Turnšek in Borka Jerman Blažič (Delo, 4. september: 25) ugotavljata, da ima znanost v RS velike možnosti za izboljšanje stanja v raziskovalni dejavnosti, zlasti z njeno večjo vlogo pri razvoju slovenske družbe, in sicer z izboljšanjem prenosa znanja v tehnologijo ter določitvijo jasne strategije raziskovalne dejavnosti v Sloveniji. Tako organiziran sistem bi se tudi lažje ciljno (prenos inovacij in difuzija znanja v Sloveniji, večja stroškovna učinkovitost) vključil v Natovo raziskovalno skupnost v okviru Natove organizacije za raziskave in tehnologijo – RTO). Lažje bi bilo tudi usklajevanje projektov, ki bi zagotavljalo stroškovno učinkovitost raziskovalne dejavnosti. Kot primer večkratnega izvajanja podobnega raziskovalnega projekta lahko navedem, da je v okviru CRP MIR Ministrstvo za obrambo prototip sistema za učenje na daljavo najprej naročilo za SV, v drugem projektu pa še za civilno obrambo, hkrati pa Center za učenje na daljavo pomaga Policijski akademiji pri postavitvi sistema.

sočasnim postopnim vlaganjem v razvoj raziskovalnih kadrov, pri čemer bi bile v veliko pomoč naše univerze, predvsem pa Institut Jožef Stefan ter organizacije zaveznitva, zlasti ACT in RTO. SV brez organiziranega opravljanja raziskovalne dejavnosti na področju temeljnih vojaških ved, kar je po mojem mnenju primerna opredelitev področja vojaškega raziskovalnega inštituta, ne more računati na uspešno spremljanje in prilagajanje tehnološkim, organizacijskim in družbenim spremembam. Raziskovalno dejavnost, vsaj v manjšem obsegu, lahko opravljajo tudi vojaške izobraževalne ustanove, to bi v slovenskem primeru pomenilo PDRIU, CDR, Fakulteta za družbene vede in druge fakultete, ki izvajajo pouk na vojaškem področju. Vendar brez ustvarjanja in izboljšanja organizacijskih razmer za opravljanje raziskovalne dejavnosti v teh organizacijah ne moremo računati na izboljšanje rezultatov. Raziskovalno področje zahteva infrastrukturo v obliki poligonov, strelišč in laboratorijev kot temelja raziskovalnih zmogljivosti, ki bi bile lahko na nekaterih področjih lastne, nekatere pa bi bile dosegljive tudi z javno-zasebnim partnerstvom z zunanjimi raziskovalnimi organizacijami. Uporabniki rezultatov raziskovalne dejavnosti in usklajevalci uveljavljanja rezultatov, tako iz CRP in TP MIR kot rezultatov prihodnje vojaške raziskovalne organizacije, bi lahko bili posrednik sprememb oziroma preoblikovanja SV. To bi lahko bila notranja organizacijska enota GŠSV ali Center za transformacijo z dejavnostmi, ki bi bile primerljive transformaciji Nata.

Ciljno vključevanje slovenskih raziskovalnih organizacij in inovativnih podjetij v delo raziskovalnih skupin Natove RTO in Evropske obrambne agencije je eden izmed korakov povečevanja difuzije tujega znanja v Slovenijo in slovenskega v tujino, iz česar izhaja povečanje uspešnosti raziskovalne dejavnosti MO. Morebiti je mogoče razpisati kakšen raziskovalni projekt manj, sredstva pa usmeriti v mednarodno sodelovanje, ki bi omogočilo prenos tujega znanja v MO in SV. MO je pri višini zagotavljanja sredstev med uspešnejšimi. Pomembno, če ne najpomembnejšo vlogo pri izboljšanju uspešnosti raziskovalne dejavnosti, ne samo na MO, temveč tudi v Sloveniji, predstavlja sposoben menedžment novih tehnologij. Še tako nadarjeni raziskovalci brez kompetentnih tehnoloških menedžerjev invencijo težko spremenijo v uspešno inovacijo oziroma uporabo pri vsakodnevem delu v enotah in štabih SV. Investicije v raziskovalno dejavnost bi bilo treba vsaj deloma usmeriti tudi v investicije v raziskovalno infrastrukturo, opremo in kadre za področje temeljnih vojaških ved. Pri tem je pomembno, da je proizvodnja novega znanja oziroma raziskovalno delo na vojaškem področju eden izmed pogojev za ustrezna naročila raziskovalnih projektov CRP in TP MIR raziskovalnim ali gospodarskim

organizacijam z inovativno strategijo²⁰ oziroma tehnološkim podjetjem. Sicer se dogaja, da naročamo tisto, kar se nam zdi potrebno, ne pa raziskav, ki bi na podlagi predhodnih raziskav s področja temeljnih vojaških ved z večjo verjetnostjo povečale uspešnost razvoja oboroženih sil. Spremljanje rezultatov raziskovalne dejavnosti, ne samo invencij, temveč tudi inovacij, s SICRIS, nenazadnje pa tudi prilagoditev podatkovne zbirke za spremljanje rezultatov CRP MIR ter TP MIR, bi gotovo pripomogla k izboljšanju preglednosti uporabe sredstev MO, investiranih v raziskovalno dejavnost.

VIRI

- Borka Jerman BLAŽIČ, 2008: *Quo vadis RiR in Slovenia?* Ljubljana: Delo, 4. september. Ministrstvo za obrambo RS: *Srednjeročni obrambni program*, šifra: 802-00-1/2004-89 Ljubljana, 22. 6. 2005.
- Franc POJBIC, Summer 2008: *Research and Development Activities at the Ministry of Defence of the Republic of Slovenia*, Ljubljana: Quark.
- Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje (PDRIU), 2006: *Vojaška doktrina*, Ljubljana: Defensor, d. o. o.
- Pravilnik o kazalcih in merilih znanstvene in strokovne uspešnosti, Uradni list RS, št. 39/2006, z dne 13. 4. 2006.
- Pravilnik o vsebini in načinu vodenja evidence o izvajalcih raziskovalne in razvojne dejavnosti, Uradni list RS, št. 12/05 z dne 10. 2. 2005.
- Bojan PRETNAR, 2005: *Intelektualna lastnina*; Ljubljana, *Gospodarski vestnik*.
- Projektna pisarna Centra za doktrino in razvoj, 2008: *Poročilo o raziskovalnih projektih MO RS*.
- Research and Technology Organization, 2007: *A Holistic Approach to Nato Research & Technology*, Paris.
- Research and Technology Organization, 2007: *New Member Welcome Booklet*, Paris.
- Jasna Kontler SALAMON, 2008: *V raziskave in razvoj pri nas žal ne vlagamo bistveno manj od Fincev – a učinkoviteje*, Ljubljana: Delo, *Sobotna priloga*, 2. avgust.
- Tamara Lah TURNŠEK, 2008: *Znanost in visoko šolstvo v predvolilnem vetru*. Delo, 4. september. Ljubljana. Delo, d. d. 12. www.janes.com (19. 8. 2008).
- www.sicris.cobiss.si (19. 8. 2008).
- Zakon o raziskovalni in razvojni dejavnosti (ZRRD – UPB 1), Uradni list RS, št. 22/2006 in ZRDD – B 2007/122).
- Anton ŽABKAR, 2003: *Marsova dediščina I. del*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Anton ŽABKAR, 2004: *Marsova dediščina II. del*, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.

²⁰ Gospodarske organizacije imajo lahko tri vrste strategij, in sicer krčenja, torej zmanjševanja obsega poslovanja, zadrževanja obsega poslovanja in posledično tržnega deleža na enaki ravni ter strategijo širjenja poslovanja ter povečevanja tržnega deleža doma ali/in v tujini. Tretje strategije ni mogoče uresničiti brez inovativnega potenciala gospodarske organizacije in spodbudnega poslovnega okolja. To so tudi podjetja, ki so nosilci raziskovalne dejavnosti, podjetja s potencialom za izboljšanje uspešnosti raziskovalne dejavnosti na MO in v Sloveniji. Strategije podjetij druge kategorije pa so praviloma predmet podrobnejše analize, saj tržnega deleža brez minimalnega raziskovalnega potenciala dolgoročno ni mogoče zadržati.

RAZVOJ KONCEPTOV CELOVITEGA IN USKLAJENEGA DELOVANJA MEDNARODNIH DEJAVNIKOV PRI REŠEVANJU KOMPLEKSNIH KRIZ

THE DEVELOPMENT OF CONCEPTS OF COMPREHENSIVE AND COORDINATED OPERATION OF INTERNATIONAL FACTORS IN SOLVING COMPLEX CRISES

POVZETEK

Mednarodna varnost se vedno bolj institucionalizira v okviru OZN, Nata ter drugih obrambnih in vojaško-političnih zvez. Kljub temu svetovna skupnost nima splošno sprejetega, večstranskega in interdisciplinarnega koncepta za reševanje kompleksnih kriz. Številne formalne spodbude in konkretne operativne izkušnje kažejo, da morajo dejavniki, ki posegajo v reševanje krize, svoje dejavnosti povezati in uskladiti.

KLJUČNE BESEDE

Kompleksnost ogrožanja varnosti, mednarodna skupnost, celovit in usklajen pristop k reševanju kompleksnih kriz.

A B S T R A C T

Within the framework of the UN, NATO and other defence and military-political associations, security is becoming increasingly more institutionalised. Nonetheless, the international community does not have a commonly accepted, multilateral and interdisciplinary concept for solving complex crises. Numerous formal initiatives and real operational experience show that the factors, interfering in crisis rescue, must link and coordinate their activities.

KEY WORDS

Complexity of security threats, international community, comprehensive and coordinated approach towards solving complex crises.

UVOD

Nova, temeljna značilnost sodobnega varnostnega okolja po koncu hladne vojne je kompleksnost ogrožanja varnosti.

Varnostno okolje je postalo zapleteno zaradi kombinacije različnih elementov. Glavne značilnosti se kažejo predvsem v medsebojnem učinkovanju vojaških in nevojaških groženj ter globalni razsežnosti varnostne problematike. Zmanjšuje se število meddržavnih konfliktov, vse več pa je kriz znotraj držav, ki pogosto povzročijo popolni kolaps (Moskos in drugi 2000).

Take krize v kontekstu varnostnih razmer označujemo kot kompleksne. Njihova značilnost so obsežni premiki prebivalstva, krhki ali razpadajoči ekonomski, politični in socialni sistemi, žrtve med civilisti, epidemije, pogosto ter načrtno nasilje nad civilnim prebivalstvom, razpad infrastrukture, odsotnost prava, prekinitve v proizvodnji in dobavi hrane, lakota itn. (Weiss in Collins 2000).

Kompleksni varnostni problemi se lahko rešujejo le z mednarodnim, medagencijskim in medresorskim sodelovanjem, in sicer znotraj meja nacionalne države ali na svetovni ravni (Grizold 2005). To spoznanje je spodbudilo mnoge mednarodne, vladne in nevladne organizacije, da razvijajo posebne zmogljivosti, s katerimi naj bi uspešno obvladale različne vidike kompleksnih kriz. V mednarodnih organizacijah in organizacijah nacionalnih

držav se razvijajo koncepti celovitega in usklajenega pristopa za odpravljanje kriznih razmer. Vsi ti koncepti so zasnovani na predpostavki, da bodo različni dejavniki, ki lahko prispevajo k rešitvi konfliktov, voljni sodelovati pri uresničevanju skupnih ciljev.

Namen tega članka je predstaviti nekatere koncepte celovitega in usklajenega pristopa k reševanju kriznih razmer ter izkušnje iz njihovega uveljavljanja v kompleksnih krizah.

ZAKAJ POTREBUJEMO USKLAJEN IN CELOVIT PRISTOP K REŠEVANJU KOMPLEKSNIH KRIZ

Dejavniki, ki delujejo v kompleksnih krizah, so številni: vojaške enote, mednarodne in nevladne organizacije, država gostiteljica, donatorji, mediji itn. Vsak izmed njih ima svoje naloge, različne mandate, organizacijsko strukturo in sredstva za uveljavljanje odgovornosti, razlikuje se tudi motivacija, odvisna od globoko zasidranih konceptov, povezanih s promocijo in načinom uveljavljanja sprememb. Našteto otežuje interakcijo, včasih onemogoča celo najbolj preprosto komunikacijo oziroma sodelovanje (npr. samosinhronizacijo in posamično obliko usklajevanja), praktično pa onemogoča zahtevnejše oblike skupnega delovanja, na primer skupno presojanje stanja in načrtovanje dejavnosti.

Posamezni dejavniki, ki se vključujejo v reševanje kriz, želijo izboljšati sodelovanje z različnimi modeli in mehanizmi ter doseči usklajen pristop h konfliktu. Usklajen in celovit pristop za reševanje vprašanj na vojaško-varnostnem, humanitarnem, pravnem, političnem in drugih področjih lahko vsem sodelujočim v reševanju krize zagotovi večjo učinkovitost. Združevanje navadno omejenih virov, dogovor o prednostnih nalogah in usklajevanje dejavnosti zagotavljajo večjo uspešnost od posamičnih (solističnih) posegov in izoliranih projektov.

Izkušnje z največjimi kompleksnimi krizami po koncu hladne vojne so pokazale, da je reševanje kriznih razmer zgolj z vojaško silo neučinkovito in ne zagotavlja bistvene spremembe položaja (Smith 2002, FBA 2003, Finnemore 2004, Mockaitis 2004, Bhatia in drugi 2004, Call 2005, Celic 2005, ICG Report 2007, CMSS Report 2007). Treba je uskladiti vse vrste dejavnosti, ki so nujne za zagotavljanje humanitarne pomoči, ekonomske stabilizacije, vladavine prava in varnosti. To pa zahteva celovit in usklajen pristop vseh sodelujočih v reševanju konflikta. Celovit pristop in usklajeno delovanje mednarodnih

dejavnikov pri reševanju kompleksnih kriz povečujeta tudi legitimnost njihove prisotnosti na območju kriz.

Države, ki so vpletene v reševanje kompleksnih kriz, zanima vzpostavitev učinkovitega sodelovanja med organizacijami in agencijami. To še posebej velja za krize, v katerih situacijo rešuje več dejavnikov: vojska, razvojno usmerjene agencije in donatorji ter diplomacija. Davkoplačevalci teh držav želijo vedeti, kje in kako se porabljajo sredstva in kakšni so rezultati. Volilno telo v zahodnih državah je vedno bolj nestrpno do dolgotrajnih operacij ter vse manj pripravljeno sprejemati žrtve med vojaki svojih vojsk. Ta nestrpnost zahteva iskanje novih rešitev, alternativnih poti za zagotavljanje varnosti in možnosti za umik mednarodnih vojaških sil iz kriznih operacij.

Sedanji koncepti in modeli celovitega pristopa ter usklajenega sodelovanja

Nekateri dejavniki na mednarodni ravni poskušajo doseči celovitejše in bolj usklajeno delovanje z drugimi, tako na mednarodni kot na lokalni ravni, ter s svojimi pobudami izboljšati tudi sodelovanje med posameznimi deli svojih organizacij (interagency). Za boljše sodelovanje med svojimi vladnimi institucijami (interagency oziroma medresorsko sodelovanje) si prizadevajo tudi nekatere države.

Velik napredek v celostnem pristopu k reševanju kompleksnih kriz so dosegli Združeni narodi z usklajenim delovanjem znotraj svoje organizacije. Razvili so nekaj projektov, ki so usmerjeni v usklajeno delovanje med tistimi agencijami ZN, ki delujejo na različnih področjih krize. Testno preizkušajo modele, ki delujejo po načelu »Delivering as One« (delamo kot eden) oziroma »One UN« (eni Združeni narodi) (UN SG 2006). ZN v operacijah za vzdrževanje miru¹ uporabljajo integriran pristop: predstavniki agencij, ki pokrivajo politično, varnostno, razvojno in humanitarno področje ter področje človekovih pravic, se združijo v eni misiji (integrated mission structure). Tako integrirana oblika delovanja ima svoj operativni proces načrtovanja in usklajevanja, različni elementi ZN pa so združeni na ravni države (single country level). Integrirane misije sledijo skupnemu strateškemu cilju in

¹ Operacije vzdrževanja (peacekeeping), vsiljevanja (enforcement) in vzpostavljanja (building) miru so operacije kriznega menedžmenta. V krog teh operacij sodijo tudi humanitarne operacije (UN IMPP 2006). V Natu razširjajo terminologijo teh operacij z operacijami za stabilizacijo razmer (stabilization) in rekonstrukcijo oziroma obnovo (reconstruction), ki pa so lahko tudi stopnje znotraj posamezne operacije.

usklajenemu operativnemu pristopu, po katerem delujejo politični, varnostni in razvojni dejavniki ter tisti, ki pokrivajo področje človekovih pravic. Če je mogoče, sodelujejo tudi humanitarni dejavniki ZN na ravni države (country level).

Evropska unija je razvila zelo zapleten sistem kriznega upravljanja², ki temelji na uporabi vojaških, policijskih in civilnih zmogljivosti. V praksi še ni uporabila integrirane misije, v kateri bi bili hkrati prisotni vsi trije elementi kriznega upravljanja. Vojaške, policijske in civilne zmogljivosti na kriznih območjih ne delujejo povezano, temveč vzporedno in sodelujejo še z nekaterimi drugimi dejavniki, ki jih EU pošilja na ta območja. To so na primer skupine za opazovanje volitev, razvojne in humanitarne misije, politično-diplomatska predstavništva in predstavništva evropske komisije. EU je razvila koncept za civilno-vojaško usklajevanje, znotraj katerega naj bi usklajevali delovanje različnih dejavnikov v procesu kriznega upravljanja (Gebhard 2008). Orodja oziroma načina, s katerim bi integrirala krizno upravljanje, razvojne in humanitarne dejavnosti, pa EU še nima.

Tudi Nato se zaveda, da le celovit in usklajen pristop mednarodne skupnosti lahko ustavi sovražnosti, vzpostavi red, omogoči razmere za obnovo in odpravi vzroke, ki so privedli do krize. Zaveda se tudi, da morajo biti vojaški naporji v vsaki fazi operacije podprti z nevojaškimi sredstvi ter ekspertizami civilnih strokovnjakov iz nacionalnih in mednarodnih organizacij.

Na vrhunskem zasedanju zavezništva v Washingtonu, aprila 1999, je bil sprejet nov strateški koncept Nata, ki je dopolnil temeljne varnostne naloge zavezništva in prvič opredelil njegovo vlogo v reševanju kriz (operacije kriznega odzivanja), ki se izvajajo zunaj določil 5. člena Severnoatlanske pogodbe (Vegič v Bebler 2005).

Na zasedanjih v Pragi (2002) in Istambul (2004) so sprejeli dopolnjene usmeritve za obrambno načrtovanje zveze Nato ter izhodišča, ki določajo sile, sredstva in zmogljivosti, ki jih zahtevajo operacije kriznega odzivanja. V teh dokumentih je zapisano, da potrebuje Nato skupen okvir za načrtovanje, ki bo zagotovil konsistentnost, medsebojno usklajenost instrumentov nacionalnih moči, povezanost (združenost) vojaških sil držav članic ter njihovo operativno

² Tehnika, izvajanje ali znanost o upravljanju oziroma nadzorovanju nenavadno težkih, nevarnih ali nestabilnih situacij. Vsi sprejeti ukrepi, ki so uvedeni za iskanje rešitev za politične, gospodarske, okoljske in druge podobne nevarnosti in konflikte (EIONET 2008).

uspešnost. Nato se je pred dvema letoma v Rigi³, še odločneje pa na vrhunskem srečanju aprila 2008 v Bukarešti⁴, opredelil, da je treba k reševanju konfliktov ali kriz pristopati usklajeno, tako da bo omogočeno povezano delovanje (collaborative engagement) vseh zmogljivosti civilnih in vojaških instrumentov moči.⁵

Nato razvija koncept operacij, ki temeljijo na učinkih (Pešec 2007) in ga lahko razumemo kot vojaški prispevek k celovitemu pristopu za reševanje kriz⁶. Ta koncept upošteva učinke vojaških dejavnosti in predvideva sprotno odzivanje tako vojaških kot civilnih dejavnikov nanje. Na učinkih temelječ pristop k načrtovanju in izvajanju operacij ponuja možnosti za učinkovito civilno-vojaško sodelovanje. Če bi na primer po načelu učinkov ocenjevali kazalce razvojnih projektov (development), bi predvideli, katere konkretne in merljive učinke lahko pričakujemo in na tej podlagi usklajevali posamezne dejavnosti. Razvojni projekt gradnje cestne infrastrukture mora na primer upoštevati možnost zaposlovanja lokalnega prebivalstva; možnost zaposlitve in socialne varnosti lahko prispeva k zaupanju v delo mednarodne skupnosti, to pa k boljšim varnostnim razmeram.

Koncept operacij, ki temeljijo na učinkih (Effects Based Approach to Operations), in koncept celovitega pristopa (Comprehensive Approach) k reševanju kriznih razmer sta v Natu še vedno v razvoju. Trenutno tudi še nimata dovolj politične podpore za praktično uveljavljanje.

Koncept operacij, ki temeljijo na učinkih, je bil sprejet na Vojaškem komiteju poleti 2006, vendar le v tistem delu, ki določa terminologijo in definicije

³ Na vrhunskem srečanju v Rigi, ki je potekalo novembra 2006, je Nato na dnevni red zasedanja postavil pobudo o usklajenem pristopu. Vrhunsko srečanje je svojim vojaškim in političnim organom določilo zelo konkretno nalogo, da morajo pripraviti akcijski načrt, na podlagi katerega bo zveza lahko vključila usklajen pristop v svoje delo (NATO Summit Declaration 2006). Ta naloga pomeni pomemben dosežek na poti do usklajenega delovanja akterjev na kriznih območjih, čeprav vprašanja, povezana predvsem s sodelovanjem med natom in EU, še vedno niso rešena.

⁴ Natov akcijski načrt za uveljavitev usklajenega pristopa (dokument je tajne narave) je bil po zasedanju v Rigi predmet številnih razprav. Delo pri razvoju koncepta še vedno ni končano, razprave o implementaciji celovitega pristopa pa se nadaljujejo. Vrhunsko srečanje v Bukarešti je bilo priložnost, da Nato pokaže, ali lahko odgovori na izzive in nadaljuje proces sprejemanja odločitev, ki bodo zagotovile uveljavitev pristopa.

⁵ Instrumenti nacionalne moči so diplomatski, informacijski, vojaški, in ekonomski (diplomatic, informational, military, economical – v ameriški literaturi se uporablja kratica DIME), nekateri teoretiki pa dodajo še druge, npr. socialnega in civilnega, pri čemer so mišljeni predvsem pravni in upravni instrumenti ter civilne nevladne pobude (Pešec 2007).

⁶ Znotraj Nata se dodatno razvijajo koncepti, kot je na primer koncept prihodnjega civilno-vojaškega sodelovanja ter koncept operacij za stabilizacijo in obnovo. Tudi te zamisli poskušajo uveljaviti rešitve, ki bi omogočile boljše civilno-vojaško sodelovanje, predvsem v odsotnosti celovitega pristopa k reševanju kompleksnih kriz. Obstajajo tudi predlogi za novo strukturo poveljstev (PE review), ki naj bi se začela uveljavljati v naslednjem letu in ki predvideva vključevanje nekaterih dolžnosti, tudi civilnih, kar naj bi zagotovilo večjo strokovnost na področju rekonstrukcijskih in razvojnih dejavnosti, ki jih izvaja Nato, in izboljšalo civilno-vojaško sodelovanje.

operacij. Vojaški komite pa ni sprejel odločitve, ki bi omogočila, da koncept postane del kriznega upravljanja⁷ in vojaškega procesa odločanja v Natu. Edini napredek na tem področju je izid Priročnika o operacijah, ki temeljijo na učinkih (NATO EBAO Handbook 2007), ki pa ostaja le na ravni informativnega dokumenta in ne predstavlja formalne podlage za spremembe v strukturi ali procesih načrtovanja v vojaškem delu Nata. V uvodu je pojasnjeno, da je dokument preddoktrinarne narave, namenjen informaciji in zavedanju o tem, kako se razmišljanje, ki temelji na učinkih, lahko poveže z izkušnjami na področju operativnega načrtovanja in delovanja v krizah.

Sprejem koncepta operacij, ki temeljijo na učinkih, in posledično spremembe v Natu, ki jih bo treba opraviti v strukturah, procedurah in doktrini delovanja, so odvisni od odločitev na politični ravni zveze. Koncept celovitega pristopa k reševanju kompleksnih kriz pa je še v bistveno zgodnejši fazi razvoja. Ta razvoj trenutno ovira predvsem politični interes nekaterih članic, ki nasprotujejo sodelovanju z mednarodnimi organizacijami, predvsem z EU.

Tudi mnoge posamezne države razvijajo pobude za usklajen pristop. V večini gre za medresorske usklajevalne sestanke in nekatere druge oblike sodelovanja, v katerih so udeležene specializirane agencije. Vsa prizadevanja za usklajevanje so namenjena kakovostnejšemu delovanju v zelo posebnih pogojih ali za izvedbo posebnih nalog.

ZDA, Kanada, Velika Britanija, Norveška, Švedska, Nizozemska in Danska (Ritjens 2006) spodbujajo sodelovanje med različnimi vladnimi agencijami, da bi izboljšale sisteme kriznega upravljanja. ZDA so ustanovile oddelek za usklajevanje rekonstrukcije in stabilizacije (Office for the Coordination for Reconstruction and Stabilization) (Bogdanos 2005), Kanada je razvila koncept 3D (diplomacy, development, defence), ki opredeljuje tri glavna področja sodelovanja vladnih in nacionalnih agencij v kompleksni krizi (Fraser 2006). Velika Britanija je za delovanje britanskih agencij v kompleksnih krizah ustanovila Enoto za stabilizacijo, ki je sestavljena iz predstavnikov ministrstva za obrambo, oddelka za mednarodni razvoj in zunanjega ministrstva. Enota za

⁷ Natov Strateški koncept iz leta 1999 definira krizno upravljanje kot eno izmed temeljnih varnostnih nalog, ki zvezi omogoča, da lahko učinkovito prispeva k preprečevanju konfliktov ter aktivno deluje v operacijah kriznega upravljanja (operacije kolektivne obrambe in operacije kriznega odzivanja). Krizno upravljanje se lahko izvaja z vojaškimi in nevojaškimi ukrepi, s katerimi lahko zveza odgovori na različne krizne situacije (ki so lahko po svoji naravi politične, vojaške, humanitarne, vzrok zanje pa so lahko politična nesoglasja, vojaški konflikt, tehnološke ali naravne nesreče), ki ogrožajo nacionalno ali mednarodno varnost (NATO Handbook 2006).

stabilizacijo je pooblaščen tudi za upravljanje sredstev, ki so združena na ravni enote (UK SU 2008).

IZKUŠNJE UVELJAVLJANJA CELOVITEGA PRISTOPA IN USKLAJENEGA DELOVANJA, PRIDOBLENE V SODOBNIH KOMPLEKSNIH KRIZAH

Izkušnje z Balkana in iz Afganistana kažejo, da je civilno-vojaško sodelovanje vzpostavljeno predvsem, kadar tako nanesejo razmere v posameznih okoljih oziroma sloni na neformalnih in ad hoc sporazumih (Currey 2003; FBA 2003; Mockaitis 2004; Petersen, 2007). Pokazalo se je tudi, da s sodelovanjem, ki je odvisno le od posameznih pobud, ni mogoče zagotoviti, da bi bili resursi kontinuirano učinkovito izkoriščani, upočasnjena je dobava humanitarne pomoči, rotiranje osebja povzroča nekonsistentnost v delovanju, cilji med različnimi organizacijami so med seboj v konfliktu (Peabody 2005).

Zelo malo je verodostojnih, neodvisnih ocen preteklih izkušenj, ki bi lahko potrdile uspešnost nekega pristopa oziroma uporabljenega modela za reševanje kriz. Dejavniki, ki posegajo v reševanje kriznih razmer, se oklepajo svojih modelov, ki so oblikovani na podlagi razumevanja kompleksnih kriz, in prisegajo na orodja, ki so doslej prinesla vsaj nekaj pozitivnega.

Uveljavljanje usklajenega, celovitega pristopa v različnih organizacijah na območju krize je zahtevna naloga. Čeprav med tem pristopom in načini sodelovanja znotraj posameznih organizacij oziroma med vladnimi resorji obstajajo podobnosti, prinaša zahteva po usklajenem in celostnem delovanju vseh dejavnikov, vpletenih v krizo, veliko izzivov. Težava je v dejstvih, da se sodelovanje vzpostavlja med neodvisnimi dejavniki, ki imajo različne mandate in načela delovanja, da vsak lahko neodvisno odloča ter da imajo ti dejavniki različne sisteme kriznega upravljanja in različno notranjo strukturo oziroma hierarhijo sprejemanja odločitev.

Nekateri konkretni ukrepi oziroma dejavnosti, ki bi lahko omogočili bolj usklajeno delovanje mednarodnih akterjev (Chopra et al. 2002; Currey 2003; FBA 2004; Baranick v Binnendijk, Johnson 2004; FBA 2005; McNerney 2006; Fukuyama 2006; Petersen, Binnendijk 2007, Borgomano-Loup 2007, UN SG 2007; Connections 2007; HQ ISAF 2008, UN OCHA 2008):

- doseči *poenoteno razumevanje groženj*, s katerimi se mednarodna skupnost sooča v neki krizi, in razumeti načine delovanja posameznih dejavnikov, ki so vpleteni v tako krizo;

- jasno *opredeliti mandat* za delovanje v operaciji in zagotoviti poznavanje načel delovanja, kar je odločilno za razumevanje stopnje sodelovanja, ki ga je mogoče doseči med različnimi dejavniki;
- *zmanjšati vpliv različnih zunanjih dejavnikov (donatorjev)*, ki skladno s svojimi interesi usmerjajo delo posameznih organizacij in agencij, ker zanje prispevajo finančna sredstva;
- jasno *določiti pravila delovanja*, tako za varnostne sile kot tudi za civilne dejavnike;
- zagotoviti *razmejitev med civilnimi in vojaškimi nalogami* ter njihovo učinkovito uresničevanje;
- zagotoviti, da delovanje mednarodne skupnosti poteka na podlagi *sklenjenih sporazumov*, obenem pa upoštevati aktualne potrebe na terenu, kar pomeni, da se je treba včasih obnašati pragmatično, skladno z dinamiko dogajanja;
- razviti *kulturno interoperabilnost*, uporabljati uspešne mehanizme interakcije, ki predstavljajo sintezo dosežkov civilno-vojaškega sodelovanja v preteklih operacijah;
- vzpostaviti *institucionalizirano usposabljanje vseh, ki so vpleteni* v reševanje krize, da bi rešili problem, ki ga pri sodelovanju civilno-vojaških dejavnikov povzroča različna kultura razmišljanja in delovanja. Skupno usposabljanje bi pri sodelujočih poleg poznavanja postopkov in procedur zagotovilo tudi medsebojno razumevanje in spoštovanje razlik;⁸
- poenotiti *izobraževanje in usposabljanje* vseh vojakov na področju civilno-vojaškega sodelovanja, ne samo osebja CIMIC, in ga načrtovati v večjem obsegu kot doslej, vključevati bi morale tudi znanje za vzpostavljanje povezav (liaison), projektno načrtovanje in delovanje v razvojnih in drugih projektih ter poznavanje civilnih direktiv za delovanje v kriznih razmerah;
- vzpostaviti oziroma *izboljšati preproste oblike civilno-vojaških interakcij*, ki bodo omogočile višjo stopnjo zaupanja in verodostojnosti med sodelujočimi dejavniki. Najprej je treba vzpostaviti izmenjavo relevantnih informacij in enotno situacijsko zavedanje, kar bo preprečilo podvajanje nekaterih dejavnosti, omogočena pa bo tudi

⁸ Trenutno so za civilne dejavnike, ki niso iz upravnih civilnih struktur Nata oziroma članic zveze, odprti tečaji CIMIC: v Natovi šoli v Oberammergau, v Centru odličnosti za civilno-vojaško sodelovanje (CIMIC Centre of Excellency – CCOE) na Nizozemskem in nekateri tečaji v CIMIC Group South v Italiji.

- samosinhronizacija njihovega delovanja (de-confliction in self-sinhronization);
- izboljšati *medagencijske procese sodelovanja in sodelovanje na lokalni ravni*. Lokalni dejavniki imajo pomembno vlogo pri uveljavljanju celovitega koncepta za reševanje kompleksnih kriz. K sodelovanju jih je treba pritegniti v najzgodnejši fazi krize, da prepoznajo in začitijo pomen mednarodnih naporov. Mir in varnost, ki ju bo mogoče vzdrževati, lahko zgradijo le lokalni dejavniki, mednarodni pa jim morajo pri tem pomagati z ustreznim usklajevanjem dejavnosti znotraj civilnega oziroma vojaškega sektorja in kar je bistvenega pomena – tudi med njim.

SKLEP

Izkušnje iz svetovnih kriz že vse od konca hladne vojne naprej kažejo, da mora v reševanje konfliktov, vzdrževanje miru, zagotavljanje varnosti in razvoja na kriznih območjih poseči mednarodna skupnost. Posegi pa so pokazali tudi, da so rezultati reševanja krize lahko dobri le, če napore zanje združijo različni instrumenti moči: politični, ekonomski, civilni, vojaški in drugi.

Mednarodna varnost se vedno bolj institucionalizira v okviru OZN, Nata in drugih obrambnih ter vojaško-političnih zvez, kljub temu pa svetovna skupnost nima univerzalnega večstranskega in interdisciplinarnega koncepta za reševanje kompleksnih kriz. Postopki in pristopi se menjajo vsakokrat, ko se mednarodna skupnost sooči z novo situacijo v določeni krizi ali kadar je treba preoblikovati mandate, sklepati nove koalicije in podobno.

Izkušnje pri reševanju kompleksnih kriz so pokazale na pglavitne ovire za uveljavljanje usklajenega pristopa. Sodelovanje ovirajo različni interesi, mandati, načela delovanja in prednosti, ki jih uveljavljajo posamezni dejavniki, vpleteni v reševanje krize. Kot ovire prepoznavamo tudi različne strukture in sisteme kriznega upravljanja. Iz tega izhaja tudi vprašanje, ali naj bo usklajen pristop integriran ali koordiniran, kar vodi do vprašanja opredelitve elementov vodenja in nadzora. Neodgovorjeno ostaja tudi vprašanje, kako naj bodo v tak pristop vključeni dejavniki lokalne skupnosti.

Številne formalne spodbude in konkretne operativne izkušnje iz kompleksnih kriz kažejo, da je čas, da se na hitro vzpostavljene oblike sodelovanja preoblikujejo v *načrtne pristope in institucionalizirane postopke*, ki morajo biti prilagodljivi in pragmatični, saj ni mogoče zagotoviti, da bi za sodelovanje vedno našli skupni imenovalc (različne vrednote, načela, cilji oziroma upoštevanje trenutnih razmer).

Usklajevanje vseh dejavnosti v reševanju kompleksnih kriz je nujno vsaj na ravni skupne strateške vizije, in sicer z ustvarjanjem bolj uravnoteženega delovanja različnih agencij in zmanjševanjem razlik pri določanju najpomembnejših problemov in rešitev.

Krizne situacije po svetu zahtevajo, da naredi mednarodna skupnost odločilen premik od velikih izjav in deklaracij k dejanjem (UN Summit Declaration 2005; NATO Summit Declaration 2006; NATO Summit Declaration 2008) ter uresniči ideje o celovitem in usklajenem pristopu k reševanju kriz.

VIRI

- Michael BARANICK, 2004: *Learning from History*. V Hans Binnendijk in Stuart Johnson (eds), 2004: *Transforming for Stabilization and Reconstruction Operations*, Washington: National Defence University Press.
- Michael BHATIA, Kevin Lanigan in Phillip Wilkinson, 2004: *Minimal Investments, minimal results: The Failure of Security Policy in Afghanistan*. Briefing paper : Afghanistan Research and Evaluation Unit. Dosegljivo na www.cmi.no/pdf/?file=/afghanistan/doc/AREU-Brief-2004-June-security.pdf (3. 4. 2008).
- Matthew F. BOGDANOS, 2005: *Joint Interagency Cooperation: The first Step*, Joint Force Quarterly Issue 37.
- Laure BORGOMANO-LOUP, 2007: *Improving NATO-NGO relations in Crisis response operations*, Rome: NATO Defence Colleague.
- Charles T. CALL, 2005: *Institutionalizing Peace: A Review of Post-Conflict Peacebuilding Concepts and Issues for DPA*, New York: United Nations Department of Political Affairs.
- Mike CAPSTICK, 2007: *The Civil-Military effort in Afghanistan: A Strategic Perspective*, Journal of Military and Strategic Studies Vol.10. Issue1.
- Murat CELIK, 2005: *Comparison of the British and Canadian and the US CMO doctrines to the NATO CIMIC Doctrine*, Monterey, California: Naval Post Graduate School.
- Centre for Military and Strategic Studies (CMSS) Report, 2007: *Coordinated Approaches to Security, Development and Peacemaking: Lessons Learned from Afghanistan and Liberia*, Calgary, Washington DC: University of Calgary and Institut of World Affairs.
- Jarat CHOPRA, Jim McCallum in Alexander Their, 2002: *Planning Considerations for International Involvement in Post Taliban Afghanistan*: *Brown Journal of World Affairs* 8 No.2.
- Connections, 2007: *A Comprehensive Approach to Crisis Management and Post-conflict Stabilization: Garmish-Partenkirchen Quartelry Jurnal Summer 2007 Volume VI No 2.*, 75–79.
- Charles J. CURREY, 2003: *A new model for Military/Nongovermental Relations in Post-Conflict Operations*, Carlisle: US Army War College.
- EIONET, European Environment Information and Observation Network, 2008: *dosegljivo na www.eionet.europa.eu/gemet/concept?langcode=sl&cp+10107* (25. 9. 2008).
- David FRASER, 2006: *The Evolution of the 3D concept: The Military Paradigm*, Vanguard, dosegljivo na <http://www.vanguardcanada.com/Evolutionof3DFraser> (17. 6. 2008).
- Martha FINNEMORE, 2004: *The Purpose Of Intervention: Changing Beliefs About The Use of Force*, Cornell Studies in Security Affairs: Cornell University Press.

- Folke Bernadotte Academy (FBA), 2003: Lessons Learned and Best Practices from the Western Balkan, Stockholm: FBA Publications.*
- Folke Bernadotte Academy (FBA), 2004: Cooperation in crisis and conflict, Stockholm: FBA Publications.*
- Folke Bernadotte Academy (FBA), 2005: Meeting the Challenges of Peace Operations: Cooperation and Coordination, Stockholm: FBA Publications.*
- Francis FUKUYAMA, 2006: Guidelines for Future Nation-Builders in Francis Fukuyama (ed) Nation-Building, Beyond Afghanistan and Iraq, Baltimore: John Hopkins University Press.*
- Carmen GEBHARD, 2008: Civil-Military Coordination and Cooperation in the Context of the EU's Crisis Management CMCO versus CIMIC, Vienna: National Defence Academy, Info Actuel/1/2008.*
- Antron GRIZOLD, 2005: Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju; k razvoju obrambno-zaščitnega sistema; izzvi in spodbude, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Knjižna zbirka Varnostne študije.*
- HQ ISAF, 2008: Guidelines for the Interaction and Coordination of Humanitarian Actors and Military Actors in Afghanistan, Version 1.0., dosegljivo na www.cimicweb.org (25. 9. 2008)*
- International Crisis Group (ICG) Report, 2007: Report No 134, Darfurs New Security Reality, New York.*
- Michael J. McNERNEY, 2006: Stabilization and reconstruction in Afghanistan: Are PRTs a Model or a Muddle?, Parameters Winter 2005–2006.*
- Thomas R. MOCKAITIS, 2004: Civil-military cooperation in Peace Operations: The Case of Kosovo, Washington D.C.: US Institute of Peace and De Paul University.*
- Charles MOSKOS, John A. Williams, David R. Segal, 2000: The Postmodern Military - Armed Forces after the Cold War, New York: Oxford University Press.*
- NATO Handbook, 2006, dosegljivo na www.nato.int (12. 8. 2008).*
- NATO EBAO Handbook, 2007: dosegljivo na www.cimicweb.org (25. 9. 2008).*
- NATO Summit Declarations, Praga 2002, Istanbul 2004, Riga 2006, Bukarešta 2008, dostopne na www.nato.int (25. 9. 2008).*
- Lara OLSON, 2006: Fighting for Humatiaran Space: NGOs in Afghanistan: Journal of Military and Strategic Studies (JMSS) Fall Volume 9, dosegljivo na www.jmss.org/2006/2006fall/articles/Olson_ngo-afghanistan.pdf (13. 8. 2008).*
- David PEABODY, 2005: The Challenges of Doing Good Work: The Development of Canadian Forces CIMIC Capability and NGO's, Ottawa: CDAI Conference.*
- Mojca PEŠEC, 2007: Na učinkih temeljec koncept operacij, magistrska naloga, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.*
- Fris A. PETERSEN, Hans Binnendijk, 2007: The Comprehensive Approach Initiative: Future Operations for NATO: Defense Horizons, NDU Press.*
- Sebastiaan J.H. RITJENS, 2006: CIMIC in response to a Complex Emergency: Just Another Drill?: University of Twente, Netherland.*
- Edward A. SMITH, 2002: Effects Based Operations: Applying Network Centric Warfare in Peace, Crisis and War, Washington: US DOD Command and Control Research Program.*
- UK Stabilization Unit, 2008 dosegljivo na www.stabilisationunit.gov.uk (12. 8. 2008).*
- UN Summit Declaration, 2005: United Nations Millennium Declaration, New York, dosegljivo na www.un.org/fgal59/hl60_plenarymeeting.html (10. 7. 2007).*
- UN SG Report, 2006: Delivering as One, New York: UN Secretary General High-level Panel on System Wide Coherence: UN.*

Mojca Pešec

- UN SG Report, 2007: The Situation in Afghanistan and its Implications for International Peace and Security, New York: UN.*
- United Nations IMPP, 2006: Integrated Missions Planning Process (IMPP) Guidelines endorsed by SG, New York: UN.*
- UN OCHA, 2008: Civil-Military Guidelance & Reference for Complex Emergencies: Civil-Military Relationship in Complex Emergencies, IASC Reference Paper, dosegljivo na <http://ochaonline.un.org/cmcs/guidelines> (17. 6. 2008).*
- Vinko VEGIČ, 2005: Vloga in funkcije Nata po koncu hladne vojne; v Anton Bebler (ur.), 2005: Sodobno vojaštvo in družba, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede, Knjižna zbirka Varnostne študije.*
- Thomas G. WEISS, Cindy Collins, 2000: Humanitarian Challenges and Intervention, Boulder: Westview Press.*

POSODOBITEV FUNKCIJE ODNOSOV Z JAVNOSTMI V SLOVENSKI VOJSKI

MODERNISATION OF PUBLIC RELATIONS IN THE SLOVENIAN ARMED FORCES

POVZETEK

Vojaški odbor zveze Nato je septembra 2007 potrdil nova pravila o odnosih z javnostmi, ki so jih pripravili v uradu tiskovnega predstavnika in svetovalca predsednika vojaškega odbora (Nato Military Committee) polkovnika Bretta Boudreauxa. Nova Natova izhodišča glede komuniciranja z javnostmi, ki obsegajo vsa pomembnejša področja delovanja in nekatere posebnosti vojaške funkcije odnosov z javnostmi, so zanimiva tudi za slovensko vojaško teorijo in prakso. Nekatere najpomembnejše poudarke novih Natovih pravil predstavljamo v prvem delu prispevka, v drugem delu pa se ukvarjamo z dosedanjim razvojem in dejavnostjo vojaške funkcije odnosov z javnostmi v okviru Ministrstva za obrambo in Slovenske vojske. Podrobnejša analiza in primerjava z Natovim dokumentom pokažeta, da bo koncept odnosov z javnostmi v Slovenski vojski treba posodobiti in dopolniti. Spremeniti bo treba dosedanjo linijo odgovornosti častnikov za odnose z javnostmi in dati prednost komuniciranju z notranjo javnostjo. Po zgledu zaveznštva bo v Slovenski vojski treba več pozornosti nameniti tudi bolj sistematičnemu izobraževanju in usposabljanju vojaških oseb ter častnikov za odnose z javnostmi. Ob naraščajočem pomenu te dejavnosti in vrsti novih postopkov, ki jih za zdaj urejajo že precej zastarela navodila iz leta 1999, pa se

vse bolj kaže tudi potreba po pripravi temeljnega dokumenta, ki bo podrobneje opredeljeval vojaško funkcijo odnosov z javnostmi in posamezne vidike v okviru obrambnega ter nacionalnovarnostnega sistema. Treba bo določiti razmerja do informacijskega delovanja in vprašanja, ki zadevajo vključevanje množičnih medijev v vojaške operacije. V nadaljnji praksi bi morali na vseh ravneh in področjih dosledno uveljaviti pravilo komunikacijskega načrtovanja, ki je bilo v preteklosti zanemarjeno. Ob tem bi bilo dobro preveriti, ali so komunikacijska orodja, ki jih je razvil obrambni sistem pri komuniciranju z različnimi ciljnim javnostmi, dovolj izkoriščena in načrtno razporejena.

K L J U Č N E B E S E D E

MC 0457/1, odnosi z javnostmi, notranja javnost, informacijsko delovanje, tiskovni predstavnik, častnik za odnose z javnostmi.

A B S T R A C T

In September 2007, the NATO Military Committee adopted new rules on public relations, which were prepared in the bureau of the press officer and the advisor to the military committee president (NATO Military Committee), Colonel Brett Boudreau. New NATO starting points regarding communication with the public that include all most important areas of operation and the particularities of the function of military public relations are interesting also for Slovenian military theory and practice. Some of the most important points of the new NATO rules will be presented in the first part of this article, while the second part will deal with the past development and activities of the function of military public relations within the Ministry of Defence and the Slovenian Armed Forces. A detailed analysis and a comparison with the NATO document show that the public relations concept in the Slovenian Armed Forces is yet to be updated and supplemented. The current line of responsibility of the public relations officers will have to be changed and priority must be given to communication with the internal audience. Following the example of the Alliance, additional attention will have to be given to a more systematic education and training of military personnel and

Roman Bric

public relations officers in the Slovenian Armed Forces. Given the growing importance of this activity and a variety of new procedures, now governed by relatively outdated instructions from the year 1999, rises a need to prepare a fundamental document, defining the function of military public relations and individual aspects within the defence and national security system. The relationships towards information operations and questions surrounding the inclusion of mass media in military operations will have to be defined. In further practice, the rule of communication planning, which was neglected in the past, should be consistently introduced. In regards to the latter, it would be wise to verify if the communication tools, developed by the defence system in communicating with different target audiences, are well utilised and methodically arranged.

KEY WORDS

MC 0457/1, public relations, internal audience, information operations, press officer, public relations officer.

ZVEZA NATO SPREMINJA KONCEPT KOMUNICIRANJA Z JAVNOSTMI

Zveza Nato po letu 2004 doživlja intenzivne spremembe, ki so posledica prilagajanja novim varnostnim in političnim razmeram v Evropi ter svetu. Poleg širitve članstva, preoblikovanja vojaške strukture in konceptualnih izhodišč pri vojaškoobrambnem načrtovanju ter izvajanju operacij se spreminja tudi delovanje podpornih funkcij in drugih notranjih področij delovanja. Eno teh je področje odnosov z javnostmi, ki skrbi za ugled organizacije in javno komuniciranje. Tako je tudi lani sprejeti dokument Military Policy on Public Affairs – MC 0457/1¹ (v nadaljevanju MC 0457/1) v primerjavi s predhodno različico MC 0457 doživel več vsebinskih sprememb. Po mnenju predlagateljev je bil tako opravljen temeljni vsebinski premik od koncepta informiranja javnosti (PI – Public Information) do celostne obravnave javnih zadev (PA – Public Affairs)² oziroma odnosov z

¹ Dokument Military Policy on Public Affairs z oznako MC 0457/1, ki ga je 14. septembra 2007 odobril Vojaški odbor zveze Nato (North Atlantic Military Committee), je dosegljiv na Natovi spletni strani <http://www.nato.int/ims/docu/mc0457en.pdf>.

² Tako se je spremenil tudi naziv častnika za odnose z javnostmi – PAO (Public Affairs Officer), ki je nadomestil izraz PIO (Public Information Officer), čeprav se v praksi še uporabljata oba.

javnostmi (PR – Public Relations), kot to dejavnost pogosteje označujejo na civilnem področju. Boudreau (2007: 26) navaja dva temeljna vsebinska razloga za spremembo. Prvič, dosedanja praksa informiranja javnosti je bila usmerjena predvsem k množičnim medijem in ni vključevala komuniciranja z (vojaško) interno javnostjo ter lokalnimi skupnostmi, obveščanje pa je bilo pretežno enosmerno. Nujnost sprememb v načinu komuniciranja se je pokazala v obdobju po koncu hladne vojne³ in zlasti po 11. septembru 2001 ter z naraščajočim vplivom interneta in razvojem drugih oblik globalnega komuniciranja. Premike v konceptu komuniciranja z javnostmi največje vojaške sile si tako lahko razlagamo v kontekstu sprememb v mednarodnem varnostnem okolju⁴ in znanstvenih razprav o legitimnosti sodobnega vojaštva.⁵

Drugi razlog za spremembe pa je ločitev splošne funkcije komuniciranja z javnostmi od vojaških funkcij informacijskega delovanja (Information Operations – Info Ops), ki lahko poteka v različnih oblikah in kombinacijah z uporabo psihološkega delovanja (Psy Ops), elektronskega ali omrežnega bojevanja (electronic warfare, network operations), varnostnega delovanja in zavajanja (security operations, deception) ter kot klasično obveščevalno delovanje. Dokument je razdeljen na več vsebinskih sklopov. Poleg uvodne razlage o razvojnih spremembah in novih pogledih, ki na novo opredeljujejo cilje in poslanstvo odnosov z javnostmi v zvezi Nato, podrobneje opredeljuje funkcijo in načela delovanja ter ravni odgovornosti. Veliko pozornosti namenja načrtovanju in izvajanju, organizaciji ter metodologiji odnosov z javnostmi, pri čemer so opredeljeni tudi procesi in mehanizmi vojaškega delovanja. V posebnem poglavju obravnava tudi odnose z javnostmi Natovih poveljstev in enot v operacijah kriznega odzivanja.

³ Moskos (2000: 1) obdobje po koncu hladne vojne opredeljuje kot postmoderna tip razvoja sodobnih vojsk, ki temeljito spreminja koncept razvoja oboroženih sil. Za to obdobje sta značilna opuščanje obveznega služenja vojaškega roka in intenzivnejše prilagajanje oboroženih sil zahtevam civilne družbe.

⁴ Po mnenju Grizolda (2005: 93) sta obdobje po koncu hladne vojne, predvsem pa 11. september povzročila »spremenjeno percepcijo groženj varnosti« in »prepad« v pojmovanju vloge zavezništva v novih varnostnih razmerah, ki ga bo zavezništvo moralo preseči.

⁵ Z vprašanjem legitimnosti vojaštva sta se temeljito ukvarjala Huntington (1957) in Edmonds (1988), v jedro znanstvene obravnave pa ga postavlja tudi Jelušič (1997: 68), ki ugotavlja, da se na nacionalni ravni na strani civilne družbe in politične države, ki v odnosu do vojaštva sestavljata civilno okolje, do oboroženih sil »oblikujejo posebne vrste pričakovanja in zahteve«. Gre za proces spreminjanja vrednot v razvitih industrijskih družbah, ki ne sproža le dvoma v legitimnost vojaštva, temveč sproža krizo legitimnosti celotne nacionalnovernostne politike (Jelušič 1997: 225). Na to soodvisnost opozarja tudi Kotnik (2002: 105).

TRI TEMELJNA PODROČJA DELOVANJA V ODNOSIH Z JAVNOSTMI

Dokument opredeljuje tri temeljna področja vojaške funkcije odnosov z javnostmi, in sicer (1) odnose z množičnimi mediji, (2) odnose z notranjo javnostjo in (3) odnose z lokalnimi skupnostmi. Usmeritve veljajo za vse strukture, enote in poveljstva ter osebje, ki delujejo pod okriljem zveze Nato ali so podpora Natovim vojaškim organom. Temeljno poslanstvo vojaških odnosov z javnostmi je »podpora poveljnikom s pravočasnim sporočanjem natančnih informacij ciljnim javnostim« (MC 0457/1, tč. 5), ozaveščanje javnosti o vojaških vidikih vloge, ciljev, operacij, misij, dejavnosti in problemov zavezništva, njihovo boljše razumevanje ter tako povečevanje ugleda in verodostojnosti organizacije. Ključne ciljne javnosti so opredeljene kot zavezniške, mednarodne, regionalne, lokalne ali notranje in druge posebne javnosti, odvisno od izvajane dejavnosti in posameznega primera.

Precejšnja pozornost je še vedno namenjena odnosom z množičnimi mediji, s katerimi poveljstva in štabi sodelujejo prek svojih častnikov za odnose z javnostmi. Poleg obveščanja o rednih dejavnostih odgovarjajo na vprašanja novinarjev, posredujejo dodatna pojasnila in informacije, gradiva ter slikovni material, pripravljajo izjave in intervjuje vojaških predstavnikov Nata ter zagotavljajo dostop do operativnih enot in njihovih vojaških predstavnikov. Programi odnosov s skupnostmi so usmerjeni v komuniciranje med Natovimi delujočimi sestavami in vojaškimi predstavniki v državah zavezništva ter drugih območjih delovanja, kjer se vzpostavljajo odnosi s predstavniki oblasti, lokalnega prebivalstva, gospodarstva, civilnih organizacij in skupnosti, akademskih krogov in različnih interesnih skupin, združenj, povezanih z vojsko ter drugimi pomembnimi dejavniki, ki delujejo na interesnem območju lokalne skupnosti.

INTERNO KOMUNICIRANJE NI SESTAVINA RUTINSKIH UKAZOV IN SLUŽBENIH NAVODIL

Velik poudarek je namenjen komuniciranju z notranjo javnostjo, ki je opredeljeno kot organizacijsko komuniciranje z uniformiranimi pripadniki in civilnimi osebami ter njihovimi družinskimi člani. Notranje komuniciranje je namenjeno obveščanju o delovanju enot, poveljstev in posameznikov ter njihovi dejavnosti in se razlikuje od službenih informacij (administrative information) ali usmeritev, ki jih običajno vsebujejo dnevna povelja, rutinski

ukazi in službena navodila, ki potekajo po liniji vodenja in poveljevanja oziroma v okviru t. i. poveljniškega komuniciranja (Command Information). Kljub ločevanju vsebin pa je poveljniška linija v sodelovanju s podpornimi službami odgovorna tudi za učinkovito in sprotno obveščanje notranjih javnosti o pomembnih dogodkih in procesih, ki zadevajo zaposlene, seznanjanje o delu njihovih poveljstev ter ciljnih in dejavnosti organizacije, kar vpliva na povečevanje motiviranosti, učinkovitosti in kakovosti dela pripadnikov, poveljniškega osebja ter vseh zaposlenih.

LINIJA ODGOVORNOSTI PRI KOMUNICIRANJU Z JAVNOSTMI

Kot je zapisano v 21. točki dokumenta, je funkcija odnosov z javnostmi vzpostavljena kot neposredna podpora poveljniku in je ni mogoče »prenesti na druge ravni poveljevanja ali si jo kakor koli podrediti«. Častniki za odnose z javnostmi oziroma tiskovni predstavniki poveljstev so poveljnikovi glavni svetovalci na področju odnosov z javnostmi, ki so poveljniku neposredno odgovorni, pri svojem delu pa upoštevajo tudi napotke višjih poveljstev (MC 0457/1, tč. 9). To pomeni, da mora biti delovanje na področju odnosov z javnostmi znotraj vojaškega krila zavezništva dobro usklajeno, in sicer tako po vertikalni liniji na vseh ravneh poveljevanja kot tudi na horizontalni ravni z nacionalnimi oboroženimi silami in drugimi organizacijami, ki delujejo pod okriljem Nata. Učinkovita podpora poveljnikom zahteva, da je funkcija vojaških odnosov z javnostmi vključena v operativno načrtovanje v vseh Natovih poveljstvih. Podporo častnikom, ki se ukvarjajo z odnosi z javnostmi, in svetovanje poveljnikom pa zagotavljajo tudi urad (služba) za odnose z javnostmi in druge administrativne službe. Funkcija odnosov z javnostmi z zmogljivostmi, ki so odvisne od ravni in obsega nalog, poteka v vseh Natovih poveljstvih. Najmanjša raven vključuje uresničevanje komunikacijskih načrtov in dejavnosti v okviru sprejetih načel, sodelovanje z množičnimi mediji, spremljanje in analizo medijev ter lastno produkcijo (pisna gradiva, slikovna gradiva in spletne storitve).

VOJAŠKA FUNKCIJA ODNOSOV Z JAVNOSTMI JE LOČENA OD INFORMACIJSKEGA DELOVANJA

Funkcija vojaških odnosov z javnostmi ne more in ne sme biti vključena v načrtovanje ali izvajanje informacijskega in psihološkega delovanja ter zavajanja. Informacijsko delovanje je sestavni del ofenzivnih ali defenzivnih

vojaških operacij, ki potekajo na vseh ravneh poveljevanja in so usmerjene v onesposobitev nasprotnika ter povečanje učinka lastnih sil, informiranje javnosti pa spada med nevojaške dejavnosti⁶. V 23. točki novih Natovih pravil je zapisano: »funkciji odnosov z javnostmi in informacijskega delovanja sta ločeni, toda sorodni«, v nadaljevanju pa je pojasnjeno, da »funkcija odnosov z javnostmi ni sestavina informacijskega delovanja⁷«. V prejšnji doktrini informiranja javnosti to ni bilo razmejeno, kar je po mnenju polkovnika Boudreaua povzročalo zmedo v poveljniških vrstah in dvom novinarjev v verodostojnost informacij brez manipulativnih namenov (Bourdeau 2007: 27).

PRISTOPI PRI KOMUNICIRANJU Z JAVNOSTMI

Glede na intenzivnost komuniciranja z javnostmi dokument predvideva tri stopnje: zelo aktiven, aktiven in reaktiven (pasiven) pristop. Stopnja aktivnosti v odnosih pri komuniciranju z javnostmi je odvisna od interesa organizacije (zveze Nato) in pričakovanih učinkov javne objave ter odziva javnosti.

Pristop je odvisen tudi od upoštevanja odziva zunanjih ali notranje javnosti in »ni nujno vedno enak v enakih primerih« (MC 0457/1, tč. 25). Dokument predvideva tri stopnje v komuniciranju z javnostmi, in sicer:

- a) zelo aktiven pristop, ko organizacija dogodku ali aktivnosti namenja visoko stopnjo pozornosti in v medijsko obravnavo vplaga velike napore s t. i. »potiskanjem informacij«;
- b) aktiven pristop, ko organizacija dogodku ali aktivnosti namenja običajno pozornost;
- c) reaktiven (pasiven) pristop, ki se uporablja takrat, ko organizacija ni zainteresirana za javno obravnavo dogodka ali aktivnosti (prav tam).

Vir informacij je v običajnih okoliščinah znan, zaradi operativnih razlogov ali osebne varnosti pa ga je včasih treba prikriti. Za medije in javnost so lahko koristne tudi informacije za objavo brez navedbe vira (not for attribution) ali anonimne izjave (on background), vendar je pri posredovanju takih informacij treba definirati način uporabe.

⁶ Informacijsko delovanje (Info Ops) je definirano kot vojaška funkcija, ki je usmerjena v opravljanje vojaške informacijske dejavnosti »z namenom ustvariti želene učinke na voljo, razumevanje in zmogljivost nasprotnikov, potencialnih nasprotnikov ter drugih udeležencev, ki jih odobri Severnoatlantski svet, v podporo ciljem poslanstva zavezništva.« (MC 0457/1, Slovar pojmov in izrazov). Tudi po definiciji, ki je zapisana v slovenski vojaški doktrini (2006: 67–70), informacijsko delovanje poteka na vseh ravneh poveljevanja in je sestavni del načrtovanja.

⁷ »PA is not an Info Ops discipline«. (MC 0457/1, tč. 23)

Možnost javnega delovanja in objavljanja imajo tudi druge nepooblaščen osebe in pripadniki zveze Nato, ki morajo po liniji vodenja in poveljevanja pridobiti predhodno soglasje nadrejenih, o predmetu javne razprave in načinu javnega delovanja pa se posvetujejo s predstavniki služb za odnose z javnostmi. Izvzeta so znanstveno-strokovna publicistična dela, ki morajo vsebovati izjavo, da »izražena avtorjeva mnenja ne izražajo nujno tudi uradnih stališč zveze Nato« (MC 0457/1, tč. 33, str. 10).

JAVNO NASTOPANJE VOJAŠKIH OSEB IN VLOGA ČASTNIKA ZA ODNOS Z JAVNOSTMI

Za nastopanje v javnosti in posredovanje izjav so odgovorni poveljniki Natovih vojaških poveljstev, ki imenujejo tudi svoje tiskovne predstavnike oziroma častnike za odnose z javnostmi. Vojaški predstavniki lahko izjave in komentarje dajejo le v okviru svojih pristojnosti in delovanja na svojem območju odgovornosti. Pravila določajo dve kategoriji vojaških predstavnikov, pooblaščenih za javno nastopanje (MC 0457/1, tč. 27). Uradni govorci (Official Spokepersons) so najvišji predstavniki in pooblaščen tiskovni predstavniki, od katerih se pričakuje, da množičnim medijem in drugim javnostim posredujejo najpomembnejša sporočila o vojaških zadevah Nata. Imenovani govorci (Designated Spokepersons) pa so predstavniki Natovega medijskega informacijskega centra in strokovnjaki za posamezna področja, določeni za obveščanje zunanjih ali notranjih javnosti o posebnih in konkretnih zadevah ali temah. Častnik za odnose z javnostmi pri sodelovanju vojaških oseb z mediji pojasni osnovna pravila, ki jih je treba upoštevati, in vnaprej določi način opredeljevanja posameznih dogodkov, intervjujev, obiskov enot in drugih medijskih aktivnosti. Intervjuvanci smejo govoriti le o zadevah, ki spadajo na področje njihovega strokovnega znanja in odgovornosti. Izogibati se morajo ugibanju o dogodkih, incidentih, zadevah ali političnih odločitvah, ki jih ne komentirajo. Njihov nastop je strogo omejen z okvirom njihovih pristojnosti, izogibati se morajo komentarjem o zadevah in dejavnostih, pri katerih sami ali njihova enota ne sodelujejo.

UPORABA INTERNETA IN SPLETNIH ORODIJ

Internet je eno najbolj učinkovitih orodij komuniciranja in obveščanja ciljnih javnosti. Internetne strani morajo ponujati informacije za različne ciljne skupine, »zato morajo biti aktualne, preproste za pregledovanje, vizualno

privlačne, interaktivne in izdelane skladno z Natovimi vizualnimi smernicami« (MC 0457/1, tč. 40). Zato je bil leta 2008 uveden tudi Natov internetni televizijski kanal (www.natochannel.tv), ki je namenjen predstavitvi vloge Nata ter posameznih držav pri zagotavljanju globalne varnosti (Petrovič 2008: 21). Intenzivnost delovanja in uporaba novih orodij se v zadnjem obdobju povečujeta, na kar opozarja tudi usmeritev na aprilskem vrhunskem zasedanju zveze Nato v Bukarešti, kjer so poudarili potrebo po »posodobitvi Natovih strateških komunikacijskih zmogljivosti in pristopa, še posebej v podpori Natovih operacij in misij« (prav tam).

Za upravljanje vsebin in zunanjo podobo Natovih spletnih strani so odgovorni častniki za odnose z javnostmi. Pri komuniciranju prek internetnih strani poveljstev lahko izdajo tudi podrobnejše lokalne smernice. Splošne omejitve in pravila javnega komuniciranja pa veljajo tudi pri elektronskem komuniciranju. Vsaka informacija ali elektronski zapis, namenjen javni objavi na spletu, mora skozi postopek predhodne odobritve, da se preprečijo morebitne zlorabe in dostop nepooblaščenih zunanjih oseb do informacij. Pripadniki lahko komunicirajo s prijatelji, družino in stanovskimi kolegi ter svoje izkušnje sporočajo širši javnosti, »če pri tem upoštevajo določbe o varnosti in primernosti«. Natovo osebje se mora posvetovati s svojo linijo poveljevanja, preden na internetu objavi informacije in slikovno gradivo, povezano z Natom, je zapisano v 44. točki Natovega dokumenta.

MEDIJSKI INFORMACIJSKI CENTRI IN VKLJUČEVANJE V VOJAŠKE OPERACIJE

Eno glavnih Natovih načel je, da imajo mediji pravico do poročanja o Natovih vojaških in drugih dejavnostih ter dostop na vojskovališče (MC 0457/1, tč. 53). Pri vseh vojaških operacijah pod vodstvom Nata ali drugih dejavnosti, ki vključujejo večjo razmestitev sil, se na vojskovališču vzpostavijo zmogljivosti, ki so namenjene za delovanje medijev. To so Natovi medijski informacijski centri (Nato Media Information Centre – NMIC), ki praviloma delujejo na varnostno dostopnih lokacijah. Centri NMIC se vzpostavljajo tudi ob večjih vajah in drugih dogodkih. Pod okriljem osrednjega centra lahko na različnih lokacijah deluje tudi več podrejenih medijskih informacijskih centrov (Media Information Centres – MIC).

Za akreditiranje novinarjev in drugih predstavnikov medijev so odgovorne posamezne države članice. Sektor zveze Nato za javno diplomacijo je

odgovoren za preverjanje novinarjev, akreditiranih na sedežu Nata. Pri dostopu do Natovih medijskih informacijskih centrov, zmogljivosti, objektov in pripadnikov Natova vojaška služba za odnose z javnostmi vodi evidenco medijev ter novinarjev in jim praviloma izda Natovo registracijsko kartico s fotografijo. Posamezne medije lahko zastopajo akreditirani novinarji (79. člen Protokola I z leta 1977), vojni dopisniki (4. člen Ženevskega protokola III iz leta 1949) ali svobodni novinarji. Vse pravice po ženevski konvenciji lahko uveljavljajo samo novinarji s statusom vojnega dopisnika. Predstavniki medijev, ki jih gosti Nato, podpišejo izjavo o prevzemu odgovornosti, s čimer se odrekajo vsem zahtevam in morebitnim tožbam zaradi kakršnih koli poškodb ali škode.

Vojaška poveljstva in pripadniki Nata pri delu v nevarnih okoljih ne morejo zagotoviti popolne zaščite novinarjev. Skladno s tem se morajo novinarji, ki želijo delovati v takih okoljih, predhodno usposobiti za delovanje na vojnih območjih v sestavi vojaških enot. Za zagotovitev ustrezne pripravljenosti in usposobljenosti novinarjev so odgovorni novinarji in njihovi delodajalci. Od novinarjev se pričakuje, da bodo opremljeni z lastno osebno zaščitno opremo (neprebojni jopič, čelada). Akreditiranim dopisnikom se lahko zagotovijo tudi dodatna zaščitna sredstva, logistična oskrba, podpora za preživetje (hrana, nastanitev) in dostop do komunikacij ter prevoz.

RAVNANJE OB VEČJIH INCIDENTIH IN ŽRTVAH MED PRIPADNIKI NATA

Informacije o večjih incidentih, v katere so vpletene sile zveze Nato, ki vključujejo izgube, nesreče in škodo na objektih ter opremi, se javno potrdijo »na najustreznejši nižji ravni v Natovi liniji poveljevanja« (MC 0457/1, tč. 58). Uradna sporočila, s katerimi se javno potrdi incident, se pripravijo na podlagi tesnega usklajevanja z vpletenimi državami in organizacijami. Države in organizacije, ki sodelujejo s silami zavezništva, si pridržijo posebno pravico do objave konkretnih podatkov o incidentih, v katere so vpleteni njihovo osebje, objekti ali oprema, vključno z imeni ubitih ali ranjenih oseb, podatki o poškodovanih objektih ali opremi ter s stanjem preiskav ali zdravljenja. V najboljšem primeru vojaška služba za odnose z javnostmi prva obvesti medije in tako prehititi nasprotnike v njihovih prizadevanjih, da medijsko poročanje o situaciji oblikujejo in priredijo za svoje namene (MC 0457/1, tč. 59). Za objavo imen, državljanstva in osebnih podatkov o morebitnih žrtvah

in drugih udeležencih je odgovorna posamezna država. Kadar pride do izgub med operacijo, ki še poteka, Natova služba za odnose z javnostmi medijem pravočasno sporoči pomembne in preverjene informacije, pri čemer upošteva posebno pravico držav, ki prispevajo sile, da same poskrbijo za seznanitev z okoliščinami dogodka. To zahteva hitro in proaktivno usklajevanje, s katerim se zagotovi doslednost sporočil med Natovimi in nacionalnimi funkcijami odnosov z javnostmi.

RAZVOJ ODNOSOV Z JAVNOSTMI V SLOVENSKI VOJSKI

Razvoj podporne vloge odnosov z javnostmi v okviru Slovenske vojske je tesno povezan z razvojem in organiziranostjo centralne Službe za odnose z javnostmi Ministrstva za obrambo (v nadaljevanju SOJ). SOJ deluje kot samostojna organizacijska enota šele od leta 2004, pred tem pa je v manjši zasedbi deloval v okviru kabineta ministra za obrambo. Krovna služba na ravni ministrstva se je vnovič reorganizirala leta 2007, hkrati pa je bil ustanovljen tudi Oddelek za odnose z javnostmi Slovenske vojske. Predlagane spremembe leta 2007 so bile utemeljene s sklepom Vlade o novem Modelu organiziranosti odnosov z javnostmi na ravni Vlade ter sprejetimi predlogi reorganizacije Službe za odnose z javnostmi (v nadaljevanju: *Reorganizacija SOJ*) in reorganizacije oddelka za odnose z javnostmi Slovenske vojske (v nadaljevanju *Reorganizacija oddelka SV*).

ORGANIZIRANOST NA PODROČJU (VOJAŠKIH) ODNOSOV Z JAVNOSTMI

Začetki formalnega delovanja na področju odnosov z javnostmi segajo v leto 1991, ko je bila v kabinetu ministra za sodelovanje z mediji pristojna strokovna oseba, ki je usklajevala tudi delo TV-studia Poljče in pozneje ustanovljene revije Slovenska vojska (Reorganizacija SOJ, str. 4). Takšna oblika komuniciranja z javnostmi je veljala do leta 1994, ko je ministrstvo vzpostavilo bolj sistematičen pristop v komuniciranju z javnostmi. Tako je bil v okviru kabineta ministra ustanovljen oddelek za odnose z javnostmi, v katerem so bili poleg vodje še sodelavec za odnose z javnostmi, sodelavec za protokol in zgodovinsko dejavnost, tajnica, uredništvo revije Slovenska vojska (štirje zaposleni) in TV-studio Poljče (dva zaposlena). V tem obdobju je bilo komuniciranje ministrstva z javnostmi popolnoma centralizirano, zaradi

potreb po učinkovitejšem pridobivanju informacij znotraj Slovenske vojske pa je bilo vzpostavljeno delovno mesto predstavnika za odnose z javnostmi tudi v Slovenski vojski. V tej vlogi so se do takrat izmenjavali t. i. motivatorji, ki so odnose z javnostmi opravljali v enotah in na ravni Generalštaba kot eno svojih dopolnilnih dejavnosti. Leta 1995 je na ravni ministrstva nastal prvi formalnopravni akt (Navodilo o načinu obveščanja javnosti o delu Ministrstva za obrambo), ki je vzpostavil temeljna pravila in način obveščanja javnosti o delu Ministrstva za obrambo ter določil pristojnosti za komuniciranje predstavnikov ministrstva z javnostmi. Akt, v katerega so leta 1999 vnesli manjše popravke ter dopolnitve, še velja.

Nov premik na področju odnosov z javnostmi v MO in SV je bil dosežen v letih 1998 in 1999, ko je bila opravljena obsežnejša reorganizacija. Iz sestave SOJ sta bila v novoustanovljeno samostojno Službo za publicistiko vključena uredništvo revije Slovenska vojska in TV-studio Poljče, v okviru ministrstva pa je bila na novo ustanovljena tudi Služba za protokol. Reorganizacijo podpornih služb so določale vse večje zahteve medijev in javnosti, povezane s strateškimi cilji vključevanja Slovenije v evroatlantske povezave in razvojem stroke, ter vse večji vpliv novih komunikacijskih orodij (internet). Potreba po večji preglednosti je pospešila načrtnejše delovanje v okviru SOJ-a, ki je med svoje ciljne javnosti uvrstil tudi notranjo javnost. Obveščanje javnosti je potekalo prek spletnih strani ministrstva (www.mors.si), prenovljene revije Slovenska vojska, posebne štirinajstdnevne oddaje Pripravljeni na TV-Slovenija⁸ in intraneta (<http://intra.mors.si>), ki je dostopen le zaposlenim.

VZPOSTAVLJANJE FUNKCIJE ODNOSOV Z JAVNOSTMI V SLOVENSKI VOJSKI

Na podlagi svojih izkušenj in mednarodnega sodelovanja je služba leta 1998 pripravila *Smernice za odnose z javnostmi MO RS*, ki so bile v pomoč predstavnikom ministrstva pri javnem nastopanju, hkrati pa so nakazovale strategijo nadaljnjega razvoja te službe. V tem obdobju (1998–2000) je SOJ v sodelovanju s SV začel bolj sistematično vzpostavljati strukturo predstavnikov

⁸ 14-dnevna oddaja Pripravljeni s prispevki in tematiko o delovanju Slovenske vojske, sistema zaščite in reševanja ter drugimi obrambnovojaškimi temami je bila na 1. programu nacionalne TV redno predvajana od marca 1998 do februarja 2002. V tem obdobju je bilo pripravljenih sto 30-minutnih oddaj, ki so bile predvajane v nedeljskem dopoldanskem terminu. Po njeni ukinitvi je leta 2003 med Ministrstvom za obrambo in TV Slovenija prišlo do vnovičnega dogovora o sorodni oddaji ŠČIT, ki pa je bila že po prvem predvanju 25. 3. 2003 zaradi ostrih medijskih polemik in nasprotovanja ukinjena.

za odnose z javnostmi v Slovenski vojski, in sicer tako na ravni Generalštaba, ki je dobil stalnega predstavnika za odnose z javnostmi, kot tudi na ravni takratnih operativnih poveljstev SV in večjih enot. Leta 1999 je bil uveden tudi institut tiskovnih predstavnikov ministrstva in Slovenske vojske, za katerega so pristojni po dveh letih ugotovili, da je za slovenske razmere neustrezen in je bil konec leta 2001 odpravljen (Reorganizacija SOJ, str. 4).

Od leta 2001 do 2004 se je SOJ kadrovsko okrepil predvsem na področju obveščanja notranje javnosti (uvedba intraneta), priprave spletnih strani in načrtovanja (prav tam). Z reorganizacijo Slovenske vojske se je v tem obdobju spremenila tudi struktura predstavnikov za odnose z javnostmi v Slovenski vojski. Tiskovnega predstavnika pa je v tem času imenovala tudi Uprava RS za zaščito in reševanje, s čimer so bili pokriti vsi najpomembnejši podsistemi obrambnega sistema. Koordinacijo vseh predstavnikov za odnose z javnostmi opravlja SOJ.

CENTRALIZACIJA FUNKCIJE ODNOSOV Z JAVNOSTMI V SLOVENSKI VOJSKI

Z reorganizacijo SOJ in Oddelka za odnose z javnostmi SV so bili na ravni centralne Službe za odnose z javnostmi MO ustanovljeni trije oddelki:

Oddelek za odnose z mediji in komuniciranje z javnostmi, Oddelek za multimedije (TV-studio Poljče, internet, intranet) in **Uredništvo revije Slovenska vojska**. V vseh oddelkih je zaposlenih 16 oseb. Ločeni oddelek

za odnose z javnostmi Slovenske vojske, ki deluje precej samostojno, naj bi po novem zaposloval 13 ljudi, saj so z reorganizacijo pod skupno vodstvo prešli tudi pomočniki za odnose z javnostmi na višjih ravneh poveljevanja.⁹

V utemeljitvi predloga o ustanovitvi samostojnega oddelka je zapisano, da je najpomembnejši cilj reorganizacije »učinkovitejše in centralizirano notranje in zunanje komuniciranje« (Reorganizacija oddelka SV, tč. 4.1, str. 9),

kar naj bi dosegli s podreditvijo častnikov za odnose z javnostmi na nižjih ravneh poveljevanja in njihovo vključitvijo v enovit oddelek, ki deluje v okviru Generalštaba Slovenske vojske. Centralizacija vseh ravni funkcije odnosov z javnostmi na krovni ravni je z vidika linije vodenja in poveljevanja ter načela enostarešinstva vprašljiva ter funkcionalno neustrezna. Takšna

⁹ Načelniku oddelka na ravni GŠSV so podrejeni pomočniki za odnose z javnostmi v Poveljstvu sil, 1. in 72. brigadi, PDRIU, Poveljstvu za podporo in brigade zračnih sil – BRZOL.

organiziranost je tudi v nasprotju z Natovimi načeli, ki temeljijo na konceptu, da je častnik za odnose z javnostmi poveljnikov glavni svetovalec na področju odnosov z javnostmi in da njegove funkcije ni mogoče »prenesti na druge ravni poveljevanja ali si jo kakor koli podrediti« (MC 0457/1, tč. 58). Pri izpolnjevanju ukaza po liniji vodenja in poveljevanja je poveljniku na nižji ravni tako odvzeta funkcija odnosov z javnostmi, ki je vodena po drugi liniji (prek oddelka za odnose z javnostmi). Položaj, ki poveljniku odvzema eno od strateških funkcij, objektivno lahko privede do konflikta interesov, blokad v komuniciranju in različnega pristopa med linijo poveljevanja in vzporedno linijo odnosov z javnostmi.

SISTEM NOTRANJEGA KOMUNICIRANJA PRILAGODITI ZAHTEVAM POKLICNE VOJSKE

Nekatere študije¹⁰ kažejo, da učinek notranjega komuniciranja in pretok ključnih informacij po liniji vodenja in poveljevanja ter drugih službenih kanalih ne sledita spremembam, ki so nastale po ukinitvi obveznega služenja vojaškega roka in uvedbi popolne poklicne vojske. Rezultati najnovejše ankete med bralci revije Slovenska vojska (april 2008) povedo, da se kakovost informiranja poklicnih pripadnikov v primerjavi s prejšnjim naborniškim sistemom Slovenske vojske ni izboljšala, čeprav so se zahteve poklicnih pripadnikov zelo spremenile. Anketi z enakimi vprašanji, ki sta bili med bralci revije Slovenska vojska opravljeni v presledku devetih let (1999–2008), pri ključnih vsebinskih vprašanjih kažeta enake rezultate. Sklepna ugotovitev bralcev je, da revija (in drugi informacijski viri v sistemu) premalo piše o resničnih problemih pripadnikov Slovenske vojske ter zaposlenih na Ministrstvu za obrambo in da o tem največ izvedo iz množičnih medijev. To je za hierarhično urejeno vojaško organizacijo slab kazalnik, še zlasti zato, ker nadrejeni, ki bi morali imeti na voljo večino pomembnih informacij, kot informacijski vir zasedajo šele peto mesto. Kljub razvoju novih orodij komuniciranja (internet in intranet) in kadrovske krepitvi služb za odnose z javnostmi se informiranost notranje javnosti v primerjavi s stanjem leta 1999 ni

¹⁰ Revija Slovenska vojska je leta 1999, ko je še veljal naborniški sistem, in aprila 2008 med bralci izvedla anketo o splošni obveščenosti o dogajanju v Slovenski vojski in na Ministrstvu za obrambo ter najpomembnejših informacijskih virih. Hkrati so bralci odgovarjali tudi na vprašanja, kako pogosto obiskujejo spletne strani, katerih informacij je po njihovem mnenju premalo in česa bi v izboru informacij za zaposlene na MO moralo biti več. (Bric, 2008b)

izboljšala (Bric 2008b). Interne informacije (intranet, oglasne deske) so bralci kot vir seznanjenosti o dogajanju na Ministrstvu za obrambo in v Slovenski vojski med različnimi možnostmi (množični mediji, revija Slovenska vojska, sodelavci, govorice, informacije nadrejenih, spletne strani) uvrstili šele na predzadnje mesto, le pred revijo Obramba. To kaže na nezadovoljivo uporabo veljavnih orodij komuniciranja, saj internet redno obiskuje le devet odstotkov vprašanih, intranet pa 12 odstotkov, pri čemer je slednji za večino vojakov nedostopen. Študija kaže, da tudi revija Obramba, kljub odkupu tretjine izvodov, nima pomembnejšega vpliva na seznanjenost zaposlenih v okviru ministrstva in Slovenske vojske. Potrjuje se domneva, da vzpostavitev popolne poklicne vojske s precejšnjim zaostankom sledi tudi področje specializiranih vojaškostrokovnih in informativnih občil, ki s svojimi vsebinami ne dosegajo vseh ključnih ciljnih javnosti v obrambnem sistemu¹¹. Anketa kaže, da zaposleni najbolj pogrešajo informacije o pravicah in dolžnostih zaposlenih v Slovenski vojski, o možnostih napredovanja, usposabljanja in izobraževanja, o politiki plač, novih ukrepih in zakonodaji, ki zadevajo zaposlene, ter druge delovnopravne vsebine. Tudi drugih splošnih informacij, pojasnil in vojaškostrokovnih vsebin je premalo, so nepopolne in premalo dostopne prek rednih oblik obveščanja, ki jih je razvil obrambni sistem¹². Vojaška organizacija ima slabo razvite tudi možnosti za pretok povratnih informacij (feedback) in se nanje s popravki svojih odločitev ne odziva¹³. O tem bodo morali v naslednjem obdobju razmisliti odločevalci na najvišjih političnih, uradniških in vojaških dolžnostih v sistemu, tiskovni predstavniki in svetovalci za odnose z javnostmi ter uredniki glasil, ki se ukvarjajo z obrambno-vojaškim področjem.

NADALJNJE DOGRAJEVANJE VOJAŠKE FUNKCIJE ODNOSOV Z JAVNOSTMI V SLOVENSKI VOJSKI

Oblikovanje vojaške funkcije odnosov z javnostmi je tesno povezano z usklajenim delovanjem in razvojem te dejavnosti v okviru obrambnega

¹¹ Na razstavi evropskega vojaškega tiska septembra 2007 je bilo v okviru slovenske predstavitve razstavljenih 11 tiskanih občil in periodičnih publikacij, katerih skupna naklada znaša 62.368 izvodov. (Pelko, A. in drugi 2007).

¹² Septembra 2008 je bilo na intranetu MO objavljenih 70 aktualnih vesti, samo štiri objave so bile povezane s temami, ki jih anketiranci navajajo kot najbolj zaželene. Med najpogostejšimi objavami na intranetu so vesti o obiskih, sprejemih, ogledih, usposabljanjih, postrojih, športnih in drugih javnih dogodkih ter prireditvah v okviru Slovenske vojske.

¹³ Zaposleni, ki v matični ustanovi ne dobijo zadovoljivih razlag, postavljajo svoja vprašanja tudi na ljubiteljskem spletnem portalu www.vojak.si, ki jih skrbnik spletne strani potem posreduje MO.

sistema. Funkcija odnosov z javnostmi postaja čedalje bolj pomemben element upravljanja z ugledom in vzpostavljanja notranje ter zunanje percepcije zaupanja v učinkovitost obrambnega sistema, katerega pomembnejši sestavni del je Slovenska vojska. Z uvedbo popolne poklicne vojske se pomen vojaških odnosov z javnostmi povečuje, hkrati pa se v primerjavi s prakso in tehnikami civilnih odnosov z javnostmi razvijajo tudi nekatere posebne oblike delovanja¹⁴. Zato bo treba na ravni ministrstva in Slovenske vojske po zgledu razvitih sistemov izpopolniti še nekatere sestavine odnosov z javnostmi, ki v sedanji praksi še niso zadovoljive, in sicer:

- a) posodobitev in oblikovanje pravil o komuniciranju z javnostmi ter drugih sistemskih aktov na krovni ravni ter uskladitev s pravili zveze Nato;¹⁵
- b) določitev pravil obveznega komunikacijskega načrtovanja;
- c) oblikovanje pravil o vključevanju predstavnikov množičnih medijev v vojaške operacije in usposabljanju novinarjev skladno s pravili zveze Nato;
- č) uskladitev pravil s postopki zveze Nato ob izrednih dogodkih;¹⁶
- d) izboljšanje dostopa do informacij javnega značaja, delovnopравnih vsebin ter pomembnih sistemskih odločitev in sprememb;
- e) vzpostavitev interaktivnih oblik komuniciranja in kanalov povratne informacije, izboljšanje medosebnega in mednivojskega komuniciranja, vzpostavitev dialoga s sindikati, interesnimi skupinami, stanovskimi združenji in strokovno javnostjo;
- f) izboljšanje komunikacijske podpore liniji vodenja in poveljevanja;
- g) izboljšanje dostopa do intraneta, uvedba interaktivnih spletnih orodij;
- h) sinergija organizacijskih, funkcionalnih in kadrovskih zmogljivosti na področju komuniciranja z javnostmi, profiliranje ciljnih javnosti in racionalen izbor učinkovitih komunikacijskih orodij;
- i) posodobitev in diverzifikacija vsebin lastne produkcije, povečanje obsega vojaškostrokovne publicistike;

¹⁴ Vojaškim enotam priključeni (embbded) novinarji, izbrana skupina novinarjev (media pool), usposabljanje novinarjev za delovanje v nevarnih okoliščinah, zelena knjiga pravil o medsebojnem obnašanju, varnostne omejitve in lastna odgovornost novinarjev oziroma medijskih hiš, korelacija med vlogo odnosov z javnostmi in informacijskim delovanjem (Info Ops), dejaven – reaktiven pristop pri uresničevanju nalog v zvezi z odnosi z javnostmi itn.

¹⁵ V okviru tega bo treba formalno opredeliti in določiti postopke informacijskega delovanja (Info Ops) ter vloge odnosov z javnostmi v smislu sprememb, ki jih v praksi prinaša dokument MC 0457/1 in so bile sprejete po oblikovanju slovenske vojaške doktrine leta 2006.

¹⁶ Navodilo o ravnanju ob izrednem dogodku v mednarodnih operacijah je bilo sprejeto februarja 2004 in dopolnjeno septembra istega leta.

- j) vzpostavitev sistema usposabljanja s področja (vojaških) odnosov z javnostmi na vseh ravneh;
- k) posodobitev in okrepitev informativnih vsebin in promocijskih orodij v funkciji pridobivanja poklicnih vojakov ter prostovoljne rezerve za Slovensko vojsko;
- l) okrepitev sodelovanja z drugimi državami, izmenjava izkušenj s področja odnosov z javnostmi ter vključevanje v procese komuniciranja na mednarodni ravni.

V nadaljnjem postavljanju sodobne vojaške organizacije bo treba dopolniti manjkajoče normativne podlage in posodobiti pravila, ki so bila oblikovana še v času naborniškega sistema. Analiza sedanjega stanja in primerjave z drugimi obrambnimi sistemi kažejo, da bo treba najti boljše rešitve tudi za sedanjo razdrobljenost in nekoordinirano produkcijo informativnih ter promocijskih vsebin in premajhno podporo vojaškostrokovne publicistike, ki ne sledi potrebam¹⁷. Skladno z razvojem vojaške organizacije bi bilo v prihodnje treba razmisliti o ustreznosti sedanjih organizacijskih oblik in statusni ureditvi lastne produkcije z ustanovitvijo samostojne vojaške založbe ali institucije v okviru sistema, ki ne bo neposredno vpeta v vlogo odnosov z javnostmi, hkrati pa bo z njo povezana pri realizaciji nekaterih ciljev. Drugačen pristop in nove rešitve bodo potrebne tudi za izboljšanje stanja na področju specializiranih medijev – od ustrezne opredelitve ciljnih javnosti in učinkovite uporabe obstoječih komunikacijskih orodij do nove opredelitve vsebinskih konceptov ter uvedbe sodobnejših pristopov¹⁸ – s katerimi bi hitreje sledili potrebam sistema v spremenjenih okoliščinah po uvedbi popolne poklicne vojske in globalnim spremembam v razvoju novih komunikacijskih tehnologij. Tudi boljše povezanost akterjev na področju odnosov z javnostmi v Slovenski vojski, »ki razmeroma samostojno in neusklajeno obveščajo javnost o delu enot in poveljstev« (Reorganizacija oddelka SV, str. 7) je v tako majhni vojaški organizaciji, kot je

¹⁷ Po nekaterih podatkih bi Slovenska vojska potrebovala od 250 do 300 knjižnih pripomočkov, učbenikov, priročnikov in drugih strokovno-znanstvenih publikacij, ki jih zdaj primanjkuje (več v Bric 2008a).

¹⁸ Uvedba elektronskih časopisnih različic in drugih oblik internetnega obveščanja notranjih ter zainteresiranih zunanjih javnosti, dinamične multimedijske predstavitve, interaktivne objave, forumi, spletni dnevniki (blogi) vojaških oseb in mnenjskih avtoritet, ankete, nagradne igre in druga produkcija na lastnih spletnih straneh, brezplačni telefoni ter proaktivno oglaševanje, namenjeno populaciji potencialnih poklicnih vojakov. Glavna težava so usposobljeni in motivirani kadri, ki jih v sistemu primanjkuje, kar je posledica togih pravil in zastarele miselnosti visokih uradniških struktur.

Slovenska vojska, mogoče doseči z jasnejšimi pravili obnašanja, enotno strategijo in medsebojnim usklajevanjem, ne pa s koncentracijo moči¹⁹.

Tako na krovni ravni kot v posameznih podsistemih bo treba izpopolniti tudi sistem internega komuniciranja in ravnanja z informacijami, ki so premalo usmerjene v podporo liniji vodenja in poveljevanja. Predvsem bo treba dvigniti tudi strokovno raven častnikov za odnose z javnostmi, se bolj intenzivno vključiti v mednarodno izmenjavo ter obogatiti zakladnico strokovnih znanj, izkušenj in literature z uporabo učinkovitih orodij, sodobnih tehnik in veščin komuniciranja vojaških oseb.

SKLEP

Dokument MC 0457/1 je obvezen predpis za vojaške osebe in druge pripadnike, ki se ukvarjajo z odnosi z javnostmi v strukturah zveze Nato, ki pa ne predpisuje notranje regulacije posameznih članic. Vsekakor je sprememba krovnih doktrinarnih izhodišč pomemben znak in podlaga za čimprejšnjo uskladitev delovanja v okviru zavezništva ter ravnanje vojaških predstavnikov na vseh ravneh in vojaških sestavah v okviru zveze Nato. Spremembe na področju vojaškega javnega delovanja in sodelovanja z mediji določajo razvitejši vojaški sistemi (ZDA, Velika Britanija, Kanada itn.) z dolgo vojaško tradicijo, ki se spremembam sprti prilagajajo tudi na normativni ravni. Kako temu sledijo druge, zlasti novejšje članice zveze Nato, brez resne primerjalne analize ni mogoče oceniti, izkušnje združenja EMPA pa kažejo, da vojaška praksa ni enotna.

Obrazložitve in uporaba pravil Natovega dokumenta MC 0457/1 so usmerjene predvsem na praktično raven delovanja in ne vsebujejo poglobljenih strokovnih analiz ter znanstvenoraziskovalnih podatkov. Vendar so nova navodila koristen pripomoček, ki zelo natančno opredeljuje cilje, posamezne postopke in ravnanje, zlasti vključevanje medijev v vojaške operacije, različne pristope in način delovanja ter razmerja odgovornosti med posamezniki, pooblaščenimi za vojaške odločitve, ter na koncu pojasnjuje tudi ključne pojme. Pogrešamo pa konkretnejše napotke pri ravnanju z zaupnimi podatki, pri čemer so praktiki vojaških odnosov z javnostmi mnogokrat v dvomu. Pri obravnavi tega

¹⁹ Ob podreditvi častnikov za odnose z javnostmi na vseh ravneh delovanja so s sedanjo vlogo načelnika oddelka za odnose z javnostmi združene še vloga tiskovnega predstavnika Slovenske vojske in pooblaščenca za dostop do informacij javnega značaja, kar daje nosilcu vseh treh funkcij veliko moč. Gre tudi za konflikt interesov, kajti ista oseba, ki je po službeni dolžnosti odgovorna za celovito obveščanje javnosti, v vlogi pooblaščenca razsoja o javnem pomenu neke informacije ali dokumenta.

občutljivega vprašanja so se snovalci dokumenta zavedali, da je »pridobivanje uradnega dovoljenja za objavo zaupnih informacij (...) lahko okoren in dolgotrajen postopek« (MC 0457/1, tč. 50), hkrati pa ugotavljajo, da so mnoge od informacij, ki uradno še nosijo oznako zaupnosti, v javnosti že znane. Dobra seznanjenost častnika za odnose z javnostmi s postopki ravnanja z zaupnimi podatki je sicer nujna, vendar ne rešuje ključnega vprašanja, kako ravnati v primerih, ko so pritiski medijev upravičeni.

Slovenska vojska je še vedno v obdobju oblikovanja posameznih prvin vojaške prakse. Eno teh področij je tudi vojaška funkcija odnosov z javnostmi. Čeprav se Slovenska vojska v raziskavah javnega mnenja na lestvici zaupanja že ves čas uvršča med najbolj ugledne institucije, pa negativna medijska obravnava nekaterih pojavov in odzivi nanje kažejo, da v praksi ni dosledno uveljavljeno načelo komunikacijskega načrtovanja na vseh ravneh in področjih delovanja v institucijah obrambnega sistema, od sprejemanja odločitev do končne izvedbe. To se kaže tako pri rednih procesih dela vojaških in obrambnih dejavnosti, usposabljanj, strokovnih srečanj in sodelovanja v vojaških operacijah kot pri spremembah zakonodaje in sprejemanju pomembnih odločitev ter sistemskih sprememb, uvajanju novih vojaških tehnologij in sistemov opremljanja ter izvajanju drugih dejavnosti in delovnih procesov v okviru obrambnega sistema, ki so se v preteklosti s komunikacijskega vidika obravnavali premalo premišljeno in brez jasne strategije. Napočil je čas, da se to področje uredi, vendar pa ključni dejavniki niso zgolj v vojski, temveč v širšem podpornem okolju obrambnega sistema in državne politike, ki lahko odločilno vplivajo na vsakokratni pristop do javne obravnave posameznih tem.

VIRI

- Aleksandra PELKO in drugi, 2007: *European Military Press Media Exhibition Catalogue - 1st Edition*, 39-42, Ljubljana: Public Information Office, Ministry of Defence of the Republic of Slovenia.
- Anton GRIZOLD, 2005: *Slovenija v spremenjenem varnostnem okolju*, Ljubljana: Založba FDV.
- Brane PETROVIČ, 2008: *Natova internetna televizija je začela delovati*, revija Slovenska vojska 12., 21, Ljubljana: MO RS.
- Branimir FURLAN in drugi, 2006: *Vojaška doktrina*, Ljubljana: Poveljstvo za doktrino, razvoj, izobraževanje in usposabljanje.
- Brett BOURDEAU, 2007: *Highlights of the New NATO Military Public Affairs Policy*, *The Three Swords Magazine* 1125-30, Stavanger: JWC Public Affairs Office.
- Charles C. MOSKOS, et al. 2002: *The Postmodern Military: Armed Forces after the Cold War*, New York: Oxford University Press.

- Igor KOTNIK-DVOJMOČ, 2002: *Preoblikovanje oboroženih sil sodobnih evropskih držav*, Ljubljana: Založba FDV.
- Ljubica JELUŠIČ, 1997: *Legitimnost sodobnega vojaštva*, Knjižna zbirka *Teorija in praksa*, Ljubljana: FDV.
- Ljubica JELUŠIČ, 2003: *Slovenian public opinion on security, defence and military issues*. V: VLACHOVÁ, Marie (ur.). *The public image of defence and the military in Central and Eastern Europe*. Geneva: Centre for the Democratic Control of Armed Forces (DCAF); Belgrade: Centre for Civil-Military Relations (CCMR), 2003, str. [182]-200.
- Model organiziranosti odnosov z javnostmi na ravni Vlade Republike Slovenije*, sklep št. 09100-1/2007/5 z dne 22. 2. 2007, Ljubljana: Urad Vlade za komuniciranje.
- Nato Military Policy on Public Affairs - MC 0457/1*, 2007, Bruselj: North Atlantic Military Committee, http://www.nato.int/lms/doc/mc0457_en.pdf (sept. 2008).
- Navodilo o načinu obveščanja javnosti o delu Ministrstva za obrambo*, št. 021-385/95 z dne 26. 10. 1995 in št. 017-04-36/99 (1999), Ljubljana: MO.
- Navodilo o ravnanju v primeru izrednega dogodka v mednarodnih operacijah*, šifra 017-04-11/2004-12 (2004) Ljubljana: MO RS.
- Reorganizacija Službe za odnose z javnostmi 2005*, Ljubljana: Služba za odnose z javnostmi MO RS.
- Reorganizacija oddelka za odnose z javnostmi*, 2007, Ljubljana: Oddelek za odnose z javnostmi in promocijo, Generalštab Slovenske vojske.
- Roman BRIC, 1999: *Poročilo o rezultatih ankete med bralci revije Slovenska vojska*, II. dopolnjena izdaja, Ljubljana: SOJ MO.
- Roman BRIC, 2002: *Interno komuniciranje v oboroženih silah*, magistrsko delo, Ljubljana: FDV.
- Roman BRIC, 2008a: *Sodobni trendi v razvoju vojaške publicistike*, revija *Slovenska vojska* 2, 24-27.
- Roman BRIC, 2008b: *Poročilo o rezultatih ankete med bralci revije Slovenska vojska in primerjava z rezultati ankete iz leta 1999*, I. izdaja, Ljubljana: Služba za odnose z javnostmi MO.
- Smernice Ministrstva za obrambo Republike Slovenije za odnose z javnostmi*, 1999, Ljubljana: Kabinet ministra, Služba za odnose z javnostmi, MO.

PODATKI O AVTORICAH IN AVTORJIH PRISPEVKOV V BILTENU SLOVENSKE VOJSKE 10/Št. 4

DATA ON AUTHORS IN THE SLOVENIAN ARMED FORCES BULLETIN VOL. 10, N.4

Anton Bebler, doktor znanosti, je redni profesor za področja primerjalnih političnih sistemov ter obramboslovja na Fakulteti za družbene vede, je utemeljitelj študija in prvi predstojnik katedre za obramboslovje. Kot avtor številnih uglednih člankov in knjig s področja mednarodne varnosti, civilno-vojaških odnosov ter primerjalnih političnih sistemov je eden najbolj prepoznavnih slovenskih družboslovcev v svetu. Kot dolgoletni predsednik združenja Evroatlantski svet Slovenije skrbi za popularizacijo vrednot EU in Nata v slovenski javnosti ter z dejavnostjo združenja podpira zunanjepolitične cilje Slovenije v obeh organizacijah.

Roman Bric, magister znanosti, je leta 2002 zaključil magistrski študij menedžmenta neprofitnih organizacij na Fakulteti za družbene vede, in sicer s temo Interno komuniciranje v oboroženih silah. Na doktorskem študiju na Fakulteti za družbene vede raziskuje odnos med oboroženimi silami, množičnimi mediji in javnostjo. Na Ministrstvu za obrambo je zaposlen od leta 1996, trenutno opravlja dela in naloge višjega svetovalca v Službi za odnose z javnostmi. Pred tem je bil novinar in urednik revije Slovenska vojska. Od leta 2003 predava tematiko odnosov z javnostmi na Poveljniško-štabni šoli PDRIU. Od leta 1999 je član mednarodnega združenja vojaških novinarjev EMPA – European Military Press Association.

May Doušak je raziskovalec in računalniški operater na Centru za metodologijo in informatiko na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Njegovo

dosedanje raziskovalno delo obsega razvoj različnih aplikacij, med drugim odprtokodnega orodja za preprosto izdelavo zmogljivih spletnih mest – Sisplet CMS. V okviru raziskovalnih projektov z vojaško tematiko je sodeloval pri nadgradnji Sisplet CMS za ocenjevanje nacionalne varnosti in pri razvoju aplikacije, ki na podlagi markovskih verig avtomatizira izračun kadrovskih projekcij.

Branimir Furlan je magister obramboslovja, opravil je tudi magistrski študij na Army War College v ZDA. Je brigadir Slovenske vojske, trenutno zaposlen kot direktor štaba v Generalštabu SV; med pomembnejšimi nalogami, ki jih je pred tem opravljal, sta nalogi namestnika poveljnika PDRIU in poveljnika 1. brigade Slovenske vojske. Je urednik in eden soavtorjev Vojaške doktrine (2006), najvišjega vojaškostrokovnega dokumenta za organiziranje in delovanje SV.

Dean Groff je magister znanosti s področja prometnih ved in magister obramboslovja, podpolkovnik Slovenske vojske. Trenutno je zaposlen kot namestnik vodje predstavništva Slovenske vojske pri Natovem poveljstvu za operacije v Monsu v Belgiji. Med pomembnejšimi nalogami, ki jih je opravljal pred tem, je bilo delo poveljnika bataljona vojaške policije; je tudi večkratni udeleženec mednarodnih mirovnih operacij. Med predsedovanjem Slovenije Svetu EU je delal kot izvršni pomočnik za predsedovanje v GŠSV in kot vodja koordinacijskega centra SV.

Manica Jakič je doktorica znanosti s področja obramboslovja, trenutno je zaposlena kot svetovalka načelnika Generalštaba Slovenske vojske za mednarodno sodelovanje. S pomočjo interdisciplinarnega pristopa, zlasti z vidika socialne psihologije in obramboslovja, raziskuje problematiko vrednot, socialnih reprezentacij, organizacijske kulture in voditeljstva.

Ljubica Jelušič, doktorica znanosti, je redna profesorica obramboslovja na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani, kjer predava področja polemologije, vojaške sociologije, antropologije vojne ter odnosov med oboroženimi silami in družbo. Občasno predava na Fakulteti za politične znanosti Univerze v Zagrebu ter na generalštabnem programu Poveljniško-štabne šole Slovenske vojske. Je vodja več aplikativnih raziskovalnih projektov doma in v tujini ter vodja temeljnega raziskovalnega programa Obramboslovje.

Je izvršna sekretarka raziskovalnega komiteja *Armed Forces and Conflict Resolution* pri mednarodnem sociološkem združenju ISA, vodja delovne skupine *Warriors in Peacekeeping* v združenju ERGOMAS ter članica mednarodnega svetovalnega odbora ženevskega centra DCAF. V zadnjem času raziskuje predvsem na področjih upravljanja človeških virov v vojski, sodelovanja vojske in policije v mirovnih operacijah ter odnosa javnosti do nacionalne in mednarodne varnosti.

Matej Marn je namestnik političnega direktorja in vodja Sektorja za Evropsko unijo na Ministrstvu za zunanje zadeve Republike Slovenije.

Peter Papler je magister ekonomskih znanosti, kapitan fregate v Slovenski vojski. Od leta 2006 je zaposlen na Centru za doktrino in razvoj (CDR) v PDRIU, in sicer na dolžnosti pomočnika načelnika CDR za znanstvenoraziskovalno dejavnost. Njegova področja raziskovanja so informacijski sistemi, zlasti modeliranje načrtov z računalniškim programom ob uporabi metode planiranja, programiranja in predračunavanja; oblikovanje in analiziranje organizacije ter oblikovanje plačnih sistemov, kariernih in plačnih modelov; raziskovanje posameznikovih in organizacijskih kompetenc; odkrivanje in razvoj potencialov ter upravljanje človeških virov.

Mojca Pešec je magistrica obramboslovja, podpolkovnica Slovenske vojske. Od januarja 2005 je zaposlena na Natovem poveljstvu za transformacijo (NATO HQ Supreme Allied Command Transformation – SACT) v Norfolku v ZDA, in sicer v sektorju za združene eksperimente, vaje in ocenjevanje (Joint Experimentation, Exercises and Assessment). Je vodja eksperimentov na vojaško-političnem in civilno-vojaškem področju ter direktorica centra za zbiranje, urejanje in izmenjavo informacij med civilnimi in vojaškimi dejavniki na kriznih območjih – Civil-Military Fusion Centre (CFC). Proučuje različne pristope k reševanju kompleksnih kriz, Natov sistem kriznega upravljanja in vodenja ter na učinkih temelječ pristop k načrtovanju operacij.

Marko Purkart je minister svetovalec v Sektorju za varnostno politiko Ministrstva za zunanje zadeve Republike Slovenije. Med slovenskim predsedovanjem Svetu EU je bil nacionalni koordinator odbora za civilno krizno upravljanje (CivCom).

Andrej Slapničar je pooblaščen minister, zaposlen v Sektorju za varnostno politiko na Ministrstvu za zunanje zadeve Republike Slovenije. Med slovenskim predsedovanjem Svetu EU je bil predsedujoči delovni skupini Sveta EU za zunanje vidike boja proti terorizmu.

Damjan Škulj, doktor znanosti s področja matematike, je docent na Katedri za informatiko in metodologijo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Ukvarja se z verjetnostjo in statistiko ter uporabo markovskih verig na področju družboslovja. Med drugim predava matematiko na vojaškem modulu študija obramboslovja na Fakulteti za družbene vede.

Darko Štamfelj je diplomirani upravni organizator in univerzitetni diplomirani sociolog kadrovske-menedžerske smeri; je raziskovalec na Centru za metodologijo in informatiko na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Njegovo raziskovalno delo obsega projekte s področja razvoja interneta in informacijske družbe v Sloveniji, državne podpore podjetništvu, inovacijam, raziskavam in razvoju ter dolgoročnega kadrovskega načrtovanja na podlagi markovskih verig v Slovenski vojski.

Alojz Šteiner je magister obramboslovja, magistriral je tudi na programu *Industrial College of Armed Forces na National Defence University* v ZDA. Je generalmajor Slovenske vojske, trenutno zaposlen kot namestnik načelnika Generalštaba. Med pomembnejšimi deli v preteklosti je opravljal delo namestnika poveljnika sil Slovenske vojske, bil je poveljnik 7. pokrajinskega štaba Teritorialne obrambe ter namestnik poveljnika 3. operativnega poveljstva SV. Med slovenskim predsedovanjem Svetu EU je bil vodja projekta SV za predsedovanje.

Tibor Szvircsev Tresch, doktor znanosti, je vodja profesorske stólice za vojaško sociologijo na Vojaški akademiji Zvezne tehnične visoke šole (ETH) v Zürichu v Švici. Leta 2005 je pridobil doktorski naslov iz sociologije na Univerzi v Zürichu. Tematika njegove doktorske disertacije je bilo področje preoblikovanja evropskih oboroženih sil pri prehodu z vojaške obveznosti na poklicno vojsko. Je prvi švicarski raziskovalec, ki je leto dni deloval na NATO Defence College v Rimu in v tem času vodil enega najbolj prodornih raziskovalnih projektov te ustanove, *Cultural challenges in military operations* (2007). http://www.ndc.nato.int/download/publications/op_23.pdf.

Vasja Vehovar, doktor znanosti, je redni profesor statistike na Katedri za informatiko in metodologijo na Fakulteti za družbene vede Univerze v Ljubljani. Predava predmete s področja statistike, družboslovne metodologije in informacijske družbe. Od leta 1996 vodi projekt RIS (raba interneta v Sloveniji), usklajeval pa je tudi evropski projekt okvirnega programa WebSM (Web Survey Methodology) in razvil odprtokodno aplikacijo Sisplet CMS.

Gorazd Vidrih je univerzitetni diplomirani obramboslovec, zaposlen v Direktoratu za logistiko Ministrstva za obrambo. Med slovenskim predsedovanjem Svetu EU je bil svetovalec za dejavnosti Evropske obrambne agencije na Stalnem predstavištvu Republike Slovenije pri EU.

Gregor Volaj je univerzitetni diplomirani politolog, smer obramboslovje. Zaposlen je kot višji svetovalec v Upravi Republike Slovenije za zaščito in reševanje (URSZR), in sicer v Službi za mednarodno sodelovanje in evropske zadeve. Med slovenskim predsedovanjem Svetu EU je bil član operativne skupine MO za uresničevanje nalog ministrstva, povezanih s predsedovanjem, član ožje skupine v URSZR, ki je pomagala predsedujočemu v delovni skupini za Civilno zaščito v Svetu EU, ter član operativne skupine URSZR, ki je bila namenjena strokovni podpori političnemu usklajevanju predsedujoče države, če bi bilo nujno aktiviranje mehanizma CZ ob večji nesreči zunaj EU.

NAVODILO AVTORJEM

Cenjene avtorice in avtorje prispevkov obveščamo, da bo uredniški odbor Biltena SV prihodnje leto spremenil in posodobil navodila za avtorje prispevkov, in sicer zlasti v delu, ki se nanaša na navajanje literature. Prosimo, da spremembe spremljate v prihodnjih številkah Biltena SV in na njegovi spletni strani <http://www.mors.si/index.php?id=213>.

IZ **VSEBINE** BILTENA
SLOVENSKE VOJSKE – 10/Št. 4

Dr. Ljubica Jelusič
UREDNIŠKI UVOD
EDITORIAL

Generalmajor mag. Alojz Šteiner
DESET LET IZHAJANJA BILTENA SLOVENSKE VOJSKE – NOVIM IZZIVOM NAPROTI
TEN YEARS OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES BULLETIN – TOWARDS NEW CHALLENGES

Matej Marn, Andrej Slapničar, Marko Purkart
VLOGA EU NA PODROČJU ZAGOTAVLJANJA VARNOSTI, RAZVOJA IN ZUNANJIH ODNOSOV –
DOSEŽKI SLOVENSKEGA PREDSEDOVANJA SVETU EU
EU ROLE IN THE PROVISION OF SECURITY, DEVELOPMENT AND EXTERNAL RELATIONS –
ACHIEVEMENTS OF THE SLOVENIAN EU COUNCIL PRESIDENCY

Generalmajor mag. Alojz Šteiner
IZKUSNJE S PODROČJA EVROPSKE VARNOSTNE IN OBRAMBNE POLITIKE MED SLOVENSKIM PREDSEDOVANJEM SVETU EU
EXPERIENCES IN THE FIELD OF EUROPEAN SECURITY AND DEFENCE POLICY DURING THE SLOVENIAN EU
COUNCIL PRESIDENCY

Podpolkovnik mag. Dean Groff
ORGANIZACIJSKI PRISTOP K PRIPRAVAM IN URESNIČEVANJU NALOG SV PRI PREDSEDOVANJU SVETU EU
ORGANISATIONAL APPROACH TOWARDS THE PREPARATIONS AND IMPLEMENTATION OF SAF TASKS IN THE
SLOVENIAN EU COUNCIL PRESIDENCY

Gregor Volaj
NAPREDEK NA PODROČJU ZAŠČITE IN REŠEVANJA MED SLOVENSKIM PREDSEDOVANJEM SVETU EU
PROGRESS IN THE FIELD OF PROTECTION AND RESCUE DURING THE SLOVENIAN EU COUNCIL PRESIDENCY

Gorazd Vidrih
SLOVENSKO PREDSEDOVANJE EU IN VZPOSTAVLJANJE ZMOGLJIVOSTI ZA IZVAJANJE OPERACIJ EVOP – OBOROŽITEV IN
OPREMA, OBRAMBNI TRG IN INDUSTRIJA TER RAZISKAVE IN RAZVOJ
SLOVENIAN EU COUNCIL PRESIDENCY AND THE ESTABLISHING OF CAPABILITIES FOR THE IMPLEMENTATION OF
ESDP OPERATIONS – ARMAMENT AND EQUIPMENT, DEFENCE MARKET AND INDUSTRY AS WELL AS RESEARCH AND
DEVELOPMENT

Dr. Anton Bebler
VARNOST NA ZAHODNEM BALKANU TER SODELOVANJE MED EVROPSKO UNIJO IN NATOM
SECURITY IN THE WESTERN BALKANS AND COOPERATION BETWEEN THE EUROPEAN UNION AND NATO

Brigadir mag. Branimir Furlan
STRATEŠKE POLITIČNE USMERITVE ZA DELOVANJE IN RAZVOJ SLOVENSKE VOJSKE
STRATEGIC POLITICAL GUIDELINES FOR THE OPERATIONS AND DEVELOPMENT OF SLOVENIAN ARMED FORCES

Darko Štampelj, dr. Vasja Vehovar, dr. Damjan Škulj, May Doušak
KADROVSKA STRUKTURA SLOVENSKE VOJSKE: SCENARIJI IN PROJEKCIJE
PERSONNEL STRUCTURE OF THE SLOVENIAN ARMED FORCES: SCENARIOS AND PROJECTIONS

Dr. Manica Jakič
SOCIALNE ZAZNAVE, POVEZANE Z VODENJEM V SLOVENSKI VOJSKI
SOCIAL PERCEPTIONS CONNECTED WITH MILITARY LEADERSHIP IN SLOVENIAN ARMED FORCES

Dr. Tibor Szvircev Tresch
POMANJKANJE POKLICNIH VOJAKOV: KAKŠNE STRATEGIJE PRIDOBIVANJA UPORABLJAJO POKLICNE VOJSKE V EVROPI
LACK OF OCCUPATIONAL SOLDIERS: RECRUITMENT STRATEGIES USED BY ALL-VOLUNTEER FORCES IN EUROPE

Kapitan fregate mag. Peter Papler
NORMATIVNA UREDITEV, ORGANIZIRANOST IN USPEŠNOST RAZISKOVALNE DEJAVNOSTI NA MINISTRSTVU ZA OBRAMBO
NORMATIVE REGULATION, ORGANISATION AND EFFECTIVENESS OF THE RESEARCH ACTIVITY AT THE
MINISTRY OF DEFENCE

Podpolkovnica mag. Mojca Pešec
RAZVOJ KONCEPTOV CELOVITEGA IN USKLAJENEGA DELOVANJA MEDNARODNIH DEJAVNIKOV
PRI REŠEVANJU KOMPLEKSNIH KRIZ
THE DEVELOPMENT OF CONCEPTS OF COMPREHENSIVE AND COORDINATED OPERATION OF
INTERNATIONAL FACTORS IN SOLVING COMPLEX CRISES

Mag. Roman Bric
POSODOBITEV FUNKCIJE ODNOSOV Z JAVNOSTMI V SLOVENSKI VOJSKI
MODERNIZATION OF PUBLIC RELATIONS IN THE SLOVENIAN ARMED FORCES

PODATKI O AVTORICAH IN AVTORJIH PRISPEVKOV V BILTENU SLOVENSKE VOJSKE 10/ŠT. 4
DATA ON AUTHORS IN THE SLOVENIAN ARMED FORCES BULLETIN VOL.10, NO.4